

Nurhan BİLİR

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL – 2013

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI

CERİDE VE BİLGİ YURDU IŞIĞI MECMUALARININ
İNCELEME VE İNDEKSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nurhan BİLİR

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Betül COŞKUN

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ve EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

CERİDE VE BİLGİ YURDU IŞIĞI MECMUALARININ
İNCELEME VE İNDEKSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Betül COŞKUN

HAZIRLAYAN
Nurhan Bilir

İSTANBUL - 2013

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Nurhan BİLİR
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Tez Konusu : Ceride ve Bilgi Yurdu Işığı Mecmualarının İnceleme ve İndeksi
Tez Tarihi : Eylül 2013

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
Anabilim Dalı Başkanı

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı 51161103 numaralı öğrencisi Nurhan Bilir tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Betül COŞKUN
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Yrd.Doç. Dr. Betül COŞKUN
Prof. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
Doç. Dr. Sezayi COŞKUN

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ÖZET

Ceride ve Bilgi Yurdu Işığı Mecmualarının İnceleme ve İndeksi

Nurhan BİLİR

Bu tezde 1908-1909 yıllarında yayımlanan Ceride Mecmuasının 1-48 sayıları ile 1917-1918 yılları arasında yayımlanan Bilgi Yurdu Işığı Mecmuasının 1-17 sayıları incelenmiştir. Tezin giriş bölümünde Meşrutiyet Devri'nin siyasi ve sosyal görünümü ile bu dönemdeki basın hayatından bahsettik.

Birinci bölümde, Ceride mecmuasının şekil, muhteva, dil ve anlatım özelliklerine yer verdik. Son olarak yazar kadrosundan bahsettik.

“Yazar Adlarına Göre Fihrist”te mecmuadaki tüm yazıları yazarlarının isimleri altında gruplandırdık. Bunu yaparken yazarları alfabetik sırayla yerleştirdik. Yazarı belli olmayan yazıları ise fihristin sonundaki “İmzasız” bölümünde gösterdik.

“Konularına Göre Fihrist”te listelediğimiz yazıları, ilintili olduğu her bir konu başlığının altında gösterdik.

İkinci bölümde de, ilk bölümde uyguladığımız başlıkları Bilgi Yurdu Işığı Mecmuası için uyguladık.

Üçüncü bölümde ise seçtiğimiz yazıların transkripsiyonlarına yer verdik.

Tezin son bölümünü ise çalışmamız esnasında faydalandığımız kaynakları gösteren ayrıntılı bir bibliyografyaya ayırdık.

Anahtar Kelimeler: Ceride, Bilgi Yurdu Işığı, Mahmud Celaleddin

ABSTRACT

The Systematical Index and Study of the Ceride and Bilgi Yurdu Işığı newspaper

Nurhan BİLİR

In this thesis, I examined the issues from 1 to 48 of the journal of Ceride which were published between 1908 and 1909 and the issues from 1 to 17 of the journal of Bilgi Yurdu Işığı which were published between 1917 and 1918. At the beginning of the thesis the political conditions, social conditions and the media organs of the constitutional period were mentioned.

In the first part, the content, form, language and expression style of the Ceride newspaper were included. Finally we talked about our staff writer.

“ Index of Contributors” we classified all the articles the names of the contributors. We arranged the names of the contributors alhabetically. The anonymous articles werw classified as “unsigned” and put at the end of the index.

Entitled as “İndex of Subject Matters”, we classified the articles under the name of topics.

In the second part, Journal of applied topics Bilgi Yurdu Işığı applied to the first section.

In the third part ve included the transcriptions of the articles we chose.

In the last part we preparad a detalied bibliography showing the resources which we used while preparing the thesis.

Key Words: Ceride, Bilgi Yurdu Işığı, Mahmud Celaleddin

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
1.İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNİN SİYASİ VE SOSYAL GÖRÜNÜMÜNE GENEL BİR BAKIŞ	1
2. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATI.....	3
3. II. MEŞRUTİYET'İN İLANI'NDAN 1927 YILINA KADAR İMTİYAZ ALAN GAZETE VE MECMUALAR.....	4
I. BÖLÜM : <i>CERİDE</i> MECMUASININ İNCELEMESİ	8
1. <i>CERİDE</i> MECMUASININ KİMLİK BİLGİLERİ VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	8
2. <i>CERİDE</i> MECMUASININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	13
3. <i>CERİDE</i> MECMUASININ DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	15
4. <i>CERİDE</i> MECMUASININ YAZAR KADROSU.....	16
5.TAHLİLÎ FİHRİST.....	48
5.1.Yazar Adına Göre Fihrist.....	48

5.2.Edebî türlere Göre Fihrist	108
5.3.Konuya Göre Fihrist.....	124
5.3.1.Edebî Metinler	124
5.3.1.1.Atasözleri.....	124
5.3.2.Öğretici Metinler.....	125
5.3.2.1.Gazete	125
5.3.2.2.Dilbilgisi / Lisân.....	126
5.3.2.5.Tiyatro	128
5.3.2.6. Mülâhazât-ı Husûsiyye.....	128
5.3.2.7.Sanat.....	129
5.3.2.8.Sağlık	129
5.3.2.9.İletişim Araçları.....	129
5.3.2.10.Şehir.....	129
5.3.2.11.Vatan	130
5.3.2.12.Kanûn-i Esâsî.....	130
5.3.2.13.Meb'ûsân Meclisi - Meb'ûslar ve Â'yân.....	130
5.3.2.15.Hükümetler Arası Politika	132
5.3.2.16.Askerî.....	135
5.3.2.17.Ekonomi ile İlgili Meseleler.....	136
5.3.2.18.Sanayi.....	136
5.3.2.20.Nişanlar.....	137

5.3.2.21. Duyuru ve İlanlar.....	137
5.3.2.22.Diğer Yazılar.....	137
II. BÖLÜM: <i>BİLGİ YURDU IŞIĞI</i> MECMUASININ İNCELEMESİ	142
1. <i>BİLGİ YURDU IŞIĞI</i> MECMUASININ KİMLİK BİLGİLERİ VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	142
2.<i>BİLGİ YURDU IŞIĞI</i> MECMUASININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	144
2.1.Mecmuada Yer Alan Bölümler	147
2.2.Bilgi Yurdu Işığı Mecmuası'nda Eğitim	148
3. <i>BİLGİ YURDU IŞIĞI</i> MECMUASININ DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	149
4.<i>BİLGİ YURDU IŞIĞI</i> MECMUASININ YAZAR KADROSU	149
5.TAHLÎLÎ FİHRİST.....	153
5.1.Yazar Adına Göre Fihrist.....	153
5.2.Edebî Türlerle Göre Fihrist.....	173
5.3.Konuyla Göre Fihrist.....	179
5.3.1.Edebî Metinler	179
5.3.1.1.Aile ve Çocuk Terbiyesi	179
5.3.1.2.Toplumsal Yaşam	179
5.3.1.3.Ölüm	179
5.3.1.4.Sanat.....	179
5.3.1.5.Eğitim	179
5.3.1.6.Tabiat	180

5.3.2.Öğretici Metinler.....	180
5.3.2.1.Aile ve Çocuk Terbiyesi	180
5.3.2.2.Güzel Ahlak ve Çalışmayı Öğütleyen Yazılar.....	180
5.3.2.3.Eğitim	181
5.3.2.4.Sağlık	181
5.3.2.5.Musâhebe-i Fenniye	181
5.3.2.6.Toplumsal Hayat	182
5.3.2.7. Ev İşleri / Pratik Bilgiler.....	182
5.3.2.9.Teşekkür Yazıları.....	183
5.3.2.10.Lâtîfeler	184
5.3.2.11.Müşabakalar	184
5.3.2.12.Fotoğrafçılık.....	184
5.3.2.13.İlanlar	184
5.3.2.14.Diğer Yazılar.....	184
III. BÖLÜM.....	187
METİNLER.....	187
SONUÇ	312
KAYNAKÇA.....	318

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Dergiler üzerinde yapılan çalışmalar son dönemde artış göstermesine rağmen, kütüphanelerde hala gün yüzüne çıkmamış dergi koleksiyonları mevcuttur. Bu çalışmamıza konu olarak Meşrutiyet Dönemi mecmualarından Ceride ve Bilgi Yurdu Işığı mecmualarını seçtik.

Ceride mecmuası, II. Meşrutiyet döneminde 1908-1909 yılında yayımlanmıştır. Diyanet İslam Ansiklopedisi'nden elde ettiğimiz bilgiye göre, birinci yıl otuz sekiz, ikinci yıl ise kırk sekiz olmak üzere toplamda seksen altı sayı çıkarılan mecmuanın yalnızca kırk sekiz sayısına ulaşabildik. İşlediği konular, Meşrutiyetin etkisiyle yükselişe geçen milliyetçi söylemin izlerini taşıyacak, hürriyet ve adalet konularıyla çerçevelendirilecektir.

Bilgi Yurdu Işığı mecmuası da 1917 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Kadınların eğitim hayatına katkı sağlama amacıyla; sağlıktan ev işlerine, mesleki hayattan aile yaşantısına kadar birçok konuda yazıya yer verilmiştir.

Bilgi Yurdu Işığı'nda milliyetçi söyleme, Ceride'de olduğu gibi rastlayamıyoruz. Daha çok hanımlara nasihat verici nitelikte ve ahlak konusunda yazılmış yazılara yer verilir. Her fırsatta kadınların okuması ve cemiyet hayatına atılarak çalışması gerektiği vurgulanır.

Bu çalışmada, birkaç yıl arayla çıkan bu iki mecmuanın dönemin etkilerini edebiyata ne ölçüde taşıdıklarını incelemeye çalıştık. Ceride mecmuasında yazılar ağır bir üslupla kaleme alınırken, hedef kitlesi hanımlar olan Bilgi Yurdu Işığı'nda oldukça sade bir dil tercih edilmiştir.

Çalışmamız sırasında takip ettiğimiz yolu kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Eski harfli mecmualar arasından çalışmak üzere Ceride ve Bilgi Yurdu Işığ mecmualarını seçtik. Bu mecmuaların bulunduğu kütüphaneleri tespit ettikten sonra, buralardan mevcut olan sayıları topladım. Daha sonra mecmualardaki yazıların fişlenmesi aşamasına geçtim. Fişlemenin ardından da mecmuaların kimliğini ortaya çıkarabilecek bazı yazıları yeni harflere aktardım. Yazara, konuya ve türe göre indeks çıkardım. Bu indeksler ortaya çıktıktan sonra yazar indeksinde ismi belirlenen yazarların biyografilerini araştırdım. (Yazarların bir kısmının hayatıyla ilgili bilgilere ulaşamaması araştırmanın bu aşamasında zorluk yaşanmasına sebep oldu.)

Bütün bilgilere ulaşıldıktan sonra Ceride ve Bilgi Yurdu Işığ'ın yayın periyodu, basım yerleri, fiyatları, mesul müdürü ve başmuharrirleri hakkında bilgi topladım.

Daha sonra bu bilgilerin ışığında sonuç bölümünü hazırlayıp tezimi bitirdim.

Bu çalışmayı üç bölüme ayırdık. Giriş bölümünde, II. Meşrutiyet döneminin siyasi ve sosyal görünümünü anlatarak, bu dönemdeki basın hayatına hakkında bilgiler sunduk. Ceride ve Bilgi Yurdu Işığ mecmualarını iki ayrı bölümde inceledik. İncelemede, mecmuaların kimlik bilgileri ve şekil özelliklerinin yanında, muhtevalarının belirgin yönlerini ve dil anlayışlarını tespit etmeye çalıştık. Bunun yanında yazar kadroları hakkında bilgi verdik. Mecmuaların incelenmesi sırasında öncelikle, yer alan yazıların sayıya göre indeksini çıkararak kısa tahlilini yaptık. Sonrasında yazar adına, yazı türlerine ve konularına göre ayrı ayrı tasnifler oluşturduk. Üçüncü bölümde ise dergiden seçme metinlere yer verdik.

Bu alanda çalışma yapmama vesile olan ve çalışmam sırasında desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Betül Coşkun'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitimim hususunda bana her daim destek olan babam Ali Bilir ve annem Aynur Bilir'e minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Nurhan BİLİR

İstanbul-2013

GİRİŞ

1.İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNİN SİYASİ VE SOSYAL GÖRÜNÜMÜNE GENEL BİR BAKIŞ

II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı, II. Meşrutiyetin ilân edildiği 1908'den Cumhuriyetin ilân edildiği 1923 yılına kadarki süre içinde ortaya çıkıp varlık gösteren farklı edebî eğilimlerin genel adıdır. Bir edebî akım ya da topluluğun değil; siyasi değişim ve dönüşümleri esas alan tarihî bir dönemin adıdır.¹

Jön Türkler, Osmanlı Devleti içinde 19. yüzyılın ikinci yarısında Meşrutî bir temele dayalı bir sistem kurmak, Kanun-i Esasi ilanı ile da serbest seçimlere gitmek ve böylece oluşturulacak meclise, ülke geleceğini teslim etmek gibi fikirlerle yola çıkan, hedef olarak batı örneğini seçen Osmanlı aydınlarının ortak adıdır. 1908 hareketi arifesinde bütün Jön Türk kurumları iki amaç üzerinde birleşmiş oluyorlardı: Sultan Abdülhamit'in zorba kurallarını frenlemek, Kanun-i Esasi'yi tekrar yürürlüğe koymak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğünü korumaktır. Bu amaç 23 Temmuz 1908'de kısmen de olsa Sultan Abdülhamit tarafından gerçekleştirildi. Bu tarih İkinci Meşrutiyet'in başlangıcını gösterir.²

Meşrutiyet Dönemi'nin en büyük handikaplarından biri hürriyetin tam manasıyla idrak edilememiş olmasıdır. Özellikle siyaset yapmak Meşrutiyet'in bir neticesi olarak algılanmış, ancak siyaset yapma kültürü oluşmamıştır. II. Meşrutiyet'in özgürlük ortamında hemen herkes siyasetle uğraşmak imkânına kavuşmuştur. Meşrutiyet'in ilk günlerinde talebelerce de cemiyetler kurulmaktaydı. Kurulan bu cemiyetler talebeler arasındaki siyasallaşmayı geliştiren unsurlardan biri olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Meşrutiyet'in ilk günlerinde Meşrutiyet'e dair nutuklar irad eyleyerek asayişsizliği önleyip duruma hâkim olma çabasıydı.

¹ Prof.Dr. İsmail Çetışli- Prof.Dr. Nurullah Çetin- Prof.Dr. Abide Doğan- Doç.Dr. Alim Gür-Şenol Demir- Cengiz Karataş, II.Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı, Akçağ Yay.,Ankara,2007, s.15

² Yrd.Dç.Dr. Mehmet Burak Durdu, Osmanlı Devletinde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 2003, S.14, s.291 / 298.

Meşrutiyet'i kendi varlığı olarak gören İttihatçıların idari, siyasi, sosyal ve kültürel alanda pervasızca hareket etmeleri tepki çekmiş, akabinde 31 Mart hadisesi patlak vermiştir. Bu hadise bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. Bu hadiseden sonra Cemiyet muhaliflere karşı sert bir siyaset takip ederek sindirmiştir.

Meşrutiyet'in ilanından sonra, ilk defa çağdaş, siyasî bir hayat tesis edilmeye çalışılmıştır. Hürriyet ortamının verdiği rahatlıkla her sahada her çeşit binlerce cemiyet kurulmuş, her çeşit kayıttan azade bir matbuat yığını ortaya çıkmıştır. Matbuata her gün yeni gazeteler, dergiler, mecmualar girmiştir. Eli kalem tutan ve maddi durumu iyi olan herkes gazete neşretmeye başlamıştır. Siyasi ve sosyal hayatta birçok çalkantı yaşanmasına rağmen, bu dönem Türk düşünce hayatının bir dönüm noktasını oluşturmuştur.³

İkinci Meşrutiyetin ilanı özellikle kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı şeklinde algılanmıştır. Devletin 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadının eğitimi konusuna verdiği önemin bir sonucu olarak toplum hayatında daha fazla öne çıkmaya başlayan kadınlar, İkinci Meşrutiyetin ilanı ile çıkardıkları dergi sayısını artırmışlar, sayıları her geçen gün artan derneklerde faaliyetlerde bulunmuşlar, siyasi partilerde görev almaya başlamışlardır. İkinci Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki yönetimi kadın konusuna ayrı bir önem vermiş, kadınların toplumsal hayata dâhil edilmesi yolunda girişimlerde bulunmuşlardır. Jön Türkler, bu dönemde kadın konusunu memleketin ekonomik ve kültürel bir meselesi olarak kabul etmiş ve aydınların tartıştığı temel konulardan biri haline getirmişlerdir. II. Meşrutiyet döneminde yaşayan kadın konusu ile ilgili yazı yazmamış, fikir üretmemiş olan tek bir aydın ve yazara rastlanmamaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti izlediği politika ile kadının toplumdaki yeri ve varlığı konusunda önemli etkiler yaratmış kadının geleneksel rolünden çıkartılarak toplumsallaştırılması ve özgürlüğünün kazandırılması dönemin hâkim düşüncesi olmuştur. Kadının toplum içerisindeki konumunun belirlenmesi, yeni ideolojinin ana konularından biri olan millî aile ile

³ Dr. Taner Aslan, İkinci Meşrutiyet Düşüncesinin Cumhuriyet'e Tesirleri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2008, sayı-21

sağlanırken, İttihatçıların aile ve kadına yönelik politikaları, Osmanlı kadın hareketlerinin de temellerini oluşturmuştur.⁴

2. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATI

Tanzimat'a kadar matbaada 436 kitap basılmış, matbaa tekniği, baskı kalitesi ve kitap basma, nitelik ve nicelik olarak II. Abdülhamit döneminde birden yükselmiştir. 1858 Ceza Kanunu ile Türk basınına bazı konularda yayın yasakları getirildi. 1909 yılına kadar bu bağlamdaki yayın yasakları devam etti. II. Abdülhamit, basını sıkı bir denetim altında tuttu, devlet, yönetim, padişah aleyhinde yayınlara izin vermedi.⁵

II. Meşrutiyetin ilânıyla birlikte gelen aşırı özgürlük ortamında önüne gelen gazete ve dergi çıkarmaya başlamış, basın hayatında tam bir anarşi ve kargaşa ortaya çıkmıştır. II. Meşrutiyetin ilân edilmesinden itibaren 2 ay içinde İstanbul'da 353 gazete ve dergi çıkmış. İstanbul dışında da birçok yerde gazete ve dergiler çıkmıştır. Bu dönemde birçok yeni gazete ve dergi yayın hayatına başlamış, ancak çoğu kısa ömürlü olmuştur. Birçok kişi servetini gazetecilik yolunda harcamış ama uzun ömürlü olamamıştır. İktidar tarafından desteklenmeyen gazeteler kapanıp gitmiş, 18 Temmuz 1909'da basın kanunu yürürlüğe girerek basın anarşisine bir çeki düzen verme gereği duyulmuştur. Devlet, padişah, dinler, Osmanlı milleti aleyhine yayın yapmak, suç ve ayaklanmayı kışkırtan yazılar yayınlamak engellenmeye çalışılmıştır.

II. Meşrutiyet dönemi basın organları genel olarak II. Abdülhamit'in şahsını ve yönetim biçimini eleştirmişler, Meşrutiyet için çalışanları büyük birer kahraman olarak alkışlamışlar, hürriyet ortamı içinde ülkenin terakki edeceğini, kalkınacağını

⁴ Ahmet Özkiraz- M.Nazan Arslaner, İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 3, No 1

⁵ Prof.Dr. İsmail Çetişli- Prof.Dr. Nurullah Çetin- Prof.Dr. Abide Doğan- Doç.Dr. Alim Gür-Şenol Demir- Cengiz Karataş,a.g.e., s.57

vurgulamışlar, feminizm, kadın hakları konusunu öne çıkarmışlar, Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara karşı yalın Türkçeyi savunmuşlardır.

Bu dönemde basın genel olarak İttihatçı ve İtilafçı, Osmanlıcı, İslamcı, Batıcı, Türkçü düşünce ve siyaset çizgilerinde toplanırlar.⁶

3. II. MEŞTURIYET'İN İLANI'NDAN 1927 YILINA KADAR İMTİYAZ ALAN GAZETE VE MECMUALAR

Bu listeye dayanarak, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyetin ilk yıllarına ait istatistiksel bir değerlendirme yapmak çok sağlıklı olmayacaktır. Ancak yine de bazı değerlendirmeler yapmak, araştırmacılara bir fikir vermesi açısından faydadarı hâli olmayacaktır. Bu listeye göre; verilebilecek tek kesin bilgi, Meşrutiyetin ilanından Ağustos-1325 tarihine kadar, yani yaklaşık bir senelik süre içerisinde 310 adet yayın imtiyazının alınmasıdır. Bunun yanında 1908-1927 yılına kadar yayın imtiyazı alan gazete ve dergilere dair eksik olarak yayınlanan bu liste yayın dili açısından incelendiğinde; tek bir dilde yayınlanan ve birden fazla dilde yayınlananlar olarak iki kategoriye ayrılabilir. Tek bir dilde yayınlananlar ise; 748'i Türkçe, 86'sı Ermenice, 112'si Rumca, 6'sı İngilizce, 9'u İbranice veya Musevice, 2'si Farsça, 14'ü Arapça, 1'i Sırpça, 76'sı Fransızca, 2'i Almanca, 2'si Rusça, 2'si Arnavutça, 5'i İspanyolca, 1'i Bulgarca ve 1'i Urduca yayınlanmıştır. Ayrıca; 4 tanesi Ermeni harfli Türkçe, 3'ü Rum harfli Türkçe olarak yayınlanmıştır. Birden fazla dilde yayınlananlara dair sayısal bilgiler ise şu şekilde verilebilir: Türkçe-Fransızca 47, Türkçe-Rumca 4, Türkçe-Ermenice 8, Türkçe- İngilizce 1, Türkçe-Farsça 4, Türkçe-Arnavutça 6, Türkçe-Arapça 9, Türkçe-Tatarca 1, Türkçe-Kürtçe 4, Türkçe-Bulgarca 1, Türkçe-Çerkezce 3, Türkçe-Rusça 1, Türkçe Fransızca-Rumca 7, Türkçe-Fransızca-Ermenice 2, Türkçe- Fransızca-İngilizce 1, Türkçe-Arapça-Farsça 3, Türkçe-

⁶ Prof.Dr. İsmail Çetışli- Prof.Dr. Nurullah Çetin- Prof.Dr. Abide Doğan- Doç.Dr. Alim Gür-Şenol Demir- Cengiz Karataş,a.g.e., s.59

Fransızca-Arapça 2, Türkçe-Fransızca-Arnavutça 1, Türkçe-Arapça-Urduca 1, Türkçe-Arapça-Kürtçe 1, Türkçe-Fransızca-Ermenice-Rumca 7, Türkçe-Fransızca-Ermenice-Rumcaİbranice 2, Türkçe-Fransızca-İspanyolca-İbranice 1, Türkçe-Fransızca-Ermenice - Rumca-İspanyolca 1, Türkçe-Fransızca-Ermenice-Rumca-İngilizce 2, Türkçe-Fransızca-Ermenice-Rumca-İngilizce-Rusça-İtalyanca 1, Türkçe - İtalyanca-Fransızca - Rusça 1, Türkçe-Fransızca-Almanca-İngilizce 1, Türkçe-Fransızca-Arapça-Farsça-Hintçe-İngilizce-Afganca1, Fransızca-Rumca 2, Fransızca-İngilizce 4, Fransızca-Ermenice 3, Fransızca-Almanca 5, Fransızca-Rusça 1, Fransızca-Farsça 1, Fransızca-Arapça 1, Fransızca-İbranice 1, Fransızcaİngilizce-Almanca 1, Fransızca-İngilizce-Rumca 2, Fransızca-İngilizce-Almanca-İtalyanca 1, Arnavutça-Rumca 1, her dilde 1, muhtelif dillerde 4. Yayın imtiyazı alanlardan; 817'si Müslüman, 388'i gayrimüslimdir. Bunların içinde, 11 Müslüman ve 6 gayrimüslim kadın da vardır. Ayrıca; 2'si yabancı, 9'u yerli olmak üzere 11 tane de kuruluş (mezunlar cemiyeti, kilise, belediye) yayın imtiyazı almıştır. Gazete ve mecmuları yayın özelliklerine göre tek tek sınıflandırmak mümkün gözükmemektedir. Bunun yanında bazılarının isimlerine veya daha sonradan yayımlandıktan sonra izledikleri politikalara bakarak, imtiyaz alan gazeteler özelliklerine göre şu gruplara ayrılabilir:

1-Kadınlarla ilgili olanlar: Arnavut Kadını, Asar-ı Nisvan, Genç Kadın, Genç Kızlar Alemi, Hanım, Hanım Duygusu, Kızlar Alemi, Küçük Hanım, Şura-yı Nisvan, Kadın Duygusu, Kadın Dünyası, Kadın Hayatı, Kadın Kalbi, Kadınlık Hayatı, Kadınlar Alemi, Hanımlara Mahsus Gazete, Hanımlar Alemi, Aile Hayatı, Aile Ocağı, Anne Bebek Mecmuası gibi.

2-Çocuklarla ilgili olanlar: Çocuk Dostu, Çocuk Derneği, Keşşâf Çocuk, Çocuk Dünyası, Çocuk Hayatı, Çocuk Kalbi, Çocuk Postası, Çocuk Yurdu gibi.

3-Ekonomiyle ilgili olanlar: Âlem-i Ticaret ve Sanayi, Alım Satım Şirketi, Ceride-i Maliye, Hayat-ı Ticarî, İktisadiyat Mecmuası, İstanbul Piyasa Gazetesi, İstanbul Ticaret Rehberi, İş ve Ticaret gibi.

4-Sanatla ilgili olanlar: Asara-ı Nefise-i Musikiye Mecmuası, Dans, Foto-Sine-Spor, Genç Sanatkâr, Sanat ve Hayat, Sanat-ı Temaşa, Tiyatro ve Temaşa Mecmuası, Sinema, Sinema Manzaraları gibi.

5-Bilimsel olanlar: Baytarî Mecmuası, Fen, Fen ve Sanat, Fenn-i Baytarî, Fennî Mecmua, Genç Kimyager, Hukuk Mecmuası, Hukuk ve İktisad Mecmuası, İctimaiyat, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Tababet-i Baytariye, Tarih Encümeni Mecmuası gibi.

6-Mizahla ilgili olanlar: Cadalo, Eşek, Gıdık, Guguk, Hacivat, Kahkaha, Karikatür, Şaka, Şair Nedim, Püsküllü Bela, Kalem, Curcuna, Çoşkun Kalender, Davul, Kel Hasan, Laklak, Cingöz, Hokkabaz, Geveze, Dalkavuk, Koca Nasreddin, Falaka gibi.

7-Sağlıkla ilgili olanlar: Diş Tabibleri Mecmuası, Diş Tatabeti, Doktor, Eczacı, Genç Tabib, Sağlık, Sıhhat, Tıp ve Hayatiyât Mecmuası gibi.

8-İşçilerle ilgili olanlar: İşçiler Gazetesi, Amele, Amele Hukuku gibi.

9-Siyasî mücadeleye yönelik olanlar: Alemdar, Atı, Cenin, Darbe, Islahat, İfham, İkdâm, İktihâm, Renîn, Sabah, Senin, Serbestî, Takdirât Takvimli Gazete, Tanin, Tanzimat, Tasvir-i Efkâr, Teminât, Tenbihât, Tesisât, Teşkilât, İttihat, Ahali, Mizan, Hukuk-ı Umumiye, Şura-yı Ümmet, Osmanlı, Volkan gibi.

10-Dini ağırlıklı olanlar: Ceride-i Sofiye, Sada-yı Din, Tarik-i Hidayet, İlmiye, Mikyas-ı Şariat, Hikmet, Sırat-ı Müstakim, El-Medrese, Sebilürreşad gibi.

11-Edebiyat ve düşünceyle ilgili olanlar: Genç Kalemler, Türk Yurdu, Türk Ocağı, İçtihat, Resimli İstanbul, Musavver Muhit, Şehbal gibi.⁷

⁷ Ahmet Ali Gazel- Şaban Ortak, İkinci Meşrutiyet'ten 1927 Yılına Gelene Kadar Yayın İmtiyazı Alan Gazete ve Mecmualar(1908-1927), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.7, S.1, 2006

I. BÖLÜM

CERİDE MECMUASININ İNCELEMESİ

1. *CERİDE* MECMUASININ KİMLİK BİLGİLERİ VE ŞEKİL ÖZELİKLERİ

İlk sayısı 2 Teşrin-i Evvel 1324 / 15 Ekim 1908 tarihinde yayımlanan Ceride, toplam 86 sayıdan oluşur. Elde olan koleksiyonları Atatürk Kütüphanesi'nde, Millet Yazma Eserler Kütüphanesi'nde ve Ankara Milli Kütüphanesi'ndedir.

“Ayrıca mecmuanın, 1-38 (2 Teşrin 1324-1324); 1-7, 9-13, 15-22, 30 ve 34-38. (1325) sayıları Atıf Efendi Kütüphanesi'nde, 1-7, 9-14, 15-18, 21-22, 24-37, 43-46. sayıları Beyazıt Kütüphanesi'nde, 1-10, 12-46. sayıları Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.”⁸

Dış kapak mavi kâğıt üzerine basılmıştır. Kapağın en üst kısmında süslü harflerle, mecmuanın adı yer alır. Başlığının çevrelendiği kısımda, Ceride yazısının yukarısında ‘hürriyet’, sağında ‘adalet’, solunda ‘müsâvât’ yazıları mevcuttur. Sayfanın ortasında sırasıyla alt alta yazılmış olan, mecmuanın numarası, hangi tarihte çıkmış olduğu ve fiyat bilgisi vardır. Yine dış kapakta yer alan bilgiler şunlardır: İstanbul Mahal-i idaresi, Bâb-ı âlî caddesinde 52 numaralı Artin Asaduryan Matbaası fevkindeki daire-i mahsûsadır. Bu bilgiler aynı şekilde diğer sayılarda da yer alır. Ancak 16. sayıdan itibaren matbaa değişmiş ve kapak kısımlarında Uhuvvet Matbaası'nın adresi olan “ Bâb-ı âlî caddesinde Meserret Oteli karşısında 24 numaralı daire-i mahsûsadır.” şeklindeki adres bilgilerine yer verilmiştir. Milliyetçi bir yayın politikası olan bu gazetede ilk sayıların, sahipleri Ermeni olan Artin Asaduryan Matbaası'nda basılmış olması şaşırtıcıdır.

⁸ Hasan Duman, Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928), İstanbul 1406 / 1986, s.56

Mecmuanın ilk sayfasında da dış kapaktakine benzer bilgilerin yanında ayriyeten, ‘ üç aylık abonesine posta icraatıyla on beş kuruş alınıyor’ ibaresi görülür. Dış kapakta Rumi takvime göre tarih yer alırken, sayıların ilk sayfalarında da hicri takvime göre olan tarihi yer alır. Bazı sayıların başlangıcında da bir önceki nüshaya ait mündericat kısmı bulunur. Yine bazı sayıların sonunda, kapağın arka kısmında mündericât kısmı verilmiştir.

Ceride mecmuasının sahibi ve başyazarı Mahmûd Celâleddin, yazı işleri müdürü ise Hasan Bedri’dir. Ceride, özenli ve dönemin baskı tekniklerinin bütün imkânları kullanılarak çıkarılmış bir gazetedir. Genellikle küçük puntolarla dizilmiştir. Başlıkları daha belirgindir ve oldukça sade bir şekilde yazılmıştır.

Mecmuada, Mahmûd Celâleddin M.C, Hasan Bedri de H.B imzasını kullanmıştır. Namık Kemal, Kemal Bey imzasını, Süleyman Nazif’in de İbrahim Cehdi adını kullanarak yazılar yazmıştır.

İlk 11 sayısı 40 para olan gazete fiyatı, sonraki sayılarında ise 20 paraya düşer.

Dergi sayılarının tarihleri ve kimlik bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

No	Tarih	Sayfa	Yazı işleri müdürü	Basıldığı matbaa	Sahibi ve baş muharriri	Fiyatı
1	2 Teşrinievvel 1324 Perşembe 20 Ramazan 1326	1-34	Hasan Bedri	Artin Asaduryan Matbaası	Mahmûd Celâleddin	40 Para
2	9 Teşrinievvel 1324 Perşembe 27 Ramazan 1326	35-68	Hasan Bedri	Artin Asaduryan Matbaası	Mahmûd Celâleddin	40 Para
3	16 Teşrinievvel 1324 Perşembe 4 Şevval 1326	69-88	Hasan Bedri	Artin Asaduryan Matbaası	Mahmûd Celâleddin	40 Para

	23	Teşrinievvel	89-		Artin		
4	1324	Perşembe	112	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	10 Şevval 1326			Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	30	Teşrinievvel			Artin		
5	1324	Perşembe	113-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	18 Şevval 1326		136	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	6	Teşrinisani	1324		Artin		
6	Perşembe		137-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	25 Şevval 1326		160	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	13	Teşrinisani			Artin		
7	1324	Perşembe	161-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	2 Zilkade 1326		176	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	20	Teşrinisani			Artin		
8	1324	Perşembe	177-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	9 Zilkade 1326		192	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	27	Teşrinisani			Artin		
9	1324	Perşembe	193-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	16 Zilkade 1326		208	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	4	Kânunuevvel			Artin		
10	1324	Perşembe	209-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	23 Zilkade 1326		224	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	8	Kânunuevvel			Artin		
11	1324	Pazartesi	225-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	40 Para
	27 Zilkade 1326		240	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	13	Kânunuevvel			Artin		
12	1324	Cumartesi	241-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	20 Para
	2 Zilhicce 1326		256	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	18	Kânunuevvel			Artin		
13	1324	Perşembe	257-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	20 Para
	7 Zilhicce 1326		272	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	31	Kânunuevvel			Artin		
14	1324	Çarşamba	273-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	20 Para
	20 Zilhicce 1326		288	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	8	Kânunusani			Artin		
15	1324	Perşembe	289-	Hasan	Asaduryan	Mahmûd	20 Para
	28 Zilhicce 1326		304	Bedri	Matbaası	Celâleddin	
	15	Kânunusani					
16	1324	Perşembe	305-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para
	6 Muharrem 1327		320	Bedri	matbaası	Celâleddin	
	22	Kânunusani					
17	1324	Perşembe	321-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para
	13 Muharrem 1327		336	Bedri	matbaası	Celâleddin	
	29	Kânunusani					
18	1324	Perşembe	337-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para
	20 Muharrem 1327		352	Bedri	matbaası	Celâleddin	

	5 Şubat 1324						
19	Perşembe	353-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	27 Muharrem 1327	368	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	12 Şubat 1324						
20	Perşembe	369-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	4 Safer 1327	384	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	19 Şubat 1324						
21	Perşembe	385-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	11 Safer 1327	400	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	26 Şubat 1324						
22	Perşembe	401-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	18 Safer 1327	416	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	2 Mart 1325						
23	Pazartesi	417-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	22 Safer 1327	432	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	5 Mart 1325						
24	Perşembe	433-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	25 Safer 1327	448	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	9 Mart 1325						
25	Pazartesi	449-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	29 Safer 1327	464	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	12 Mart 1325						
26	Perşembe	465-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	3 Rabiülevvel 1327	480	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	16 Mart 1325						
27	Pazartesi	481-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	7 Rabiülevvel 1327	496	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	19 Mart 1325						
28	Perşembe	497-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	10 Rabiülevvel 1327	512	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	23 Mart 1325						
29	Pazartesi	513-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	14 Rabiülevvel 1327	528	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	26 Mart 1325						
30	Perşembe	529-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	17 Rabiülevvel 1327	544	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	9 Nisan 1325						
31	Perşembe	545-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	1 Rabiülahir 1327	560	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	16 Nisan 1325						
32	Perşembe	561-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	8 Rabiülahir 1327	576	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	23 Nisan 1325						
33	Perşembe	577-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	15 Rabiülahir 1327	592	Bedri	matbaası	Celâleddin		

	30 Nisan 1325						
34	Perşembe	593-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	22 Rabiülahir 1327	608	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	7 Mayıs 1325						
35	Perşembe	609-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	29 Rabiülahir 1327	624	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	14 Mayıs 1325						
36	Perşembe						
	7 Cemazeyilahir 1327	625- 640	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	21 Mayıs 1325						
37	Perşembe						
	14 Cemazeyilahir 1327	641- 646	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	28 Mayıs 1325						
38	Perşembe						
	21 Cemazeyilahir 1327	647- 672	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	3 Haziran 1325						
39	Çarşamba						
	27 Cemazeyilahir 1327	673- 688	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	11 Haziran 1325						
40	Perşembe						
	5 Cemazeyilahir 1327	689- 704	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	18 Haziran 1325						
41	Perşembe						
	12 Cemazeyilahir 1327	705- 720	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	25 Haziran 1325						
42	Perşembe						
	19 Cemazeyilahir 1327	721- 736	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	2 Temmuz 1325						
43	Perşembe						
	26 Cemazeyilahir 1327	737- 752	Hasan Bedri	Uhuvvet matbaası	Mahmûd Celâleddin	20 Para	
	9 Temmuz 1325						
44	Perşembe	753-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	4 Recep 1327	767	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	16 Temmuz 1325						
45	Perşembe	768-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	11 Recep 1327	784	Bedri	matbaası	Celâleddin		
	23 Temmuz 1325						
46	Perşembe	785-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para	
	18 Recep 1327	800	Bedri	matbaası	Celâleddin		

	30 Temmuz 1325					
47	Perşembe	801-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para
	25 Recep 1327	816	Bedri	matbaası	Celâleddin	
	6 Ağustos 1325					
48	Perşembe	817-	Hasan	Uhuvvet	Mahmûd	20 Para
	2 Şaban 1327	832	Bedri	matbaası	Celâleddin	

2. CERİDE MECMUASININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Ceride Mecmuası, siyasetten ekonomiye, sosyal meselelerden edebiyata kadar çeşitli konuları içeren yayın politikası izlemiştir. Mecmua, ilk sayının birinci sayfasında “Mukarrer Meslek” başlıklı makalede takip edeceği yolu şöyle açıklamaktadır:

“Hürriyet, müsavat, adalet dairesinde menâfi-i mülk ü millete hizmet etmek, şahsiyattan azâde kalmak matbuatla tevaggul etmeyen ekabir ve meşâhiri hayırlı neşriyata alıştırarak, Osmanlı gazetelerinin münderecatından fikrimizce de pek fâideli kısmını bervech-i ihtisar etmek, ecnebi matbuatından ve bazı memâlik gazetelerinden Osmanlılar aleyhinene neşriyyât-ı muzır ve müşevvişe vuku görülür veya haber verilir ise illel ve esbabı hakkıyla izhâr mâ fi’zzamîre çabalamak olacaktır.”

Ceride, ulaşabildiğimiz son sayısının çıktığı 6 Ağustos 1325(1909) tarihine kadar, belirtilen yayın politikasına uygun hareket etmiştir. Siyasi nitelikteki yazıların oranı fazladır. İç ve dış siyaset, iktisadi faaliyetler, dil ve kültür gibi konular yazıların genelini oluşturmuştur.

Ceride, genel hatlarıyla yayın felsefesini habere dayandırmış, ilk çıktığı andan itibaren iç ve dış kaynaklı haberlere yer vermiştir. Haberlerin dağılımında iç haberlerin ağırlıkta olduğu görülür.

Edebi ve siyasi özellik taşıyan bu mecmuada Mahmud Celaleddin Bey'e ait özlü sözler ve eleştiri yazıları dikkat çeker. Hem ekonomik hem politik karakter taşıyan haber ve eleştiri yazılarında Mahmud Celaleddin imzasıyla birlikte, imzasız olanlar da yer alır.

Tercüme eserler bakımından incelendiğinde ise, Hasan Bedri'nin Frerdik Nulette nam-ı muharririn kitabından tercüme ettiği kısım önemli yer tutar. On dokuzuncu asırda Avrupa Vakayi' askeriyye ve siyasîyesi namıyla tertib edilen, Avrupa'nın Mebde'-i Vakayi'-i Tarihiyesi itibar olunan ve 1815 sene-i milâdiyesinde Rusya, Prusya, Avusturya hükümdarları beyninde Avrupa devletlerince vukua gelen Vakayi' askeriyye ve siyasîyeden bahsedilen bu eserin dili de ağırdır.

Önemli şahsiyetlerin tercüme-i halleri biyografî alanında dikkat çekicidir. “Shakspeare ve Prof.Comm Luigi Goretti” okuyucuya sunulan şahsiyetlerdir.

Makale türünün oldukça fazla olduğu Ceride'de, ilk Türk elektrik mühendisi Mehmet Refik Bey'in fen ile ilgili yazıları, dönemin iç ve dış meseleleriyle alakalı yazılarını “Sakınalım” başlığı altında toplayan Ali Nihad'ın ikaz makaleleri önemlidir.

Mektuplar oldukça azdır. Abdülhak Hamit'in yeğenine yazdığı mektup, Ali Ekrem Bolayır'ın Ceride'ye şiirlerini göndereceğine dair yazdığı mektup ve Sami Paşa'nın Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi'ye yazmış olduğu mektup, bu türe örnek teşkil eder.

Okuyucu ile yayın organı arasında belki de sıkı bir bağ kurmaya yarayan sohbet yazılarına, Ceride'de fazla yer verilmemiştir. Bazılarında sosyal olayların anlatıldığı, bazılarında ise ictimâî hayatı düzenleyici mahiyette olan bu yazıları, Mahmûd Celâleddin, Keçeçizade İzzet gibi önde gelen isimlerin yazdığı görülür.

Mecmuanın ilk üç sayısında, Kanun-ı Esasinin asıl tasarısını hazırlayacak olan alt komisyonda görev alan ve Mahmûd Celaleddin Bey ile yakın arkadaş olan Namık Kemal'in, Kemal Bey imzası ile "Sûret-i Cevâbnâme" adlı başlıklı yazıları, Kanûn-i Esâsî maddeleri hakkındaki yorumlarını içerir.

Sosyal konulu yazıların yanı sıra ansiklopedik bilgiler yer almaktadır. Özellikle Mahmûd Celâleddin tek bir alanla sınırlı kalmayıp, ekonomi, coğrafya, siyaset, güncel olaylar gibi çeşitli alanlara yönelik yazılar yazmıştır. Dolayısıyla da bu anlamda okuyucuya yarar sağlamıştır.

Ceride'nin yayın hayatına baktığımızda dil ve edebiyata dair olarak şiir, tercüme eser, dilbilgisi, değerlendirme ve tenkit yazıları göze çarpar. Dilbilgisi anlamında da, Mehmed Said Paşa'nın, kendi devrindeki resmî kitâbet dilini tenkit ettiği ve parçalar halinde mecmuanın otuz beş sayısına dağıtılan "Gazeteci Lisânı" önemli bir örnek teşkil eder.

İmzasız bazı ilanlar mevcuttur. Bunların içerisinde mecmuanın neşriyle ilgili ilanlara, ev ilanlarına ve teşekkür yazılarına rastlarız.

Ayrıca Ceride'de nutuk ve gezi yazısı gibi türler ve güncel olayların oluşturduğu yazılar da mevcuttur.

Gazetede ki yazıların genel olarak siyasi ve sosyal içerikli olmasında, dönemin siyasi hareketliliğin payı oldukça fazladır. Gazetenin çıktığı dönemde, uyguladığı siyasetle birçok eleştirinin hedefi olan II. Abdülhamit vardır.

3.CERİDE MECMUASININ DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Daha künyesinde adalet ve müsâvât gibi kelimelere yer veren, siyaset ağırlıklı bir gazete olduğu görülen Ceride'nin genel yapısını Mahmud Celaleddin Bey

şekillendirmiştir. Abdülhak Hamit, Samipaşazade Sezai gibi isimler mecmuanın edebî yönüne katkıda bulunmuşlardır. Yüzyılın başlarında imla kuralları henüz tam olarak yerleşmediği için, kurallara yeterince uyulmaz ve imla sorunları ile karşılaşılır.

Ceride mecmuası edebi yazıları seçmede oldukça titiz davranmıştır. Ancak dili oldukça ağırdır. Gazetede yer alan birçok yazıda böyle bir dil kullanılması anlaşılabilirliğini güçleştirir. Hürriyet, adalet ve vatan konularının işlendiği eserlerin dili ağırdır.

4.CERİDE MECMUASININ YAZAR KADROSU

ABDÜLHAK HÂMÎT TARHAN

Tanzimat devri şairlerinden, 2 Ocak 1852-12 Nisan 1937, doğ. ve ölm. İstanbul. Beş yaşında bir süre okula gitti, sonra özel öğrenim gördü, ağabeyi ve hocasıyla Paris'e gidince (1862) orada bir okula yazıldı, bir buçuk yıl sonra döndüğünde Robert Kolej'de okudu, Babîâli Tercüme Odası'na girdi (1865). Babası Hayrullah Efendi İran Elçisi olunca Tahran'a oğlunu da götürdü (1868), bir süre memurluk etti, Fatma Hanım'la evlendi (1871). Elçilik kâtipliğine atandığı Paris'te iki buçuk yıl kaldı (1876-1878), görevinden uzaklaştırılınca İstanbul'a döndü. Kafkasya'da Poti (1861), Yunanistan'da Goloz (1862) konsolosu oldu. Bombay başkonsolosluğuna atandı (1883), karısının hastalanması üzerine İstanbul'a dönerlerken yolda Fatma Hanım öldü (Beyrut, 21 Nisan 1885), Hâmit bir süre İstanbul'da kaldı, sonra Londra elçiliği başkâtibi (1886), elçilik müsteşarı (1897) oldu. Brüksel elçiliği dört sene kadar sürdü (1908-1912), görevinden alındı. Bir ara senatör, sonra da İstanbul milletvekili (1928) seçildi. Zincirlikuyu Mezarlığı'nda gömülüdür. Tanzimat devrinin en büyük şairi sayılan Hâmit, devrindeki şiiri dış ve iç geleneklerden kurtardı, ona geniş ufuklar açtı; gündelik yaşamalar, aşk, tabiat, vatan-millet sevgisi, ölüm ve metafizik problemler üzerine, sevinç, ümit ve tezatlardan,

feryat ve isyanlardan kuvvet alan lirik epik ve felsefî şiirler yazdı; kuvvetli bir kültürün, zengin bir hayalin yardımıyla her eserinde yeni imkânlar denedi. Basılmış basılmamış, sayısı kırkı aşan eserleri arasında yirmi biri tiyatrodur. Piyeslerinin konularını Asur, Arap, Türk-Moğol, Yunan-Makedonya, Osmanlı tarihlerinden veya hayalî olaylardan aldı; bunları şiir biçiminde veya düzyazıyla yahut şiir-düzyazı karışık yazdı, manzum tiyatrolarında aruzun yanı sıra heceyi de kullandığı oldu, ama hemen hepsinde sahne dil ve tekniğine karşı kayıtsız davrandı.

ESERLERİ: *Sahrâ* (1878), *Divâneliklerim yahut Belde* (1885), *Hacle* (1886) *Tiyatrolar* : A) *Düzyazıyla* : *Mâcerâ-yı Aşk* (1873), *Sabr ü Sebat* (1875), *İçli Kız* (1875), *Duhteri Hindû* (*Hindli Kız*, 1876); B) *Aruzla* : *Nazife* (1876), *Tezer* (1880), *Eşber* (1880) vb. C) *Heceyle* : *Nesteren* (1876) vb. D) *Şiir-düzyazı karışık* : *Finten* (1918) *Hikmet Dizdaroğlu'nun Varlık Yayınlarında çıkmış Abdülhak Hamit* (1982) adlı inceleme kitabında şair üzerine geniş bir bibliyografya da vardır. Şairin Londra'da geçen yılları nı Yusuf Mardin Abdülhak Hâmid'in Londra'sı adlı bir kitapta romanlaştırdı (1976) *Bütün Eserleri* (1979) İnci Enginün tarafından hazırlanmaktadır (*Dergâh Yayınları*).⁹

ALİ EKREM (BOLAYIR)

II. Meşrutiyetten sonra yayımladığı hamasî şiirleriyle tanınan Servet-i Fünûn devri şair ve yazarı. Namık Kemal'in oğludur. 1867'de İstanbul'da doğdu. İlköğrenimine dört yaşında Cerrahpaşa civarındaki Hobyar mahalle mektebinde başladı. Bir yıl kadar Fatih Askerî Rüşdiyesi'ne devam etti; ancak babasının önce Rodos'a, ardından Sakız'a sürgün edilmesi üzerine öğrenimi yarıda kaldı. Daha sonra özel olarak ulûm-i şer'iyye, hadis, Arap ve Fars edebiyatı dersleri aldı. Bu arada Fransızca öğrendi. II. Abdülhamit tarafından rütbe-i sâni ile memur tayin edildi. Ömrünün son yıllarını sıkıntı içinde geçirdi. 1937'de İstanbul'da öldü, mezarı Zincirlikuyu'dadır.

⁹ Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay., İstanbul, 2007, s.408-409

On yaşlarında şiir yazmaya başlayan Ali Ekrem, on yedi, on sekiz yaşlarında düzgün sayılabilecek manzumeler vücuda getirmiş, ilk şiir denemelerini Mirsad(1307) ve Resimli Gazete’de(1307) yayımlamıştır. Mâbeyn’de görevli olduğu için yazılarında önce İlham, uzun süre de A(yın) Nâdir imzasını kullandı. Daha sonra Maârif(1307-1312), Ma’lûmat(1309-1311) ve Servet-i Fünûn’da(1307-1928) şiir ve yazıları yayımlandı. Servet-i Fünûn’un 1897 Türk-Yunan Savaşı dolayısıyla yayımladığı nüsha-i mümtazâde(özel sayı) yer alan “Vasiyet” adlı şiirinde Anadolu ağzını kullanarak konuşmaları tabileştirmiş, nazmı nesre yaklaştırdığı bu şiiriyle devrinde büyük bir yankı uyandırmıştır.

Ali Ekrem Osmanlıcanın ve aruzun güçlü bir koruyucusu olmakla beraber birçok şiirinde konuşma dilini ve hece veznini de kullanmıştır. Aruza Tevfik Fikret ve Mehmed Akif kadar hâkim olamamasına rağmen o devrin şiir anlayışı içinde kuvvetli bir şair olarak kabul edilmiştir. Servet-i Fünûn şairleri arasında ferdi duyguların çerçevesinde kalmayarak sosyal konulara da yer vermiş, ancak şiirden çok nesirde başarılı olmuştur. Ali Ekrem Servet-i Fünûn’a yazı yazmakla birlikte Edebiyât-ı Cedîde yazarlarının edebî anlayışına tamamen katılmıyordu. Bundan dolayı Servet-i Fünûn şiirinin kusurlarından söz eden uzun bir tenkit yazdı. Fazla sert ve sübjektif hükümler taşıyan bu yazı Tevfik Fikret tarafından bazı değişikliklerle basılmasına rağmen tenkide uğrayanların tepkisine yol açtı. Bunun üzerine Ali Ekrem Servet-i Fünûn’dan ayrılarak bu tenkidini muhaliflerin yayın organı olan Musavver Ma’lûmat’ta neşretti. Bu durum Servet-i Fünûn yazarlarından bir kısmının Musavver Ma’lûmat’a geçmesine ve bir süre sonra da Edebiyât-ı Cedide topluluğunun dağılmasına sebep oldu.

ESERLERİ: *Kitap halinde yayımlanmış şiirleri şunlardır: Kasîde-i Askeriyye(1324), Kırmızı Fesler(1324), Rûh-ı Kemal(1324), Zılâl-ı İlhâm(1327), Lisân-ı Osmânî(1332), Ordunun Defteri(1336), Ana Vatan(1337), Şiir Demeti(1340), Vicdan Alevleri(1341). Dil ve Edebiyat Görüşlerini İçine Alan Eserleri. Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye(1328), Lisân-ı Osmânî(1332), Nazariyyât-ı Edebiye*

*Dersleri(1331-1334), Şerh-i Mütuna Medhal(1928), Lisanımız(1930), Külliyyât-ı Tab' Olunuyordur(1326). Monografileri. Recâizâde Mahmud Ekrem Bey(1339), Namık Kemal(1930), Tiyatroları. Bâria(1324), Yavuz Sultan Selim, Sükût, Mama Dadım Darılır adlı üç piyes denemesine girişmiş, fakat bunların tefrikaları yarıda kalmıştır.*¹⁰

EŞREF EFENDİ (ŞAİR EŞREF) (1847- 1912)

Şair Eşref, 1847 (Rumî 1268) yılında Manisa'nın Kırkağaç ilçesine bağlı Gelenbe bucağının Orta mahallesinde 39 numaralı evde dünyaya gelmiştir. Usûlî zâde Hafız Mustafa Efendi'nin ve Ârife hanımın oğludur. Dedesi Yayaköylü Ahmet Efendi, büyük dedesi meşhur Türk âlimi ve matematikçisi Gelenbevi İsmail Efendi'dir.¹¹ Matematik ve mantık alanlarının yanı sıra belâgat, gramer, felsefe, kelam, astronomi gibi değişik sahalarda da çalışmaları vardır.¹²

Asıl adı Mehmet Eşref. Bir süre Gelenbe'de mahalle mektebinde okudu, daha sonra Manisa'da Hatuniye Medresesi'ne devam etti ve orada Arapça ve Farsça öğrendi. 1870'te Manisa Vilayeti tahrirat kâtibi olarak resmi göreve başladı. Curcuna adıyla bir mizah dergisi yayımladığı Mısır'da II. Abdülhamit ve rejimi aleyhinde ciddi bir mücadeleye girişti. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra İstanbul'a döndü.

Şair Eşref hicviyeleriyle Türk edebiyatında mevcut hiciv türünü kişisellikten çıkararak ona toplumsal bir kimlik kazandırmıştır. Onun Kahire'de iken Namık Kemal'in "Vatan Kasidesi"ne nazire tarzında yazdığı meşhur hiciv, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki'nin zorbalıklarını anlattığı muhammes tarzındaki

¹⁰ Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.6, s.275-276

¹¹ Hilmi Yücebaş, Şair Eşref: Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları, Gül Matbaası, İstanbul, 1978, s.6

¹² Şerife Çağın, Bir Hiciv Ustası Şair Eşref, Dergah Yayınları, İstanbul- 2007, s.31

şiiir ve özellikle Kırkağaç kadısının halkı soymasından şikâyet ettiğı diğeri bir hicviyesi, döneminde büyük yankılar uyandırmıştır.

Divan edebiyatı geleneğı içinde son hiciv şairlerinden(heccav) biri kabul edilen Eşref hicivlerinde zaman zaman edebiyat ölçülerini aşarak işi sövüp saymaya kadar vardirmiştir. Manzumelerinde daha çok kaside, gazel, muhammes ve kıta gibi divan şiirinin nazım biçimlerini kullanmıştır. Aruza hâkim olmakla birlikte pek dikkatli davranmamış, zaman zaman aruz hataları yapmıştır. Nazım biçimlerinde geleneğe bağlı kalmakla birlikte yer yer halk deyimlerini ve halk ağzında yaygın, küfür denebilecek sözleri de bol miktarda kullanmıştır. Ölümünden sonra bütün eserleri oğlu Mustafa Şâtım tarafından Şair Eşref'in Külliyyatı adıyla topluca yayımlanmıştır.

ESERLERİ: *Şiir: Deccal, İstimdad, Şah ve Padişah, Hasbıhal yahut Eşref ve Kemal*.¹³

HASAN BEDRİ PAŞA

Hasan Bedrettin Paşa, ümerayı askeriyeden Vasfi Efendi'nin oğludur. 1267'de Kütahya dâhilinde Simav'da doğdu.

Pederinin Arabistan ordusuna naklinde birlikte Şam'a gitti. Arabîyi Camii Emeviye'de Attarzade Ömer Efendi'den ve Farisîyi şeyh Abdülresul Efendi'den tahsil ettikten sonra Şam mektebi îdadii askerisine girdi. Muahharan Mekteb-i Harbiyede erkân-ı harp kısmında –sınıfının birincisi olarak- ikmali tahsil eyledi. Erkân-ı yüzbaşılığı ile hassa ordusu dördüncü taburunda hizmet etti. Sekiz ay sonra beşinci ordu süvari alayına naklolundu. O esnada dragon alayının teftişine memur olduğu halde mektep için Belçika'dan celp olunan muallimlerin tertip eyledikleri kitapları tercüme ve tedris etmek üzere mekteb-i harbiye muallimliğine tayin kılındı.

¹³ Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.1. s.403-404

1292’de kolağası bilahere binbaşı, kaymakam ve miralay oldu.

Nekbetine sebep, Sultan Abdülaziz’in hal’inde Mekteb-i Harbiye talebesinin istihdamında –refiki Manastırlı Rıfat Bey ile beraber- mektebî mezkûr muallimliğinde ve mekatibî askeriye nazırı Süleyman Paşa’nın maiyetinde bulunmasıdır.

İlânı meşrutiyeti müteakîben İstanbul’a geldi. Nez olunan miralaylık rütbesi badel’iade mirlivalığa ve muahharan ferikliğe terfi ve İşkodra vali ve kumandanlığına tayin olundu. Hastalığından dolayı vali ve kumandanlıktan istifa ve İstanbul’a avdet eyledi.¹⁴

Kozmografya ile atış tekniği hakkında ilmi eserler terceme etti. Yine bu sırada İskaat-ı Cenin fâcianâmesi ile Bir Günlük İkbâl, Jirofle ve Madam Lârşidük operalarını terceme etti. Arkadaşı Rıfat Bey’le ortaklaşa Temâşâ adı altında bir tiyatro külliyyatı tertib ettiler. Şiir inşâdında şer’î yaratılışlı idi. Son memurluğu olan İşkodra Vali ve Kumandanlığından tekaüde ayrılmış iken 1330 tarihinde İstanbul’da vefat etti. Fatih’e defnedildi. Meşrutiyet inkılâbından evvelki hayatının çoğu sürgünde geçmiş, hatta askerlik rütbesi olan Albaylıktan bile mahrum edilmiştir. Meşrutiyetten sonra kaybettiklerini elde etti.¹⁵

HÜSEYİN HİLMİ PAŞA (1855-1923)

Osmanlı sadrazamı.

Midilli adasının Sarlıca köyünde doğdu. Babası tüccardan Kütahyalızâde Mustafa Efendi’dir. Midilli’nin Ulucami Medresesi’nde okudu. Bu arada rüştiyeden

¹⁴ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, Orhaniye Matbaası, İstanbul-1930, C.1, s.162-63

¹⁵ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, Meral yay., İstanbul,1972, c.2, s.64

de mezun oldu. Özel hocalardan Fransızca ve fıkıh dersleri aldı. Cezâyir-i Bahr-ı Sefid vilâyeti Adliye Encümeni'nde imtihana girerek birinci sınıf dava vekilliği diplomasını kazandı.

Hüseyin Hilmi ilk memuriyete Midilli Tahrirat Kalemi'nde başladı. Sırasıyla Midilli Tahrîr-i Emlâk Dairesi seyyar fırkası mukayyitliğine, Tahrîr-i Emlâk Kalemi vukuat kitâbetine ve aynı kalemin başkittâbetine yükseltildi. Bu sırada Midilli'de göz hapsinde tutulan Namık Kemal ile tanıştı. Namık Kemal'in hürriyetçi düşüncelerinden etkilendi. Kemal Bey'in bütün eserlerini okuyan ve yeni fikirlerine hayran olan Hüseyin Hilmi Efendi Namık Kemal'in çömezi olarak anıldı. Namık Kemal Midilli mutasarrıflığına tayin edilince Hüseyin Hilmi'yi Midilli tahrirat müdürlüğüne getirdi(1881). Çalışkanlığı ile amirlerinin dikkatini çeken Hüseyin Hilmi, memuriyet hayatının dokuz yılını doğduğu adada geçirdikten sonra 1883'te terfi ederek Aydın vilayeti mektupçuluğuna ve 1885'te Suriye vilayeti mektupçuluğuna tayin edildi. II. Abdülhamid, Yemen'de İmam Yahya'nın sebep olduğu olayları bastırmak üzere Hüseyin Hilmi'yi Yemen valiliğine gönderdi. (21 Nisan 1898). Vali Hüseyin Hilmi'yi vezirlik payesiyle ödüllendirdi(31 Mayıs 1899).

II. Abdülhamid'e çok bağlı olmakla birlikte İttihatçılar'la da iyi ilişkiler kurmayı başardı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Rumeli genel müfettişliği kaldırıldığı için Hüseyin Hilmi Paşa'nın da görevi sona erdi. Fakat paşa üç ay daha Rumeli'de kaldı. Yeni kurulan Kamil Paşa kabinesine Dâhiliye nazırı olması üzerine İstanbul'a döndü(27 Kasım 1908). Paşanın nazırlığa tayininde İttihatçılarla olan yakınlığının rolü büyüktü. Hüseyin Hilmi Paşa kısa zamanda Kamil Paşa'ya rakip olduğunu ortaya koydu. Harbiye ve Bahriye nazırlarının değiştirilmesi usulünü meşrutiyet sistemine aykırı bularak istifa edince diğerleri de onu takip etti ve Kamil Paşa'nın yerine sadarete getirildi.

Hüseyin Hilmi Paşa, Rumeli genel müfettişliğinde gösterdiği başarıyı sadarette gösteremedi. Hoş geçindiği İttihat ve Terakki Cemiyeti ekseriyetine nüfuzunu geçiremedi. İttihatçılar'a karşı oluşan muhaliflerin şiddetli saldırısına

uğradı. Bulgaristan'ın bağımsızlığı meselesini ve Bosna-Hersek'i ilhak eden Avusturya ile çıkan anlaşmazlıkları kısmen halletmeyi başardıysa da iç durumu düzeltmedi. Muhafız basının devamlı saldırıları ve şahsına karşı asılsız dedikodular huzurunu kaçırdı. Meşrutiyet kurallarına bağlı olan hükümetin iftiracılara karşı tedbir alamaması yüzünden Otuzbir Mart Vak'ası patlak verdi (13 Nisan 1909). Hüseyin Hilmi Paşa, isyanın ilk günü öğleden sonra Yıldız Sarayı'na giderek hükümetin istifasını sundu. Böylece bir ay yirmi yedi gün devam eden bu ilk sadareti son bulmuş oldu. Sadarete Ahmed Tevfik Paşa getirildi. Hüseyin Hilmi Paşa da isyancıların tehlikesinden uzak kalmak için bir süre Yusuf Razi Bey'in evinde gizlendi. Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girmesinden ve II. Abdülhamid'in yerine Sultan Reşad'ın tahta çıkarılmasından sonra ortaya çıktı. Dâhiliye nazırlığına getirilmek istendiyse de kabul etmedi. İttihatçılar'ın devlet işlerini doğrudan doğruya ellerine almak istemeleri karşısında istifa eden Tevfik Paşa'nın yerine ikinci defa sadarete getirildi. Hüseyin Hilmi Paşa'nın bu sadrazamlığı da başarılı olmadı.

Sadareti sırasında tayin edildiği Âyân Meclisi azalığına devam eden Hüseyin Hilmi Paşa Avrupa seyahatine çıktı. Bu seyahati sırasında Rusya'ya da gitti, 15 Nisan 1910'da Kazan'ı ziyaret etti. Burada N. İvonoviç, Aşmirin, F. Katanov gibi tanınmış ünlü Türkologlar'la görüştü, şehrin önemli yerlerini dolaştı. Üç günlük Kazan seyahati Rus ve Tatar basınında geniş şekilde yer aldığı gibi küçük bir risale olarak da Kazan'da yayımlandı. Birkaç yıl Âyân Meclisi Maliye Encümeni başkanlığı yapan Hüseyin Hilmi Paşa, mali işlerin düzeltilmesinde ve israfın önlenmesinde önemli rol oynadı. Gazi Ahmed Muhtar Paşa tarafından kurulan "Büyük Kabine"de Adliye nazırı olarak görev aldı. Bu kabine görünüşte tarafsız olmakla birlikte hükümet üyelerinin çoğunluğu muhalefete mütemayil kimselerdi. Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Hüseyin Hilmi Paşa'nın yardımıyla ekseriyeti İttihatçılar'dan oluşan Meclis-i Meb'ûsân'ı dağıttı. Hüseyin Hilmi Paşa, hükümet içinde en etkili kişi olarak görünüyordu. Bu sebeple hükümetin hatalarından da o sorumlu tutuluyordu. İttihatçılar meclisin feshinden dolayı kendisini suçluyorlardı. Rumeli'de birbiri ardına gelişen olayların Balkan Savaşı'na yol açması karşısında

hükümette kalmanın uygun olmayacağını anladı. Viyana Sefirliği'ne tayin edilerek İstanbul'dan ayrıldı (26 Ekim 1912).

Hüseyin Hilmi Paşa diplomasi konusunda hiçbir bilgi ve tecrübeye sahip değildi. Avrupa konusundaki bilgileri de birkaç yıl önceki beş altı aylık seyahatinden ve günlük gazetelerden topladığı bilgilerde ibaretti. Mülkiyede gösterdiği başarıyı diplomaside gösteremedi. Tekrar İttihatçılar'la arasını düzelteren paşa onların savaş taraftarı politikasına destek verdi.

Hüseyin Hilmi Paşa'nın sadaretine kadar geçen otuz beş yıllık memuriyet hayatı genel olarak başarılı geçmiştir. Kaynaklarda kendisinden dürüst, gayretli ve aydın bir kişi olarak söz edilir. Bulunduğu görevlerde yenilik yapmakla ün kazanmıştır. Fakat aynı başarıyı sadarete gösteremediği ve İstanbul'a gelir gelmez hiçbir görevde bulunmadan sadarete getirilmesinin başarısızlığında büyük rol oynadığı belirtilir. En ayrıntılı işlerle dahi bizzat kendisi uğraştığı için muarızları tarafından hala mektupçuluğu bırakmamakla itham edilmiştir. Ancak II. Abdülhamid'in güvenini kazandığı gibi Sultam Reşad'ın da takdir ettiği bir sadrazam olmuştur.¹⁶

HÜSEYİN HÜSNÜ (1850- 1926)

D. 1856, Artvin - Ö. 1926 Osmanlı askeri ve devlet adamıydı.¹⁷

Hüseyin Hüsnü Paşa, İstanbul'da, 1850'de doğdu. Harbiye Mektebi'nden mezun olduktan sonra tarihlere “‘93 harbi” diye geçen 1877'deki Rus Savaşı'na katıldı. Abdülhamid tarafından bir ara İttihadçılar'a yakın olduğu iddiasıyla Karaman'a sürüldü, 1908 Meşrutiyeti'nin ilânından sonra Selânik'teki 3. Ordu'ya tayin edildi ve 31 Mart hadisesi üzerine İstanbul'a yürüyen Hareket Ordusu'nun

¹⁶ Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.18, s.550-551

¹⁷ Sinan Kunalp, Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali(1839-1922): prosopografik rehber, İstanbul, 1999

kumandanı oldu ve Yeşilköy'den İstanbul'a girmek üzereyken kumandayı Selânik'ten gelen Mahmud Şevket Paşa'ya devretti.

Libya'da valilik de yapan Paşa daha sonra siyasete girdi, senatör oldu ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir ara tutuklanıp Bekirağa Bölüğü'ne kapatıldı. Kurtuluş Savaşı yıllarını Anadolu'da geçirdi, zaferden sonra İstanbul'a döndü ve hayata 1926'da, Kuzguncuk'taki yalısında veda etti.¹⁸

İBNÜLEMİN MAHMUD KEMAL İNAL (1870-1957)

1870 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Mühürdar Mehmed Emin Paşa'dır. Şehzade Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra bir süre Mülkiye ve Hukuk Mekteblerine devam etmiş, rahatsızlığı sebebiyle buraları bitiremeden ayrılmış, özel hocalar ile medrese derslerine devam ederek kendini yetiştirmiştir. Vilâyât-ı Mümtâze Kalemî'nde başladığı memuriyet hayatında daha sonra Sadâret Mektûbî Kalemî müdürü olmuştur. 1909 senesinde Sultan II. Abdülhamit'in hallinden sonra resmî jurnalleri kontrol edecek komisyona seçilmiş, Yıldız evrâkının tasnifinde bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Eyâlât-ı Mümtâze Müdürlüğü kaldırılınca Müdevvenât-ı Kanûniyye Müdürlüğü'ne getirilmiştir. 1921 yılında Takvîm-i Vekâyî'in idaresi kendisine verilmiş, 1922'de Dîvân-ı Hümayûn Beylikçiliği'ne yükselmiştir. Ancak İstanbul Hükümeti yıkılınca Bâb-ı Âlî'deki görevi sona ermiştir. 1923'de Târîh-i Osmânî Encümeni azalığına seçilmiş, Mayıs 1924'de Vesâ'ik-i Târîhiyye Tasnif Encümeni'nin başına getirilmiştir. İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın başmemur ünvanıyla başkanlığında tasnif başlamış ve Mayıs 1926 senesine kadar devam etmiştir. Bugün Osmanlı Arşivi'nde İbnülemin'in kendi adıyla zikredilen katalog 29 ciltten oluşmaktadır ve orijinal haliyle araştırmaya açıktır. Hazîne-i Evrâk 1927'de Başvekâlet Osmanlı Arşivi'ne devredilince Vesâ'ik-i Târîhiyye Tasnif Heyeti lağvedilmiş, İbnülemin'in buradaki görevi de sona ermiştir.

¹⁸ Murat Bardakçı, 31 Mart'ın Paşasına İsyan Haberini Karısı Vermişti, Hürriyet Gazetesi, 17 Haziran 2001

Aynı yıl kurucularından olduğu Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi Müdürlüğü'ne tayin edilmiş, 1935'de emekli oluncaya kadar bu görevde kalmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, bu görevlerin yanı sıra Kütüphaneler Tasnif İşleri İlmî Müşâvirliği ile İslâm Ansiklopedisi Müşâvirliklerinde de bulunmuştur. 1934'de Londra'da yapılan Milletlerarası Antropoloji ve Etnoloji Kongresi'ne 1937'de New York'ta bir ilmî cemiyete ve 1938 yılında Kopenhag'da toplanan bir kongreye aza seçilmiştir. İbnülemin hayatı boyunca birçok nişan almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Alman İmparatoru II. Wilhelm'den 2. rütbe "Aigle rouge", Avusturya İmparatoru Karl'dan 2. rütbe Franz Josef, İran Şahı Ahmed Şah'tan 2. rütbe Şîr ü Hurşid. 1953 yılında, hayatı boyunca topladığı kitap, yazı ve levha koleksiyonunu ve yirmi dosya kadar tutan vesikalarını İstanbul Üniversitesi'ne bağışlamıştır. 1957'de İstanbul'da ölen İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Merkez Efendi Mezarlığı'na gömülmüştür.¹⁹

KEMAL BEY (NAMİK KEMAL)

Namık Kemal 1840 yılı, 21 Birinci kânun Çarşamba günü Tekirdağ'da doğdu. Babası Müneccimbaşı Mustafa Asım Bey'dir. Baba tarafı Mahmud I devrinde, İran harplerinde şehit olan, Hammer'in açık fikirliliğini o kadar övdüğü Sadrazam Topal Osman Paşa'dan gelir.²⁰

Annesi Fatma Zehra hanımdır. Kemal'in oğlu Ali Ekrem'in yazdığı bir mektuptan anlaşıldığı üzere silsile şu şekilde devam eder: Bekir Ağa, Topal Osman Paşa, Râtıp Ahmet Paşa, Şemseddin Bey, Mustafa Âsım Bey, Namık Kemal. Sekiz yaşında annesini kaybetmesi üzerine dedesi Abdüllatif Paşa onu yanına aldı. 1849'da İstanbul'da Beyazıt ve Valide rüştiyelerinde okudu. (1851–1854) Dedesi Abdüllatif

¹⁹ İsmail Bedir, Şurâ-yı Ümmet Gazetesinin (170-220) ve (140-1/140-122) Sayılarının Sistematik İndeksi-İncelemesi- Seçilmiş Yazılarının Çevirisi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2005, s.41

²⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Y.K.Y., İstanbul-2009, s.312

Paşa'nın Kars kaymakamlığına tayini üzerine onunla birlikte Kars'a gitti ve burada müderris ve şair Ahmet Hamit Efendi tarafından yetiştirildi. Ayrıca, cirit ve av gibi geleneksel sporlarla ilgili dersler aldı.

Abdüllatif Paşa'nın Kars'taki görevinden açığa alınması üzerine bir yıl kadar kaldıkları İstanbul'da özel olarak Arapça ve Farsça eğitim aldı. 1855'te Abdüllatif Paşa'ya bu defa Sofya Kaymakamlığı görevi verilmesi üzerine Kemal, dedesiyle Sofya'ya gitti. Burada Fransızca öğrenmeye başladı ve ilk şiir denemelerine de yine bu şehirde başladı. Zaman zaman Abdüllatif Paşa'ya misafir olan Eşref Paşa Namık Kemal'deki şiir yeteneğini gördü ve ona Namık mahlasını verdi.

Namık Kemal 1856'da 16 yaşına geldiğinde Niş Kadısı Mustafa Ragıp Efendi'nin kızı Nesime Hanım'la evlendi. 1857'de Abdüllatif Paşa'nın işinden ayrılması üzerine İstanbul'a gelen Namık Kemal Gümrük emini Kâni Paşa'nın başkâtibi Leskofçalı Galib Bey'in muavini olarak gümrüğe memur oldu. 8 Kasım 1857'de Tercüme odasına girdi. Bu dönemde düşünce ve sanat adamlarının toplantılarına katılmaya başladı. Aralarında Leskofçalı Galib ve Hersekli Arif Hikmet'in de bulunduğu klasik şiirin o günkü büyük temsilcileriyle tanışarak Encümen-i Şuraa'ya girdi.

Paris elçiliği göreviyle bir süre Fransa'da yaşayan Agâh Efendi ülkeye döndüğünde Şinasi ile birlikte 21 Ekim 1860 da Tercüman-ı Ahval'i çıkarmaya başladı. Bundan sonrada bu gazetelerin öncülüğünde yazılı basın, dönemin siyasal yapısını tenkide başladı. Öte yandan yeni öğretim kurumlarının açılması, asker-sivil okumuşların artışı sağlıyor, Osmanlı bürokrasisinden gelen gençlerle de mutlakıyetçi iktidarın karşısında, cephe almaya başlıyorlardı Namık Kemal'in 5 yıl çalıştığı Tercüme odası da işte bu tür mekânlardan biriydi. Böylece o hem düşünce adamı kişiliğini geliştirme, hem de dönemin düşünce ve eylem adamlarıyla tanışma imkânı buldu. 1862'de Şinasi ile tanıştı ve Tasvir-i Efkâr gazetesinde yazmaya başladı. Şinasi Namık Kemal'i siyasal ve sosyal konulara çekti, onun iç ve dış siyasetle ilgili bir takım bilgiler öğrenmesine yardımcı oldu. Ayrıca eserlerinden

çeviriler yaptığı Montesquieu Namık Kemal'in düşüncelerini benimsediği batılı yazarlardan biriydi.

1865 yılında Şinasi Paris'e kaçınca Tasvir-i Efkar'ı Namık Kemal çıkarmaya devam etti ve gazete O'nun elinde tam bir politika organı oldu.

Namık Kemal Ziya Paşa ile birlikte 28 Haziran 1868'de Londra'da "Hürriyet" gazetesini çıkarmaya başladı. Namık Kemal'in Hürriyet gazetesindeki yazarlığı 64. sayıya kadar sürdü.

Namık Kemal'in Vatan Piyesi onun memleketten sürgün edilmesine neden olmuştu. Tutuklandıktan bir süre sonra Namık Kemal ve arkadaşları alınan kararla alelacele vapurlarla sürgün edildikleri yerlere doğru yola çıkarıldılar. Namık Kemal Pesendite vapuru Çanakkale'de dört gün bekledikten sonra Hanya vapuru ile Magosa'ya gönderildi. 29/30 Mayıs 1876 gecesi başlatılan girişim ile Sultan Abdülaziz tahttan hall edildi ve yerine IV. Murat tahta çıkarıldı. IV. Murat'ın tahta çıkışından itibaren ilk icraatı ise sürgüne gönderilen Yeni Osmanlı üyelerinin ülkeye dönmesi hakkındaki fermanı oldu. Böylece 38 ay Magosa'da sürgün olan Namık Kemal'e de dönüş yolu açıldı. 7 Haziran 1876'da Sultan Murat'ın tahta çıkmasıyla Namık Kemal ve diğer sürgünler yurda döndüler. Böylece artık onlar için yeni bir süreç başlamıştı. Bu süreç de Kanun-ı Esasi çalışmalarıydı. Kanun-ı Esasiyi hazırlayacak olan komisyonda Ziya Paşa ile birlikte görev aldılar. Aynı zamanda da Şuarayı Devlet'e üye oldular. Bu esnada Sultan IV Murat'ın rahatsızlığı iyice artmış, kendini bilemez hale gelmişti. Böylece diğer veliaht olan şehzade II. Abdülhamit'in Kanun-ı Esasi'yi ilan etmesi şartıyla tahta çıkarılması kararlaştırıldı. II. Abdülhamit Osmanlı tahtına 31 Ağustos 1876'da geçti.

Namık Kemal Kanun-ı Esasinin asıl tasarısını hazırlayacak olan alt komisyonda da görev aldı. Böylece sık sık saraya gidilerek Padişahla da görüşülüyordu.²¹

Çok önem verdiği tarih çalışmasının bir jurnalle Babıâli'ye iletilerek basımının durdurulması ve de basılmış eserlerin toplatılması Namık Kemal'in sonu olmuştur. Zaten ağır bir hastalıklacebelleşen Namık Kemak bu hadise sonucunda ruhen de çökmüş, bir daha kendini toparlayamamıştır. Padişaha yaptığı müracaatların cevapsız kalmasının verdiği karamsarlıkla zatürreden 2 Aralık 1888 tarihinde vefat etmiştir.²²

ESERLERİ: Renan Müdâfaa-nâmesi, Kara Bela, Makaalât-ı Siyâsiyye ve Edebiyye Rü'yâ, Vatan, Gülnihal, Akif, Zavallı Çocuk, Eş'âr-ı Kemal, Celâleddin Harzemşah, Mekâtib-i Husûsiyyeden bir cild, Evrâk-ı Perişan Mecmuası, Müntehebât-ı Muharrerât-ı Resmiyye, Cezmi ve İntibah, Mekâtib-i Husûsiyyeden ikinci cild, Takib ve Tahrib-i Harâbat Risaleleri vesaire, Târih-i Osmanî.²³

MAHMUD CELÂLEDDİN

Mahmud Celaledin Bey, gençliğinde iki yıl Paris'te öğrenimde bulunmuş, yurda döndükten sonra kadınlarla ilgili Mürüvvat adlı bir dergi çıkarmıştır. Ayrıca birkaç kitap bastırır. Bir de Hazine-i Evrak adlı bir edebi dergi yayınlar ki bunda: Abdülhak Hamit, Ziya Paşa, Recaizâde Ekrem'in şiirleri bulunur. Ayrıca gençleri destekler. Bu hususta Halit Ziya Uşaklıgil şunları yazıyor: 'Zannederim ki ilk yazılarımı mektep vazifeleri arasında ve (Tarihi tabîî)ye dair taslaklar şeklinde yazar

²¹ Ayşegül Çakmakçı, Namık Kemal'e Göre Devlet ve Devlet Adamları, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eylül-2009, s.1-4/ 9/ 12-13

²² Osman Varsak, Namık Kemal ve Eğitim Görüşleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2013, s.29

²³ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e., c.2, s.202

ve bunları o zaman İstanbul'un en mühim mecmuası olan Hazine-i Evrak'a gönderdim. Gariptir ki bu makale karalamalarımı o vakit mecmuanın başında bulunan Abdülhak Şinasi Hisar'ın babası Celâlettin Bey –ki beni hiç tanımazdı- büyük bir iltifatla dercetmeğe başladı.' (Son Posta, 6 Şubat 1943)

İstibdadın artıp fikir ve san'at adamlarının her biri bir yana gönderilirken Mahmud Celâleddin Bey de önce Cezâir-i Bahr-i Sefid ve sonra Maarif Müdürlüğü'ne yollanır.

İstanbul'da bulunduğu zamanlarda ise, arkadaşları ile buluşup, sofrada sohbet etmeyi sever. Devrine göre kültürlü ve zevk ehli insan birgün Neyir Hanım'ı görüp beğenir ve ailesine istetir. Fakat kız tarafı, Mahmud Celaleddin Bey o zamanlar için uzakça bir yer sayılan Büyükkada'da oturuyor diye ilk zamanlar bu evlenmeye pek yanaşmak istemezler. Fakat iş sonra tatlıya bağlanır.

Neyyir Hanım'la Mahmud Celaleddin Bey'in, evlenmelerinden bir yıl sonra bir erkek çocukları olur. Tanzimat'ın idealist siması Şinasi'yi ve en zarif sanatçısı Abdülhak Hamid'i çok seven baba, oğluna bu iki insanın adını birleştirerek verir: Abdülhak Şinasi...²⁴

MAHMUT ŞEVKET

Mahmut Şevket, Çeçen asıllı Bağdatlı bir ailenin oğluydu. Babası mutasarrıftı. 1856'da doğdu, 1882'de Harp Akademisi'nden birinci olarak mezun oldu. Ertesi yıl Harbiye Mektebi'nde öğretmen oldu ve Kampofner ile von der Goltz Paşaların yanında çalıştı. Goltz'un tavsiyesiyle önce Almanya'dan satın alınmakta olan silahları teslim alan komisyonun üyesi olarak, sonra da başkanı olarak o ülkede dokuz on yıl kaldı. 1894'te Paşa (Mirliva), 1905'te Kosova Valisi, Hürriyetin ilanında 3. Ordu Kumandanı ve Hüseyin Hilmi'nin yerine Rumeli Vilayetleri Umumî

²⁴ Sermet S. Uysal, Abdülhak Şinasi Hisar, Sermet Matbaası, İstanbul, 1961, s.20-21

Müfettiş Vekili oldu. Görüldüğü gibi, Hürriyetten önce de, sonra da iktidarların ve Almanların makbul bir adamıydı. Hareket ordusu Kumandanlığı onu bir anda çok güçlü ve çok yönlü yaptı.

Şüphesiz ki, yalnız Hareket Ordusu Kumandanlığının sağladığı nüfuzla açıklanamaz Mahmut Şevket'in yarı diktatör oluşu. Bunda Kanun-i Esasî'ye göre yetki hükümete ait olduğu halde, Hareket Ordusu, İstanbul'a girdikten sonra kendisinin ilan ettiği sıkıyönetim üç yıldan uzun bir süre, 15 Temmuz 1912'ye değin sürdü. Bunun gerekçesi, önce 31 Mart isyanıydı, ondan sonra da ülkenin çeşitli yerlerinde, Yemen, Suriye, Arnavutluk'ta çıkan ayaklanmalar ve Girit sorunu, Trablusgarp Savaşı gibi dış bunalımlardı. Mahmut Şevket, yetkisinin İstanbul dâhil, bütün Rumeli'yi kapsaması için kendini, herhalde ilk kez görülen bir göreve tayin ettirdi: 1., 2., 3. Ordular Müfettiş-i Umumîliği. Sıkıyönetim ilanı gibi, Abdülhamit'in Selanik'e gönderilmesi de kendi girişimiyle oldu.

Tabîî, İttihat ve Terakki'nin askerî kanadının Mahmut Şevket sayesinde elde ettiği bütün bu yararları karşılık, ödediği bir bedel olmuştur. O da şudur ki, Mahmut Şevket, eski dönemde yetişmiş bir kişiydi. Bu yetişmesi ve yaşı gereği, genç İttihat ve Terakkili subayların arzularını gerçekleştirirken, 'ağabeylik' statüsü sayesinde bu arzuları ılımlılaştırdığı, törpülediği de muhakkak oluyordu. Hatta kimi zaman bu yönden gelen bazı talepleri hiç yerine getirmediği de tahmin olunabilir. Ayrıca, Paşa'nın, İttihat ve Terakki'nin askerî kanadının pek hoşuna gitmeyecek bazı girişimleri olduğunu da kolayca tahmin edebiliriz. Örneğin, askerî disiplini bozduğu gerekçesiyle, subayların siyasete karışmamalarını savunmuş, Kasım 1909'da Edirne'de 2. Orduda verdiği bir söylevde bunu vurgulamıştı. Daha önce de, 29 Mayıs 1909'da aynı konuda çıkmış olan Hatt-ı Hümayun da muhakkak ki onun eseri idi. Mahmut Şevket'in isteği şuna varıyordu: Genç İttihat ve Terakkili subaylar, siyaset yapmayacak, fakat kendisi, Ordunun fiilî başkomutanı sıfatıyla siyasetin içinde olacaktı. Tabîî bunun ilk şıktan daha az kargaşalı bir uygulama olacağı açıktı, ama mesele Paşa'nın genç subaylar doğrultusunda düşünmüyor oluşuydu.

Burada Mahmut Şevket'in sembolik anlamı, yüksek tutucu nitelikte iki girişimi de anılabilir. 23 Ekim 1909 günü, Takvim-i Vekayi'de saçak öpme töreninin eleştirisini yasaklayan bir Hareket Ordusu bildirisine rastlıyoruz. Saraydaki bir bayramlaşma töreninde Hüseyin Cahit ve diğer bazı mebuslar, adet olduğu gibi, Padişah tahtının önünden geçerken saçağı öpmemişler, selam vermekle yetinmişlerdi. Yine Takvim-i Vekayi'nin 13 Şubat 1910 günlü sayısında, Mahmut Şevket'in başında bulunduğu Harbiye Nezareti'nin bir bildirisi, binbaşı ve üst rütbedeki subayların Selamlık Resmi'nde hazır bulunmak üzere nöbetleri olduğunu, buna rağmen gelmeyenler bulunduğunu, bunun hoşgörölmeceğini duyuruyordu.²⁵

MEHMED FUAD

Mehmed Fuad Paşa, ricali ilmiyeden Şair Keçecizâde Mehmed İzzet Efendinin ve Hibetullah Hanımın oğludur. 1814 (1230 H) 'de İstanbul'da doğdu.

Diğer ulema evladı gibi –henüz çocuk iken- tariki ilmiye idhal olundu. Müderrislik rüusu verildi. On dört yaşında iken babasisin Sivas'a nefyi üzerine ailece zarurete giriftar oldular. Maişeti temin edebilmek emeliyle Sultan Mahmud'un Galata Sarayında tesis ettiği Tıbbiye mektebine kayd olundu. Mektepte umum tedrisat, Fransızca olduğundan o lisanı layıkıyla öğrendi.

İkmalî tahsil ettikten sonra Kaptanı Derya Çengel oğlu Tahir Paşa'nın maiyetinde alay tabibi sıfatıyla Trablusgarb'a gitti. Bir müddet sonra İstanbul'a döndü. Tophane, daha sonra Bahriyye askerlerinin tababetinde istihdam edildi.

Hariciye Nezareti'nde bulunan Mustafa Reşid Paşa, zekâsını takdir ettiğinden tababet mesleğini terk ile siyaset tarikini ihtiyar için teşvikatta bulundu. 1837'de Babîâli tercüme odasına intisab eyledi. Bir müddet sonra haccanlık rütbesi verildi.

²⁵ Sina Akşin, Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987, s.141-143

1838 (1254 H) ‘de Umur-i Nafia Meclisi ikinci katipliğine, 1839 (1255 H)’de Babiâli mütercimi evvelliğine tayin oldu.

Divanı Hümayun beylikçisi Şekib Efendi’nin Londra sefaretine nasbında ser kitabete memur oldu. 1840’te İstanbul’dan hareket etti. Üç sene hizmet ettikten sonra avdet eyledi.

1843’te İspanya ve 1844’te Portekiz devletleri nezdine müvekkat sefir nasb edildi. Vazifesini reviyet kârane ifa ederek takdirata mazhar oldu.

1845’te Saffet Paşa’nın hariciye kitabetine naklinde açılan Divan-ı Hümayun Tercümanlığına nasb ve 1846 ‘da rütbe-i ûlâ sınıfı sanisi tevcih edildi.

Hamisi olan Reşid Paşa’nın birinci defaki sadaretinde 1847’de rütbe-i ûlâ sınıfı evveli ile divan-ı hümayun âmedciliğine tayin kılındı.

Sadrazam Reşid Paşa, Hariciyye Nazırı Ali Paşa vasıtasıyla İngiltere ve Fransa sefaretlerini istimzac etti. İade edilmemek cevabını aldı.²⁶

MEHMET REFİK [Fenmen] (1882-1951)

Elektrik mühendisi Refik Fenmen, 1882 yılında Preveze’de doğmuştur. Aile, Refik Fenmen’in babası Mustafa Vefik Bey’in, Rüsumat [Gümrük] Nezareti’ndeki görevi nedeniyle Preveze’de bulunmaktaydı. Mustafa Vefik Bey, işi dolayısıyla sürekli ikamet değiştirmekteydi. Ancak, eşi Memduha Hanım, çocukları Kemal, Mükerrerem ve Mehmed Refik ile birlikte yaşamını İstanbul’da sürdürüyordu. Refik Fenmen’in dönemin en iyi okullarında, başarılı bir eğitim hayatı sürdürmesinde ailesinden aldığı kültürün rolü büyüktür. Baba tarafından Ahmed Rasim Paşa’nın

²⁶ İbnülemin Mahmut Kemal İnâl, Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s.149-150

torunuydu. Annesi Memduha Hanım ise, Osmanlı siyasi tarihinde etkili bir ismin, Midhat Paşa'nın, Naima Hanım'dan olan tek çocuğuydu.

Refik Fenmen, ilköğrenimini İstanbul'da, zengin ve aristokrat ailelerin çocuklarını gönderdiği Numune-i Terakki Mektebi'nde yaptı. Orta ve lise öğrenimini ise Saint Benoit Fransız Lisesi'nde tamamladı. Üniversite eğitimi için İsviçre'ye giden Refik Fenmen, Lozan Üniversitesi Matematik-Fizik Bölümünü bitirdi. Daha sonra, Belçika'ya giderek Liège'de üniversite mezunlarına elektrik alanında bir yıllık uzmanlık eğitimi veren Montéfiore Elektroteknik Enstitüsü'ne (L'Institut Électrotechnique Montéfiore) devam etti ve yüksek elektrik mühendisi unvanıyla 1906'da mezun oldu.

Refik Fenmen, mezuniyetinin ardından, Selanik Elektrik Kumpanyası'nda maaşsız olarak sekiz ay elektrik mühendisliği yaptı. 14 Kasım 1908 tarihinde, Hendese-i Mülkiye Mektebi elektrik dersi öğretmenliğine tayin edildi. 25 Kasım 1908'de Mekteb-i Sultani'de matematik öğretmenliğine atandı; bu esnada Hendese-i Mülkiye'deki görevi devam ediyordu. 11 Ocak 1909 tarihinde, öğretmenlik görevlerine ek olarak, Ticaret ve Nafia Nezareti Fen Müşavirliği emrine tayin edildi. 31 Ocak 1909 tarihinde Mekteb-i Sultani'deki görevinden ayrıldı. 5 Eylül 1909 tarihli tensikat gereğince, kadrosu, Ticaret ve Nafia Nezareti Fen Müşavirliği'nden, Nafia İdaresi mühendisliğine nakledildi. Hendese-i Mülkiye Mektebi, sivil idareye geçince, adı Mühendis Mektebi olarak değişen okulda 14 Mart 1910'da fizik ve elektrik öğretmenliği kadrosuna alınan Refik Fenmen, 2 Nisan 1910 tarihinde okulun müdürlüğüne de getirildi.

Refik Fenmen'in okul müdürlüğüne getirilmesinin ilginç bir öyküsü vardır. Bu yıllarda, dönemin değerli mühendis ve mimarlarını bünyesinde toplayan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti (kuruluşu 1908),¹³ Mühendis Mektebi'nin müdürünün seçilmesinde etkili olmuştur. Hendese-i Mülkiye'nin askerî yönetimden Nafia Nezareti'ne yani sivil bir kuruma bağlanması üzerine okula asker olmayan yeni

bir müdürün atanması gerekmiştir. Atama kararı Nafia Nezareti'nde alınamayınca, Nazır Hallaçyan Efendi ile Muavini Hulusi Bey, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'ne (OMMC) başvurarak bu konuda Cemiyet'in görüşünü istemiştir. Bunun üzerine Cemiyet, Bahçekapı Rasim Paşa Hanı'ndaki idare merkezinde, Cemiyet'in idare meclisi reisi ve aynı zamanda Nafia Nezareti muavini olan Hulusi Bey başkanlığında toplanarak, Mühendis Mektebi müdürlüğü için bir oylama yapmıştır. Oylama sonucunda en çok oyu, Cemiyet'in etkin üyelerinden, hem Nafia Nezareti'nde mühendis olarak çalışan hem de Hendese-i Mülkiye Mektebi'nde öğretmenlik yapmış olan Mehmed Refik almıştır. Oylamada ikinci gelen mühendis Cevdet Bey'in ve Mehmed Refik'in adları Nafia Nezareti'ne bildirilmiştir. Nezaret, Mehmed Refik'i seçerek, Mühendis Mektebi'ne müdür olarak atamıştır.

Müdürlüğe getirildikten hemen sonra Refik Fenmen, Avrupa'daki mühendis okullarını incelemek, bu okullarda okuyan Türk öğrencileri teftiş etmek ve Mühendis Mektebi'ne getirtilecek yabancı hocaları belirlemek için kırk gün süreyle Avrupa'ya gönderilmiştir. Almanya, Belçika, İsviçre gibi ülkelerde yaptığı incelemeleri OMMC'nin yayın organı olan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası'nda yayınlamıştır.

Refik Fenmen 1919 yılında, Darülfünun Fen Medresesi'nde Umumi Fizik (Elektrik kısmı) öğretmenliğine tayin edilmiştir. Böylece, yaşamında yeni bir dönem başlamaktadır. Bir müddet sonra da müderrisliğe terfi eden Refik Fenmen'in, ders verme görevinin yanı sıra, 1920'de Maarif Nezareti Tedrisat-ı Âliye Umum Müdürlüğü'ne, 1921'de bu göreve ek olarak Meclis-i Kebir-i Maarif azalığına getirildiğini görüyoruz. 28 Darülfünun'daki fizik-elektrik dersi öğretmenliği, 1925 yılında Zonguldak Maden Yüksek Mühendis Mektebi Müdürlüğü'ne tayin edilene dek sürmüştür.

Refik Fenmen 1920'li yıllarda, Albert Einstein'ın görelilik kuramını benimsemiş ve kuramı ateşli bir biçimde savunarak Türkiye'de bu konudaki ilk kitabı yazmıştır. Aynştayn Nazariyesi: Mekân, Zaman ve Kütle Mefhumlarının

Tebeddülü başlıklı bu kitabını, 1922 yılında, Darülfünun'da fizik öğretmenliği yaptığı dönemde kaleme almıştır.

Refik Fenmen, Osmanlı'nın son döneminde yurt dışında öğrenim görmüş, bilgi ve becerisiyle Mühendis Mektebi ve Darülfünun gibi eğitim kurumlarının gelişmesine katkıda bulunmuş, birikimini Cumhuriyet dönemine aktararak Zonguldak'ta bir mühendis mektebi kurmuş bir aydındır. Yaşadığı dönemin zorluklarına rağmen, hayatı boyunca fizik, mühendislik ve teknik konularda çok sayıda telif ve tercüme eserler vermiştir. 1925-26 yılları arasında Fen Alemi dergisini yayınlamış, Osmanlı Mimar ve Mühendis Cemiyeti Mecmuası'nın yayınlanmasında en önemli katkıyı o sağlamıştır.²⁷ Mühendis Mektebi Mecmuası, Genç Mühendis, Mühendislik, gibi dergilerde çoğu elektrik mühendisliğinin alanına girmekle birlikte, çeşitli bilimsel konularda makaleleri yayınlanmıştır. Fizikten matematiğe, elektrik mühendisliğinden makineciliğe, popüler nitelikli ya da ders kitabı tarzında 30 yakın kitabı bulunmaktadır.

Refik Fenmen, bulunduğu her kurumda görevini en iyi şekilde yapmaya çalışan, işine önce araştırma yapmakla başlayan, idealist bir aydındır. Sürekli olarak bir kurumdan diğerine gönderilmiş, yaşamı İstanbul, Zonguldak ve Ankara arasında geçmiştir. Bazı kurumlardaki görevi, sarf ettiği emeğin meyvelerini toplayacak kadar bile sürmemiştir. Buna rağmen, Kocaeli milletvekilliğinden, Ankara'da bir lisede matematik öğretmenliğine, Darülfünun fizik hocalığından, Otobüs İşleri Direktörlüğüne kadar aldığı her görevi en iyi şekilde yapmaya çalışmıştır.²⁷

²⁷ Meltem Akbaş, Elektrik Mühendisi Mehmet Refik Fenmen: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yenilikçi ve Yorulmaz Bir Aydın, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, c.9, S.1-2, s. 101-104/108-109/116

NASUHİ BEY (ABDÜLHÂLİK NASUHİ BEY)

Babası, Müverrih Hayrullah Efendi (1820-1866), Süleymaniye Medresesi'nde klasik öğrenimini yaptıktan sonra Galatasaray'da açılan Mekteb-i Tıbbiye-i Adliyye-i Şâhâne'den mezun olmuştur. Kendi adıyla anılan 18 ciltlik tarihi, Makalât-ı Tıbbiye, Yolculuk Kitabı (Avrupa Seyahatnamesi), Hikâye-iİbrahim Paşa ve İbrahim-i Gülşenî adlı piyesi, “Rotomago” adlı bir komedi tercümesi, Ziraat Kitabı ve Mesâil-i Hikmet, eserlerindendir. Piyesini Şinasi'nin Şair Evlenmesi'nden önce yazdığı halde, bu piyes edebiyat hayatımıza yansıtılmadığı için Avrupâî Türk tiyatrosunun ilk eseri olma şansını kaybetmiştir.

Hayrullah Efendi, Müntehâ Hanım'la evlenmiştir. Müntehâ Hanım, Çamlıca'daki komşuları Kazasker Ferit Efendilerin ahretliğidir. Beş yaşında iken esirciler Kafkasya'dan kaçırıp İstanbul'da bir esir pazarında satmışlardır. Müntehâ, Ferit Efendilerin konağına bu şekilde cariye olarak girmiş, daha sonra bu aile tarafından evlat edinilmiştir. Hayrullah Efendi ve Müntehâ Hanım Çamlıca'da tanışmışlar, beraber büyümüşler ve evlenmişlerdir.

Hayrullah Efendi'nin çocukları (yaş sırasına göre); Fatma Fahrünnisâ Hanım, Abdülhâlik Nasuhi Bey, Abdülhâh Hamid ve Mihrinnisâ Hanım'dır.

Abdülhâlik Nasuhi Bey önce medresede okuyup ilmiye mesleğine girmiş, Serasker Rıza Paşa'ya damat olunca subaylığa geçmiştir. Paris'te “Mekteb-i Osmanî” ve Saint-Eyre Fransız Harp Okulu'nu bitirmiş; yarbayken ordudan ayrılarak tercüme odasına girmiştir. Vaulney'in “Tedmür Harabeleri”ni dilimize çevirmiştir. Hâmid, “Benim ilk defa edebiyata heves edişime biraderimin bu tercemesi sebep olmuştur; onu okuya okuya edebiyatla uğraşmaya başladım” demiştir.

Hâmid'in yetişmesine büyük emeği olan Nasuhi Bey valilik, büyükelçilik ve ayan üyeliği gibi görevlerde bulunmuş ama Hayrullah Efendi ile başlayan Hekimbaşı savrukluğunu devam ettirmiş ve parasızlıktan hiç kurtulamamıştır.

Ailedeki şiir hevesi, Nasuhi Bey’de de vardır. Nasuhi Bey, çoğu mizah içinde olan manzumeler yazmıştır.²⁸

NİGAR BİNTİ OSMAN

Nigar hanımın doğum tarihi ihtilaflıdır. Kaynakların bir kısmı doğum tarihini 1856 olarak kaydederken, bir kısmı 1862 olarak gösterir. Ancak Nigar Hanım’ın, 6 Ocak 1875 tarihindeki evliliğini on üçüncü yaşının içinde gerçekleştirdiğinden söz ettiği düşünülürse, doğum tarihinin 1862 olduğu ortaya çıkar.

Soyağacında Nigar Hanım’ın tam adı, Fatma Hatice Nigar olarak geçmekte ve bazı kaynaklarda kendisinden Hatice Nigar ya da Fatma Nigar olarak bahsedilmektedir.²⁹

Uryan Kalp, Nigâr binti Osman imzalarını kullandı. 1848 Macar İhtilali sırasında Macaristan’dan kaçarak Osmanlı Devleti’ne sığınan bir subay olan Macar Osman Paşa ve Emine Rıfatı Hanım’ın kızı. Evde küçük yaşta Kuran’ı hatmetti, ilköğrenimini yatılı olarak Kadıköy’de Madam Garos’un Fransızca eğitim veren okulunda yaptı. Fransızcadan başka Arapça, Farsça, Almanca, İtalyanca ve Rumca öğrendi.

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra gerek Rumelihisarı’ndaki yalısında, gerekse Nişantaşı’ndaki konağında, düzenli olarak salı günleri, zaman zaman Abdülhak Hâmit, Recaizade Ekrem, Celal Sahir, Cenap Şehabettin ve Faik Ali gibi dönemin tanınmış edebiyatçıları ile bir kısım Avrupalı bilim adamlarının da katıldıkları edebi toplantılar düzenledi. I. Dünya Savaşı yıllarında yeniden geçim sıkıntısına düştü, yakalandığı tifüs hastalığından kurtulamayarak öldü.

²⁸ Özlem Tarcan, Abdülhak Hâmid Tarhan, ege-edebiyat.org

²⁹ Nazan Bekiroğlu, Şair Nigar Hanım, Timaş Yay., İstanbul, 2008, s.40

İlk şiirlerini “Uryan Kalp” takma adıyla Servet-i Fünûn dergisinde yayımlayan Nigâr Hanım daha çok Abdülhak Hâmit, Recaizade Ekrem, Tevfik Fikret ve Cenap Şehabettin’in tesiri altında yazdığı, hayatının acılarını dile getirdiği şiirleri son derece duygusal özellikler taşımaktadır. Yapıtlarında daha sonraki yıllarda “Nigâr binti Osman” imzasını kullanan Nigâr Hanım Fransız edebiyatından V. Hugo, Lemartine ve Musset’yi, Türk edebiyatından da Fuzuli, Nedim, Şeyh Galip, Namık Kemal ve Abdülhak Hamit’i ciddi biçimde okumuştur.

Mutsuz geçen hayatının son yıllarını daha çok seyahat ederek geçirdi Selanik, Mısır, Viyana ve Paris’e gitti. “Alnımın Yazısı” adlı, yirmi defterden oluşan günlük tarzındaki anılarını ölümünden elli yıl sonra açılması şartıyla Aşîyan Müzesi’ne bağışlamıştır.

ESERLERİ: *Şiir: Efsûs, Nîran, Aks-i Sadâ. Düzyazı: Safahât-ı Kalp, Elhân-ı Vatan. Anı: Hayatımın Hikâyesi.*³⁰

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Tanzimat devri şair ve yazarlarından, 1 Mart 1847-31 Ocak 1914, doğ. Ve ölm. İstanbul. Zayıflığı yüzünden, Harbiye İdadisi’ndeki öğrenimini yarıda bırakıp Hariciye Nezareti Mektubî Kalemi’ne memur oldu (1862), Namık Kemal’le tanıştı, Tasvir-i efkâr gazetesine yazılar yazmaya başladı. Namık Kemal Avrupa’ya gidince gazeteyi o çıkardı (1867). Şûrayı devlet (Danıştay) üyesi oldu (1877), Mülkiye’de ve Galatasaray Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği (1880-1888), birkaç ay Evkaf ve Maarif Nâzırlığı (1908) yaptı, aynı yılda atandığı Ayan âzâlığı (Senato üyeliği) ölümüne kadar sürdü. Mezarı Küçüksu’da, oğlu Nijad’ın kabri yanındadır. Şiir, roman, hikâye, oyun ve eleştiri türlerinde eserler veren, sanat sanat içindir ilkesine bağlı, üç çocuğun ölümüyle acılı ve insanı tabiat, sevgi,ölüm üçgeninde

³⁰ Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.1, s.723-724

değerlendiren Recaizade'nin asıl başarısı, edebiyatta Tanzimat ve Avrupa görüş ve değerlerini yaymasında, Muallim Naci'nin temsil ettiği eski zevkle savaşıp Servetifünun yeniliklerine ortam hazırlamasında görülür. Araba Sevdası roman, bizde gerçekçilik akımının ilk örneklerindendir.

ESERLERİ: *Şiir kitapları: Nağme-i Seher (Tan Vakti Ezgileri,1871), Yadigâr-ı Şebab (-Gençlik Yadigârı,1873), Zemzeme (tatlı Sesler, üç cilt, 1883-1885),Nijad Ekrem (şiiirler, düzyazılar, anılar, 1911); Romanı: Araba Sevdası (1896, yeni b. Mustafa Nihat Özön tar. 1940,Fâzıl Yenisey tar. 1963); Hikâyeleri: Muhsin Bey Yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi (1889), Şemsa (1895); Oyunları: Afife Anjelik (1870), Vuslat (Kavuşma) yahut Süreksiz Sevinç (1874), Çok Bilen Çok Yanılır (1914, yeni b. Mustafa Nihat Özön tar. 1941. 1941,1970). Talim-i Edebiyat (edebiyat bilgileri,1872,1882), Takdir-i Elhan kitabı için Menemenlizade Tahir maddesine bakınız, Recaizade üzerine bir tanıtma ve seçmeler kitabı Varlık Yayınları'nda (1954, haz. Şükrü Kurgan), bir yenisi de Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları'ndadır (1986, haz. Doç. Dr. İsmail Parlatur).*³¹

RIFAT BEY (Maliye Nazırı) (1856-1935)

Maliye Nazırlığında, Ayan Meclisi Aza ve Reisliğinde bulunmuş olan Menemenlizade Rifat Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun son devirlerindeki temiz ve mümtaz şahsiyetlerinden biridir. Menemenlizade Hacı Ahmet Bey'in oğludur. Adana'nın Karaisalı Kazasının merkezi olan Ciceli'de doğdu. Hususî hocalardan etraflı tahsil görmüştür. Şûra-yı Devlet, ondan sonra Divan-ı Muhasebat Kalemlerinde bulunmuş, Divan-ı Muhasebat Mümeyyizi iken 1884'te Adana Defterdarı olmuştu. Sonra Van, Bağdat, Suriye ve Edirne Defterdarlıklarında bulundu. 1902'de Maliye Tahsilât Müdürü, daha sonra Varidat Muhasebecisi oldu. 1909'da Hüseyin Hilmi Paşa Kabinesine Maliye Nazırlığı ile girmiş, ondan sonra üç defa daha Maliye Nazırlığına getirilmiştir. Bir aralık Maliye Müsteşarı ve Divan-ı

³¹ Behçet Necatigil, a.g.e., s.360-361

Muhasebat Reisi de olmuştu. 1913'te Ayan Azalığına tayin edildi. Sonra Ayan Reisi de olmuştur. Mütarekeden sonra İttihat ve Terakki mensupları ile Nazırları gibi o da tevkif edilerek muhakeme edilmiş ise de beraet kazanmıştı. 1935 Ağustosunda ölmüştür.

Rıfat Bey, Namık Kemal'in damadı ve Ali Ekrem'in eniştesi idi. Topal olduğu için Namık Kemal'e onu damat edindiği zaman ayağına bakmadınız mı diyen birine Kemal'in: "Başına bakmaktan ayağına bakmaya vakit bulmadım." Demesi merhumun değeri hakkında büyük edibin şahadetini ifade eder. Kültürü kuvvetli, edebiyata da vâkıftı. Gençliğinde Divan tarzında şiirlerle de meşgul olmuştur.

Muvaffak Menemencioğlu ile Numan Menemencioğlu bu zatın oğullarıdır.³²

RIZA HAN DÂNİŞ

Mirza Rıza Han Arfauddovle, 1854 yılında Tebriz'de dünyaya geldi. Mirza ünvânına sahip olması, onun anne tarafından saray kökenli olduğunu belirtmektedir. Babası Hac-ı Şeyh (Molla) Hasan olarak bilinmektedir ve İran-Rus savaşları zamanında Erivan'dan Tebriz'e toplu göç eden Erivanlı göçmenlerdendir. Tebriz'de ilkokulu tamamladıktan sonra, zamanın ileri gelen ilimleri olan tefsir, metodoloji ve fıkıh alanında öğrenimine devam etti. Kendisini eğitimlerin merkez şehri olan Necef'e hazırlıyordu ki, Tebriz'de büyük bir sel meydana geldi ve babasının yazıhanesini yok etti. Babasının iflası sonucu öğrenimine devam edemeyerek, zorda kalan ailesine katkıda bulunmak için bir sarrafın yanında yazıcı olarak çalışmaya başladı ve onunla beraber İstanbul'a geldi. İstanbul'da Medrese-i Yunânî'de öğrenimine kaldığı yerden devam ederek, Fransızca ve İngilizceyi bilgilerine kattı.

İstanbul'dan sonra Tiflis'e gitti ve burada Rus dilini ve tarihini öğrenerek kendini geliştirdi. Bir süre sonra İran Konsoloslugu'yla iletişime geçti. Böylelikle,

³² Alâettin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Yedigün Neşriyat, s.324-325

1879 yılında General Alelmuluk'un dikkatini çekti. Ardından Konsolos Mirza Mahmut Han tarafından Sefaret Tercümanı ünvânı ile konsolosluğa davet edildi. Aralarındaki ilişkinin pekişmesi sonucu, Konsolos Mirza Mahmut Han Nasıruddin Şah'ı karşılama töreninde ona Culfa'dan Tiflis'e kadar eşlik etti. Aynı yıl, İran Konsolosluğu'nda görev aldı. 1881 yılında, Mirza Fethali Han Âhûnzade'nin hükümdarlığı esnasında, 'Ortaokul Kitapçığı' adında, Arap alfabesindeki noksanları (eksiklikleri) ve onu düzeltme yöntemlerini yazdı, basımını yaptırdı ve onu Ahter gazetesine gönderdi.

Teklifte, düzenlenmiş yazının harfleri Rus ve İngiliz alfabesinden oluşuyordu ve o, bu buluşuyla çok iftihar ediyordu. Bunun üzerine, Mirza Rıza'nın girişimine benzer yazı düzenlemesi teorisi olan Mirza Melkum Han ona "Dâniş" lakabını verdi. 1884 yılında İran Sınır Tayini Komisyonu Mütercimi ünvânına sahip olan Mirza Rıza, Rusya'ya atanarak gümrük kapısını kaldırdı ve Rusların himayesindeki İran topraklarından bir payı onlara verdi. 1887 yılında Tahran'a döndü ve gelecekte yükselmesine yardımcı olacak olan Mirza Ali Isgâr Han Eminsultan ile dostça bir bağ kurdu. 1888 yılında, Nasıruddin Şah'ın Avrupa'ya üçüncü seferinin dönüş yolunda ona eşlik ederek sempatisini kazandı ve bir yıl sonra "muayyinü'l-vizâre" lakabıyla Kafkasya Başkonsolosluğu'na atandı. Orada olduğu süre boyunca büyük bir servet biriktirdi ve Tiflis'te kendisi için görkemli bir saray yaptırdı. Bir sonraki makamına yükselmesi 1896 yılında oldu, bu sırada St. Petersburg'daki İran Özelelçiliği'ne seçildi. 1897 yılında Nasıruddin Şah tarafından "Arfauddovle" lakabını aldı. 1899 yılında savaşa engel olmak için, Lahe şehrinde çeşitli devletlerin temsilcilerinden oluşan bir konferansa katıldı. Antlaşma katılımcılar tarafından barış için olumlu bir görüşmeyle sonuçlandı. Bu konferansta, dünya barışını göz önünde bulundurarak, genel barışta karar kıldılar. Arfa, İran devleti tarafından konferansta sözcü olarak seçildi. Bu görüşmede "Barış Mesnevîsi" adını verdiği eserini okudu ve bu eserini sultanların ve devlet başkanlarının hepsine gönderdi. 1903 yılına kadar St. Petersburg'da İran Özelelçiliği görevine devam etti. Bu makama mensup olduğu sıralarda, İran devlet büyükleri adına, Rusya'dan iki milyon lira borç almak için aracılık yaptı. Alınan para, o ve diğer devlet adamları arasında Zafer Sarayı yapımı

için bölüşüldü ve kalan miktar Şah'ın Avrupa'ya olan seferinin masraflarını karşılamak için kullanıldı. Bu antlaşmayı imzalarken kullanmış olduğu dolma kalemin ucunu altın kaplattırdığı bilinmektedir. Bu dolma kalem, Monako'da -şimdi ünlü bir müze olan- adının verildiği bir üniversitede halka açık olarak sergilenmektedir.

Mirza Rıza Han, Rusya Elçiliği'nden sonra İstanbul'da İran Elçiliği'ne atanarak, 1912 yılına kadar makamında kalıcı oldu. Meşrutiyetçilerle girdiği çatışmalar sonucu görevinden uzaklaştırıldı. Bunun üzerine Monako'ya gitti ve 1915 yılında İran sultanının davetini alana dek orada yaşadı. İran'da Adliye Bakanlığı'na atandı fakat bakanlık süresi de uzun olmadı ve Arfauddovle 62 yaşında (1916) iken tekrar Monako'ya döndü. Devlet makamındaki son görevi, Milletler Topluluğu'nda İran Temsilciliği oldu ve 70 yaşında (1924) görevinden alınarak Tahran'a çağırıldı. Rıza Şah ona Devlet Meclis Bakanlığı'nı teklif etti, ancak Arfauddovle bu sorumluluğu reddederek aynı yıl Monako'ya temelli bir dönüş yaptı. 1930 yılında da aynı yerde vefat etti. Mirza Rıza Han'ın Kafkas'ta İran Elçiliği görevini sürdürürken evlendiği ve kısa süre sonra ayrıldığı eşi Prenses Mirza Rıza Han Arfa (Elsa Lindberg) da, kendisi gibi edebiyât dalıyla ilgilenmiş olup İstanbul'lu kadınlar hakkında sekiz ayrı öyküyü anlattığı 'Minareler Şehrinin Kadınları' ve doğulu erkek-batılı kadın ilişkisi üzerine kurguladığı 'Yabancı' isimli iki kitap yazmıştır.

Mirza Rıza Han'ın Tiflis'te görev yaparken evlenmiş olduğu, Rus aristokrat Demidov ailesinin kızı olan anne ile İngiliz diplomat babanın çocuğu olan Ludmilla Jervis'ten olan oğlu Hassan Arfa da, edebiyâtla ilgilenmiştir. Hassan Arfa'nın kendisi de İran Genelkurmay Başkanı'dır ve babası gibi bir diplomat olmakla beraber 1944-1961 yılları arasında Ankara'da İran Elçiliği yapmıştır. İran sınır bölgelerinde Kürtlere karşı yıllarca savaştığı için İran-İrak-Türkiye'deki Kürt sorunuyla ilgili bol miktarda ve ilk elden deneyimlere sahiptir. Bu Kürt sorunuyla ilgili siyasî çalışmalar da yapmış ve konuyla ilgili 'Kürtler, Tarih ve Politika' isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitapta Türkiye, İran ve Irak'taki Kürtlerle ilgili yaptığı tarihî ve siyasî araştırmalar,

bu üç devletin hükümetlerine karşı Kürtler tarafından millî, dinî ve farklı nedenlerle gerçekleştirilen çok sayıdaki isyanlar ayrıntılarıyla yer almaktadır.³³

(MEHMED) SAİD PAŞA

Mehmed Said Paşa 1840(?) yılında Erzurum'da doğdu. Babası Ali Namık Efendi Ankaralı Seb'azâde adıyla maruf bir ilmiye ailesindendir. Erzurum ve İstanbul medreselerinde tahsil gören Said Bey hususi olarak Fransızca öğrendi. Babasının 1850 yılında ölümü üzerine memuriyete başladı. Memuriyetten memuriyete geçerek hayatını sürdüren ve devlet tecrübesini günden güne artıran Said Bey'in hayatındaki ikbal ve idbar kapıları 1876 yılında Sultan II. Abdülhamid'in tahta geçmesiyle açılmıştır. Çünkü Said Bey de aynı gün mabeyn başkâtibi olmuştur. Said Bey siyasi tecrübe ve maharet gerektiren bu görevdeki faaliyet ve başarılarıyla yeni padişahın dikkatini çekerek takdir ve itimadını kazandı. Kanûn-i Esâsî tahrir heyetine dâhil olarak bir layiha ile katkıda bulundu. Bu heyetin hazırladığı metnin tedkikinde padişaha hususi müşavirlik etti. Meclis-i Âyân azası oldu. 1877'de vezir payesine yükselerek paşa unvanı aldı ve ek görevle Hazine-i Hassa nazırı oldu. 1878'de Dâhiliye Nezareti'ne naklolundu. Aynı yılın nisan ayında Meclis-i Âyân reisi oldu. Ali Suavi vakasıyla ilgili Hazine-i Hassa nazırı oldu. Aralık 1878'de ek görevle Adliye nazırı oldu. Osmanlı adliyesinde ıslahata girişti ve müdde-i umumilik müessesesini kurdu. Ceza ve Ticaret Usulü Kanunları'nı hazırlattı. 18 Ekim 1879'da başvekâlet makamına getirildi. Küçük bir memur olarak devlet hizmetine giren Mehmed Said Paşa, muhtelif devlet dairesinde görgü, bilgi ve tecrübe kazanarak memuriyetin en yüksek derecesine ulaşmış oldu. Bundan sonra 1880, 1882, 1885, 1895, 1901, 1908 ve 1911 yıllarında değişik sürelerle dokuz defa sadrazamlık makamına gelmiştir. 1908-1911 arasında Meclis-i Âyân, 1913'te Şûrâ-yı Devlet ve 1913-1914 arasında yine Meclis-i Âyân reisi görevlerinde bulunan Mehmed Said Paşa, 1914'te 76 yaşında vefat etti. Eyüp Sultan Türbesi'nin girişinde toprağa verildi.

³³ İdil Su Öz, Tûl-i Ömr-i Tabîî-yi İnsân, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2013, s.49-51

ESERLERİ: 1. *Sadr-ı Sâbık Said Paşa'nın Gazetelerde Neşrettiği Mektupların Sûretleridir*, 2. *Said Paşa'nın Kâmil Paşa Hatıratına Cevabları*, 3. *Gazeteci Lisânı*, 4. *Said Paşa'nın Hatıratı, I.Cilt*, 5. *Said Paşa'nın Hatıratı, II. Cilt*, 6. *Said Paşa'nın Hatıratı, II.Cilt II.Kısım*³⁴

SAMİ PAŞA (SAMİ ABDURRAHMAN PAŞA)

Osmanlı devletinin en büyük vezirlerinden, âlim ve ediplerinden yüksek dereceli bir zat olup Mora'ya bağlı Tırpoliçe kasabasında doğmuştur. 239'da Mısır'a göçmüş ve Mehmed Ali Paşa'nın maiyetinde senelerce hizmet etmiştir. 265'de Mısır hizmetinden ayrılarak evvela Tırhala mutasarrıflığına, bundan sonra da müteaddit ve mühim memuriyetlerde tayin olunmuştur. 295'te vefat edip Sultan II. Mahmut türbesine defn olundu. Dinî ilimlerde, İslam hikemiyatında, şiir ve nesirde tam mehareti olup matbû Münşeât ve şiirleriyle dini akidelerimize, merasim ve insanî münasebetlere dair Rumûzü'l-Hikem adıyla hakimane bir eseri, bir de Kışver-i Derûn isminde ahlaktan bahseden risalesi vardır. Bu risale 1312 tarihinde Arap ediplerinden Trablus-Şam'lı Abdüllatif Efendi tarafından Arapçaya çevrilmiş ve basılmıştır.³⁵

SAMİPAŞAZADE SEZÂİ

Tanzimat devri yazarlarından, 1860-26 Nisan 1936 doğ. Ve ölm. İstanbul. Babası Sami Paşa'nın konağında özel öğrenim gördü. Evkaf Mektubî Kalemi'ne memur oldu(1880), Londra elçiliği 2. kâtipliğine atandı (1881), bu görevde dört yıl kaldı. İstibdat devrinde (1901) kaçtığı Paris'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın

³⁴ Mehmed Said Paşa, *Gazeteci Lisânı*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkinci Yıl Kitaplığı, Temmuz 2008, s.IX-XI

³⁵ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, a.g.e., c.2, s.361

organı Şûrâ-yı Ümmet gazetesine başmakale ve yazılar yazdı. Meşrutiyet'in ilânı üzerine İstanbul'a geldi (1908), Madrid elçisi oldu (1909-1914). Birinci Dünya Savaşı'nı İsviçre'de geçirdi, yurda döndü. (1921). Göksu Mezarlığı'nda gömülü. Yazı hayatına makale ve musahabeler, tiyatro eserleri yazmakla başlayan Sezai Bey, şöhretini romanı (Sergüzeşt,1889) ve küçük hikâyeleri (Küçük Şeyler, 1892) ile sağladı. Namık Kemal'den gelme romantik yanları da olmakla beraber, gündelik hayat sahneleri çizmekte, kişileri konuşturmakta başarılı. Sergüzeşt romanı, hele Alphonse Daudet (1840-1897) etkisinde ve kahramanları halktan seçilmiş, Batı'daki benzerlerinden farksız, on, on iki kadar küçük hikâyesi, Sezai Bey'i gerçekçiliğe yönelen Tanzimat hikâye ve romancılarından biri yaptı. Öteki eserlerinden Şir (oyun, 1887), Şir (Farsça: aslan anlamında) adında bir Afgan şehzadesinin, ikisini de öldürerek, sevgilisinden ve kızkardeşinden öç almasını anlatır. Rumûzu'l-Edeb (1900, Edebiyat Rumuzları, Kavramları) kitabında sohbet, anı ve gezi yazıları, sohbetlerinden örnekler bulunur. Yazar üzerine bir tanıtma kitabı A. Ferhan Oğuzkan'ındır: Sami Paşazade Sezai/Hayatı, Sanatı, Eserleri (Varlık Yayınları, 1954). Üç kez basılmış, Sergüzeşt romanının yeni baskısı, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınlarındadır (1972). Sami Paşazade'nin hikâye, hatıra, mektup ve edebi makaleleri Zeynep Kerman tarafından (1981) derlendi.³⁶

SÜLEYMAN NAZİF

1869'da Diyarbakır'da doğdu, 1927'de İstanbul' vefat etti. Şair, gazeteci, yazar. İbrahim Cehdi, Selim Sabit, Abdülahrar Tahir imzalarını da kullandı. Öğrenimine babasının görevli olduğu Harput'ta başladı, bir süre de Diyarbakır Rüştîyesi'nde devam etti. Ailesiyle birlikte Mardin'de bulunduğu sırada özel hocalardan Fransızca, edebiyat, tarih, sarf nahiv ve mantık dersleri aldı. Düzenli bir öğrenim görmemekle birlikte evlerine gelen babasının arkadaşlarından çok şey öğrendi. Küçük yaşta Namık Kemal ile Abdülhak Hâmit'in yapıtlarını okudu. Babasının ölümü üzerine Diyarbakır'a döndü(1891). Sırrı Paşa'nın aracılığıyla Muş

³⁶ Behçet Necatigil, a.g.e., s.371

Reji Müdürlüğü'nde, Mardin ve Diyarbakır idare meclisinde çalıştı. Diyarbakır'da meydana gelen Ermeni olayları dolayısıyla kaleme aldığı bir telgrafta kullandığı üslup, daha sonra olayları yerinde soruşturmak üzere Diyarbakır'a gelen Abdullah Paşa'nın dikkatini çekti, kendisini kâtip olarak yanına alan paşayla birlikte Musul'a gitti. Ertesi yıl görevinden alınıp İstanbul'a gitti, 1897'de de Paris'e kaçtı. Orada, Jön Türkler'in lideri Ahmet Rıza'nın yayımlamakta olduğu Meşveret gazetesinde istibdad rejimi ve II. Abdülhamit tarafından mektupçu olarak Hüdavendigâr (Bursa) vilayetinde oturmaya memur edildi. Burada yaklaşık on iki yıl kaldı ve bu süre içinde İbrahim Cehdi (büyük dedesinin adı) müstear adıyla Servet-i Fünun'da çoğu yeni tarzda şiirler ve bazı edebi yazılar yazdı. 9 Şubat 1919'da, Fransız General d'Esperey'in İstanbul'a gidişi dolayısıyla kaleme aldığı "Kara Bir Gün" adlı makalesi geniş yankı uyandırdı. Türk-Fransız Muhipleri Cemiyeti(Aralık 1919) ve Piyer Loti Cemiyeti'nin (Ocak 1920) kurucuları arasında yer aldı. Cemiyetin 23 Ocak 1920'de düzenlediği piyer Loti gününde yaptığı konuşma dolayısıyla tutuklanarak Malta'ya sürüldü. Burada yirmi ay kadar kaldı; geri döndükten sonra Peyam-Sabah, Resimli Gazete ve Yarın gazetelerinde yazdığı edebi ve siyasi yazılarla hayatını sürdürdü. Hayatının son günlerinde büyük maddi sıkıntılar çekti. Edirnekapı Mezarlığı'na gömüldü.

Edebiyat tarihinde daha çok bir Edebiyat-ı Cedide şairi olarak anılan Süleyman Nazif toplumsal içerikli ve ulusal özellikler taşıyan şiirleriyle onlardan büyük ölçüde ayrılmaktadır. II. Meşrutiyet'ten sonra yazdığı şiirlerinde ulusal ve vatani konulara daha geniş biçimde yer vermiştir. Şiir ve düzyazılarıyla o bir bakıma Namık Kemal'in gür sesli bir izleyicisi gibidir. Özellikle kaybedilen topraklar için duymuş olduğu acıları dile getirdiği şiirleri birer feryat edası taşımaktadır. Dönemin yazarları arasında düzyazı üslubuyla hemen dikkati çeken Süleyman Nazif edebi ve siyasi nitelikteki yazılarıyla son dönem Osmanlı Türkçesinin seçkin örneklerini ortaya koymuştur.

ESERLERİ: *Şiir: Gizli Figanlar, Kahire:Kütüphane-i İctihat, 1906; Firâk-ı Irak, (bazı düzyazılarla); Malta Geceleri.*

Diğer: Bahriyelilere Mektup, İsviçre, 1887; Namık Kemal, Paris, 1897; Malumu İlâm, Paris; Meşveret; el-Cezire Mektupları, Kahire; Boş Herif, Bursa; Süleyman Paşa, Bağdat, 1910; İki İttifakın Tarihçesi, İst., 1914; Batarya ile Ateş, İst., 1916; Asitan-ı Tarihte-Galiçya, İst., 1917; Hitabe, İst., 1920; Namık Kemal, İst., 1922; Tarihin Yılan Hikayesi, İst., 1922; Lütü Fikri Bey'e Cevap, İst., 1922; Çal Çoban Çal, İst., 1923; Nâsirüddin Şah ve Bâbiler, İst., 1923; İmâna Tasallut: Şapka Meselesi, İst., 1924; Külliyyat-ı Ziya Paşa, İst., 1924; Çalınmış Ülke, İst., 1924; Hazret-i İsa'ya Açık Mektup, İst., 1924; Mehmet Akif, İst., 1924; Abide-i Şüheda, İst., 1925; İki Dost, İst., 1925; Fuzûlî, İst., 1926; Kâfir Hakikat, İst., 1926; Yıkılan Müesseseler, İst., 1927.

*Çeviri: Viktor Hugo'nun Bir Mektubu; Lübnan Kasrı'nın Sahibi.*³⁷

5.TAHLÎLÎ FİHRİST

5.1.Yazar Adına Göre Fihrist

Abdurrahman Adil: Yıldız Düellosu, S.28, s.506-509. (Mektup)

Yıldız düellosuna çağrılan Abdurrahman Adil Bey tarafından, cem'iyet-i İlmiyye-i islâmiyyeye götürülen cevapnamesidir.

Abdülhak Hamit: Münacaat, S.10, s.221. (Şiir)³⁸

Abdülhak Hamit' ait bu şiir, çeviriler kısmında mevcuttur.

³⁷ Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.2, s.900-901

³⁸ 'Abdülhak Hamit Beyefendi'nin âsâr-ı hakîm-ânelerinin muntahib bir parça' bilgilendirilmesiyle mecmuada yerini alan bu şiir, başlıksız olarak verilmiştir. Abdülhak Hamit'in gazetelerde neşredilen şiirlerinin yer aldığı kaynakta görüldüğü üzere bu parçanın, Münacaat şiirinin içinden alınmış olduğu görülmüştür. Bkz. İnci Enginün, Abdülhak Hamit Tarhan Bütün Eserleri III: Hep Yahut Hiç (Kitap Haline Gelmemiş Şiirleri), Dergah Yay, İstanbul 1982, s.42-49.

Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.12, s.252. (Mektup)

Abdülhak Hamit'in yeğenine yazdığı mektup.

Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.15, s.294-295. (Şiir)

Abdulhak Hamid Beyefendinin Âsâr-ı Müntahibesinden bir şiir.

Abdülhak Hamid: Hürriyet Neşîdesi, S.24, s.443-444. (Şiir)

Hürriyet konulu bu şiir, metinler kısmında verilmiştir.

Ahmed Kemâl: Âyid-i Milli-i Osmanî, S.47, s.804. (Şiir)

Osmanlı milletiyle ilgili yazılmış bir şiirdir.

Ali Ekrem (Bolayır): Sûret-i İltifât-nâme, S.5, s.124-125. (Mektup)

Ali Ekrem'in, şiirlerini Ceride'ye yollayacağına dair Mahmûd Celâleddin'e yolladığı mektuptur.

Ali Ekrem (Bolayır): Değirmen, S.5, s.125-127. (Şiir)

Değirmene hüznü bir anlam yükleyerek, onunla konuşur bir havada yazılan şiir.

Ali Nihâd: Fırtına Var Sakınalım, S.5, s.117-121. (Makale)

İtalya ve Yunanistan'ın da isimlerinin geçtiği bu makalede, Şakir Paşa'nın tutumunun Yunanistan'ı şaşırtmaya değdiğini, ancak Girit maksadına karşı bir sefir göndermesiyle başka düşüncelerin ortaya çıktığı anlatılır. Ayrıca Fransa'nın Alsas Loren mes'esine de değinilmiştir.

Ali Nihâd: Düellodan Sakınalım, S.8, s.181-185. (Makale)

"Bir parlamentoya ne lazımdır?" gibi ifadelerden yola çıkarak meb'ûsların düellodan sakınmaları gerektiğini anlatan bir yazıdır.

Ali Nihâd: Gazetelerden Sakınalım, S.10, s.213-216. (Makale)

Gazetecilik anlayışından bahsedilen bu yazıda, gazetelerin dünyanın her yerinde, memlekete hizmet görevi üstlendikleri ifade edilir. Bazılarının kastî, bazılarının bilmeden neşrettikleri hakikatleri ve birçok vakayı ayırmaya sebep olabilecekleri, gazeteciliğin bir milletin maddi-manevi fikirlerine hizmeti anlatılır.

Ali Nihâd: Kıyafet Düşkünlüğünden Sakınalım, S.14, s. 278-281. (Makale)

Bu yazıda, medeni memleketlerin şehir ve kasabalarında milli kıyafetlerin görüldüğü, bizim şehirlerimizde, köylerimizde hatta payitahtımızda bile kıyafetlerin her türlü şekil ve tarzdan uzak olduğu ve böyle hallerin devamına müsamahaya mahal vermeyip, kıyafet düşkünlüğünden sakınılması gerektiği eleştirel bir üslupla ifade edilmiştir. Eleştiriler; “ Satıcıların başında dahi fesi bulunduğu halde fazla olarak yarısı yere sarkmış bir kuşak ve fesinin üstünde dahi çarpık sarılmış bir mendile acaba lüzum nedir?” gibi cümlelerle desteklenmiş, şehirde pek yakında Avrupa belediye ahalisi gibi muntazam kıyafetler görmenin yakın olduğu söylenmiştir.

Ali Nihâd: Merâîlerden Sakınalım, S.15, s. 295-299. (Makale)

Milletin huzurunu bozan çok sayıda insan olduğu; “bazılarının henüz birkaç gün önce yazdıkları mütebasbîsâne makalat ile istibdadda kendimi meydana atamamak kabahat midir?” gibi cümlelerle ifade edilerek, böyle merâîlik edenlerden sakınmak gerektiği anlatılmıştır.

Ali Nihâd: İfrât ü Tefrîttten Sakınalım, S.16, s. 312-315. (Makale)

Bu yazıda, havâs ile âvam arasındaki farkın her halde ifrât ü tefrîttten daha abes olduğuna değinilerek, Fransa’da ticaretten sanayiye, matbûât ve mahsûlât-ı fikriyeye kadar, memlekette her bir şeyin burjuvazi yanında olduğu, bunun yanında, ecnebi memleketlerin her birinde bu kavramın var olmadığı ifade edilirken de burjuvazinin eleştirisi yapılmıştır.

Ali Nihâd: Mantıksızlıktan Sakınalım, S.17, s. 329-332. (Makale)

Bir vapurun seyahat esnasında bozulması halinde neler yapılabileceğinin ifade edildiği cümlelerin ardından; “ Şîrâze-i idare ne ki. Dümeni mantıktır. Bir mülkte arz-ı ta’dîd eder ve idareyi mantıksızlık istila ederse işler büsbütün kisve-i gaflete bürünür. Elyevm devair-i devletin gerek teşkilât-ı dâhiliyeleri ve gerek kuvâ-yi icrâiyyeleri kısmen mıntıka-i mebânîdir.” Sözlerinden de yola çıkarak, devlet vazifelerinde ve memurluklarda mantıksızlıktan sakınmak gerektiği ifade edilir.

Ali Nihâd: Maârife Ma'k'usiyetten Sakınalım, S.21, s. 397-400. (Makale)

“Dur dur, Vükelâ-yı devlet tarz-ı idareyi bir türlü hakkıyla deviremiyor.” Cümlesiyle giriş yapılan bu makalede, garp etkisinin ne denli fazla olduğu eleştirel bir dille yazılmış olup, Beyazıt’ta Türkçe tiyatro girişimlerine karşı orayı yakıp yıkanlar olduğu, Avrupa i’dadiyelerinden numune alındığı gibi örnekler verilmiştir.

Ali Nihâd: Maârife Ma'k'usiyetten Sakınalım, S.22, s.413-416. (Makale)

Bir önceki nüshadan devam edilen bu makalede, kendi i’dadiyelerinin tesisi ve Fransızca’nın programlara konulması hususundaki ısrardan söz edilmiştir.

Ali Nihâd: Fırıldaklardan Sakınalım, S.32, s. 568-571. (Makale)

Kişiler arası samimi hislerin ortadan kaybolduğu bir zamanda, bazı hususlara dikkat edilmesi gerektiği, Fransız meşhur bir reisin Osmanlı sefirini Versay’da bulundukları sırada makamında ağırlarken koltuğunu göstererek; “İşte sefir paşa hazretleri Fransa’nın dâhilî siyaset gürültüleri bütün bu gördüğünüz sandalye içindir. Sen kalk, ben oturayım diyorlar.” Örneğiyle izah edilmiş ve böyle düşüncedeki insanlardan uzak durulması gerektiği eleştirel bir dille anlatılmıştır.

Ali Nihâd: Atâletten Sakınalım, S.40, s.697-702. (Makale)

“Memalik-i garbiyede her nevi’ i’malat, inşaat ve i’marât ya imtiyaz veya adi bir ruhsat-ı resmiyeye tabi’dir.” Cümlesiyle giriş yapılan bu makalede, İngiltere’de her türlü inşaat için alınan izinlerden örnekle kıyaslamalar yapılmış ve nafia

nezaretinin bir takım önlemler alması gerektiği vurgularak, işsizlerin varlığından söz edilmiştir.

Ali Nihâd: Göreneği Su-i İstimâlden Sakınalım, S.44, s.766-768. (Makale)

İnsanlar arasında yapılan garip konuşmalardan birinin de görenek meselesi olduğu söylenmiştir. Bu mesele de, “Ramazan davulunun yerine boru çalmak tarafları olanlara kulak asılmaz. Devr-i istibdadda bir kıza görücü geldiği vakit damad beyin maaşı ne mukadder idi ki sual edildiğinde iki yüz yirmi bir gurus kazancı var cevabı verilir idi.” Örnekleriyle de desteklenerek, göreneği suistimalden sakınmak gerektiği eleştirel bir üslupla ifade edilmiştir.

Ali Nihâd: Kayıtsızlıktan Sakınalım, S.46, s.791-794. (Makale)

Her asırda hoşnut olunmayan olaylar olabildiği şeklindeki cümleler ile giriş yapılan bu kısımda, devletin idare şeklinden yola çıkarak istibdad ve meşrutiyet zamanına değinilmiş, ilerleyen kısımlarda da gazetelerde zamana göre lisan kullanıldığı cümlelerine de yer verilmiştir.

Ali Nihâd: Emr-i Vâkı’lardan Sakınalım, S.48, s. 823-826. (Makale)

Osmanlı’nın elinden çıkan toprak parçalarına rağmen, en azından elde kalan Girit gibi yerleri muhafaza etme hususunda dikkat edilmesi gerektiği savunulan bu makalede, devletin faaliyetleri ve halkın gayretinin çok önemli olduğu söylenerek emr-i vâkı’lardan sakınmanın lüzumu anlatılmıştır.

Askerî Kulûbu Hey’et-i Müessesesi: Askerî Kulûbu, S.8, s.190-191. (Haber)

Askerî Kulûb için alınan birtakım kararları içerir.

A.Hasan Bey Sami: Sabah Gazetesi Muharrirlerinden Semih Bey Efendiye, S.6, s.142-145. (Mektup)

‘Sosyal ve siyasal bir hayatı olan aile sahibi bir insanın, hayatını idam edercesine teşhir etmeye sizi iten hangi vicdandır?’ gibi sözlerle hakkında çıkan haberlere eleştirel bir dille sorgulama yapılmıştır.

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi, S.9, s. 196-199 (Makale)

Â'yâna lüzum olduğunun kat'î bir emir kararı olduğuna dair yazılan yazı.

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi, S.10, s.209-212. (Makale)

Â'yâna lüzum olduğunun kat'î bir emir kararı olduğuna dair yazılan yazı.

Aydın Mebusu Abdullah: Kürsî-i Hitâbet, S.27, s. 486-489. (Makale)

Meclis-i Meb'ûsan 'da kürsî-i hitâbet denilen bir mevki bulunduğu şeklinde başlayan ve Servet-i Fünûn'dan alınan bu makalede, hükümdarın halk üzerindeki emir ve davranışlarının yalnızca halkın menfaati için olduğu ifadelerine yer verilerek devletin bir süredir içinde bulunduğu vaziyetten söz edilir.

Aziz Bey: Nutk-ı Âlî-i Vilâyet-penâhı, S.42, s.731-736. (Sohbet)

Hürriyet kahramanı Niyazi Bey'in Bursa'ya teşrifleri sırasında Vali Azmi Bey'in tertib ettiği ziyafette, adı geçen vali tarafından söylenen nutuktur.

Çelebizade H.Şemsi: Başlıksız, S.29, s.522-525. (Şiir)

Yeni Gazete, Serbesti, Osmanlı, Sabah, İkdâm, Şura-yı Ümmet ve Tanin gazeteleri hakkında bî-arafâne mütâlaât içeren bu şiirler, Çelebizade H.Şemsi imzasıyla yazılmış olup, metinler kısmına eklenmiştir.

Mehmed Fuad: Selanik'ten Telgraf, nu.4, s.108-109. (Telgraf)

Tanin gazetesinden alınan bu yazıda, Arnavutların Osmanlılar ile huzur içinde yaşayacaklarına dair birtakım şeyler yazılıdır.

Encümen Eyaleti: İran Ahvâli, S.26, s.476. (Haber)

İran'ın içinde bulunduğu durum özetlenmiştir.

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.1, s.11-20. (Gezi Yazısı)

Bu kısımda, çocukluk merakını iyice genişleten amcasını dinledikten sonra çok merak ettiği İstanbul'a gitmek için onunla birlikte Varna açıklarından İstanbul'a hareket eden vapura binen Fâik'in dilinden anlatılanlar yer almaktadır. Beylerbeyi Sarayı, Kız Kulesi, Çırağan, Dolmabahçe gibi yerlerin güzelliğini anlatmıştır. Aradan 35 yıl kadar geçtikten sonra dostu ile tekrar İstanbul'a gelen Fâik, buranın eskisi gibi olmadığını betimleyici sözcükleriyle ifade etmiştir.

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.2, s.51-56. (Gezi Yazısı)

Bir önceki nüshanın devamı olan bu yazıda, otuz beş yıl sonra yeniden İstanbul'a gelen Fâik'in, evine giderken geçtiği yolları ayrıntılı bir şekilde anlatışına yer verilmiştir.

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.3, s.73-76. (Gezi Yazısı)

Namık Kemal'in Hürriyet nidaları gibi, kendinin de başkente; 'Ne büyülmüşsin sen' diye uzaktan haykıran Faik, her kıssadan bir hisse çıkarırcasına başkentini şöhretli tarihini düşünür ve bu şekilde anlatımını sürdürür. İstanbul, milli gurur ve şerefe layık olacak şekilde muhteşem binalara sahipti.

Hasan Bedri: Makalât-ı Mahsûse 1, S.1, s.3-6. (Makale)

Gazetelerde çıkan husûsî yazılardan söz edilen bu yazıda; medeni milletlerde, husûsî gazeteler hakkındaki düşüncelerine tercüman olmak gibi bir görevi yerine getiren tanınmış yazarların, vatanın menfaatleri ve siyasi meselelere dair fikirlerini fevkalâde bir şekilde yerine getirdikleri söylenir. Ayrıca Osmanlıların Kanûn-i Esâsî

sayesinde Şahsi hürriyetlerine sahip olmalarıyla, herhangi bir konuda fikirlerini serbestçe söyleyebildikleri ifade edilir.

Hasan Bedri: Âsâkir-i Milliye-i Osmaniye, S.2, s.35-39. (Makale)

Osmanlı idaresi altında yaşayan vatandaşların, vatan selameti ve millet şanı için birlik olmaya muhtaç olduklarını, idrak ederek Milli Osmanlı Askerleri taburuna girmeye acele edeceklerine şüphe yoktur, şeklindeki ifadelerle vatan muhabbeti anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Askerî Kulûbleri, S.4, s.89-93. (Makale)

Bir alaydaki subay kulüplerinde, alaya uygun olarak büyük ve küçük rütbeli subaylar vardır. Askeri kulüp teşkilâtı, Almanya askeri kulüpleri tarzında olacak, ancak nizam-namesi bazı yönlerden farklı olacaktır.

Hasan Bedri: Meclis-i Meb'ûsân Vardı, S.5, s.113-117. (Makale)

Kanûn-i Esâsî'nin askerlikten mebusluğa geçecek kişiler için olan maddesi anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Orduda Terbiye-i Fikriye, S.6, s.137-142. (Makale)

Bu kısımda, ordunun önemi üzerinde durulmuş, emirlere itaat ederek vazifeyi hakkıyla yapmanın askerliğin esası olduğu belirtilmiştir.

Hasan Bedri: İstanbul Meb'ûsları, S.7, s.161-165. (Makale)

Meb'ûsân Meclisi'nde vazife yapabilecek kişiler hakkındadır.

Hasan Bedri: Mâzîyye Bir Nazar, S.8, s.177-181. (Makale)

Muharebeler sonrası aldığı yaraları henüz saramamışken, bir fırsatını bulup Osmanlı'yı yeni bir muharebeye sokmak isteyen Rusya'nın harp ilan etmesiyle, Anadolu'da ve Rumeli'de bazı toprak kayıpları yaşandığı anlatılırken aradan geçen otuz iki sene sonrasında geçmişe dair bu olayın bıraktığı izler millet tarafından acaba sorgulanmayacak mı? Şeklinde sorularla eleştirel bir sorgulamaya gidilmiştir.

Hasan Bedri: Mehakim-i Askeriyye, S.11, s.234-238. (Makale)

Askeri Ceza Kanunu'ndan söz edilen bu makalede, bir askerin vazifesini hakkıyla yapmak yerine amirlerine ve arkadaşlarına karşı kusur işlediği takdirde, layıkıyla idrak edebilmesi için kanunların vasıta olduğu, askerin taliminin mükemmel dereceye ulaşması ve her gün ihtiyacının karşılanması, ancak ordunun maddi kuvvetiyle mümkün olabileceği anlatılır.

Hasan Bedri: Müdhil, S.19, s. 358-361. (Makale)

İşkodra valisi edib-i şehir Bedri Paşa hazretleri tarafından, on dokuzuncu asırda Avrupa Vakayi' askeriyye ve siyasîyesi namıyla tertib edilen eserdir. Avrupa'nın Mebde'-i Vakayi'-i Tarihiyesi itibar olunan ve 1815 sene-i milâdiyesinde Rusya, Prusya, Avusturya hükümdarları beyninde mün'akid olan (İttifâk-ı mukaddes) tarihinden 1884 senesine kadar Avrupa devletlerince vukua gelen Vakayi' askeriyye ve siyasîyeden bahis olub Frederik Nulette nam-ı muharririn kitabından tercüme ve hülâsa edilmiştir.

Hasan Bedri: Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.20, s. 374-379. (Makale)

Bir önceki sayıdaki Avrupa Vakayi' askeriyye ve siyasîyesi namıyla tertib edilen eserin devamıdır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.21, s. 390-393. (Makale)

Bu kısımda İtalya'nın, Avusturyalıların memleketlerinden çıkarılmasını istemesi üzerine bir kongre talep etmesi ve bunun ardından gelişen olaylar anlatılmıştır. Hükümetler arası bazı meselelere sebebiyet veren başlıca olayın şark meselesi olduğu ifade edilerek, Rusya, Avusturya, İngiltere, Fransa ve İtalya devletlerinin Osmanlı memleketinde kendilerine ait hisseler çıkardıkları ve de bundan yararlanmak istedikleri anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.22, s.406-408.
(Makale)

Fransa, Danimarka, Avusturya ve İtalya kıtalarına olan ihtilallara karşı ufak hükümetlerin birleşmesi cihetiyle, Fransa'nın siyasî olarak takındığı tutuma değinilmiştir. Ayrıca Dünyanın en mühim yerlerini işgal ederek oralardaki halka kendi dillerini benimseten İngiltere ve hâkim olduğu kıtaların büyüklüğü ile gücünü gösteren Rusya karşısında Fransa'nın ne kadar zayıf kalacağı anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.23, s.422-425.
(Makale)

Macaristan hakkında çeşitli bilgilerin verildiği bu yazıda, Macaristan kıtasının beş daireye ayrıldığı ifade edilmiş ve her bir dairedeki kontlukların isimleri yazılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.24, s. 439-442.
(Makale)

Bu makalede, Macaristan dağlarında altın, demir, bakır ve kurşun gibi madenlerin bulunduğu, ayrıca kıymetli madenler dışında mahsulât anlamında da buranın oldukça bereketli olduğu ve yaylalarının dünyada şöhret kazandığı anlatılarak konumunun önemine vurgu yapılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.25, s.452-454.
(Makale)

Macar halkının Hristiyanlığı kabul edişleri ile başlayan bu kısımda bazı Macar krallarının isimleri ve yapmış oldukları birtakım faaliyetler anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.26, s. 468-469.
(Makale)

Macaristan'ın Avusturya'yı tanıması ve sadık kalması anlatıldığı kısa bir yazıdır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.28, s. 500-502.
(Makale)

Macaristan krallarının isimleri liste şeklinde verilmiş ve Macaristan ihtilâli anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.29, s. 516-519.
(Makale)

Bir önceki nüshadan devam olarak Macaristan'ın ihtilâli anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.30, s. 532-533.(Makale)

Avusturya ile Macaristan arasındaki birtakım siyasî durumlardan söz edilen kısa bir yazıdır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.31, s. 550-551.
(Makale)

Macaristan idaresi altında olan bazı kesimlerin, idareleri konusunda Avusturya'dan beklenti içinde oldukları, Macarların da bir kavmin kendi lisânını bırakıp, yabancı bir lisânı kabul etmelerini hakaret olarak algıladıkları ifade edilir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.32, s.564-568.
(Makale)

Macaristan'a bağlı bazı eyaletlerin, bağımsızlıklarını ne sebeple ilan ettikleri ifade edilen bu makalede, Macaristan'ın da Avusturya'dan ayrılmak için ayaklanma çıkardığı ve diğer devletlere karşı tutumu belirtilmiştir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.33, s.580-582.
(Makale)

Hırvatistan'ın, görevinden azledilen bir miralayın tekrar hizmete alınmasını teklifinden bahsedilmiştir. Macaristan'ın tutumlarından dolayı Hırvatistan dahi onlar üzerine tarizde bulunmuşlardır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.34, s.597-598.

(Makale)

Bu kısımda, Macaristan'ın, Avusturya'ya karşı kendi idari işlerinde düzenleme yapma girişimlerinden söz edilmiştir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.35, s.612-615.

(Makale)

Macaristan'ın, Ferdinand'ın istifası üzerine hükümetin başına geçen yeni hükümdarı tanımaması sebebiyle, Avusturya'nın ihtilale başlaması ve Macarlara ait olan bazı yerleri ele geçirmesi anlatılır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.36, s.628-629.

(Makale)

Burada, elverişsiz hava şartlarına rağmen bir süre durmak zorunda kalan Avusturya'nın, Macaristan'ın her tarafında galibiyetler almış olduğu ifade edilir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.37, s.644-645.

(Makale)

Avusturya'nın Macaristan'a karşı olan ihtilali, bir önceki nüshadan devamla anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.39, s.676-678.

(Makale)

Macaristan'a bağlı olan Çekler'in Transilvanya'ya doğru ilerlemesinin ardından, muharebe sebebiyle memleketleri harap olan Transilvanyalı Saksonların Ruslardan yardım istemeleri üzerine gelişen olaylardan söz edilmiştir. Ayrıca Avusturya'nın, büyük bir kısmı Belçika'dan alınan Kanûn-i Esâî oluşturulduğu da anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.40, s.692-695.

(Makale)

Oluşturulan Kanûn-i Esâsî üzerinden, Avusturya ve Macaristan'ın içinde bulundukları durum açıklanmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.41, s.708-709.

(Makale)

Rusya'nın da Avusturya tarafında yer aldığı ifade edilen bu kısımda, Avusturya ile Macaristan arasındaki muharebede yeniden Macarların mağlup edildiği anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.42, s.724-725.

(Makale)

İhtilalde her bir taraftan mağlup olan Macaristan'ın durumu anlatılmıştır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.43, s.740-741.

(Makale)

Macaristan'ın yeniden Avusturya eline düşmesinden ise, Macar kraliyet tacının Rusya İmparatorluk hanedanından birine emanet edilmesi hususunda bir teklif götürüldüğü, ancak Macarların böyle bir şeyi kabul etmedikleri bilgileri yer alır.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.44, s.756-757.

(Makale)

Macar ordusunun kesin olarak yenilgi aldığından bahsedilen bu kısımda, Avusturya'nın Macar tebaa hakkında merhametli davranacağı ifade edilir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.45, s. 772-775.

(Makale)

On üç Macar neferinin idam edildiği bilgilerin yer aldığı bu kısımda, Macarların büyük zarar gördüğü, Avusturya ve ona bağlı milletlerin ise oldukça fayda sağladığı söylenir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.46, s.786-788. (Makale)

Bu kısımda İtalya ve Avusturya arasında baş gösteren savaş ve bu olay karşısında Macarların hürriyet isteği anlatılır ve Avusturyanın Kanûn-i Esasi oluşturmaya başladığı ifadelerine yer verilir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.47, s. 802-803. (Makale)

Avusturya hükümetinin uyguladığı politikadan Macar esnaf ve köylülerinin oldukça hoşnut olduğu, ancak Macaristan'ın halkın düşüncesine karşı yine de Avusturya'dan ayrılmak istediği bilgilerini içerir.

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.48, s. 818-820. (Makale)

Macaristan'ın slav halk üzerine kurduğu baskıya halkın karşı çıkması, ayrıca Hırvat ve Yahudiler hakkındaki tutumları belirtilmiştir.

Hüseyin Hilmi: İran Meşrûtiyyeti, S.45, s.782-784. (Haber)

Şehirdeki huzur ortamından bahsedilen ve İdâre-i Ârifîyeye gereken önemi vermek lüzumu olduğu ifade edilen bu yazıda İran meşrutiyetinden de söz edilmiştir.

Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından İstanbul Ahalisine Beyanname”, S.31, s. 552-554. (Bildiri)

Maddeler şeklinde verilen bu beyanname, “ Millet meb'ûslarının ve bu muhterem meb'ûsların şâyân i'timâd görüb intihâb etdikleri hey'et-i vükelanın hayatları ve kanûn-i esâsinin kendilerine bahş eylediği hukuk ve nüfuz ve

silahiyetleri tamamiyle ve kemâliyle te'min ve sükûn ve server-i umûmu kat'iiyen istihsâl edilecektir.” Gibi meşrutiyet taraftarı maddeler yer almaktadır.

Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyasetine Telgrafname, S.31, s. 554-556. (Telgraf)

Hassa ordusunun Osmanlı Devleti'nin altı yüz yıllık temiz geçmişini kirlettiği şeklindeki görüşlere yer verilmiştir.

İbnülemin Mahmud Kemal: Kemâl-i El-hikmet, S.36,s.637-638. (Şiir)

Hersekli Arif Hikmet Bey için yazılmış bir şiirdir.

İbrahim Efendi: Başlıksız, S.30, s. 542-543. (Sohbet)

Adaletten söz edilen bu yazıda, “Yaşasın meşrutiyetimiz, yaşasın müsavâtımız, yaşasın hür vilayetimizin hür valisi” şeklinde nidâlar yer alır.

İttihâd ve Terakkî Gazetesi “Câlib Nazardır”, S.13, s.267-268. (Mektup)

İttihâd ve Terakkî Cem'iiyyetinin kendini savunma mektubudur.

Keçeçizâde İzzet Fuad: Askerî Kulûbleri, S.5, s.121-124. (Sohbet)

Nutuk şeklinde başlayan bu kısımda İttihadın öneminden söz edilmiştir. Toplumsal olayların asıl sebebi, askerî kulüplerin tesiridir. Askerî kulüplerin başlıca hizmetlerinden biri, subay heyetinin beyninde elzem olan birlik olma düşüncesini takviye etmektir. Birlik olmak, dünyadaki en kuvvetli makinelerden büyük bir kuvvettir.

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.1, s.7-10. (Bildiri)

Tasarı halinde olan Kanûn-i Esâsî maddeleri hakkında yorumlarda bulunulmuştur.

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.2, s.46-48. (Bildiri)

Tasarı halinde olan Kanûn-i Esâsî maddeleri hakkında yorumlarda bulunulmuştur.

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.3, s.69-73. (Bildiri)

Tasarı halinde olan Kanûn-i Esâsî maddeleri hakkında yorumlarda bulunulmuştur.

Kopas Efendi: İngiliz Şûrâsından Shakspeare, S.18, s. 350-351. (Biyografi)

Shakspeare hakkında bilgileri içeren bu yazı, metin çevirisi kısmında mevcuttur.

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.19, s.362-366. (Biyografi)

Shakspeare hakkında bilgileri içeren bu yazı, metin çevirisi kısmında mevcuttur.

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.20, s. 380-383. (Biyografi)

Shakspeare hakkında bilgileri içeren bu yazı, metin çevirisi kısmında mevcuttur.

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.21, s.400. (Biyografi)

Shakspeare hakkında bilgileri içeren bu yazı, metin çevirisi kısmında mevcuttur.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.1, s.6. (Haber)

Kanûn-i Esâsî tasarı halindeyken, Mithat Paşa'nın bu konuda fikirlerini aldığı kişilerden biri olan Kemâl Bey'in cevabının gazetede aynen verileceği haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.1, s.20-21. (Özlü Sözler)

Bu kısımda, “Çok dinleyen az, az dinleyen çok söyler.” gibi özlü sözler yer almaktadır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.2, s.64-65. (Özlü Sözler)

Birtakım özlü sözleri içerir.

Mahmûd Celâleddin: Tiyatro, S.2, s.65-66. (Makale)

Tiyatroların, orta oyunu ve birtakım hayalî eğlencelerden farklı olduğu anlatılır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.3, s.77-78. (Özlü Sözler)

“Halim selim olanlar, hakkı ve hak olmayanı ayırarak geniş nefes alırlar.” “Şeraitin kestiği parmak acır mı acımaz mı, başına gelen bilir.” “Fen ve musikinin hizmeti rûhânîdir. Bazı hayvanları ve bitkileri canlandırır da bazı insanlara hayır etmez.” Gibi özlü sözleri içeren yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.3, s.83-84. (Makale)

Tiyatro için sahne ve dekor gereklidir. Mevzu, memleketin ahlâk ve fikri doğrultusunda bakışları dikkate alarak ilerlemek üzere, kabiliyetin uygun hale gelmesiyle, herkesin anlayabileceği bir dille sahneyi seyrettirmek ve bunda muvaffak olmaktır.

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.4, s.98-107. (Makale)

‘Tiyatro için sermaye nasıl bulunur?’ sorusu etrafında anlatılan bu makalede, oyuncuların layıkıyla dile hâkim olmaları ve tiyatrolar için gayet bilgili rejisör tedarik edilmesi gereklilikleri ifade edildikten sonra, aktörlük için rağbetin arttığı belirtilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız S.5, s.124. (Makale)

Durûb-ı Emsâl hakkında bazı misaller verilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, nu.5, s.133-134. (Özlü Sözler)

‘Pusulayı yıldıza göre tertip eden yelken gemileri, mart dokuzundan evvel seferber olurlarsa ilk tesadüf ettikleri fırtınada hareketlerini kaybederler, yelkenleri iner.’ Gibi sözlerin yer aldığı kısımdır.

Mahmûd Celâleddin: Hazîne-i Hâssa, nu.5, s.134. (Makale)

Hazinenin malî durumuyla ilgili bir yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân İçin Mekân, S.5, s.135-136. (Makale)

Meb'ûsân İçin Zeynep Hanım Konağı’nın düşünüldüğünü içeren bir yazı.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.6, s.150-152. (Özlü Sözler)

‘Hatip muhatabını bilmezse, onu tabip edemez.’ ‘Dilsizlerin hutbesi lisân-ı hallerinde değil ellerindedir.’ Gibi özlü sözleri içeren yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Â'yân, S.7, s.165-167. (Makale)

Meb'ûsân Heyeti için çare olmasına karşılık, Â'yân Heyetinin temizlenmesi için ne yapılacağı konusunun tam olarak bilinmediğiyle ilgilidir.

Mahmûd Celâleddin: Askerî Kulûbu”, S.7, s.167-169. (Makale)

Askeriye için mekân konusunu içerir.

Mahmûd Celâleddin: İstibdâda Karşı Hürriyet Aşısı, S.7, s.169-170. (Haber)

Çiçek aşısına karşı Selanik’ten Aşı memuru getirilmesine ihtiyaç olduğu haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Yıldız Kasalarından, S.7, s.170-171. (Eleştiri)

Yıldız kasalarındaki paraların gittiği yer belli değil düşüncesiyle parasal durumlar eleştirilir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.7, s.175-176. (Özlü Sözler)

‘Her şey çalınır, ama vicdan sirket olunamaz.’ ‘Yılanların zehri onu kabul eder de, vicdansızların pahzehiri kabul etmez.’ Gibi vicdan üzerine sözler yer almaktadır.

Mahmûd Celâleddin: Tebeddül-i Vükela, S.7, s.176. (Eleştiri)

Vekillerin istirahat zamanına eleştiri yapılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.8, s.187-188. (Özlü Sözler)

‘En zalim hükümdarın hakkından gelen kılıç değil, kalem.’ ‘Kalem, kılıcsız da iş görür.’ Vb sözler ile kalem-kılıç kıyaslamaları yapılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Meb’ûsân ve Â’yân, S.9, s.193-196. (Eleştiri)

Meb’ûsân ve Â’yân hakkındaki bazı düşüncelerin gazetelerde yer alması gerektiği ancak o vakitlerde önem verilmeyişinin ardından, Tanin Gazetesi’nin iş iştenden geçtikten sonra baş kaldırışı eleştirilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Kemerin Sakfı, S.9, s.205. (Eleştiri)

Bazı mallardan devletçe alınan vergiler hakkındadır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.9, s.206-207. (Özlü Sözler)

‘Allah’tan korkan da korkmayan da, eski tarihlerde kuyruklu yıldızlardan dehşete düşerlermiş.’ Gibi kuyruklu yıldızlarla ilgili yazılar meccuttur.

Mahmûd Celâleddin: Vatan Gazetesi, nu.9, s.208. (Haber)

Manastır’da neşrine başlanan gazeteye Vatan ismi verildiği söylenmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Makam-ı Sadâret-i A'zama, S.10, s.222. (Eleştiri)

Kamil Paşa’nın yapmış olduğu birtakım şeylere yapılan kısa bir eleştiri.

Mahmûd Celâleddin: Hüseyin Cahid Bey, S.10, s.222-223. (Eleştiri)

Şerefli mebusların, işlerini dâhili ve harici olarak hakkıyla yaptıkları ve bunu kendilerine meslek edindikleri hususundan yola çıkarak Hüseyin Cahid Bey’in mevkisinden dolayı hedef haline geldiği anlatılır.

Mahmûd Celâleddin: “Dâr-üs-sanâ’a Te'sîsi”, S.12, s.248. (Haber)

Şuray-ı Ümmet Gazetesi’nden, iki sanat yeri açılacağına dair alınan haberdır. Bunun için kadınların ve çocukların sürekli meşgul oldukları, sanatın ilerlemiş olduğu yerlerde de bu işin ileri götürülmesi gerektiği söylenir.

Mahmûd Celâleddin: “Molva İttihâd-ı Milli Kulübü Azalarının Dersaadeti Ziyaretleri” , S.12, s.249-250. (Haber)

Molva İttihâd-ı Milli kulübü üyelerinin dersaadeti ziyaret ettikleri haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Telgraf Nezâreti Ne Kadar da Semîh İmiş, S.12, s.252-253. (Eleştiri)

Telgraf Nezâretinin parasal meselelerden dolayı zor durumda olduğu anlatılır.

Mahmûd Celâleddin: “Umûm Baykuşlar”, S.12, s.255. (Sohbet)

Baykuşların birçok çeşitte olduğu ifade edilen bu kısımda, onlara gece kargası denildiği söylenip, görünüşü tasvir edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: “Serbuş-ı Milli”, S.12, s.255-256. (Eleştiri)

İthal edilen bozuk mallar üzerinden eleştiri yapılan bu yazıda, Avusturyalıların çürük kadifeleri sattıklarını, bizdeki fes fabrikalarının kendilerine göre tatil yaptığı söylenir.

Mahmûd Celâleddin: Bir Hasta Padişah, S.13, s.261-262.

Harun Reşit'in keyifsizliğinden söz edilen bu yazıda, onun iyi olmak istemediği ancak bunun sebebinin bilinmediği ifade edilir.

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân-i Osmânî Riyâset Celîlesi, S.13, s.262-263. (Makale)

Ali Rıza Bey ve Talat Bey'in Osmanlı için canla başla çalıştığı ifade edilir.

Mahmûd Celâleddin: Levand Herald- Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s. 266 (Eleştiri)

Levand Herald gazetesine çok vakit ayırması sebebiyle Kamil Paşa eleştirilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: İran'da Fırka-i Ahrârın Galibeti, S.13, s. 268-269. (Telgraf)

İranlılara tebliğ edilmek üzere yazılan telgraftır.

Mahmûd Celâleddin: Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s.269-270. (Haber)

Meb'ûsan Meclisine karşı hükümetin umur-u dâhiliye ve hariciyesine dair, Kamil Paşa'nın Beyanname haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Rûteb-i Mülkiyye ! Var mı Yok mu?, S.13, s. 270-272. (Eleştiri)

Osmanlı'nın medenî olduğu, Avrupa'da olduğu gibi lord, prens, kont gibi ünvanların kullanılmadığı ifadelerini içerir.

Mahmûd Celâleddin: Esnân ve Zabitan-ı Bahriye, S.13, s.272. (Haber)

Bahriye nazırı Akif Paşa'nın kaleme aldığı nizam-name tasarısından söz edilir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.283. (Haber)

Ferit Paşa'nın görevinden tahliye olup, Osmanlı hukukunun muhafazası hususundaki teşebbüsler ile işe başlayacağı haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân Riyâseti, S.14, s.284. (Haber)

Ferit Paşa'ya verilen rütbe-i teşrîfâtîye ve meb'ûsan meclisine seçilecek başkan hakkında kısa bir haber.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.285. (Haber)

Devlet şûrasında vazifelendirilen Nuri Bey'in görevinde muvaffakiyeti için edilen temennidir.

Mahmûd Celâleddin: Neyyir-i Hakikatin Mütâlaası, S.14, s.286. (Haber)

Milletin hukuku ve hayatı, millete karşı mesul olmayanların eline verilmeyecektir.”ifadelerinin geçtiği bir haber.

Mahmûd Celâleddin: Yıldızdaki Makasım Topları, S.14, s.286-287. (Haber)

Harbiye nazırı Rıfat Paşa'nın, makasım toplarının idaresini istediği haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287. (Haber)

İtalya felaketi için, meb'ûsan meclisinin, Osmanlı'nın kadimliğini muhafaza etmesi bilgilerini içeren haberdır.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s. 287. (Haber)

Girit adası hakkında olan bu haberde, meseleye ön ayak olanlara minnettarlık duyulduğu ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287-288. (Haber)

Hukuk-ı Umumiye gazetesi ve ona mensup olanların tutuklandığı haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)

Sadrazam Paşa'nın, meclis-i meb'ûsana gitmek için bazı fikirlerinin olduğu tek bir cümle ile ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)

Şura-yı Ümmet gazetesine tebrik için yazılmış kısa bir haberdir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.16, s.318-319. (Özlü Sözler)

Âlim kavramı üzerinden yazılan bu yazıda; “ Alim can yoldaşdır. Ahrete kadar insana hasenatın delil-i rehberi olur.” “ Âlim, hükümdarlarla zalimler cahiller arasında bir sadâ-yi henîndir. Bu seddi tahribine her yerde ancak ulemanın yüzüne güle güle muvaffak olabilmışlerdir.” gibi ifadeler yer alır.

Mahmûd Celâleddin: Girid, S.16, s.319. (Haber)

Girid Adası üzerinde, Osmanlı'nın hükmü hakkındaki haberdir.

Mahmûd Celâleddin: Tefrika, S.16, s.320. (Haber)

Tefrikalar yoluyla teşhir edilme eleştirilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Kudüs Tahkikatı, S.16, s.320. (Haber)

Ziver Bey'in, bulunduğu vilayetlerdeki muvaffakiyetsizliği ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Yanya Vilayeti, S.16, s.320. (Haber)

Yanya Vilayeti'ne Nazım Paşa'nın tayin edildiği haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Avusturya Bulgaristan Mes'eleleri, S.17, s. 333-334. (Eleştiri)

Avusturya ve Bulgaristan mes'eleleri karşısında diğer hükümetlerin politikasından bahsedilen yazıda meb'ûsan meclisinin sessizliği eleştirilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: İskenderun Bataklığı, S.17, s. 334-335. (Eleştiri)

İskenderun bataklığından istifade edilmediğinden, orayı düzeltme adına bir şey yapılmadığından söz edilir.

Mahmûd Celâleddin: Zavallı Köprü, S.17, s.336. (Haber)

Kazalardan kaçınmak için, tamir edilmeyen köprüden geçilmesi gerektiği haberidir.

Mahmûd Celâleddin: İstizâhat, S.17, s.336.

İstizâhata devam edildikçe farklı lisanlara mecbur kalınacağı hakkında kısa bir yazı.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.18, s.346. (Özlü Sözler)

Siyaset üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.349. (Eleştiri)

Matbûât Nizâm-nâmesi hakkında yazılmış kısa bir eleştiri yazısıdır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.19, s.367. (Özlü Sözler)

Bu kısım, “Mekteb, çocukların dünya cennetidir. Mekteb, kıblegâh-ı medeniyettir. Mekteb, kibir ve azamete mahal bırakmaz, ta’lim-i tevâzu’ şanından olur.” Şeklindeki cümlelerle mekteb kelimesi üzerine yazılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.21, s. 393-395. (Özlü Sözler)

Nifâk üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Maârif Tensîkatı, S.21, s. 395-397. (Haber)

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti’nin, Der-saâdet mekteplerini ıslah etmek için hazineneden bir miktar para talep etmesiyle başlayan bu haberde, vilayetteki kimi mekteplerde bu çalışmaların olacağı ve maliyeti verilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Bazı İstîzâh, S.22, s. 410-411. (Bildiri)

Hariciye Nezâreti umûruna bi-l-fi'l vakıf ve alakadar bir zatın bazı istîzâhlara karşı yollamış olduğu beyânâtıdır.

Mahmûd Celâleddin: Âlem-i Matbûât, S.22, s.412-413. (Eleştiri)

Bazı gazatelerin tutumuna karşılık yazılan kısa bir eleştiri yazısıdır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.22, s.416. (Özlü Sözler)

Bu kısım hakk-ı ictimâî kelimesi üzerine yazılmış özlü sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Havâdis-i Mütenevvia, S.23, s.426-430 (Haber)

Bu kısım, İstanbul Matbûâtından alınan ve parasal bir durumdan söz eden bir haberi, zat-ı şahaneye hediye edilen papağanları, Osmanlı yedinci ordu alayı ve taburları için Der-saâdetten dört mızıka bandosu azâm olunacağı gibi çeşitli haberleri içerir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.23, s.4430-431. (Özlü Sözler)

Bu kısım, bir önceki nüshada verilen hakk-ı ictimâî kelimesi üzerine yazılmış özlü sözlerin devamıdır.

Mahmûd Celâleddin: Girid Mes'elesi, S.24, s.445-447 (Haber)

Tanin ve Şura-yı Ümmet gazetelerinde neşredilen Girid mes'elesine dair haberlerdir.

Mahmûd Celâleddin: Sırbistan ve Yeni Pazar, S.24, s.447-448. (Haber)

Sırbistan'ın Yenipazar'a tariz niyetinde olduğu ve buna karşılık Avusturya'nın, dağlarını tutmak için çok sayıda kişiden oluşan bir orduya ihtiyaç duyduğu söylenmiştir. Osmanlı Hükümeti'nin de Yenipazar üzerine yapılabilecek tarize karşı mukabeleye başlayacağı ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.24, s.448. (Özlü Sözler)

Hased üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.25, s. 457-458. (Özlü Sözler)

İstikbâl üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Matbûât-ı Osmâniyye-Mekteb-i Mülkiye Kulübü, S.25, s.460-461. (Eleştiri)

Meşrutiyet Devrinde, Osmanlı matbûâtının durumunu belirtecek ifadeler kullanılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.25, s. 463-464. (Haber)

Tanin Gazetesi'nden alınan şehir emini konulu bu haberin ardından Ceride'nin yorumu verilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.26, s.470. (Özlü Sözler)

“İ'tidâl; gençlere, ihtiyarlara senelerine göre yoldaşlık eder.” “Zevk-i selîm ashâbının da mûnisidir.” Gibi sözlerin yer aldığı bu kısım i'tidâl üzerine yazılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.27, s.496. (Özlü Sözler)

Zekâ ve ferâset üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.29, s. 520-521. (Özlü Sözler)

“Hükümdar” üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu ve Burhaneddin Bey, S.30, s.534. (Haber)

Bu kısımda, Abdülhak Hamit'in Nesteren adlı tiyatrosundan övgü ile söz edilen bu kısımda, Paris'te tiyatroculuk ile uğraşan Burhaneddin Bey'e hizmetlerinden ötürü teşekkür edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.30, s. 535-536. (Özlü Sözler)

“Pâre, girdiği yeri çürüten çiviye benzer.” “Pâre, dünya ve mâ-fîhâyı idrak edenlere çok cilvenazdır.” Gibi sözlere yer verilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Catacloum, S.30, s.537. (Haber)

Fransız bir kimsenin Catacloum namı ile teşkil ettiği tiyatronun oldukça eğlendirici ve düşündürücü yanlarının olduğu ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Girit'e Dair Bir İstatistik, S.30, s. 540-542.

Bu kısımda, 1077 senesinden 1080 senesine kadar sarf edilen cephane ve mühimmat gibi bilgilerin yanı sıra muharebe esnasında şehit düşen asker sayıları da belirtilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.31, s. 560. (Özlü Sözler)

Asker konulu bu yazıda, “Asker, başıbozukların hâkimidir. Muhafaza-i vatan kahramanlığıyla müşerref olur.” Gibi cümleler yer alır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.33, s.583-584. (Özlü Sözler)

Bu kısım, ittifâk üzerine yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Osmanlı Ordusu, S.33, s. 587-590. (Sohbet)

11 Temmuz 324 tarihinde İstanbul matbuâtının durumunun pekiyi olmadığı şeklinde giriş yapılan bu yazıda, 31 Marttan sonrasında matbuat ehlindeki değişiklikler anlatılmış, Mahmud Şevket Paşa'dan övgüyle söz edilerek sonlandırılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Hâzıramız, S.33, s.592.

Sultan beşinci Mehmet övgü içeren kısa bir yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Yıldız Garâibi, S.34, s. 599-600. (Haber)

Yıldız'da, bazı işler için yapılan gereksiz masrafların haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.34, s.600. (İlan)

Zabtiyye nezâretinden kısa bir ilan haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Muhyî-i Mülk ve Millet Ordumuz Var Olsun, S.34, s.601.

Bu kısımda milleti canlı tutan orduya, büyük küçük herkesin minnettar olduğu ifadelerine yer verilir.

Mahmûd Celâleddin: Meşîhat-ı İslâmiyye, S.34, s.602.(Haber)

Kemalât-ı beşeriyenin mücessem bir misali olan ve İstanbul'da herkesçe bilinen bir zâtın, Anadolu'ya sevk ettirilmeye çalışılması gibi birtakım durumlardan söz edilir.

Mahmûd Celâleddin: Büyükada, S.34, s.603-604. (Haber)

Büyükada'daki eski askerî kuvvetlerin yerine, yeni askerlerin geçtiği haberidir.

Mahmûd Celâleddin: Topkapı Sarayında, S.34, s.604-605. (Haber)

Meb'ûsân ve a'yân üyelerinin de içinde bulunduğu bir grubun, Topkapı Sarayı önünde padişah ile yüzyüze gelmeleri anlatılmıştır. Aynı haberin içinde, "Nutuk ve İltifat-ı Mülûk-âne" başlığı ile ayrılmış kısımda, padişahın arabasından inerek, karşısında bulunan topluluğa beyânâtta bulunması haberi mevcuttur.

Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Hür Padişahımız, S.34, s.606. (Haber)

Padişahın, iltifat içeren beyânâtının ardından, hitap edilen topluluğun, “Padişahım, şevketinle milletinle bin yaşa!” gibi nidâlarda bulunduğu anlatılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Diğer İltifât-ı Şâhâne, S.34, s.607. (Haber)

Padişahın, meb’ûsân reisi Ahmed Rıza Bey’e hazine-i hümayûnu birlikte ziyaret edebileceklerini söylemesi anlatılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Mahlûanın Gayr-i Meşrû İddiharâtı, S.34, s.608. (Haber)

Mahmud Şevket Paşa’nın beyânâtı olmak üzere, bazı mirasların beytûlmala dâhil olması ile ilgili haberdur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.36, s. 630-632. (Özlü Sözler)

Bu kısım vicdan hakkındaki sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Müsâmere, S.36, s. 632-633. (Haber)

Manastır’da İttihâd kulübünde düzenlenen müsamere hakkındaki haberdur.

Mahmûd Celâleddin: Teşrîf-i Şâhâne, S.36, s. 633-637. (Haber)

Padişahın, meb’ûsân meclisini ziyaret haberdur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.39, s.685. (Özlü Sözler)

Bu kısım, “Atâlet” hakkında yazılan sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.40, s.702-704. (Özlü Sözler)

“Sefâhat; gizli sıtma gibi gençlerin kanını iliğini kurutur. / Akıbet-i rezaletle hitam bulur.” Gibi sözlerle, zevk ve eğlenceye düşkünlük anlatılmıştır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.42, s.729-730. (Özlü Sözler)

Zekâ ve ferâset hakkındaki özlü sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Macarlılar, S.43, s.742. (Haber)

Macaristan'dan İstanbul'a bir heyet geleceğine dair haber yazısıdır.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.742-743. (Haber)

Hicaz ordusu ceza kanunnamesinden bahsedilen bir yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Köylülerimizi Düşünelim, S.43, s.743-744. (Haber)

Tanin gazetesinde yayımlanan “Köylülerimizi Düşünelim” makalesinden yola çıkarak, köylülere sahip çıkılması gerektiği ifadeleriyle, devletin ziraat bankasının durumu da izah edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.744-746. (Haber)

Arnavutların Osmanlı'ya olan hizmetlerinin belirtildiği bu kısımda, birtakım görevler ve bu görevleri yapan Arnavut kimselerin isimleri tablo halinde verilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Yerli Feslerimiz, S.43, s.747-749. (Sohbet)

Avusturya feslerine rağbet edilen bir zamanda, yerli feslere önem vermek gerektiği hususunun anlatıldığı bu kısım çeviriler kısmında mevcuttur.

Mahmûd Celâleddin: Meşrûtiyyet, S.43, s.749-750.

Meşrutiyetin ilan edilmesi ile ilgili kısa bir yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Devam Saatleri, S.43, s.750-751. (Eleştiri)

Devlet kademelerinde olan işlerde, çalışma saatlerinin düzgün bir şekilde olmadığı ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.751-752. (Haber)

Donanmanın tahsisâtı hakkında bilgilerin verildiği yazıdır.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.45, s.776. (Özlü Sözler)

Hukuk hakkında yazılmış özlü sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Mütâlâa ve Tenkid, S.46, s.789. (Eleştiri)

Hürriyet fikrine sahip bazı Macarların yazmış oldukları makalelerde ne gibi meseleler anlatıldığı ifade edilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.46, s.790. (Özlü Sözler)

“Hukuk, devletler beyinde müstaskaldır./ Hukuk, çok kere zarar, az def’a faide iras eder.” Şeklinde hukuk ile ilgili sözler bir önceki nüshadan devam ettirilmiştir.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.47, s. 805-806. (Makale)

Bu kısım, “Diplomat” kelimesi üzerine yazılmış özlü sözlerden oluşur.

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.48, s. 827-828. (Özlü Sözler)

“Azamet” kelimesi hakkında yazılmış sözlerden oluşur.

Mahmûd Şevket: Başlıksız S.42, s.728. (Telgraf)

Umûm Sırada Vilâyet-i Celîleye Vârid Olan Telgrafname Sûretidir.

Mahrukizade Cafer: Nişanlarımız, S.4, s.93-98. (Makale)

Abdülhamit zamanında gümüşten madalya yapmaya kalkışıldığı, Abdülmecid zamanına kadar madalyaların ilgi görmediği ve daha sonrasında da mecîdi nişanının çıktığı anlatılmıştır.

Mehmed Refik: Sanayi-i Elektrik, S.11, s.239-240. (Makale)

Elektriğin, sanayinin her kolunda kullanıldığı, geçmişle kıyaslanarak ne kadar olumlu bir etkisinin olduğu açıklanmıştır.

Mehmed Refik: Sanayi-i Elektrik, S.12, 250-251. (Makale)

Şam kasabasında, elektrik kuvveti ile çalışan tramvaylarla kasabaya belli bir uzaklıkta bulunan şehre ulaşıldığı ifade edilir ve bizde elektriğin ne olduğu tam olarak bilinmediği için, elektrik tahsilinin gerekli olduğu söylenir.

Nasuhi Bey (Abdülhalik Nasuhi) : Başlıksız, S.9, s.199-201. (Şiir)

Nasuhi Bey'den Abdülhak Hamit Bey'e şiir.

Nigar Binti Osman: Bir Mâder-i Mütéhassir, S.13,s.263-266 (Şiir)

Hasret çeken bir annenin evlatları için söylediklerini içeren bir şiiridir.

Rezaizade Mahmud Ekrem: Başlıksız, S.10, s.220. (Şiir)

Recaizade Mahmut Ekrem'in kaleminden olan bu şiir çeviriler kısmında mevcuttur.

Rezaizade Mahmud Ekrem: Milli Şarkı, S.48, s. 829-831. (Şiir)

Milli duyguları içeren bu şiir çeviriler kısmında mevcuttur.

Rıfat (Maliyye Nazırı): Başlıksız, S.26, s. 477-478. (Mektup)

Osmanlı Gazetesi'nden 'Maliyye Nazırının Cevabı' başlığıyla alınan bu mektup, gazetenin önceki nüshasında verilen bir habere karşılık, Rıfat Bey'in Der-saâdet emlak vergisi hakkında verdiği cevabıdır.

Rızâ Han Dâniş, S.14, s.281-283. (Şiir)

İran sefiri Rızâ Han Dâniş'in meb'ûsan meclisini tebrik için yazdığı kasidesidir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.11, s.225-234. (Makale)

Mukaddime yazısının ardından, Türkçe sözlere, Fransızca sözler karıştırıldığından bahseder. Resmî yazışma dili üzerine yazı yazmanın, herkesin sahip olacağı marifetlerden olmadığına da değinen yazar, Edebiyat lisanı, siyaset lisanı ve tarih lisanı arasında pek çok farklar olduğunu, zira tabii lisanın da gazete lisanı olduğunu ifade eder. Yazmakta başka usul aramanın gereksiz olduğu savunur. Bu kısımda Sûret-i Tezkire başlığı altında, İran sefirine yazmış olduğu bir tezkire yer almaktadır. Burada da fesâhât ve belâgatin tariflerinin yanı sıra istitrâden kader bahsi de yapılır.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.12, s.241-247. (Makale)

Bu kısımda, yazı yazarken farklı usullerin ortaya çıktığı, kelimelerin ise başka türlü seçilerek kullanıldığı şive-i lisânın değiştirilmesi şeklinde yorumlanmıştır. “Bizim şebâneden bildim: bu âlemin sonu harap gibi” beyitinden de örnek verilerek, birçok hakikatin de açığa çıkarıldığı, 20. asırda mevcut olan hissiyatın tamamlanacağı ifade edilir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.13, s.257-261. (Makale)

‘Sürme’ kelimesinin kullanışlarına örnekler verilen bu makalede, bir şairin Ali Paşa için yazdığı mısrasını paşanın mühür olarak yıllarca kullandığını, ancak yazım şeklinin çok da doğru olmadığı yönündeki ikazların ardından kullanmayı bıraktığı anlatılır. Burada gazete lisânının mümkün olduğu kadar birtakım sözlerden uzak durduğu ifade edilir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.14, s. 273-277. (Makale)

“Âlî-i fehâmet-penâhileri”nden hareketle, fehâmetin, fehm ve âlâ vezn-i hazine ve âlâ vezn-i za’ferân fahyemân tabilerini Arapların vasıf olarak kullanıldığı ifadelerinin yer aldığı bu kısımda, Ziyâ Paşa, Mevlânâ Celaledîn, Abdullah Ensârî ve Şeyh Attâr’ın bir takım sözlerine yer verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.15, s. 289-294. (Makale)

Hatîb olmak isteyenlerin bazı vasıflara sahip olması gerektiği, Avrupa ve Amerika'daki hatipler örnek verilerek anlatılmıştır. “Bir lisanın ibtidâ noksânını ba'dehu mesâ'i ile ne derece mükemmeliyet iktisâb edeceğini Fransız lisanı isbât eder.” Şeklindeki ifadelerin ardından mücmel olarak bunun bir tarihi yazılmış ve Fransız lisanı hakkında birtakım bilgiler verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.16, s. 305-311. (Makale)

Fransız lisanının istatistiği bir tablo şeklinde verilmiş, İstanbul'un fethinden alel husus iki asırdan beri ihtiyaç olunduğu üzere birçok dilin t'esîsine muztar olunduğu, Türkçe, Arapça ve Farsça'da olmayan eşya ve mevâd esmâsını ise ecnebi lisanlarından almaya mecbur olunduğu ifade edilmiş, istatüko kelimesinin kabul edilişi anlatılmıştır.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.17, s.321-328. (Makale)

İstatüko kelimesinden yarım asır sonra Osmanlı lisanına kabul edilen iki tabir olan “diplomasi” ve “politik” kelimelerinin bahsedildiği bu kısımda, Cevdet Paşa, Şakir Paşa ve Ragıp Paşa'dan bazı misaller verilmiştir. Bu makale ekte mevcuttur.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.18, s. 337-345. (Makale)

Üss-i Zafer namıyla ünlenen bir tarihçiden söz edilen bu kısımda; “Dâver-i dâverân-ı dâra derbân” bahsinin kâ'ili Es'ad Efendi'nin, Cevdet Paşa'dan daha âlim olduğuna, Cevdet Paşa'nın da garbın envâr-ı efkârından istifâze husûsen kitapçısı olduğu Fuad Paşa'nın müsâhabetlerinden istifade ettiğine de değinilmiştir. Bu makale, Kamil Paşa'ya ait olan ve Fuad Paşa'nın hatm-i vezâretine mahkûk; “Hükûmet hikmet ile müşterektir. / Vezir olan hakîm olmak gerektir.” Beyitleriyle son bulmuştur.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.19, s. 353-357. (Makale)

Edebiyât-ı cedîdenin, edebiyât-ı sahîha olduğunu Kamil paşa kabullenmiş olsa idi, vatanın evlatlarına pek kıymetli edebi hatıralar bırakılabilirdi, şeklindeki görüşlerin de ifade edildiği bu yazıda, bu durumun eleştirisi yapılmış, vezirlik

makamına gelen birkaç isimden söz edilmiştir. Hünkâr İskeleyi Anlaşmasından sonra boğaza giren Rus donanması heyeti için Pertev Paşa'nın yazmış olduğu bir manzumeye, Damat İbrahim Paşa delâletiyle padişaha kasideler veren ve onun beğenisini alan asrın birinci veziri Seyyid Vehbî'ye ait kasidelerden bazı parçalar da verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.20, s. 369-373. (Makale)

Arapların ve Fransızların, “siyaset” tanımlarına yer verilen bu makalede, bizde bu kelimenin Türkçe karşılığının henüz belirtilmediği söylenerek bazı siyasi olaylara örnekler verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.21, s. 385-389. (Makale)

Kırım muharebesinin ardından, kendisine gösterilen itimada layık olduğunu ispat eden Reşid Paşa'dan bahisle başlayan bu makalede bazı devlet adamlarından ve onların yazıyla ilişkisinden bahsedilir. Bütün bu ifadelerin ardından, Kamil Paşa'nın resmi yazıda eline kalem almamasının sebebi olarak da birbirine bağlı olan cümleler ile isteğini bildirmeye çalışmaktan müteneffir bulunması gösterilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.22, s. 401-405. (Makale)

Bu kısımda, hâl ve şânı tarif edilen Kamil Paşa'nın, Avrupa devlet büyükleri gibi vatan kütüphanesine birçok resmi eserler bırakmasının gerekliliği ve böylece sonradan gelenlerin de bunlardan müstefid olacağı şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Usûl-i hâzırânın hadîs olduğunu ispat için de Osmanlıların Avrupa ve Afrika'ya geçmeden evvelki inşâ tarzlarından bahsedilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.23, s. 417-421. (Makale)

Bir önceki nüshada dilimize giren Arabî ve Fârisî kelimelerin artışının anlatıldığı bahsin devamı olan bu makalede; on üçüncü asr-ı hicrîden evvel şöhret bulan Veysî, Nâbî, Nergisî, Selim Giray gibi şahsiyetlerin ismi verilmiştir. Osmanlı tarihçisi olan Kara Çelebizade Abdülaziz'in kaleme aldığı ve Ali Paşa ile Kamil

Paşa'nın da meclislerde severek okuduğu, “Mir'âtü's-Safâ” ve “Ravzatü'l Ebrâr” isimli iki târihine de değinilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.24, s.433-438. (Makale)

Diplomatlığı, maksadını elde etmek için kullanmanın ancak “Makyavelizm” olarak açıklanabileceği ve bunda da hakikatin çok sürmeyeceği söylenerek, diplomatların sözlerine ve davranışlarına dikkat edilmesi gerektiği ifade edilir. Ayrıca, Ravzatü'l Ebrâr eserinden verilen birkaç misâlde, Kara Çelebizade Abdülaziz'in tarz-ı inşâsının nasıl olduğu açıklanan bu kısımda, Kâtib Çelebi'nin Keşfü'z Zünûn'una ve Naîmâ'nın yazmış olduğu târihine de değinilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.25, s. 449-451. (Makale)

Bu kısımda resmi eserlere örnek olarak, Revân valisi olan İbrahim Paşa'nın kendi kalemıyla vezirlerden bir zata yazmış olduğu ve eski bir mecmuada görülen fermanın hâtimesindeki fıkra ya yer verilmiştir. Daha sonra, 1201 senesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya ilân-ı harb etmesiyle gelişen siyasi olaylara karşı yazılan dört ciltlik eser olan Mükâleme Mazbatası'ndan söz edilir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.26, s. 465-467. (Makale)

Mükâleme Mazbatası'nda padişaha ait yazılar ve vezirlerin mektuplarının hangi ciltlerde olduklarına dair bilgiler verilmiştir. Bunlara örnek olarak hutût-ı humayûn'dan bazıları aynen kaydedilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.27. s. 481-485. (Makale)

Mükâleme Mazbatası'ndaki bazı hatt-ı humayûn kısımları aynen belirtilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.28, s. 497-499. (Makale)

Rauf Paşa ve Arif Paşa'nın yazmış oldukları resmi yazıların oldukça güzel olduğu belirtilen bu kısımda sahaflardan satın alınmış olan ve üzerinde Sultan Selim hattı olan Râşid Efendi'ye ait mecmuadan bir bölüm kaydedilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.29, s.513-515. (Makale)

Osmanlı lisânının batı edebiyatı ve batı düşüncesine mutabık olmasında Şinasi'nin iyi bir kılavuz olduğu belirtilen bu kısımda, millet pâ-y-dâr oldukça hizmetinden dolayı ona minnettar kalınacağı ifade edilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.30, s.529-531. (Makale)

Bu makalede, gazete lisânını yeni bir lisâna dâhil etmede en önemli meselenin, onun lafzı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Fars lisânında istifhâm, rabt, îhâm kullanıldığı gibi bunların Türkçe'de de mühim parçalar olduğu ifade edilerek, hem Çağatay lisânına Çağatayca bir lügâten alınan kısımla, hem de Fransızca qui lafzının zamir olarak kullanıldığı ifadeleriyle bahsi geçen üç lisâna da değinilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.31, s. 545-549. (Makale)

Sultan Selim'in Farsça'ya olan muhabbetininden ve bu muhabbetin de lisânın hikemiyyata taalluk eden kısmını incelemek için olduğundan söz edilen bu makalede, yine kitâbet-i resmiyyeden bahsedilir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.32, s. 561-563. (Makale)

Devletin resmi gazetesi olan Takvîm-i Vakayi'den de söz edilen kısımda, bazı siyasî kişilerin resmi yazışma dili hakkındaki fikirlerine değinilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.33, s. 577-579. (Makale)

Ediblerden Ebuzziyâ Tevfik Bey nâmında mensûb olan gazetelerden birinde, Reşid Paşa'nın kudret-i kalemiyyesinin muhakeme edildiği kısım verilerek, kitâbet-i resmiyye bahsine devam edilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.34, s. 593-596. (Makale)

Bu makalede, kitâbet-i resmiyyedeki en büyük eksikliğin, fiillerin şahsa ve zamana bağlı olmayan şekilleri ile ilgili olduğu söylenmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.35, s.610-611. (Makale)

Resmî yazıları birbirine ekleme usulünü bilmenin önemli olduğu ifade edilmiştir. Gazetelerde ve el yazması eserlerde kullanılan nokta ve virgüllerin işlevi hakkında da bilgi verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.36, s. 625-627. (Makale)

Victor Hugo, Flaubert, Renan gibi hatıra gelen bazı edibler ve Fransa’da şöhret bulan Anatol France, Y.Lemaitre, P.Loti gibi uslûbu güzel olan şahsiyetler örnek verilerek, bahsi geçen lisâlarda insanlara ait fikirleri hakkıyla beyân edebilecek edibler belli iken bizim lisânımızda durumun biraz daha farklı olduğu ifade edilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.37, s. 642-643. (Makale)

Bu makalede; “Gazete lisânını istiskal, kitâbet-i resmiyyeyi istihsân eden zevât-ı kirâm da tenâfûrûn âdemine üslûb-i ma’hûdun letâfetine delîl-i müşahhasırlar.” Diyecek kimselerin olabileceği şeklindeki ifadelere yer verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.38, s.658-659. (Makale)

Bazı kelimelerin Osmanlıca ve Arapça karşılıkları verilerek, onlar üzerinde mülâhaza yapılmıştır.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.39, s. 673-675. (Makale)

Edebiyatta marifetin zıtlıkları bilmekten geçtiği, mukayesenin ise medeni milletlerin edebi ilminde veya Osmanlı lisânını terkîb eden üç dilden Arapça ve Farsça’nın öğrenilmesi üzerinde durmakla mümkün olabileceği şeklindeki ifadeler kullanılmıştır. Mukayese kısmını içine alan bu bölümde, “istitrâd” ifadesiyle başka bir bahis anlatılmıştır.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.40, s.690-691. (Makale)

“İstitrâd” olarak ifade edilen ve resmi mektupların bahsinin devam ettirildiği bu kısımda, bazı kimselerin ümitsizliğe düşerek ellerine Türkçe yazı için kalem

almadıkları belirtilmiştir. Daha önceki makalelerden birinde bazı kelimelerin Arapça ve Türkçe karşılıklarının verildiğine hatırlatma yapılarak, ona ilaveten : “Cümleler beyninde medâr-ı irtibât olmak için kullanılan cihet, vech, haseb, mülâbeset yahud nâşî kelimeleri rabt maksadına bir dereceye kadar iâne ettiklerinden vech-i istiâne Türkçe’ye teveccüh etmiş, “ile” kelimesi elsem-i revâbıt görüldüğü halde edât-ı musâhabet olduğundan ve kitâbet-i resmiye bundan başka râbitalar bulamadığından bu edâtın hem musâhabet hem ta’lîl için isti’mâlini ihtiyar eylemiştir.” Gibi ifadelerin yer aldığı cümlelere yer verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.41, s.706-707. (Makale)

Lisân-ı edebde, gazete lisânında büyük bir faailiyeti olan “dır” lafzının kitâbet-i resmiyede yeri bâki kaldıkça birbirine bağlı olan cümleler arasında geçen “mebnî,nâşî” kelimelerinden faydalanmanın zaruri olduğu açıklanan bu makalede, Arapça’daki bağlama edatlarından hiçbirinin kesinlikle ta’lîle delâlet etmeyeceği ifadelerine yer verilmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.42, s.722-723. (Makale)

Cümlelerde mef’ûllerin fazla olduğu söylenmiş ve fiillerden bahsedilmiştir. Ayrıca “Lisân-ı Osmânî’nin Hâl-i Hâzırıyla Lisân-ı Siyasî Olmaya Âdem-i Kabiliyeti” şeklinde belirginleştirilen kısma izah olarak da, evvel zamanda yabancı elçiliklerle mektuplaşmaların Türkçe yapıldığı, Ali Paşa zamanında da Fransızca’ya geçildiği ifade edilmiştir. Bir taraftan Abdülmecid devrinde tercümanların Osmanlı şivesine tamamen aşina olmadıkları ve büsbütün yabancı kaldıkları, diğer taraftan da Fransızca siyasî lisân iken, kabulünde müstesna kalmamızın garip görüldüğü cümleleri geçmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.43, s.738-739. (Makale)

Devletin kendi elçiliklerine vereceği emir ve talimatlar Türkçe yazılsa da, ta’rîf-i hissiyat, tasvîr-i efkâr noktalarında pek çok eksiklikler bulunduğu ve bunları ifade etmedeki maksadın da lisânımızın olgunlaşmadığını beyan etmek olduğu açıklaması yapılmıştır.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.44, s.754-755. (Makale)

Lisânda eskillikleri gıdermenin bir ihtiyaç olduğu da söylenen bu makalede yazar, her şeyden önce kamûsu gözden geçirmek gerektiğini ifade etmiştir. Bunun için Arapların zengin lügatlerinden biri olan Ebu'l Fazl Cemaleddin Muhammed bin Mükerrrem'in tasnif ettiği Lisânü'l-Arab tetkik edilmelidir şeklindeki görüşünü beyan etmiştir.

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.45, s.770-771. (Makale)

Lisân-ı Türkî'de, lisân-ı Arabî ve Fârisî'de bulunmayan lügatleri ecnebi lisânlardan ahzetmek gerektiği belirtilmiştir. Cevdet Paşa'nın eserini tevsi' eden kimsenin olmadığı, bunun yanında Encümen-i Daniş şeklinde bir cemiyetimizin de olmadığı söylenerek, müselsel cümlelerin ise umumen lağvi elzem olduğundan gazete lisanı gibi kitâbet-i resmide dahi usûl-i teselsül külliyyen ve kat'ıyyen ref' olunmalıdır, cümleleriyle Gazeteci Lisanı son bulmuştur.

Sami Paşa: Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi'ye, S.39, s.676-678. (Mektup)

Sami Paşa tarafından yazılan bu mektup, Sami Paşazade Sezayi'nin daha önce yazmış olduğu "Vatana Hıyanet" adlı makalenin beğenilmesi üzerine yazılmış ve Selanik'te neşredilen Asır gazetesinden alınmıştır.

Sami Paşazade Sezayi: Vatana Hıyanet, S.32, s. 572-576. (Makale)

Şura-yı Ümmet ve Tanin'in matbaalarının yakılıp yıkıldığı anlatılan bu makale, çeviri kısmında mevcuttur.

Sami Paşazade Sezayi: Tercüman-ı Ceride-i Hamiyyet Mesleğine, S.39, s.682-684. (Mektup)

Sami Paşa tarafından, Sami Paşazade Sezayi'nin daha önce yazmış olduğu "Vatana Hıyanet" adlı makalenin beğenilmesi üzerine yazdığı mektuba cevaptır.

Sefer Bey: Başlıksız, S.41, s.715-720. (Sohbet)

İttihat gazetesinden alınan bu yazıda, telefon şebekesi kurulmasına dair bir teklif götürüldüğü ve yazarın da bunları kendi ifadeleriyle okuyucuya aktarırken, konuşma dili üslubunu kullanarak anlattığı görülür.

Serbesti Gazetesi: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.348. (Haber)

Matbûât Nizâm-nâmesi hakkında Serbesti gazetesinden alınmış kısa bir haberdur.

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem'iyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.26, s. 471-475. (Bildiri)

Kamil Paşa kabinesinin suskunluğuna takiben İttihâd ve Terakkî cemiyeti merkezinden tebliğ edilen beyân-nâmenin sûreti olan bu yazı Serbesti Gazetesi'nden alınmıştır.

Vakayî'n Sûret-i İcâd ve İhtirâ", şeklinde başlık kullanarak da, Hukuk-ı Umûmiyye Gazetesi'nde çıkan bir haberin doğru bir haber olmadığı belirtilmiş, böyle haberlerin çıkmasında iki sebep olduğu söylenmiştir. Bu iki sebep gelecek nüshada verilecektir.

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem'iyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.27, s. 490-495. (Bildiri)

Önceki nüshadan devam ettirilen bu tahrîrât-ı umûmiyyede, Reşad Efendi hakkında çıkan yalan haberlerin sebebi olarak, kendi menfaatlerini düşünenlerin onu cemiyetten tenfîr ettirme amaçlarının olduğu ifadelerine yer verilmiş ve bu meseleden hareketle devletin içinde bulunduğu bazı durumlardan söz edilmiştir.

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem'iyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.28, s.503-506. (Bildiri)

Osmanlı milletinin vatanperver kulüplerinden birleşmiş ve ilelebet devam edeceği söylenilen İttihâd ve Terakkî cemiyetinin metaneti ile Avrupa'yı bile hayrete

düşürdüğü ifadelerinin yer aldığı bu kısımda memlekette asayişin devamı için her bir ferdin hükümete yardımcı olması gerektiği vurgulanmıştır.

Süleyman Nazif (İbrahim Cehdi): Bir Dem Tefelsüf, S.37, s.652-655. (Makale)

Yenişehirli Ahmed Kemal Efendiye itafen söylenmiş birtakım felsefik sözlerden oluşan bu kısım, çeviriler kısmında mevcuttur.

Süleyman Nazif: İhtilâflarımız, S.41, s.710-714. (Makale)

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi ve Rumlarla olan ilişkileri içeren bu kısım çeviriler kısmında mevcuttur.

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.44, s.761-764. (Makale)

Tasvir-i Efkâr'dan alınan bu yazıda, Ermeni meselesine değinilmiş, Türkler ve Rumlar arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir.

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.45, s. 778-780. (Makale)

Bir önceki nüshadan devam edilen bu kısımda, yine Türkler ve Rumlar arasındaki durumdan söz edilir.

Şair Eşref Efendi: Başlıksız, S.25, s. 456. (Şiir)

Bir kıt'adan oluşan şiir.

Şair Eşref Efendi, "Tevhit ve Münacaat / Kıt'a", S.30, s.544. (Şiir)

Birer dörtlükten oluşan bu şiirler metinler kısmında mevcuttur.

Vefik: Müessesât-ı Nâfia, S.7, s.171-174. (Makale)

Sanayileşmenin ön plana çıkarıldığı bu makalede, halkın sefaletine karşı alınabilecek tedbirlerden birinin fabrikalar olduğu ifade edilir. Ancak sanayinin faydası ve kıymeti takdir edilmediğinden Avrupa fabrikalarıyla rekabete girmesinin mümkün olmadığı söylenir.

Vefîk: İtfâiyye Taburu, S.8, s.189-190. (Eleştiri)

İtfâiyye Taburu'ndaki askerlerin yangın söndürmek için koşturmaktan yorgun düştükleri, dolayısıyla gereken hizmeti daha iyi bir şekilde yapabilmeleri için çözüm bulunması gerektiği durumu anlatılır.

Vefîk: Cevâb-ı Savâb, S.8, s.192. (Eleştiri)

Söylediklerinden ötürü kendisine dava açılacağı bir gazetede beyan olunmuş ve bu duruma eleştirel bir şekilde kısaca cevap vermiştir.

İmzasız

_____ **“Mukarrer Meslek”, S.1, s.2-3 (Mukaddime)**

Kararlı, sağlam meslek adı atındaki bu mukaddime kısmında, hürriyet, eşitlik ve adalet içerisinde, milletin çıkarlarına hizmet etmek için, gazetecilikle uğraşmayan ünlü kişileri neşretmeye alıştırmamanın, Osmanlı gazetelerinin faydalı kısımlarını tekrar etmede, ecnebi memleketlerinde Osmanlı aleyhine neşredilen gazeteler kurulması veya haber verilmesi halinde, sebeplerini hakkıyla anlayıp anlatmaları noktasında iyi olacağı anlatılmaktadır. Ayrıca yine bu başlık altında, Ceride'nin yazı ile ilgili işlerini Hasan Bedri Paşa'nın üstlendiği, bu hususları idare etme işinin de Mahmûd Celâleddin Bey'e ait olduğu bilgisi verilmiştir.

_____ **“Â'yân”, S.1, s.21-23. (Makale)**

Â'yân üyelerinin seçiminden ve bu hisselerle dâhil olan isimlerden söz edilen bir yazı.

_____ **“ Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted'ayât 1, S.1, s.24-25. (Dilekçe)**

Kolaylıkların Lüzûmu hakkındaki bu dilekçede, haberleşmeyi sağlayan telgraflardan ve eli kolu bağlanan Osmanlı'nın telgraf idarelerinden bahsedilirken, telgraf ve postaya bakanların, milleti haberdar etmelerine rica edilir.

_____ **“Avusturya”, S.1, s.25-31. (Makale)**

Hükümetlerin birbirleriyle olan münasebetleri anlatılmıştır.

_____ **“Meb’ûsâna Lâyık Bir Mekân, S.1, s.31-34. (Makale)**

_____ **“Bulgar Sırp Kuvâ-yi Askeriyesi, S.2, s.39-45. (Makale)**

Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve Bosna'yı kendi topraklarına resmen kattığını bildirmesi konusunu içeren bu makalede, Bulgar askeriyesi ve Osmanlı ordusuna ait bilgiler sayısal olarak verilmiştir.

_____ **“Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted’ayât 2”, S.2, s.49-51. (Dilekçe)**

İstibdad zamanında memleketin durumundan söz edilerek, Osmanlı halkına sicil defterleri oluşturma'nın gerekliliği anlatılmıştır.

_____ **“İngiltere”, S.2, s.57-60. (Telgraf-nâme)**

İngiltere, Fransa ve Rusya'nın katıldığı konferansta, Kanûn-i Esâsî hakkında konuşulduğu ve İngiltere'nin görüşleri konulu yazı.

_____ **“Açık Mektup”, S.2, s.60-61. (Mektup)**

Siyasi işlerde gizlenecek noktalar bulunması halinde, hürriyet hakkında neşredilen ve Avrupa'da açık şekilde söylenen düşünceler göz önüne getirilince, insaf edilen meşrû düşüncenin Osmanlı tarihinde kaydettirilmesinin Ceride'ye yaptırılmasını İstirhâm edildiği mektuptur.

_____ **“Teessüf”, S.2, s.61-62. (Makale)**

Fransız, İngiliz ve Rus operatörlerin muayenesi ve ameliyat edevatı, Osmanlıda cerrahlar ve ameliyat konusu anlatılmıştır.

_____ **Başlıksız, S.2, s.62-63. (Haber)**

Saâdet ve Şûrâ-yı Ümmet gazetelerinden alınan birtakım haberlere yer verilmiştir.

_____ **“Şark Mes’elesi”, S.2, s. 63. (Makale)**

Medenî meseleler ve ümmete kan ağlatan sebeplerle kimsenin kimseyi anlayamayacağından, Osmanlı diplomatlarınca işin nereye varacağını henüz encelenmediğinden bahsedilir.

_____ **“Selanikte Münteşir İttihâd ve Terakkî Gazetesinden”, S.2, s.63-64. (Haber)**

Romanya ile Bulgaristan anlaşmazlığına sebep olan Tuna Nehrinin hudut meselesi hakkındadır.

_____ **“Zât-ı Şâhâne ve Ahmet Rıza Bey”, S.2, s.64. (Haber)**

Ahmet Rıza Bey’in padişah huzuruna kabul edilişi anlatılmıştır.

_____ **“Garib Değil mi?”, S.2, s.66. (Haber)**

Hamidiye-Hicaz demiryolunu müdürünün görevini uzatma talebine cevap alamayışı anlatılmıştır.

_____ **“‘Kalem’ Mecâzat”, S.2, s.67. (Haber)**

Tanin Gazetesi’ndeki bir haberden söz edilir.

_____ **“Havadis”, S.2, s.67. (Haber)**

_____ **Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)**

_____ **Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)**

_____ **Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)**

_____ **Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)**

_____ **“Rütbe-i Teşrifâtîye”, S.3, s.78-82. (Makale)**

Protokol memurlarının anlatıldığı bu yazıda, giyecek, hatta yiyeceklerin bile başka ülkelerden tedarik edildiği, mülkiye rütbelilerinin çığrından çıkmış oldukları ve rütbesizlerin rütbelilerden fazla oldukları anlatılır.

_____ **“Buhrân-ı İran”, S.3, s.82-83. (Makale)**

İran’ın hürriyet mes’elesine karşı Osmanlının tutumu anlatılır.

_____ **“Sisam”, S.3, s.83. (Haber)**

Sisam Beyliği hakkında ufak bir haberdır.

_____ **“Şûrâ-yı Ümmet Gazetesinden”, S.3, s.84-86. (Makale)**

Şûrâ-yı Ümmet gazetesinden alınan, sanayi ve fabrikalarla ilgili makaledir.

_____ **“Nisbet-i Âdil-âne”, S.3, s.86-88. (Makale)**

Nisbet-i Adile kelimesinin anlamı izah edilmiştir.

_____ **“İ’lân”, S.3, s.88. (İlan)**

Ev ilanı.

_____ **“Sofya Havadisî”, S.4, s.107-108. (Haber)**

Sofya ve Bulgaristan hakkında bir yazıdır.

_____ **“Katibiye Meselesi”, S.4, s.109-112. (Haber)**

Parayla ilgili bazı durumlara yer verilmiştir.

_____ **Başlıksız, S.4, s.112. (İlan)**

Ev ilanı.

_____ **Başlıksız, S.5, s.128-132. (Sohbet)**

‘Aziz vatandaşlarım!’ nidası ile halka sesleniş ifadesiyle başlayan bu yazının sonraki kısmında da hak- hürriyet, vatanperverlik duyguları üzerinden Kanûn-i Esâsî öne çıkarılmıştır.

_____ **“Memâlik-i Osmâniyyenin Nüfusu”, S.6, s.145-146. (Makale)**

Bazı kimselerin Osmanlıdaki Rum nüfusunu daha fazlaymış gibi göstermelerine karşılık, Osmanlıdaki toplulukların nüfusu beyan edildi.

_____ **Başlıksız, S.6, s.146-147. (Haber)**

Hukuk-u Umumiye Gazetesinden alınan Hazine-i Hassa yazısıdır.

_____ **“Âsâkir-i Osmâniyyeyi İthâm”, S.6, s.147-149. (Haber)**

Patris Gazetesi’nden alınan bu haberde, Sisam adasında bulunan Osmanlı askerleri hakkında söylenenler doğru ise gereğinin yapılması gerektiği, iftira ise de cezalandırılması gerektiği ve ancak böylelikle ordunun şerefine muhafaza edileceği ifadeleri yer alır.

_____ **“Sûret-i Mektûb”, S.6,s.149-150. (Mektup)**

Meşrutiyetin ilanını takiben, İmray-ı Askeriyeden bir zâta, Avrupa’da bulunan silah arkadaşı tarafından yazılan mektuptur.

_____ **“Sultan Murad Hâmisin Bir Güzâr-ı Uhreviyyesi”, S.6, s.152-153.(Haber)**

Konya’da bulunan bir çiftliğin alımı için hazineden para verilmediği, senelerce hemen hiç maaş almayan Sultan Murat Han’ın maaşıyla alındığı, dolayısıyla da oranın onun yagıdarı olduğu haberi gazetelerde verilmiştir.

_____ **“İkinci Fırkada Tehyicât”, S.6, s.153. (Haber)**

Tanin Gazetesi’nden alınan bu haberde, ‘Hicaz’a gönderileceksiniz, fakat padişahın emriyle değil, şimdiden patırtıya karışırsanız bir yere gitmezsiniz’, sözleriyle aralarına fesad sokulan iki kıtadaki karışıklık anlatılmıştır.

_____ **“Mesâil-i Hâzıra”, S.6, s.154-159. (Makale)**

Vatanın bir karışına tecavüze kalkışanlara karşı gösterilmesi gereken tutumun önemi anlatılmıştır.

_____ **Başlıksız, S.6, s.159. (Haber)**

_____ **“Askerî Kulûbu”, S.6, s.160. (Makale)**

Harbiye Mektebinde vuku’ bulan toplumsal olaylar, İstanbul tarafındaki Osmanlı ordusunun şanına uygun olarak kulüp şartlarına muvaffak olan askerî teçhizat bakanlığı olduğundan bu bakanlık üzerine boş boş bulunduğundan askerî kulübüne tahsisıyla birleştirilmiştir.

_____ **“Kuyûd Hâkanı”, S.8, s.185-186. (Makale)**

Osmanlı’nın topraklarına birbiri ardına toprak kattığı tarihlerde, Osmanlı’ya ait olan resmi Kuyûd hududuna ciddiyet verilmek istenildiği için, Kuyûd Hâkanı adıyla defterhânedeki husûsî bir kalem açılmıştır.

_____ **“Bâb-ı Âlî Müzâkerâtı”, S.8, s.187. (Haber)**

İttihâd ve Terakkî gazetesinden, İstanbul’da olacak müzakereler hakkındaki haberdur.

_____ **“Matbûât”, S.8, s.191-192.(Haber)**

Tanin Gazetesi’nden alınan bir yazıya göre; Reşîd Paşa’nın Selanik’e tayin edildiği havadisinin bir esası olmadığı haberdur.

_____ **“Molva İttihâd-ı Milli Kulübü” S.9, s.202-203.**

Molva İttihad kulübü üyelerinin isimleri verilmiştir.

_____ **“Havadis”, S.9, s.203-204.**

Meb’ûsan Meclisi için mekân konusunu içerir.

_____ **Başlıksız, S.9, s.205**

Tanin Gazetesi’nde çıkan bir haberin yanlış olduğu anlatılmıştır.

_____ **“Hukuk-i Düvel”, S.9, s.208.**

Osmanlı’da mühim bir yer teşkil edecek olan hukuk devleti meselesi tebrik edilir.

_____ **“Der-saâdette ‘Ceride’ idâre-i aliyesine”, S.10, s.217-220.**

(Mektup)

Önceki bir nüshada Sisam Beyliği hakkındaki yazıya yorum yapılmıştır. Yakın bir zamana kadar Sisam’ın ne halde olduğu, hukukun ne derece ayaklar altında olduğu anlatılmıştır.

_____ **“Boykotaj”, S.10, s.223-224. (Eleştiri)**

Yeni Gazete’den, Sadrazam Kamil Paşa’nın boykotajın önünü almak için bazı şeyler düşündüğü haberi alınmıştır. Bunun üzerine Ceride bu konuyu eleştirmiştir.

_____ **“Türkiye’de İâne” , S.12, s.253-254. (Eleştiri)**

Serbesti Gazetesi’nde yayımlanan bir makaleden yola çıkarak, istibdad zamanında fakir kesimin ezildiği, Şuray-ı Ümmet’teki bir makalede de haksız ve yolsuz işlerin olduğu söylenir. ‘İstibdadda halkın haraca kesilmesi dehşetti.’ Cümlelerinden durumun ne denli vahim olduğu anlaşılır.

_____ **Başlıksız, S.13, s.266 (Haber)**

Burhaneddin Bey’in tiyatrosunda verilen piyeslerden söz edilir.

_____ **“İşkodra Valiliği ve Matbûât-ı Osmaniye”, S.13, s.266-267.**

(Haber)

İşkodra Valiliği'ne Hasan Bedri Paşa'nın tayin olacağı haberdir.

_____ **“Abonman”, S.14, s.288, (Haber)**

Ceride'ye abone olanlara bilgi verilen haberdir.

_____ **“Ba'zıları Arasında Mükâleme”, S.15, s.299-303. (Sohbet)**

Bu yazıya; “Zevk-i edebiyattan bî-nasib olanlar ehl-i ticaret, ehl-i san'ât olsalar da ehl-i ma'rifet bile sayılmazlar. Hele mehâmm umûr-ı hükümetde ve siyâsî ahvalin suret-i cereyanında sahib raiy olacak bir mevki'-i aliye gelecekler de edebiyata nisbet aranmak aynı hikmetdir.” Cümleleri ile giriş yapılmış ve bu konu, karşılıklı konuşmalar şeklinde devam etmiştir.

_____ **“Ordû-yi Osmanî”, S.15, s.303-304.**

Binbaşı Ali Vasfî imzasıyla Tanin gazetesinde görülen bir makalenin bazı kısımları alınmıştır.

_____ **“Şehzade Selim Efendi Hazretleri ve Molva İttihâd-ı Milli Kulübü”, S.16, s.315-317. (Telgraf)**

Tevfik Bey başkanlığında dersaadete gelmiş olan Molva İttihâd-ı Milli Kulübü üyelerinin Mehmet Selim Beyden kulüp namına yirmi lira yollamalarını talep etmeleri üzerine, Mehmet Selim'in yazdığı telgraf ve buna cevaben gelen telgraf yazılarını içerir.

_____ **“İstanbul'da Encümen Mûsikîsi”, S.18, s.347.**

İstanbul'da mûsikî için bir bina yapılmasının gerekliliği anlatılır.

_____ **Başlıksız, S.18. s. 352. (Haber)**

Hüdavendigâr gazetesinden alınan kısa bir haberdir.

_____ **Başlıksız, S.19, s.368. (Haber)**

Fransızca harflerle gönderilen bir varakada, Gazeteci Lisanı makalelerini yazmış olan Said Paşa'dan söz edilmiştir.

_____ **"İ'tidâl", S.20, s.369. (Haber)**

İ'tidâl gazetesinde yazan şöhretli birkaç isim verilmiş ve yazdıklarının devamı temenni edilmiştir.

_____ **"Bulgaristan", S.20, s.384. (Haber)**

Bulgaristan ve Rusya hükümetleri arasındaki mes'elenin bir an evvel çözülmesi gerektiği ifade edilen kısa bir yazıdır.

_____ **"Avusturya- Devle-i Osmaniyye", S.21, s.385. (Haber)**

Bosna Hersek kıtaları meselesinin ne netice alacağı maddesiyle ilgili yazıdır.

_____ **"Manyasızade Refik Bey yahud Cennet-makarr", S.22, s.401.**

Refik Bey'in söz edildiği bu yazıda, nifâk ve ihtihâftan uzak durulması nasihat edilir.

_____ **"Nazım Paşa", S.22, s.408-410. (Telgraf)**

Servet-i Fünûn gazetesinden alınan bu yazıda, Yanya Askeri Kulübünün ve Nazım Paşa'nın telgraflaşmaları verilmiştir.

_____ **Başlıksız, S.22, s.411-412. (Haber)**

Said Paşa'nın, vatanı olan Kıbrıs'a gidip, orada ikamet edeceğine dair haberdır.

_____ **Başlıksız, S.23, s.417. (Haber)**

Rusya'nın haracgüzarlığından Osmanlı'yı kurtaracak faaliyetlerde bulunulduğu ifade edilmiştir.

_____ **“Teblîg-i Resmî”, S.23, s.431. (Haber)**

Zabıtaya daha öncesinde haber verilen resmi bir tebliğ haberidir.

_____ **“Fatih Câmi' Şerifinde İctimâ’”, S.23, s.431-432. (Haber)**

Fatih Câmi' Şerifinde Müslüman ahalinin toplanıp, Bulgaristan’da yaşayan Müslümanların uğradığı gaddarlıktan dolayı şikâyetle bulundukları haberidir.

_____ **Başlıksız, S.24, s. 433. (Haber)**

Adliye Nezareti’ne tayin olan Nazım Paşa’ya tebrik haberidir.

_____ **“Osmanlı Gazetesi”, S.25, s.449. (Haber)**

Bu yazıda, Osmanlı Gazetesi unvanı ile intişâr eden gazetede Süleyman Nafiz gibi kıymetli isimler yazmaya devam ettiği sürece, iftihar edileceği ifade edilmiştir.

_____ **“Matbûât Encümeni”, S.25, s. 458-459. (Haber)**

Matbûât nizâm-nâmesine göre gazete çıkarabilecek için gerekli olan şartlar belirtilmiştir.

_____ **“Ada Mevkıfları Encümeni”, S.25, s.459. (Haber)**

Adadaki mevkıf hakkındaki bu haber, Servet-i Fünûn gazetesinden alınmıştır.

_____ **“Birkaç Kişinin İdamı”, S.25, s.459. (Haber)**

Tercümân-ı Hakikat’ten alınan bu habere göre, tiyatroya hücum ederek mukatelâta sebep olanların idam i’lâmı verilmiştir.

_____ **“Avukat Baha Bey” S.25, s.462-463. (Haber)**

Paris’te teşkîl olunan sendika mes’elesini müzakere için Bahaddin Bey’in gideceği haber verilir.

_____ **Başlıksız, S.26, s.465. (Haber)**

Devletin bazı kademelerinde göreve yeni gelen kişileri belirten kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“Hariciye Nazırı Rıfat Paşa Hazretleri”, S.26, s.465.**

Rıfat Paşa’nın mühim vazifeler yaptığı belirtilmiştir.

_____ **“Sivas Vilayetinde”, S.26, s. 478-479. (Telgraf)**

Bu kısım, Dahiliyyeden Sivas vilayetine çekilen ve oraya cevaben yazılmış telgraflardan oluşur.

_____ **“Servet-i Şâhâne”, S.26, s. 479-480. (Haber)**

Yıldız hazinesinde büyük bir servet olduğu sayısal değerlerle ifade edilmiştir.

_____ **“Midhat Paşa Mahallesi”, S.26, s.480. (Haber)**

Gedikpaşa’da Midhat Paşa’ya ait konağın bulunduğu mahalleye, oradaki ahalinin Midhat Paşa Mahallesi Mahallesi adıyla anılmasını istemeleri ifade edilmiştir.

_____ **Başlıksız, S.27, s.481. (Haber)**

Evkaf Nezaretine yapılan tayin ve Ferid Paşa’nın vali vekâletiyle İzmir’e hareket ettiği haberleridir.

_____ **Başlıksız, S.28, s.497**

Muvâzene-i mâliyyede bir açık olduğuna dair bilgiler verilmiştir.

_____ **“Mekteb-i Harbiyye Nezâreti”, S.28, s. 509-510. (Haber)**

Mekteb-i Harbiyye Nezâreti’ne Ali Tevfik Paşa’nın tayin olunduğu habere Ceride’nin yorumuyla birlikte, Osmanlı Gazetesi’nden alınan, Selahaddin imzalı kısım da eklenmiştir.

_____ **“Ferid Paşa”, S.28, s.511. (Haber)**

Ferid Paşa’nın İzmir’e gidişini anlatan bir haber, Tanin Gazetesi’nden alınmıştır.

_____ **“Bulgaristan”, S.28, s.512. (Haber)**

Bulgar siyasi memurlarının, bazı gazete tekziplerine rağmen şehre gelip Hariciye Nazırı Rıfat Paşa ile görüştükleri bilgisini veren haberdır.

_____ **“İstanbul Meb’ûsu”, S.29, s.513. (Haber)**

Adliye Nazırı Refik Bey’in ölümünden sonra, İstanbul Meb’ûsluğu için yakın zamanda neticenin belli olacağı bildirilmiştir.

_____ **“Osmanlı Ordusu Hakkında”, S.29, s.525-526. (Telgraf)**

Bir muhabirin, gazetesine yolladığı bu telgraf, İttihâd ve Terakkî azasından Ali Rıza Paşa’nın emirleri sayesinde Osmanlı ordusunda askeri düşüncelerin mükemmel olduğuna dair bilgiler içerir.

_____ **“Ecnebi Me’mûrlar”, S.29, s.526-528. (Eleştiri)**

Osmanlı Hükümeti’nde ecnebi memurlara lüzum var mıdır? Şeklinde giriş yapılan bu yazıda, ecnebi memurlara ne kadar masraf edildiği hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun dışında, İngiltere’den öğrenciler getirildiği ve İstanbul’u Avrupa merkezlerinden birine benzetebilmek için Paris’in en mümtaz mühendisini buyur ettikleri de ifade edilmiştir.

_____ **Başlıksız, S. 30, s.529. (Haber)**

Rıfat Paşa’nın, Meb’ûsân meclisi azalığına kabul edildiği belirtilen bir haber yazısıdır.

_____ **Başlıksız, S.30, s.529. (Haber)**

Serbesti Gazetesi ser muharririnin ölümü hakkında kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“Ecnebi Me'mûrlar”, S.30, s.538-539. (Eleştiri)**

Osmanlı Hükümeti'nde ecnebi memurlar için ödenen paranın, gereksiz harcama olarak görüldüğü anlatılmıştır.

_____ **Başlıksız, S.31, s.545. (Haber)**

Selanik'ten birbiri ardınca İstanbul civarında toplanan ikinci ve üçüncü orduya muvaffakiyet noktasında iyi dileklerin ifade edildiği kısa bir yazıdır.

_____ **“Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cehennem Denir”, S.32, s.561. (Eleştiri)**

Abdülhamid'e yönelik olan bu yazı, “Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cehennem Denir” ifadesiyle eleştirilmiştir.

_____ **“Tarih”, S.33, s.577. (Şiir)**

Sultan Mehmet Reşad için yazılan kısa bir şiirdir.

_____ **“Prof.Comm Luigi Goretti”, S.33, s.585-586. (Biyografi)**

İtalyan Luigi Goretti hakkında bir bilgilendirme yazısıdır.

_____ **“İran”, S.33, s.586-587. (Haber)**

Şura-yı Ümmet'ten alınan bu haberde, İstanbul'un sessiz kalması halinde, İngiltere ve Rusya'nın İran üzerinde söz sahibi olacağı bilgileri yer almaktadır.

_____ **“Tebdîl-i Vükelâ”, S.33, s.590-591. (Haber)**

Efkâr-ı umûmiyyenin kudretli kuvvetinden söz edilen bu yazıda, görevlendirilmiş olan bazı kimselerin isimleri verilmiştir.

_____ **“Bursa Valisi Azmi Bey”, S.34, s.593. (Haber)**

Devletin bazı kademelerinde görev alacak isimlerin belirtildiği kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“Rûh-i Devlet”, S.34, s. 609. (Haber)**

Mebusan Meclisi’nin iktisat hususuna dikkat ederek, bütçede düzenleme yapacakları izah edildikten sonra

_____ **“Bursa Sergisi”, S.35, s. 616-617. (Haber)**

Ziraî, sanaî ve ticarî şûbeleri ve mükâfatının ne olacağı belirtilmiştir.

_____ **“Yıldız Hazâini”, S.35, s. 617-618. (Haber)**

Yıldız kasalarındaki kıymetli mücevherler için yapılan müzahedeye meşhur kuyumcuların geleceği ve elde edilen paranın da hazineye devredileceği ile ilgili haberdır.

_____ **“Beyoğlu Mutasarrıflık Dâiresi”, S.35, s.618. (Haber)**

“Altıncı daire-i belediye riyâseti Beyoğlu mutasarrıflık dairesinin tevkifhane-i müstesna olmak şartıyla beyana karar verilmiştir.” Şeklinde kısa bir yazıdır.

_____ **“Havâdis”, S.35, s. 618-619. (Haber)**

Kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“İran Ahvâli” , S.35, s.619. (Haber)**

Londra, Paris ve Petersburg ajanslarından alınan İran’ın durumu ile ilgili bilgilerden oluşan kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“Seyahat-ı Şâhâne”, S.35, s. 620-621. (Haber)**

Hükümdarın Bursa, Konya gibi çeşitli şehirleri ziyaret edeceğine dair bir yazıdır.

_____ **“Büyükada”, S.35, s. 621-624. (Sohbet)**

Büyükada’nın tasvir edildiği bu metin, çeviriler kısmında mevcuttur.

_____ **“İnzibât-ı Muâmelât”, S.36, s.625. (Haber)**

Bütçede yapılan düzenlemelerle ilgili haber yazısıdır.

_____ **“Mahmûd Şevket Paşa Hazretleriyle Bir Mülâkat Daha”, S.36, s. 638-640.(Sohbet)**

Mahmûd Şevket Paşa ile yapılan karşılıklı konuşmayı içeren bu kısım çeviriler kısmında mevcuttur.

_____ **Başlıksız, S.36, s.640. (Haber)**

Büyükada misafirlerinin hakkında verilen kararın birkaç gün içinde neticelendirileceği haberidir.

_____ **“Mahmûd Şevket Paşa Hazretleri”, S.37, s.641. (Haber)**

Hareket ordusu komutanı Mahmûd Şevket Paşa hazretlerinin Selanik’e gideceği haberidir.

_____ **“Kâbînenin Programı”, S.37, s. 646-651. (Makale)**

Meclis-i Meb’ûsân’da Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa ve Meclis-i A’yân’da dâhiliye nâzırı Ferid Paşa tarafından kırâat olunan kabine programıdır.

_____ **“Hâdis-i İrticâiyede Abdülhamid”, S.37, s. 655-656. (Haber)**

Saray erkânından birinin, Abdülhamid ile konuştukları haberidir.

_____ **Başlıksız, S.37, s.656.**

Tanin gazetesi hakkında kısa bir yazıdır.

_____ **Başlıksız, S.37, s.656.**

İttihâd ve Tasvîr-i Efkâr gazetelerinin hizmetleri için yazılan tebrik yazısıdır.

_____ **“Rütbeler”, S.38, s.657. (Haber)**

İlmiye rütbeleri hakkında verilen kısa bir haber yazısıdır.

_____ **Başlıksız, S.38, s. 660-663. (Bildiri)**

Harbiye nezâreti meydanıyla, harbiye nezâretinde zâbitân ve asâkir-i Osmaniye ihtirâm oldukları halde kemâl-i ta'zîm ile kıraat olunan beyân-nâmedir.

_____ **“Kâbînenin Programı”, S.38, s.664-672. (Makale)**

Meclis-i Meb'ûsân'da Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa ve Meclis-i A'yân'da dâhiliye nâzırı Ferid Paşa tarafından kırâat olunan kabine programının önceki nüshadan devamıdır.

_____ **“Me'mûrîn ve Müstahdemin Âsâyişi”, S.39, s.673**

Memurların ve hizmette bulunanların güvenliği konusunda kısa bir yazıdır.

_____ **“Şehir Emaneti”, S.39, s.686-687. (Sohbet)**

İstanbul'da şimendifer inşası ve Beyoğlu'ndaki tünel meselesi gibi durumların dikkate alınması gerektiği anlatılır.

_____ **Başlıksız, S.39, s.688.**

Ferid Paşa'nın İzmir'de olduğu sırada gelişen birtakım durumlardan söz edilen bu yazı, İttihâd gazetesinden alınmıştır.

_____ **“Girid Kimsenin Olamaz”, S.40, s.696-697. (Eleştiri)**

“Girit'i elden çıkması demek, Akdeniz'den çekilmek anlamına gelir” düşüncesinden yola çıkarak, bırakılmaması hususunda birtakım düşüncelere yer verilmiştir.

_____ **Başlıksız, S.41, s.705.**

“Nîk ü bed herkes bulur dünyada elbet etdiğin / Kendi çekmezse ceza miras olur evladına.” Şeklinde giriş yapılan bu yazıda, herkes hak ettiğini yaşar mesajı verilmiştir.

_____ **“Osmanlı Donanması”, S.42, s.721. (Haber)**

Osmanlı donanması için resmigeçit düzenlendiği bilgilerini içeren kısa bir yazıdır.

_____ **Başlıksız, S.42, s.726-727. (Haber)**

İstanbul'da telefonların bir şirket tarafından hükümet hesabına yaptırılarak hükümetçe işletilmesi veya hükümetçe arzu olunduğu zaman satın alınmak şartıyla zuhur edilecek taleplere imtiyaz verilmesi şeklinde bilgileri içeren bu yazı, Tasvir-i Efkâr'dan alınmıştır.

_____ **“Bodrum Kal’asında”, S.43, s.737. (Haber)**

Bodrum kalesinden firar etmek isteyen bazı kimseler hakkında kısa bir yazıdır.

_____ **“Girid Kimindir”, S.44, s.753. (Haber)**

Girit meselesi üzerine yazılmış kısa bir yazıdır.

_____ **“İctimâî Umûmî Kanûn-nâmesi”, S.44, s.758-760. (Makale)**

Bu kısımda, “Osmanlılar, gayri müsellâh olmak üzere umûmî ictimâiler hakkında hürdür. Mevâdd-ı âtiyede münderic ihkâma riâyet edilmek şartıyla ruhsat-ı istihsâline hâcet yoktur.” Gibi sosyal içerikli maddeler yer alır.

_____ **“Cezair Bahr-i Sefid Meclis-i Umûmî Vilâyeti Mukarrerâtı”, S.44, s.765. (Haber)**

Cezair Bahr-i Sefid Meclis-i Umûmî Vilâyeti hakkında kararlaştırılan bir takım şeylerden söz edilir.

_____ **“Başlıksız, S.45, s.769.**

Meşrutiyetin ilan edildiği gün tüm Osmanlıların bayramıdır, şeklinde ifadelere yer verilen kısa bir yazıdır.

_____ **“Yaşasın Osmanlı İttihâdı”, S.45, s. 777-778. (Sohbet)**

Devletin ilerlemesi için ittihadın şart olduğu söylenir.

_____ **“Mala İ'tibâr Niye Mütevakkıftır”, S.45, s.780-781. (Haber)**

Mısır malıyesi örnek gösterilerek mala itibar etmek gerektiği vurgulanmıştır.

_____ **“Girid'i Milli Kazadan Saklayacaktır”, S.46, s.785.**

Girit meselesini içeren kısa bir yazıdır.

_____ **“Matbûat Kanûnu, S.46, s. 795-800. (Makale)**

“Her gazete ve risale-i yevmiye ve mevkutenin bir müdür-i mes'ulü olmak icab eder.” Gibi matbaalar ve basınla olan maddelere yer verilmiştir.

_____ **“Dâhiliyye Nezâreti”, S.47, s.801. (Haber)**

Meclis-i meb'ûsânın ikinci reisi olan Talat Bey'in, Dâhiliyye nezâretine tayin olduğu haberidir.

_____ **Başlıksız, S.47, s.801. (Haber)**

Girit meselesi ve bu meseleye karşı olası tutumlardan bahsedilen kısa bir haber yazısıdır.

_____ **“Matbûat Kanûnu, S.47, s. 807-816. (Makale)**

Matbûat Kanûnu'na ait 14-37 maddeleri içine alan bu kısımda; “Kavânîn ve nizâmâtın resmen i'lânından evvel neşri memnûadır. Hilâfında hareket edenler hakkında iki Osmanlı altınından on altına kadar cezâ-yi nakdî hükmolunur. Ve lüzum görülürse tab' ve neşr etdikleri evrâk-ı zabt ve müsâdere kılınır.” Ve buna benzer maddelere yer verilmiştir.

_____ **“İngiltere Medeniyeti”, S.48, s.817.**

Osmanlı'nın medeniyet âlemiyle temasa geçme işine önce İngiltere'den başlaması hususuna değinilmiştir.

_____ **“Matbûat Kanûnu”, S.48, s. 821-823. (Makale)**

Bir önceki nüshanın devamı şeklindeki bu kısımda Matbûat Kanûnu’na ait ;
“Matbûat Kanûnu’nda cerâim-i matbûat hakkında münderic ahkâm-ı cezaiye kütüb ü
risâili vâki’ olan neşriyata dahi şâmindir.” Gibi maddeler mevcuttur.

_____ **“Leko Döla Frans”, S.48, s.832. (Haber)**

Paris’te umûr-i mâliyyeye müteallik neşrolunan gazetenin bir nüshasında
Osmanlı hakkında uzun bir makale yayınlandığına dair bilgi verilen haber yazısıdır.

5.2.Edebî Türlerle Göre Fihrist

Şiir

Ali Ekrem: Değirmen, S.5, s.125-127. (Şiir)

Nasuhi Bey (Abdülhalik Nasuhi): Başlıksız, S.9, s.199-201. (Şiir)

Rezaizade Ekrem: Başlıksız, S.10, s.220. (Şiir)

Abdülhak Hamit: Başlıksız, S.10, s.221. (Şiir)

Nigar Binti Osman: Bir Mâder-i Mütéhassir, S.13,s.263-266 (Şiir)

Rızâ Han Dâniş, S.14, s.281-283. (Şiir)

Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.15, s.294-295. (Şiir)

Şair Eşref Efendi: Başlıksız, S.25, s. 456. (Şiir)

Çelebizade H.Şemsi: Başlıksız, S.29, s.522-525. (Şiir)

Şair Eşref Efendi, “Tevhit ve Mûnacaat / Kıt'a”, S.30, s.544. (Şiir)

_____ “Tarih”, S.33, s.577. (Şiir)

İbnülemin Mahmud Kemal: Kemâl-i El-hikmet, S.36,s.637-638. (Şiir)

Ahmed Kemâl: Âyid-i Milli-i Osmanî, S.47, s.804. (Şiir)

Rezaizade Mahmud Ekrem: Milli Şarkı S.48, s. 829-831. (Şiir)

Makale

Hasan Bedri: Makalât-ı Mahsûse 1, S.1, s.3-6 (Makale)

_____ “Â'yân”, S.1, s.21-23. (Makale)

_____ “Avusturya”, S.1, s.25-31. (Makale)

_____ “Meb'ûsâna Lâyık Bir Mekân, S.1, s.31-34. (Makale)

Hasan Bedri: Âsâkir-i Milliye-i Osmaniye, S.2, s.35-39. (Makale)

_____ “Bulgar Sırp Kuvâ-yi Askeriyesi, S.2, s.39-45. (Makale)

_____ “Teessüf”, S.2, s.61-62. (Makale)

_____ “Şark Mes'elesi”, S.2, s. 63. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Tiyatro, S.2, s.65-66. (Makale)

_____ “Rüteb-i Teşrifâtîye”, S.3, s.78-82. (Makale)

_____ “Buhrân-ı İran”, S.3, s.82-83. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.3, s.83-84. (Makale)

_____ “Şurâ-yı Ümmet Gazetesinden”, S.3, s.84-86. (Makale)

_____ “Nisbet-i Âdil-âne”, S.3, s.86-88. (Makale)

Hasan Bedri: Askerî Kulûbleri, S.4, s.89-93. (Makale)

Mahrukizade Cafer: Nişanlarımız, S.4, s.93-98. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.4, s.98-107. (Makale)

Hasan Bedri: Meclis-i Meb'ûsân Vardı, S.5, s.113-117. (Makale)

Ali Nihâd: Fırtına Var Sakıalım, S.5, s.117-121. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Hazîne-i Hâssa, S.5, s.134. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân İçin Mekân, S.5, s.135-136.

(Makale)

Hasan Bedri: Orduda Terbiye-i Fikriye, S.6, s.137-142. (Makale)

_____ “Memâlik-i Osmâniyyenin Nüfusu, S.6, s.145-146. (Makale)

_____ “Mesâil-i Hâzıra”, S.6, s.154-159. (Makale)

_____ “Askerî Kulûbu”, S.6, s.160. (Makale)

Hasan Bedri: İstanbul Meb'ûsları, S.7, s.161-165. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Â'yân, S.7, s.165-167. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Askerî Kulûbu, S.7, s.167-169. (Makale)

Vefîk: Müessesât-ı Nâfia, S.7, s.171-174. (Makale)

Hasan Bedri: Mâziyye Bir Nazar, S.8, s.177-181. (Makale)

Ali Nihâd: Düellodan Sakınalım, S.8, s.181-185. (Makale)

_____ “Kuyûd Hâkanı”, S.8, s.185-186. (Makale)

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi”, S.9, s. 196-199.
(Makale)

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi, S.10, s.209-212.
(Makale)

Ali Nihâd: Gazetelerden Sakınalım, S.10, s.213-216. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.11, s.225-234. (Makale)

Hasan Bedri: Mehakim-i Askeriyye, S.11, s.234-238. (Makale)

Mekteb-i Âlîye Muallimlerinden: Sanayi-i Elektrik, S.11, s.239-240.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.12, s.241-247. (Makale)

Mehmed Refik: Sanayi-i Elektrik, S.12, 250-251. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.13, s.257-261. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân-i Osmânî Riyâset Celîlesi, S.13,
s.262-263. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.14, s. 273-277. (Makale)

Ali Nihâd: Kıyafet Düşkünüğünden Sakınalım, S.14, s. 278-281. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.15, s. 289-294. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.16, s. 305-311. (Makale)

Ali Nihâd: Merâîlerden Sakınalım, S.15, s. 295-299. (Makale)

Ali Nihâd: İfrât ü Tefrîttten Sakınalım, S.16, s. 312-315. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.17, s.321-328. (Makale)

Ali Nihâd: Mantıksızlıktan Sakınalım, S.17. s. 329-332. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.18, s. 337-345. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.19, s. 353-357. (Makale)

Hasan Bedri: Müdhil, S.19, s. 358-361. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.20, s. 369-373. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.21, s. 385-389. (Makale)

Hasan Bedri: Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.20, s. 374-379. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.21, s. 390-393.
(Makale)

Ali Nihâd: Maârif Ma'k'usiyetten Sakınlım, S.21, s. 397-400. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.22, s. 401-405. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.22, s.406-408.
(Makale)

Ali Nihâd: Maârif Ma'k'usiyetten Sakınlım, S.22, s.413-416. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.23, s. 417-421. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.23, s.422-425.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.24, s.433-438. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.24, s. 439-442.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.25, s. 449-451. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.25, s.452-454.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.26, s. 465-467. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.26, s. 468-469.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.27, s. 481-485. (Makale)

Aydın Mebusu Abdullah: Kürsî-i Hitâbet, S.27, s. 486-489. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.28, s. 497-499. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.28, s. 500-502.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.29, s.513-515. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.29, s. 516-519.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.30, s.529-531. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.30, s. 532-533.(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.31, s. 545-549. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.31, s. 550-551.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.32, s. 561-563. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.32, s. 564-568.
(Makale)

Ali Nihâd: Fırıldaklardan Sakınlım, S.32, s. 568-571. (Makale)

Sami Paşazade Sezayi: Vatana Hıyanet, S.32, s. 572-576. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.33, s. 577-579. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.33, s.580-582.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.34, s. 593-596. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.34, s. 597-598.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.35, s.610-611. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.35, s. 612-615.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.36, s. 625-627. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.36, s. 628-629.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.37, s. 642-643. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.37, s.644-645.
(Makale)

_____ “Kâbînenin Programı”, S.37, s. 646-651. (Makale)

Süleyman Nazif (İbrahim Cehdi): Bir Dem Tefelsüf, S.37, s.652-655.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.38, s.658-659. (Makale)

_____ “Kâbînenin Programı”, S.38, s.664-672. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.39, s. 673-675. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.39, s.676-678.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.40, s.690-691. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.40, s.692-695.
(Makale)

Ali Nihâd: Atâletten Sakınlım, S.40, s.697-702. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.41, s.706-707. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.41, s.708-709.
(Makale)

Süleyman Nazif: İhtilâflarımız, S.41, s.710-714. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.42, s.722-723. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.42, s.724-725.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.43, s.738-739. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.43, s.740-741.
(Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.44, s.754-755. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.44, s.756-757.
(Makale)

_____ “İctimâî Umûmî Kanûn-nâmesi”, S.44, s.758-760. (Makale)

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.44, s.761-764. (Makale)

Ali Nihâd: Göreneği Su-i İstimâlden Sakınlım, S.44, s.766-768. (Makale)

Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.45, s.770-771. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.45, s. 772-775.
(Makale)

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.45, s. 778-780. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.46, s.786-788.
(Makale)

Ali Nihâd: Kayıtsızlıktan Sakınlım, S.46, s.791-794. (Makale)

_____ “Matbûat Kanûnu, S.46, s. 795-800. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.47, s. 802-803.
(Makale)

_____ “Matbûat Kanûnu, S.47, s. 807-816. (Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.48, s. 818-820.
(Makale)

_____ “Matbûat Kanûnu”, S.48, s. 821-823. (Makale)

Ali Nihâd: Emr-i Vâkı'lardan Sakınalım, S.48, s. 823-826. (Makale)

Sohbet

Keçeçizâde İzzet: Askerî Kulûbleri, S.5, s.121-124. (Sohbet)

_____ Başlıksız, S.5, s.128-132. (Sohbet)

Mahmûd Celâleddin: “Umûm Baykuşlar”, S.12, s.255. (Sohbet)

_____ “Ba'zıları Arasında Mükâleme”, S.15, s.299-303. (Sohbet)

İbrahim Efendi: Başlıksız, S.30, s. 542-543. (Sohbet)

_____ “Mahmûd Şevket Paşa Hazretleriyle Bir Mülâkat Daha”, S.36, s. 638-640.(Sohbet)

_____ “Şehir Emaneti”, S.39, s.686-687. (Sohbet)

Sefer Bey: Başlıksız, S.41, s.715-720. (Sohbet)

Aziz Bey: Nutk-ı Âlî-i Vilâyet-penâhı, S.42, s.731-736. (Sohbet)

Mahmûd Celâleddin: Yerli Feslerimiz, S.43, s.747-749. (Sohbet)

_____ “Yaşasın Osmanlı İttihâdı”, S.45, s. 777-778. (Sohbet)

Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Osmanlı Ordusu, S.33, s. 587-590. (Sohbet)

Biyografi

Kopas Efendi: İngiliz Şûrâsından Shakspeare, S.18, s. 350-351. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.19, s.362-366. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.20, s. 380-383. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.21, s.400. (Biyografi)

_____ “Prof.Comm Luigi Goretti”, S.33, s.585-586. (Biyografi)

Mektup

_____ “Açık Mektup, S.2, s.60-61. (Mektup)

Ali Ekrem: Sûret-i İltifât-nâme, S.5, s.124-125. (Mektup)

Basra Valisi Sabık Hasan: Sabah Gazetesi Muharrirlerinden Semih Bey Efendiye, S.6, s.142-145. (Mektup)

_____ “Sûret-i Mektûb”, S.6,s.149-150. (Mektup)

_____ “Der-saâdette ‘Ceride’ idâre-i aliyesine”, S.10, s.217-220. (Mektup)

Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.12, s.252. (Mektup)

İttihâd ve Terakkî Gazetesi “Câlib Nazardır”, S.13, s.267-268. (Mektup)

Rıfat (Maliyye Nazırı): Başlıksız, S.26, s. 477-478. (Mektup)

Abdurrahman Adil: Yıldız Düellosu, S.28, s. 506-509. (Mektup)

Sami Paşa: Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi’ye, S.39, s.676-678. (Mektup)

Sami Paşazade Sezayi: Tercüman-ı Ceride-i Hamiyyet Mesleğine, S.39, s.682-684. (Mektup)

Gezi Yazısı

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.1, s.11-20. (Gezi Yazısı)

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.2, s.51-56. (Gezi Yazısı)

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.3, s.73-76. (Gezi Yazısı)

Özlü Sözler

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.1, s.20-21. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.2, s.64-65. (Özlü Sözler)

- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.3, s.77-78. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.5, s.133-134. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.6, s.150-152. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.7, s.175-176. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.8, s.187-188. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.9, s.206-207. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.16, s.318-319. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.18, s.346. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.19, s.367. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.21, s. 393-395. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.22, s.416. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.23, s.4430-431. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.25, s. 457-458. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.26, s.470. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.27, s.496. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.29, s. 520-521. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.30, s. 535-536. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.31, s. 560. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.33, s.583-584. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.36, s. 630-632. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.39, s.685. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.40, s.702-704. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.42, s.729-730. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.45, s.776. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.46, s.790. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.47, s. 805-806. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.48, s. 827-828. (Özlü Sözler)

Eleştiri

- Mahmûd Celâleddin: Yıldız Kasalarından, S.7, s.170-171. (Eleştiri)

- Mahmûd Celâleddin: Tebeddül-i Vükela, S.7, s.176. (Eleştiri)
- Vefîk: İtfâiyye Taburu, S.8, s.189-190. (Eleştiri)
- Vefîk: Cevâb-ı Savâb, S.8, s.192. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Meb'ûsân ve Â'yân, S.9, s.193-196. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Kemerin Sakfı, S.9, s.205. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Makam-ı Sadâret-i A'zama, S.10, s.222. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Hüseyin Cahid Bey, S.10, s.222-223. (Eleştiri)
- _____ “Boykotaj”, S.10, s.223-224. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Telgraf Nezâreti Ne Kadar da Semîh İmiş, S.12, s.252-253. (Eleştiri)
- _____ “Türkiye'de İâne”, S.12, s.253-254. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: “Serbuş-ı Milli”, S.12, s.255-256. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Levand Herald- Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s. 266 (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Rûteb-i Mülkiyye! Var mı Yok mu?, S.13, s. 270-272. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Avusturya Bulgaristan Mes'eleleri, S.17, s. 333-334. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: İskenderun Bataklığı, S.17, s. 334-335. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.349. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Âlem-i Matbûât, S.22, s.412-413. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Matbûât-ı Osmâniyye-Mekteb-i Mülkiye Kulübü, S.25, s.460-461. (Eleştiri)
- _____ “Ecnebi Me'mûrlar”, S.29, s.526-528. (Eleştiri)
- _____ “Ecnebi Me'mûrlar”, S.30, s.538-539. (Eleştiri)
- _____ “Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cehennem Denir”, S.32, s.561. (Eleştiri)
- _____ “Büyükada”, S.35, s. 621-624. (Eleştiri)
- _____ “Girid Kimsenin Olamaz”, S.40, s.696-697. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Devam Saatleri, S.43, s.750-751. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Mütâlaa ve Tenkid, S.46, s.789. (Eleştiri)

Dilekçe

- _____ “Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted’ayât 1, S.1, s.24-25. (Dilekçe)
- _____ “Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted’ayât 2, S.2, s.49-51. (Dilekçe)

Bildiri

- Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.1, s.7-10. (Bildiri)
- Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.2, s.46-48. (Bildiri)
- Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.3, s.69-73. (Bildiri)
- Mahmûd Celâleddin: Bazı İstîzâh, S.22, s. 410-411. (Bildiri)
- Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.26, s. 471-475. (Bildiri)
- Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.27, s. 490-495. (Bildiri)
- Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi, S.28, s.503-506. (Bildiri)
- Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından İstanbul Ahalisine Beyanname”, S.31, s. 552-554. (Bildiri)
- _____ Başlıksız, S.38, s. 660-663. (Bildiri)

Haber

- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.1, s.6. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.2, s.62-63. (Haber)
- _____ “Selanikte Münteşir İttihâd ve Terakkî Gazetesinden”, S.2, s.63-64. (Haber)
- _____ “Zât-ı Şâhâne ve Ahmet Rıza Bey”, S.2, s.64. (Haber)
- _____ “Garib Değil mi?”, S.2, s.66. (Haber)
- _____ “‘Kalem’ Mecâzat”, S.2, s.67. (Haber)

- _____ “Havadis”, S.2, s.67. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)
- _____ “Sisam”, S.3, s.83. (Haber)
- _____ “Sofya Havadisi”, S.4, s.107-108. (Haber)
- _____ “Katibiye Meselesi”, S.4, s.109-112. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.6, s.146-147. (Haber)
- _____ “Âsâkir-i Osmâniyyeyi İthâm, S.6, s.147-149. (Haber)
- _____ “Sultan Murad Hâmisin Bir Güzâr-ı Uhreviyyesi”, S.6, s.152-153.(Haber)
- _____ “İkinci Fırkada Tehyicât”, S.6, s.153. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.6, s.159. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: İstibdâda Karşı Hürriyet Aşısı”, S.7, s.169-170. (Haber)
- _____ “Bâb-ı Âlî Muzâkerâtı”, S.8, s.187. (Haber)
- Askerî Kulûbu Hey’et-i Müessesesi: Askerî Kulûbu, S.8, s.190-191. (Haber)
- _____ “Matbûât”, S.8, s.191-192.(Haber)
- _____ “Havadis”, S.9, s.203-204.
- _____ Başlıksız, S.9, s.205
- _____ “Hukuk-i Düvel”, S.9, s.208.
- Mahmûd Celâleddin: Vatan Gazetesi, S.9, s.208. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: “Dâr-üs-sanâ’a Te’sîsi”, S.12, s.248. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: “Molva İttihâd-ı Milli Kulübü Azalarının Dersaadeti Ziyaretleri”, S.12, s.249-250. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.13, s.266 (Haber)
- _____ “İşkodra Valiliği ve Matbûât-ı Osmaniye”, S.13, s.266-267. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s.269-270. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Esnân ve Zabitan-ı Bahriye, S.13, s.272. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.283. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb’ûsân Riyâseti, S.14, s.284. (Haber)

- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.285. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Neyyir-i Hakikatin Mütâlaası, S.14, s.286. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yıldızdaki Makasim Toplari, S.14, s.286-287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s. 287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287-288. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)
- _____ “Abonman”, S.14, s.288, (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Girid, S.16, s.319. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Tefrika, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Kudüs Tahkikatı, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yanya Vilayeti, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Zavallı Köprü, S.17, s.336. (Haber)
- Serbesti Gazetesi: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.348. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.18. s. 352. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.19, s.368. (Haber)
- _____ “Avusturya- Devle-i Osmaniyye”, S.21, s.385. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Maârif Tensîkatı, S.21, s. 395-397. (Haber)
- _____ “İtidâl”, S.20, s.369. (Haber)
- _____ “Bulgaristan”, S.20, s.384. (Haber)
- _____ “Avusturya- Devle-i Osmaniyye”, S.21, s.385. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.22, s.411-412. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.23, s.417. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Havâdis-i Mütenevvia, S.23, s.426-430. (Haber)
- _____ “Tebliğ-i Resmî”, S.23, s.431. (Haber)
- _____ “Fatih Câmi' Şerifinde İctimâ”, S.23, s.431-432. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.24, s. 433. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Girid Mes'elesi, S.24, s.445. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Sırbistan ve Yeni Pazar, S.24, s.447-448. (Haber)
- _____ “Osmanlı Gazetesi”, S.25, s.449. (Haber)

- _____ “Matbûât Encümeni”, S.25, s. 458-459. (Haber)
- _____ “Ada Mevkufları Encümeni”, S.25, s.459. (Haber)
- _____ “Birkaç Kişinin İdamı”, S.25, s.459. (Haber)
- _____ “Avukat Baha Bey” S.25, s.462-463. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.25, s. 463-464. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.26, s.465. (Haber)
- Encümen Eyaleti: İran Ahvâli, S.26, s.476. (Haber)
- _____ “Servet-i Şâhâne”, S.26, s. 479-480. (Haber)
- _____ “Midhat Paşa Mahallesi”, S.26, s.480. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.27, s.481. (Haber)
- _____ “Mekteb-i Harbiyye Nezâreti”, S.28, s. 509-510. (Haber)
- _____ “Ferid Paşa”, S.28, s.511. (Haber)
- _____ “Bulgaristan”, S.28, s.512. (Haber)
- _____ “İstanbul Meb'ûsu”, S.29, s.513. (Haber)
- _____ Başlıksız, S. 30, s.529.(Haber)
- _____ Başlıksız, S.30, s.529. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu ve Burhaneddin Bey, S.30, s.534. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Catacloum, S.30, s.537. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Girit'e Dair Bir İstatistik, S.30, s. 540-542. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.31, s.545. (Haber)
- _____ “İran”, S.33, s.586-587. (Haber)
- _____ “Tebdîl-i Vûkelâ”, S.33, s.590-591. (Haber)
- _____ “Bursa Valisi Azmi Bey”, S.34, s.593. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yıldız Garâibi, S.34, s. 599-600. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Meşîhat-ı İslâmiyye, S.34, s.602.(Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Büyükada, S.34, s.603-604. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Topkapı Sarayında, S.34, s.604-605. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Hür Padişahımız, S.34, s.606. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Mahlûanın Gayr-i Meşrû İddiharatı, S.34, s.608. (Haber)

- _____ “Rûh-i Devlet”, S.34, s. 609. (Haber)
- _____ “Bursa Sergisi”, S.35, s. 616-617. (Haber)
- _____ “Yıldız Hazâini”, S.35, s. 617-618. (Haber)
- _____ “Beyoğlu Mutasarrıflık Dâiresi”, S.35, s.618. (Haber)
- _____ “Havâdis”, S.35, s. 618-619. (Haber)
- _____ “İran Ahvâli” , S.35, s.619. (Haber)
- _____ “Seyahat-ı Şâhâne”, S.35, s. 620-621. (Haber)
- _____ “İnzibât-ı Muâmelât”, S.36, s.625. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Mûsâmere, S.36, s. 632-633. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Teşrîf-i Şâhâne, S.36, s. 633-637. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.36, s.640. (Haber)
- _____ “Mahmûd Şevket Paşa Hazretleri”, S.37, s.641. (Haber)
- _____ “Hâdise-i İrticâiyede Abdülhamid”, S.37, s. 655-656. (Haber)
- _____ “Rütbeler”, S.38, s.657. (Haber)
- _____ “Osmanlı Donanması”, S.42, s.721. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.42, s.726-727. (Haber)
- _____ “Bodrum Kal’asında”, S.43, s.737. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Macarlılar”, S.43, s.742. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.742-743. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Köylülerimizi Düşünelim, S.43, s.743-744. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.744-746. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.751-752. (Haber)
- _____ “Girid Kimindir”, S.44, s.753. (Haber)
- _____ “Cezair Bahr-i Sefid Meclis-i Umûmî Vilâyeti Mukarrerâtı”, S.44, s.765. (Haber)
- _____ “Mala İ’tibâr Niye Mütevakkıftır”, S.45, s.780-781. (Haber)
- Hüseyin Hilmi: İdâre-i Ârifiye, S.45, s.782-784. (Haber)
- _____ “Dâhiliyye Nezâreti”, S.47, s.801. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.47, s.801. (Haber)
- _____ “Leko Döla Frans”, S.48, s.832. (Haber)

Telgraf-Nâme

_____ “İngiltere”, S.2, s.57-60. (Telgraf-nâme)

Mehmed Fuad: Selanik'ten Telgraf, S.4, s.108-109. (Telgraf)

Mahmûd Celâleddin: İran'da Fırka-i Ahrârın Galibeti, S.13, s. 268-269.
(Telgraf)

_____ “Şehzade Selim Efendi Hazretleri ve Molva İttihâd-ı Milli Kulübü”,
S.16, s.315-317. (Telgraf)

_____ “Nazım Paşa”, S.22, s.408-410. (Telgraf)

_____ Sivas Vilayetinde, S.26, s. 478-479. (Telgraf)

_____ “Osmanlı Ordusu Hakkında”, S.29, s.525-526. (Telgraf)

Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından Erkân-ı Harbiyye-i
Umûmiyye Riyasetine Telgrafname, S.31, s. 554-556. (Telgraf)

Mahmûd Şevket: Başlıksız S.42, s.728. (Telgraf)

İlanlar

_____ “İ'lân”, S.3, s.88. (İlan)

_____ Başlıksız, S.4, s.112. (İlan)

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.34, s.600. (İlan)

Diğer yazılar

Mahmûd Celâleddin: Bir Hasta Padişah, S.13, s.261-262.

Mahmûd Celâleddin: İstizâhat, S.17, s.336.

_____ “İstanbul'da Encümen Mûsikîsi”, S.18, s.347.

_____ “Ordû-yi Osmanî”, S.15, s.303-304.

_____ “Manyasızade Refik Bey yahud Cennet-makarr”, S.22, s.401.

_____ “Hariciye Nazırı Rıfat Paşa Hazretleri”, S.26, s.465.

_____ Başlıksız, S.28, s.497.

Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Hâzıramız, S.33, s.592.

Mahmûd Celâleddin: Muhyî-i Mülk ve Millet Ordumuz Var Olsun, S.34, s.601.

_____ “İngiltere Medeniyeti”, S.48, s.817.

_____ Başlıksız, S.37, s.656.

_____ Başlıksız, S.37, s.656.

_____ “Me'mûrîn ve Müstahdemin Âsâyişi”, S.39, s.673

_____ Başlıksız, S.39, s.688.

_____ Başlıksız, S.41, s.705.

Mahmûd Celâleddin Meşrûtiyyet, S.43, s.749-750.

_____ “Başlıksız, S.45, s.769.

_____ “Girid'i Milli Kazadan Saklayacaktır”, S.46, s.785.

5.3.Konuya Göre Fihrist

5.3.1.Edebî Metinler

5.3.1.1.Atasözleri

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.5, s.124. (Makale)

5.3.1.2.Gazete

Çelebizade H.Şemsi: Başlıksız, S.29, s.522-525. (Şiir)

5.3.1.3.Edebi Şahsiyetler

Kopas Efendi: İngiliz Şûrâsından Shakspeare, S.18, s. 350-351. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.19, s.362-366. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.20, s. 380-383. (Biyografi)

Kopas Efendi: Shakspeare'nin Tercüme Hali, S.21, s.400. (Biyografi)

_____ “Prof.Comm Luigi Goretti”, S.33, s.585-586. (Biyografi)

5.3.1.4.Ferdi Konular

Nasuhi Bey (Abdülhalik Nasuhi): Başlıksız, S.9, s.199-201. (Şiir)

Nigar Binti Osman: Bir Mâder-i Mütéhassir, S.13,s.263-266 (Şiir)

İbnülemin Mahmud Kemal: Kemâl-i El-hikmet, S.36,s.637-638. (Şiir)

5.3.1.5.Millî Duygular

Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.15, s.294-295. (Şiir)

Ahmed Kemâl: Âyid-i Milli-i Osmanî, S.47, s.804. (Şiir)

Rezaizade Mahmud Ekrem: Milli Şarkı, S.48, s. 829-831. (Şiir)

5.3.1.6.Devlet Büyüklerine Övgü

Rızâ Han Dâniş, S.14, s.281-283. (Şiir)

Şair Eşref Efendi, “Tevhit ve Münacaat / Kıt'a”, S.30, s.544. (Şiir)

_____ “Tarih”, S.33, s.577. (Şiir)

5.3.2.Öğretici Metinler

5.3.2.1.Gazete

_____ “Mukarrer Meslek”, S.1, s.2-3 (Mukaddime)

Hasan Bedri: Makalât-ı Mahsûse 1, S.1, s.3-6. (Makale)

_____ “Â'yân”, S.1, s.21-23. (Makale)

- _____ “Açık Mektup, S.2, s.60-61. (Mektup)
- Ali Nihâd: Gazetelerden Sakıncılık, S.10, s.213-216. (Makale)
- _____ “İtidâl”, S.20, s.369. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Âlem-i Matbûât, S.22, s.412-413. (Eleştiri)
- _____ “Matbûât Encümeni”, S.25, s. 458-459. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Matbûât-ı Osmâniyye-Mekteb-i Mülkiye Kulübü, S.25, s.460-461. (Eleştiri)
- Sami Paşazade Sezayi: Vatana Hıyanet, S.32, s. 572-576. (Makale)
- Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Osmanlı Ordusu, S.33, s. 587-590. (Sohbet)
- Mahmûd Celâleddin: Mütâlâa ve Tenkid, S.46, s.789. (Eleştiri)
- _____ “Matbûat Kanûnu, S.46, s. 795-800. (Makale)
- _____ “Matbûat Kanûnu, S.47, s. 807-816. (Makale)
- _____ “Matbûat Kanûnu”, S.48, s. 821-823. (Makale)

5.3.2.2.Dilbilgisi / Lisân

- _____ “Nisbet-i Âdil-âne”, S.3, s.86-88. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.11, s.225-234. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.12, s.241-247. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.13, s.257-261. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.14, s. 273-277. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.15, s. 289-294. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.16, s. 305-311. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.17, s.321-328. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.18, s. 337-345. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.19, s. 353-357. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.20, s. 369-373. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.21, s. 385-389. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.22, s. 401-405. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.23, s. 417-421. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.24, s.433-438. (Makale)

- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.25, s. 449-451. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.26, s. 465-467. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.27, s. 481-485. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.28, s. 497-499. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.29, s.513-515. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.30, s.529-531. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.31, s. 545-549. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.32, s. 561-563. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.33, s. 577-579. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.34, s. 593-596. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.35, s.610-611. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.36, s. 625-627. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.37, s. 642-643. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.38, s.658-659. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.39, s. 673-675. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.40, s.690-691. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.41, s.706-707. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.42, s.722-723. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.43, s.738-739. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.44, s.754-755. (Makale)
- Said Paşa: Gazeteci Lisânı, S.45, s.770-771. (Makale)

5.3.2.3.Edebiyat

_____ “Ba'zıları Arasında Mükâleme”, S.15, s.299-303. (Sohbet)

Süleyman Nazif (İbrahim Cehdi): Bir Dem Tefelsüf, S.37, s.652-655.
(Makale)

5.3.2.4.Eğitim

Ali Nihâd: Maârife Ma'k'usiyetten Sakınalım, S.21, s. 397-400. (Makale)

Ali Nihâd: Maârifê Ma'k'usiyetten Sakınalım, S.22, s.413-416. (Makale)

5.3.2.5.Tiyatro

Mahmûd Celâleddin: Tiyatro, S.2, s.65-66. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.3, s.83-84. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu, S.4, s.98-107. (Makale)

_____Başlıksız, S.13, s.266 (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Osmanlı Tiyatrosu ve Burhaneddin Bey, S.30, s.534.
(Haber)

5.3.2.6. Mülâhazât-ı Husûsiyye

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.1, s.20-21. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.2, s.64-65. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.3, s.77-78. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.5, s.133-134. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.6, s.150-152. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.7, s.175-176. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.8, s.187-188. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.9, s.206-207. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.16, s.318-319. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.18, s.346. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.19, s.367. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.21, s. 393-395. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.22, s.416. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.23, s.4430-431. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.25, s. 457-458. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.26, s.470. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.27, s.496. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.29, s. 520-521. (Özlü Sözler)

Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.30, s. 535-536. (Özlü Sözler)

- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.31, s. 560. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.33, s.583-584. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.36, s. 630-632. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.39, s.685. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.40, s.702-704. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.42, s.729-730. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.45, s.776. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.46, s.790. (Özlü Sözler)
- Mahmûd Celâleddin: Mülâhazât-ı Husûsiyye, S.47, s. 805-806. (Özlü Sözler)

5.3.2.7.Sanat

Mahmûd Celâleddin: “Dâr-üs-sanâ'a Te'sîsi”, S.12, s.248. (Haber)

5.3.2.8.Sağlık

_____ “Teessüf”, S.2, s.61-62. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: İstibdâda Karşı Hürriyet Aşısı, S.7, s.169-170. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Bir Hasta Padişah, S.13, s.261-262.

5.3.2.9.İletişim araçları

_____ “Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted'ayât 1, S.1, s.24-25. (Dilekçe)

_____ “Lüzûm-i Teshîlât Hakkında Müsted'ayât 2, S.2, s.49-51. (Dilekçe)

Sefer Bey: Başlıksız, S.41, s.715-720. (Sohbet)

_____ Başlıksız, S.42, s.726-727. (Haber)

5.3.2.10.Şehir

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.1, s.11-20.
(Gezi Yazısı)

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.2, s.51-56.
(Gezi Yazısı)

Fâik Rüşdî: İstanbulî Nazır- Hurdebîn En Miniature ile Görüş, S.3, s.73-76.
(Gezi Yazısı)

_____ “Büyükada”, S.35, s. 621-624. (Eleştiri)

_____ “Şehir Emaneti”, S.39, s.686-687. (Sohbet)

5.3.2.11.Vatan

Hasan Bedri: Âsâkir-i Milliye-i Osmaniye, S.2, s.35-39. (Makale)

_____ “Mesâil-i Hâzıra”, S.6, s.154-159. (Makale)

Sami Paşa: Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi’ye, S.39, s.676-678. (Mektup)

Sami Paşazade Sezayi: Tercüman-ı Ceride-i Hamiyyet Mesleğine, S.39, s.682-684. (Mektup)

Aziz Bey: Nutk-ı Âlî-i Vilâyet-penâhı, S.42, s.731-736. (Sohbet)

Ali Nihâd: Emr-i Vâkı’lardan Sakınalım, S.48, s. 823-826. (Makale)

_____ “Yaşasın Osmanlı İttihâdı”, S.45, s. 777-778. (Sohbet)

5.3.2.12.Kanûn-i Esâsî

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.1, s.7-10. (Bildiri)

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.2, s.46-48. (Bildiri)

Kemâl Bey (Namık Kemal): Sûret-i Cevâbnâme, S.3, s.69-73. (Bildiri)

_____ Başlıksız, S.5, s.128-132. (Nutuk)

İbrahim Efendi: Başlıksız, S.30, s. 542-543. (Sohbet)

5.3.2.13.Meb’ûsân Meclisi - Meb’ûslar ve Â’yân

_____ “Meb’ûsâna Lâyık Bir Mekân, S.1, s.31-34. (Makale)

Hasan Bedri: Meclis-i Meb'ûsân Vardı, S.5, s.113-117. (Makale)

Hasan Bedri: İstanbul Meb'ûsları, S.7, s.161-165. (Makale)

Ali Nihâd: Düellodan Sakınalım, S.8, s.181-185. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân İçin Mekân, S.5, s.135-136.
(Makale)

Mahmûd Celâleddin: Meb'ûsân ve Â'yân, S.9, s.193-196. (Eleştiri)

Mahmûd Celâleddin: Â'yân, S.7, s.165-167. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Tebeddül-i Vükela, S.7, s.176. (Eleştiri)

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi”, S.9, s. 196-199

_____ “Havadis”, S.9, s.203-204.

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi”, S.9, s. 196-199.
(Makale)

A.Hasan Bey Sami: Kuvâ-yi Mütakabile Merâkîbesi, S.10, s.209-212.

(Makale)

Mahmûd Celâleddin: Hüseyin Cahid Bey, S.10, s.222-223. (Eleştiri)

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân-i Osmânî Riyâset Celîlesi, S.13,
s.262-263. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Meclis-i Meb'ûsân Riyâseti, S.14, s.284. (Haber)

5.3.2.14.Devlet işleri

_____ “Şark Mes’elesi”, S.2, s. 63. (Makale)

Ali Nihâd: Mantıksızlıktan Sakınalım, S.17. s. 329-332. (Makale)

Ali Nihâd: Merâîlerden Sakınalım, S.15, s. 295-299. (Makale)

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi,
S.26, s. 471-475. (Bildiri)

Aydın Mebusu Abdullah: Kürsî-i Hitâbet, S.27, s. 486-489. (Makale)

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi,
S.27, s. 490-495. (Bildiri)

Serbesti Gazetesi: İttihâd Terakkî Cem’iyyetinin Tahrîrât-ı Umûmiyyesi,
S.28, s.503-506. (Bildiri)

Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından İstanbul Ahalisine Beyanname”, S.31, s. 552-554. (Bildiri)

Hüseyin Hüsnü: “Hareket Ordusu Kumandanı Tarafından Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyasetine Telgrafname, S.31, s. 554-556. (Telgraf)

_____ “Kâbînenin Programı”, S.37, s. 646-651. (Makale)

_____ “Kâbînenin Programı”, S.38, s. 664-672. (Makale)

_____ “Girid Kimsenin Olamaz”, S.40, s.696-697. (Eleştiri)

Süleyman Nazif: İhtilâflarımız, S.41, s.710-714. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.744-746. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Devam Saatleri”, S.43, s.750-751. (Eleştiri)

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.44, s.761-764. (Makale)

Süleyman Nazif: Ermeniler Rumlarla Türkler, S.45, s. 778-780. (Makale)

Hüseyin Hilmi: İdâre-i Ârifiye, S.45, s.782-784. (Haber)

Ali Nihâd: Kayıtsızlıktan Sakıalım, S.46, s.791-794. (Makale)

5.3.2.15.Hükümetler Arası Politika

_____ “Avusturya”, S.1, s.25-31. (Makale)

_____ “Bulgar Sırp Kuvâ-yi Askeriyesi, S.2, s.39-45. (Makale)

_____ “İngiltere”, S.2, s.57-60. (Telgraf-nâme)

_____ “Selanikte Münteşir İttihâd ve Terakkî Gazetesinden”, S.2, s.63-64.

(Haber)

_____ “Buhrân-ı İran”, S.3, s.82-83. (Makale)

_____ “Sofya Havadisi”, S.4, s.107-108. (Haber)

Mehmed Fuad: Selanik'ten Telgraf, S.4, s.108-109. (Telgraf)

_____ “Memâlik-i Osmâniyyenin Nüfusu”, S.6, s.145-146. (Makale)

Hasan Bedri: Mâziyye Bir Nazar, S.8, s.177-181. (Makale)

Ali Nihâd: Fırtına Var Sakıalım, S.5, s.117-121. (Makale)

_____ “Kuyûd Hâkanı”, S.8, s.185-186. (Makale)

_____ “Der-saâdette ‘Ceride’ idâre-i aliyesine”, S.10, s.217-220. (Mektup)

Mahmûd Celâleddin: “Serbuş-ı Milli”, S.12, s.255-256. (Eleştiri)

Mahmûd Celâleddin: Levand Herald- Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s. 266
(Eleştiri)

_____ “İşkodra Valiliği ve Matbûât-ı Osmaniye”, S.13, s.266-267. (Haber)

İttihâd ve Terakkî Gazetesi “Câlib Nazardır”, S.13, s.267-268. (Mektup)

Mahmûd Celâleddin: İran'da Fırka-i Ahrârın Galibeti, S.13, s. 268-269.
(Telgraf)

Mahmûd Celâleddin: Kamil Paşa Hazretleri, S.13, s.269-270. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Rûteb-i Mülkiyye ! Var mı Yok mu?, S.13, s. 270-272.
(Eleştiri)

Mahmûd Celâleddin: Esnân ve Zabıtan-ı Bahriye, S.13, s.272. (Haber)

Ali Nihâd: İfrât ü Tefrîttten Sakınlım, S.16, s. 312-315. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Avusturya Bulgaristan Mes'eleleri, S.17, s. 333-334.
(Eleştiri)

Hasan Bedri: Müdhil, S.19, s. 358-361. (Makale)

Hasan Bedri: Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.20, s. 374-379. (Makale)

_____ “Bulgaristan”, S.20, s.384. (Haber)

_____ “Avusturya- Devle-i Osmaniyye”, S.21, s.385. (Haber)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.21, s. 390-393.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.22, s.406-408.

(Makale)

Mahmûd Celâleddin: Bazı İstîzâh, S.22, s. 410-411. (Bildiri)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.23, s.422-425.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.24, s. 439-442.

(Makale)

Mahmûd Celâleddin: Sırbistan ve Yeni Pazar, S.24, s.447-448. (Haber)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.25, s.452-454.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.26, s.468-469.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.28, s.500-502.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.29, s.516-519.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.30, s.532-533.(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.31, s.550-551.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.32, s.564-568.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.33, s.580-582.
(Makale)

_____ “İran”, S.33, s.586-587. (Haber)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.34, s.597-598.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.35, s.612-615.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.36, s. 628-629.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.37, s.644-645.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.39, s.676-678.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.40, s.692-695.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.41, s.708-709.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.42, s.724-725.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.43, s.740-741.
(Makale)

_____ “Girid Kimindir”, S.44, s.753. (Haber)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.44, s.756-757.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.45, s. 772-775.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.46, s.786-788.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.47, s. 802-803.
(Makale)

Hasan Bedri: Avrupa Vakayi' Askeriyye ve Siyasiye, S.48, s. 818-820.
(Makale)

5.3.2.16.Askerî

_____ “Rüteb-i Teşrifâtîye”, S.3, s.78-82. (Makale)

Hasan Bedri: Askerî Kulûbleri, S.4, s.89-93. (Sohbet)

_____ “Âsâkir-i Osmâniyyeyi İthâm”, S.6, s.147-149. (Haber)

Hasan Bedri: Orduda Terbiye-i Fikriye, S.6, s.137-142. (Makale)

Keçeçizâde İzzet: Askerî Kulûbleri, S.5, s.121-124. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Askerî Kulûbu”, S.7, s.167-169. (Makale)

Vefîk: İtfâiyye Taburu, S.8, s.189-190. (Eleştiri)

_____ “İkinci Fırkada Tehyicât”, S.6, s.153. (Haber)

_____ “Askerî Kulûbu”, S.6, s.160. (Makale)

Askerî Kulûbu Hey’et-i Müessesesi: Askerî Kulûbu,.S.8, s.190-191. (Haber)

Hasan Bedri: Mehakim-i Askeriyye, S.11, s.234-238. (Makale)

_____ “Osmanlı Ordusu Hakkında”, S.29, s.525-526. (Telgraf)

Mahmûd Celâleddin: Büyükada, S.34, s.603-604. (Haber)

_____ Başlıksız, S.38, s. 660-663. (Bildiri)

5.3.2.17.Ekonomi ile İlgili Meseleler

- _____ “Katibiye Meselesi”, S.4, s.109-112. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.6, s.146-147. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Hazîne-i Hâssa, S.5, s.134. (Makale)
- Mahmûd Celâleddin: Yıldız Kasalarından, S.7, s.170-171. (Eleştiri)
- _____ “Sultan Murad Hâmisin Bir Güzâr-ı Uhreviyyesi”, S.6, s.152-153.(Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Kemerin Sakfı, S.9, s.205. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Telgraf Nezâreti Ne Kadar da Semîh İmiş, S.12, s.252-253. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Maârif Tensîkatı, S.21, s. 395-397. (Haber)
- Rıfat (Maliyye Nazırı): Başlıksız, S.26, s. 477-478. (Mektup)
- _____ “Servet-i Şâhâne”, S.26, s. 479-480. (Haber)
- _____ “Ecnebi Me'mûrlar”, S.29, s.526-528. (Eleştiri)
- _____ “Ecnebi Me'mûrlar”, S.30, s.538-539. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Yıldız Garâibi, S.34, s. 599-600. (Haber)
- _____ “Yıldız Hazâini”, S.35, s. 617-618. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yerli Feslerimiz, S.43, s.747-749. (Sohbet)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.751-752. (Haber)
- _____ “Cezair Bahr-i Sefid Meclis-i Umûmî Vilâyeti Mukarrerâtı”, S.44, s.765. (Haber)
- _____ “Mala İ'tibâr Niye Mütevakkıftır”, S.45, s.780-781. (Haber)

5.3.2.18.Sanayi

- _____ “Şûrâ-yı Ümmet Gazetesinden”, S.3, s.84-86. (Makale)
- Vefîk: Müessesât-ı Nâfia, S.7, s.171-174. (Makale)
- Mekteb-i Âliye Muallimlerinden: Sanayi-i Elektrik, S.11, s.239-240. (Makale)
- Mehmed Refik: Sanayi-i Elektrik, S.12, 250-251. (Makale)
- _____ “Avukat Baha Bey” S.25, s.462-463. (Haber)

5.3.2.19. Sosyal Konular

Ali Nihâd: Kıyafet Düşkünlüğünden Sakınalım, S.14, s. 278-281. (Makale)

Ali Nihâd: Atâletten Sakınalım, S.40, s.697-702. (Makale)

Mahmûd Celâleddin: Köylülerimizi Düşünelim”, S.43, s.743-744. (Haber)

_____ “İctimâî Umûmî Kanûn-nâmesi”, S.44, s.758-760. (Makale)

Ali Nihâd: Göreneği Su-i İstimâlden Sakınalım, S.44, s.766-768. (Makale)

5.3.2.20.Nişanlar

Mahrukizade Cafer: Nişanlarımız, S.4, s.93-98. (Makale)

5.3.2.21. Duyuru ve İlanlar

_____ “İlân”, S.3, s.88. (İlan)

_____ Başlıksız, S.4, s.112. (İlan)

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.34, s.600. (İlan)

5.3.2.22.Diğer yazılar

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.1, s.6. (Haber)

_____ Başlıksız, S.2, s.62-63. (Haber)

_____ “Zât-ı Şâhâne ve Ahmet Rıza Bey”, S.2, s.64. (Haber)

_____ “Garib Değil mi?”, S.2, s.66. (Haber)

_____ “ ‘Kalem’ Mecâzat”, S.2, s.67. (Haber)

_____ “Havadis”, S.2, s.67. (Haber)

_____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)

_____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)

_____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)

- _____ Başlıksız, S.2, s.68. (Haber)
- _____ “Sisam”, S.3, s.83. (Haber)
- Vefîk: Cevâb-ı Savâb, S.8, s.192. (Eleştiri)
- _____ “Sûret-i Mektûb”, S.6,s.149-150. (Mektup)
- _____ Başlıksız, S.6, s.159. (Haber)
- _____ “Bâb-ı Âlî Müzâkerâtı, S.8, s.187. (Haber)
- _____ “Matbûât”, S.8, s.191-192.(Haber)
- Basra Valisi Sabık Hasan: Sabah Gazetesi Muharrirlerinden Semih Bey Efendiye, S.6, s.142-145. (Mektup)
- _____ Başlıksız, S.9, s.205
- _____ “Hukuk-i Düvel”, S.9, s.208.
- Mahmûd Celâleddin: Vatan Gazetesi, nu.9, s.208. (Haber)
- _____ “Boykotaj”, S.10, s.223-224. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: “Molva İttihâd-ı Milli Kulübü Azalarının Dersaadeti Ziyaretleri”,S.12, s.249-250. (Haber)
- Abdülhak Hamid: Başlıksız, S.12, s.252. (Mektup)
- _____ “Türkiye'de İâne” , S.12, s.253-254. (Eleştiri)
- _____ Başlıksız, S.13, s.266 (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.283. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.285. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Neyyir-i Hakikatin Mütâlaası, S.14, s.286. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yıldızdaki Makasım Topları, S.14, s.286-287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s. 287. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.287-288. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.14, s.288. (Haber)
- _____ “Abonman”, S.14, s.288, (Haber)
- _____ “Şehzade Selim Efendi Hazretleri ve Molva İttihâd-ı Milli Kulübü”, S.16, s.315-317. (Telgraf)
- Mahmûd Celâleddin: Girid, S.16, s.319. (Haber)

- Mahmûd Celâleddin: Tefrika, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Kudüs Tahkikatı, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yanya Vilayeti, S.16, s.320. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: İskenderun Bataklığı, S.17, s. 334-335. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Zavallı Köprü, S.17, s.336. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: İstizâhat, S.17, s.336.
- _____ “İstanbul'da Encümen Mûsikîsi”, S.18, s.347.
- Serbesti Gazetesi: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.348. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Matbûât Nizâm-nâmesi, S.18, s.349. (Eleştiri)
- _____ Başlıksız, S.18. s. 352. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.19, s.368. (Haber)
- _____ “Avusturya- Devle-i Osmaniyye”, S.21, s.385. (Haber)
- _____ “Ordû-yi Osmanî”, S.15, s.303-304.
- _____ “Manyasızade Refik Bey yahud Cennet-makarr”, S.22, s.401.
- _____ “Nazım Paşa”, S.22, s.408-410. (Telgraf)
- _____ Başlıksız, S.22, s.411-412. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.23, s.417. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Havâdis-i Mütenevvîa, S.23, s.426-430 (Haber)
- _____ “Tebliğ-i Resmî”, S.23, s.431. (Haber)
- _____ “Fatih Câmî' Şerifinde İctimâ”, S.23, s.431-432. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.24, s. 433. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Girid Mes'elesi, S.24, s.445. (Haber)
- _____ “Osmanlı Gazetesi”, S.25, s.449. (Haber)
- _____ “Ada Mevkufları Encümeni”, S.25, s.459. (Haber)
- _____ “Birkaç Kişinin İdamı”, S.25, s.459. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.25, s. 463-464. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.26, s.465. (Haber)
- _____ “Hariciye Nazırı Rıfat Paşa Hazretleri”, S.26, s.465.
- Encümen Eyaleti: İran Ahvâli, S.26, s.476. (Haber)
- _____ Sivas Vilayetinde, S.26, s. 478-479. (Telgraf)
- _____ “Midhat Paşa Mahallesi”, S.26, s.480. (Haber)

- _____ Başlıksız, S.27, s.481. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.28, s.497
- Abdurrahman Adil: Yıldız Düellosu, S.28, s. 506-509. (Mektup)
- _____ “Mekteb-i Harbiyye Nezâreti”, S.28, s. 509-510. (Haber)
- _____ “Ferid Paşa”, S.28, s.511. (Haber)
- _____ “Bulgaristan”, S.28, s.512. (Haber)
- _____ “İstanbul Meb'ûsu”, S.29, s.513. (Haber)
- _____ Başlıksız, S. 30, s.529. (Haber)
- _____ Başlıksız, S.30, s.529. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Catacloum, S.30, s.537. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Girit'e Dair Bir İstatistik, S.30, s. 540-542. (Haber)
- İbrahim Efendi: Başlıksız, S.30, s. 542-543. (Sohbet)
- _____ Başlıksız, S.31, s.545. (Haber)
- _____ “Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cehennem Denir”, S.32, s.561. (Eleştiri)
- Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Hâzıramız, S.33, s.592.
- _____ “Bursa Valisi Azmi Bey”, S.34, s.593. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Muhyî-i Mülk ve Millet Ordumuz Var Olsun, S.34, s.601.
- Mahmûd Celâleddin: Meşîhat-ı İslâmiyye, S.34, s.602.(Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Topkapı Sarayında, S.34, s.604-605. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Yaşasın Hür Padişahımız, S.34, s.606. (Haber)
- Mahmûd Celâleddin: Hâkan-ı Mahlûanın Gayr-i Meşrû İddiharatı, S.34, s.608. (Haber)
- _____ “Rûh-i Devlet”, S.34, s. 609. (Haber)
- _____ “Bursa Sergisi”, S.35, s. 616-617. (Haber)
- _____ “Beyoğlu Mutasarrıflık Dâiresi”, S.35, s.618. (Haber)
- _____ “Havâdis”, S.35, s. 618-619. (Haber)
- _____ “İran Ahvâli”, S.35, s.619. (Haber)
- _____ “Seyahat-ı Şâhâne”, S.35, s. 620-621. (Haber)
- _____ “İnzibât-ı Muâmelât”, S.36, s.625. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Mûsâmere, S.36, s. 632-633. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Teşrîf-i Şâhâne, S.36, s. 633-637. (Haber)

_____ Başlıksız, S.36, s.640. (Haber)

_____ “Mahmûd Şevket Paşa Hazretleri”, S.37, s.641. (Haber)

_____ “Hâdise-i İrticâiyede Abdülhamid”, S.37, s. 655-656. (Haber)

_____ Başlıksız, S.37, s.656.

_____ Başlıksız, S.37, s.656.

_____ “Rütbeler”, S.38, s.657. (Haber)

_____ “Me'mûrîn ve Müstahdemin Âsâyişi”, S.39, s.673

_____ Başlıksız, S.39, s.688.

_____ Başlıksız, S.41, s.705.

_____ “Osmanlı Donanması”, S.42, s.721. (Haber)

Mahmûd Şevket: Başlıksız S.42, s.728. (Telgraf)

_____ “Bodrum Kal’asında”, S.43, s.737. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Macarlılar, S.43, s.742. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Başlıksız, S.43, s.742-743. (Haber)

Mahmûd Celâleddin: Meşrûtiyyet, S.43, s.749-750.

_____ “Başlıksız, S.45, s.769.

_____ “Dâhiliyye Nezâreti”, S.47, s.801. (Haber)

_____ Başlıksız, S.47, s.801. (Haber)

_____ “İngiltere Medeniyeti”, S.48, s.817.

_____ “Leko Döla Frans”, S.48, s.832. (Haber)

_____ “Girid’i Milli Kazadan Saklayacaktır”, S.46, s.785.

II. BÖLÜM: *BİLGİ YURDU IŞIĞI* MECMUASININ İNCELEMESİ

1. *BİLGİ YURDU IŞIĞI* MECMUASININ KİMLİK BİLGİLERİ VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Dergi koleksiyonları Ankara Milli Kütüphane'sinde, Beyazıt Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Kitaplığı'nda kayıtlı bulunmaktadır.

İlk sayısı “Hanımlar Bilgi Yurdu müessesesine merbûat aylık risâledir.” ibaresiyle 15 Nisan 1333 / 15 Nisan 1917 tarihinde yayımlanan Bilgi Yurdu Işığı dergisi aylık olarak çıkar.

Dış kapakta, 40 para olan dergi fiyatı yer alır. Sayfanın ortasında, derginin birçok sayısında verilen mündericat bölümü bulunur. Yine kapakta yer alan bilgiler şunlardır: Mahal-i Düzeyi' Cemiyet Kütüphanesi, Şehzade Paşa- Evkaf-ı İslâmiye Matbaası yazılı olup, 1335 tarihine yer verilir.

Dış kapağın iç yüzünde, Bilgi Yurdu'nun ne amaçla oluşturulduğu ve verilen derslerin fiyat bilgileri yer alır. Derginin ilk sayfasında da dış kapaktakine benzer künye bilgilerinin yanında, Bilgi Yurdu Işığı yazısının altında, diğer sayılarda da olduğu gibi yine, “Hanımlar Bilgi Yurdu müessesesine merbûat aylık risâledir.” Açıklaması mevcuttur. Beşinci sayıdan itibaren, Bilgi Yurdu Işığı İlavesi adının verildiği kısımda, dersanede verilen ders ve konferanslarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu ilave on üçüncü sayıdan sonra Bilgi Yurdu Ders Kısmı adını almıştır.

Hanımların Bilgi Yurdu müessesesinde yapılan etkinliklerden daha çok yararlanmasını sağlamaya yönelik ve çeşitli konularda bilgi verme amacı taşıyan bu

derginin müdür ve başyazarlığını Ahmed Edib'dir. On dördüncü sayıdan sonra Mâcid Şevket Bey başyazar olarak görev almıştır. Genellikle çok küçük puntolarla dizilmiş, yazıları da oldukça sadedir. 13. Sayıdan sonra Bilgi Yurdu Mecmuası adını almıştır. Dergide yer alan resimler, dönemin diğer dergilerine göre oldukça azdır.

Dergi sayılarının tarihleri ve kimlik bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

No	Tarih	Sayfa	Basıldığı matbaa	Sahib-i imtiyaz ve müdürü	Fiyatı
1	15 Nisan 1333 Pazar 22 Cemazeyilahir 1335 15 Mayıs 1333	1-16	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Nüshası 40 paradır.
2	Salı 23 Recep 1335	17-32	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur
3	15 Haziran 1333 Cuma 24 Şaban 1335	33-48	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur
4	15 Temmuz 1335 Pazar 25 Ramazan 1335	49-64	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur
5	15 Ağustos 1333 Çarşamba 26 Şevval 1335	65-80	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur.
6	15 Eylül 1333 Cumartesi 28 Zilkade 1335	81-96	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur.
7	15 Teşrinievvel 1333 Pazartesi 28 Zilhicce 1335	97-112	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 1 Kuruştur.
8	15 Teşrinisani 1333 Perşembe 30 Muharrem 1336	113- 128	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı 2 kuruştur.

9	15 1333	Kanunuevvel Cumartesi	129- 144	Evkaf-ı İslâmiye	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	2
	1 1336	Rebiulevvel		Matbaası			
10	1 Cuma 19 1336	Şubat Rabiulahir	145- 160	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	2
11	1 Cuma 18 1336	Mart Cemazeyilevvel	161- 176	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	2
12	1 Pazartesi 19 1336	Nisan Cemazeyilahir	177- 192	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	2
13	15 Çarşamba 4 Şaban 1336	Mayıs	193- 208	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	5
14	Haziran Şaban/Ramazan 1336		209- 224	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	5
15	Temmuz Ramazan/Şevval 1336		225- 256	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	5
16	Ağustos Şevval / Zilkade 1336		257- 272	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	5
17	Teşrinievvel Zilhicce Muharrem 1336 / 1337		273- 288	Evkaf-ı İslâmiye Matbaası	Ahmed Edib	Fiyatı kuruştur.	5

2.BİLGİ YURDU IŞIĞI MECMUASININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Bilgi Yurdu müessesesine bağlı olarak çıkarılan Bilgi Yurdu Işığı'nın kadınlara yönelik çıkarıldığı belirtilir. İlk sayının “Bir İfade” başlığıyla anlatılan kısmında; kadınlık irfanının yükselmesine hâdim fenni, edebi her nev'i mübahisi

ihtiva edecek ve kadınların alakadar olduğu sanatlar ile hıfzısıhhadan birçok el işlerinden, çocuk terbiyesinden, sanayi-i nefisenin resim ve fotoğrafçılık gibi yazılara açık olduğu ve de belli bir yazı kurulunun olmadığı belirtilmiştir.

İlk sayıya henüz giriş yapılmadan, dış kapağının iç kısmında Bilgi Yurdu'nun genel amacından söz eden şu yazı mevcuttur:

“Ev hanımları ile muallime hanımlara ve mektebe devam edemeyen veyahut kısmen devam edip aile arasına karışarak tahsili noksan kalan hanım kızlara velhasıl yükselmek isteyen bilcümle münevver fikirli hanım efendilere mahsus yalnız arzu ettiği fen, lisân, çalgı ve sanattan bir veya bir kaçını tadrise müsaid serbest ders evi.

Vaktini, kuvve-i maliyesi, derece-i tahsili her ne halde bulunursa bulunsun Bilgi Yurdu'ndan istifade mümkündür. Dershaneler şerait-i mahsûsası dâhilinde bir kişi ile de açılır. Heyet-i ta'limiye müntahip icraatler gayet ehvendir. Hergün alafranga sabah saat yediden akşam yediye kadar. Ve cuma günleri dahi açıktır. İleride gece dersleri de keşad olunacaktır. Dersler nev'ana göre haftada beş, üç, iki, bir defadır. Hiç okumak yazmak bilmeyenlere az zaman zarfında elifba ve kıraati mecanen öğreten ayrı bir dershane vardır. Bilgi Yurdu'nda iptidai, rüşdî, tali hattı, âli derecede derslerin kafesi talebat zuhurunda keşad edilebilir. Bilgi Yurdu memleketin erbab-ı âlem ve marifetinin ve en ziyade bî-nam olan muallime ve muallimlerin taht-ı himayesindedir.

Bilgi Yurdu, mekteplerde olduğu gibi talebatını programdaki derslerin kafesi ile mükellef tutmayıp herkes herhangi fenni, ilimi, sanatı, lisanı arzu ederse yalnız ona devam eder. Devam edilecek derse göre ücret alınır. Bilgi Yurdu'ndan maksat kadınlık irfanını yükseltmek olduğundan derslerin fiyatları gayet ehven ve bazıları ücretsiz bulunduğu gibi birkaç dersten birden istifade etmek isteyenler için de son derece tenzilatlı aboneler vardır.”

Kadınlara gerek mesleki, gerekse ev hanımlığı konusunda yardımcı olmayı amaçlayan makaleler, el becerileri, sağlık, eğitim ve toplumsal konularla ilgilidir. Dergideki yazılar kadınların sadece eğitim ve öğretimini değil, aynı zamanda gündelik hayatta da yardımcı olmayı amaçlamıştır. Bu amaçla ev işlerine yardımcı olacak kısımlar da bulunur.

“Mecmuada, her şeyin devletten beklenmemesi fikriyle açılan Bilgi Yurdu’ndan bahislere yer verilmiştir. Bilgi Yurdu, sürekli olarak Türk Yurdu tarafından takdirle karşılanmıştır.”³⁹

Bazı yazılarda, Batılı kadınların modern hayata ayak uydurabilmek için yaptıkları faaliyetlere yer vererek, bunların Osmanlı kadınlarına örnek teşkil edecek şekilde konular işlenmiştir. Kadının eğitimi ve cemiyet hayatına atılmasının gerekliliği gibi meseleler sıkça anlatılmıştır. Ahmed Emîn’in yazdığı “Amerika Âile Hayâtı” makalesi buna örnektir.

Mecmuada, Rusya Müslümanlarının faaliyetlerine de yer verilmiştir. “Rusya’daki İslam Kadınların İctimaî” başlığı ile ele alınan bu kısımda, Rusya’daki Müslümanların Kazan’da bir kongre yaparak bazı kararlar aldıkları bildirilmiştir.

Bilgi Yurdu Işığы genel hatlarıyla yayın felsefesini sohbet yazılarına dayandırır. Elde olan nüshalarda yoğunlukta olduğu görülen bu tür yazılarda dikkat çeken en önemli isimler Ahmet Edip ve Macit Şevket’tir.

Bilgi Yurdu Işığы’nda, Macit Şevket’e ait “Kadınlarımızın Çalıştırılması” başlığını taşıyan yazı, mecmuanın kadınların çalıştırılmasına destek verdiğini göstermesi yönüyle önemlidir.

Mektup hikâye olma özelliği taşıyan “Büyük İkramiye” ve “Masune’nin Mektupları” öne çıkar. Her iki hikâyede de çocuk eğitimi hususuna büyük önem

³⁹ Şefika Kurnaz, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1996, s.189

verilmiştir. “Büyük İkrâmiye”, dönemin pek çok romanına dahi henüz girmemiş olan, kadının çalışma hayatına başlamasıyla, okul öncesi çocukların eğitimi meselesini içerir. Hikâyede himaye-i etfal cemiyetinin, çalışan kadın için ihtiyaç olduğu vurgulanarak feminizm yüceltilmiştir.

Edebiyatımızın önemli kadın yazarlarından olan Şükûfe Nihâl’in de bir hikâyesine yer verilmiştir.

Hâlîde Edîb’in konferansından alınan ve Büyük Kadınlar başlığı altında yayımlanan nutku önemlidir.

Mecmuada yer alan tek şiir, Fuâd Hulûsî Bey’in Mustafâ Nedîm Bey için yazdığı mersiye dir.

Bilgi Yurdu Işığ’ının ilk sayısında başlayan yazılar ve konular hemen hemen son sayısına kadar sürer. Yazıların konuları kadınlar içindir. Ancak, konuların işleyişinde gösterilen titizliği bulmak zordur.

2.1.Mecmuada Yer Alan Bölümler

Musâhebe-i Fenniye: Ahmed Edib imzasıyla sekiz yazıda tefrika edilen “Musâhebe-i Fenniye” makalelerinde, genellikle sağlık üzerine bilgiler sohbet havası içerisinde verilmiştir.

Küçük Bilgiler: On iki yazıda tefrika edilen bu kısım, genellikle imzasız yazılardır ve hanımlara ev işleri konusunda yararlanabilecekleri pratik bilgileri içerir.

Letâîf: Bu bölümde genellikle iki kişi arasında geçen kısa diyaloglar yer alır. Bu şekilde bir doktorla, bir garsonla ya da bir ahab ile nasıl diyaloglar kurulduğuna örnekler verilmiş olur.

2.2.Bilgi Yurdu Işığı Mecmuası'nda Eğitim

Ev hanımlarına hitap eden Bilgi Yurdu Işığı'nın sayfalarında, okuma yazma bilmeyen ya da eğitimini yarıda bırakmış hanımlara yardımcı olması amacıyla birçok yazı bulunur. Dergide yer alan bu yazıların büyük kısmı bu konulardan oluşmaktadır.

Hanımlara seslenerek, onların eğitiminin gerek kendi yaşantıları, gerek bir milletin ilerlemesi açısından önemi vurgulanır. İkinci sayıdaki Doktor Nureddin imzalı Kadınlarımızda Terakki ve Tekâmül başlığıyla yazılan yazıda şu ifadeler yer almaktadır: Mütemeddin milletlerin tarih-i tekâmülleri tetkik olunacak olsa birinci şey kadınlığı yükseltmek, kadınlığı terbiye etmek olduğu görülür. Vatanda bir inkılab-ı ahlakı yapmak, tarz-ı ictimaiyatta bir inkişaf arzu edilir ise ilk cihet ve kuvveti kadının seviye-i ilim ve irfanını a'laya çalışmak ile olur.”

Burada yazar ayrıca, kadının toplumsal hayatta ilerlemesi için var olan cemiyetlere dâhil olması gerektiğini ifade etmiştir.

Çocukların eğitimi konusuna dikkat çeken sekizinci sayıdaki Mâcid Şevket imzalı “Genç Kızlar ve Roman başlıklı yazıda şu ifadeler geçmektedir : Hayırlı babalar ve akıllı anneler çocukları on beş, yirmi yaşına yani akılları başına gelinceye kadar onları cem’i ahval ve hareketine nezaret takyidle mükellef olduklarından ne cinsten kitaplar okuduklarını nazar-ı itinada tutmalıdırlar.”

Okulların tahsil yeri olduğunu, orada okutulan kitapların dışında çocukların kendi zevk ve ihtiyaçlarına göre kitap okuyacakları zaman, anne babaya büyük iş düştüğünü anlatan yazar, ahlaklı olma konusuna hassasiyetle eğilmiştir.

3. *BİLGİ YURDU IŞIĞI* MECMUASININ DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Sosyal konuların ağırlıkta olduğu Bilgi Yurdu Işığı'nda genel itibariyle çok sade bir dil tercih edilmiştir. Şükûfe Nihâl, Halide Edib ve Tahsin Nejad nesirleriyle mecmuanın edebi yönüne katkıda bulunan isimlerdir. Dönemin dilde sadeleşme hareketine kayıtsız kalınmamıştır.

Bilgi Yurdu Işığı mecmuasının edebi yazıları seçmede gösterdiği titizlik, dil konusunda da yeterince gösterilmiştir. Özellikle çocuk yetiştirme, ahlak ve toplumsal içerikli kısımlarda dil oldukça sadedir. Dil konusunda belirgin bir hata göze çarpmasa da, imlada sorunlarla karşılaşılır.

4. *BİLGİ YURDU IŞIĞI* MECMUASININ YAZAR KADROSU

Mecmuanın müdürü ve ser muharririnin Ahmed Edib olduğu bilgisine ikinci sayıdan ulaşabiliyoruz. On dördüncü sayıdan itibaren ise, ser muharrir olarak Macid Şevket Bey'i görüyoruz.

Bilgi Yurdu Işığı'ndaki yazılarda karşılaştığımız imzalar şunlardır: Ahmed Edib, Ahmed Emin, Asım Nihad, Beyhan, Doktor Nureddin, Fuad Hulusi Bey, Güzide, Halide Edib, Hayri Umur, Hür Kadın, İffet Şevki, İskender Fahri, İhsan, Kemal, Macid Şevket, Müslihiddin Ali Rıza Bey, Seniha Cemal, Seraceddin, Şükufe Nihal, Tahsin Nejad.

Mecmuada yer alan yazılar, soyadı kanunundan önceki döneme denk geldiği için, sadece kimlik bilgilerinden emin olmayışımıza neden olduğundan yazarlar hakkında bilgilere ulaşmakta güçlüklerle karşılaştık. Yazarların önemli bir kısmı devrin tanınmış edebiyatçıları olmadıkları için de hayat hikâyelerine ulaşamadık.

Kaynaklardan hayat hikâyelerine ve eserlerine ulaşabildiğimiz yazarlar aşağıda verilmiştir.

HALİDE EDİB ADIVAR

1884'te İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. Aynı zamanda, Rıza Tevfik'ten ve matematikçi Salih Zeki'den özel dersler aldı. Önce Salih Zeki ile evlenerek, bir süre, yazılarında Halide Salih imzasını kullandı. Bir ara da, kız okullarında öğretmenlik yaptı. 1917'de, Doktor Abdülhak Adnan (Adivar) ile evlendi. 1918'de, İstanbul Üniversitesi'nde Batı Edebiyatı profesörü oldu. 1919'da, İstanbul işgal altında iken düzenlenen mitinglerde verdiği milliyetçi ve ateşli nutuklar yüzünden kavuşturmaya uğrayınca, Anadolu'ya geçerek, Millî Mücadele'ye katıldı ve cephelerle dolaştı. Kürt Mustafa Paşa Divân-ı Harbi'nde, İstanbul hükümetince idama mahkûm edildi. Cumhuriyet'ten sonra kocasının hükümetle anlaşmazlığa düşmesi üzerine, 1926'da beraberce Türkiye'den ayrılarak, 1939'a kadar Fransa ve İngiltere'de kaldı. 1940'da İstanbul Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Profesörlüğüne tayin edildi. 1950-1954 yıllarında, bir dönem milletvekilliği yaptıktan sonra, uzunca bir rahatsızlık dönemi geçirdi ve 1964'de öldü.

Halide Edib'in romanları, sosyal bir hüviyet de taşırlar. Ancak, bu romanların sosyal yönlerinin daha çok çevre tasvirlerinden kurulduğu ve sosyal meselelere ve onların tahlillerine daha az yer verildiği görülür. Türkçülük ideolojisini işleyen Yeni Turan ile Millî Mücadele'yi ele alan Ateşten Gömlek ve Vurun Kahpeye, bu sonuncular arasındadır. Yazarın; karakter yaratmadaki büyük gücünü yine sürdürmekle beraber, daha çok Sinekli Bakkal'da olduğu gibi-köy hayatına yöneldiklerini de kaydetmek gerekir. Ancak, şahıs ve çevre tasvirlerinin çok realist oluşlarına karşılık, tabiat tasvirlerinin genellikle sübjektif kaldıkları görünür.

ESERLERİ : *Seviye Tâlib* (1910), *Handan* (1912), *Yeni Turan* (1913), *Mev'ûd Hüküm* (1918), *Son Eseri* (1919), *Ateşten Gömlek* (1923), *Râik'in Annesi* (1924), *Kalp Ağrısı* (1924), *Urun Kahpeye* (1926), *Zeyno'nun Oğlu* (1928), *Sinekli*

Bakkal (1936), Yol Palas Cinayeti (1937), Tatarcık (1939), Sonsuz Panayır (1946), Döner Ayna (1954), Âkile Hanım Sokağı (1958), Hayat Parçaları (1963), Sevda Sokağı Komedyası (1971), Çaresaz (1972), Kerim Usta'nın Oğlu (1974), Heyûlâ (1974). Hikâyeleri: Harab Mabedler (11), Dağa Çıkan Kurd (1922), İzmir'den Bursa'ya (Yakup Kadri, Falih Rıfkı ve Mehmed Âsim ile birlikte, 1922), Kubbede Kalan Hoş Seda (1974).⁴⁰

SEMİHA CEMAL

Semiha Cemal otuz bir yaşında vefat etmiştir. İlk tahsilini Çelebi Mektebinde yapmış, sonra Çamlıca Lisesi'nden ve 1926'da Darülfünûn Felsefe şubesinden mezun olmuştur.

Kısa bir zaman İzmir Kız Lisesi Felsefe ve Ruhیات (Psikoloji) öğretmenliğinde bulunmuş, 1929'dan 1935'e kadar İstanbul Kız Muallim Mektebinin Ruhیات öğretmenliğinde başarıyla çalışmıştır.

Öğrenci iken bütün hocaları onu azim ve zekâsına, muhakemesinin kuvvetine hayran olduklarını iftiharla söylemişlerdir.

Kendisini tanıyanların hepsi ve Üniversite Profesörlerinden Sayın Şekib, Yusuf Ziya ve o zamanlar Darülfünûn Eminliğinde bulunmuş olan Prof.Dr. Nurettin Ali onun müstesna kabiliyetini hararetle takdir edenlerdendir.⁴¹

⁴⁰ Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s.180-181.

⁴¹ Ziya Cemal B.Aksoy, Cemalnur.org.

ŞÜKÛFE NİHAL (1896- 1973)

Tam adı Şükûfe Nihal BAŞAR. V. Murat'ın baştabibi Emin Paşa'nın oğlu olan Miralay Ahmet Bey'in kızı. İlk ve orta öğrenimini babasının görevli olduğu Şam, Beyrut ve Selanik'te özel okullarda ve kısmen özel öğretmenlerle tamamladı. 1919'da Darülfünun'un Coğrafya Şubesi'nden mezun oldu. Mütakere yıllarında, ikinci eşi Ahmet Hamdi (Başar) ile birlikte Müdafaa-i Milliye Grubu'nda çalıştı. Kadınlar Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı. Çeşitli okullarda ve uzun süre İstanbul Kız Lisesi'nde edebiyat, tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptıktan sonra 1953'te emekli oldu. Uzun bir süre İstanbul Huzurevi'nde tedavi gördükten sonra öldü. Rumelihisarı Aşiyân Mezarlığı'nda gömülüdür.

Şükûfe Nihal küçük yaştan başlayarak günlük gazetelerde ve küçük edebi dergilerde şiir, öykü ve yazılarını yayımlamakla birlikte, nitelik olarak oturmuş bir anlatıma sahip ilk şiirlerini yirmili yaşlarında yayımladı. Şiir ve yazıları daha çok Nedim, Güneş, Şair, Aydıbir, Çınaraltı, Şadırvan gibi dergilerde görüldü. İlk şiirlerini aruz vezniyle yazarken, Milli Edebiyat görüşünü benimsedikten sonra çoğunlukla heceyi kullandı. Şiirin yanında öykü ve roman türlerinde de ürün veren Şükûfe Nihal bu tür yapıtlarında köyden kent ve salon hayatının çeşitli sahnelerine kadar toplumsal hayatı yansıtmaya çalıştı; özellikle kadın sorunları üzerinde durdu. “Akdağ Kahramanları” (Tefrika edildi) ve “Mavi Şeytan” adlı romanları kitaplaşmadı.

Domaniç Dağlarının Yolcusu adlı romanı, (Domaniç Yolcusu adıyla yönetmen Ş. Sırmalı,1946) filme alındı.

ESERLERİ: *Şiir: Yıldızlar ve Gölgele, Hazan Rüzgârları, Su, Şile Yolları, Sabah Kuşları, Yerden Göğe, Şükûfe Nihal/ Şiirler,*

Roman: Renksiz Isdırıp, Yakut Kayalar, Çöl Güneşi, Yalnız Dönüyorum, Domaniç Dağlarının Yolcusu, Çölde Sabah Oluyor.

Öykü: Tevekkülün Cezası.

Gezi-Anı: Finlandiya ⁴²

5.TAHLÎLÎ FİHRİST

5.1.Yazar Adına Göre Fihrist

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.2, s.17-19. (Sohbet)

Fen ile ilgili bu kısımda tırnak yiyenlerden, kleptomaniye kadar olan hastalıkların bazı garip eşkâlleri verilmiştir. İnsanların bazı değişik düşüncelere girişi, her an birilerinin tuhaf ve farklı görüşlerinin olabileceği eleştirel bir dille anlatılmıştır.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.3, s.33-34. (Sohbet)

Bu kısımda, doktorların tavsiye ettikleri bazı vaziyetlerden söz edilir. Yenilen yemeği hazmetmek ve rahat bir şekilde uyumak için yatış şeklinin çok önemli olduğu üzerinde durulur.

Ahmed Edîb: Büyük İkrâmiyye, S.4, s.49-53. (Hikâye)

Nüzhet Hanımdan, Bedîa Hanıma cevap niteliğinde yazılmış bu mektupta, büyük ikramiye kazanıldığı takdirde paranın nereye harcanacağı konusu konuşulur. Söz konusu ikramiyenin çıkması halinde, o parayı Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne bağışlayacağını söyleyerek, çocukların kişisel bakımlarında ihtiyaç duydukları hassasiyetin önemi anlatılır.

Ahmed Edîb: Teşekkür, S.4, s.64

Bilgi Yurdu'na gelen tebriklere teşekkür yazısıdır.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.5, s.65-69. (Sohbet)

⁴² Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.2, s.929

Mikroskop hakkında malûmât veren bir yazı.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.7, s.97-99. (Sohbet)

Mikroplardan sakınmak gerektiği ifade edilen bu kısımda, öncelikle insanın dış bakımına dikkat etmesi hususuna değinilerek âdâb-ı muâşerete göre davranmalarının önemi üzerinde durulur. Ayrıca yiyecek ve ilaçları tedarik etmede dikkat edilmesi gereken temizlik kaidelerine dair bilgiler verilir.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.8, s.113-114. (Sohbet)

Bir cismin ısınma derecesi hakkında malûmât veren bir yazı.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.9, s.129-131. (Sohbet)

Bir doktorun ortaya koyduğu, ‘insan bir hayvanın hangi uzvunu yerse, kendi bedenindeki o uzva fazla kuvvet vermiş olur’ düşüncesinin zamanla kıymetini yitirmesine karşılık, Fransızca bir eserden alınan ve bu inanişâ benzeyen, yani insan uzvuna benzetilen çeşitli meyvelerin yenilmesi halinde, vücudun benzetilen kısmına faydası dokunduğu inanişını anlatan bir yazıdır.

Ahmed Edîb: Et mi Yemeli Ot mu?, S.10, s.145-146. (Sohbet)

Ateşin bulunmasıyla et tüketiminin arttığı bu yazıda et ve sebze tüketimi konusunda birtakım bilgiler verilmiştir. Ayrıca bazı Avrupa ülkelerinin et tüketimi istatistikî olarak belirtilmiştir.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.11, s.161-164. (Sohbet)

Medeniyetin ilerlemesine bağlı olarak gelişen çalışma hayatının, insan sağlığı üzerindeki etkileri düşünülerek, kadınların sıhhatlerini muhafaza etmek istemeleri hakkında yazılmış bir yazıdır.

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.12, s.177-179. (Sohbet)

Yiyecekleri kolaylıkla hazmedip mideyi yormamak için, süt üzerinden verilen bir örnekle tüketim konusunda dikkat edilmesi gereken hususlara değinilir.

Ahmed Edîb: Arzın Seniyy, S.16, s.257-258. (Sohbet)

Dünya'nın kaç yaşında olabileceğiyle ilgili ifadelerin geçtiği bir yazıdır.

Ahmed Emîn: Amerika Âile Hayâtı, S.1, s.10-13. (Makale)

Amerika'da bulunan bir kişinin seyahatinden olmak üzere İkdâm'dan alınan bu yazıda, gazeteciler kongresinin olduğu bir ortamdaki gözlemlerden söz edilir. Amerika'daki karı koca arasındaki vazife paylaşımının geçimliliği sağlaması, kadınların fikren yüksek bir mevkide olduğu, ayrıca her türlü siyasi haklara sahip olan kadınların, kendilerine uygun gördükleri eş seçebildikleri belirtilir. Okulları kız erkek herkese açıktır ve bu durumun Arap Ülkelerinde olmadığı kıyaslaması yapılır.

Âsım Nihâd: Monolog, S.5, s.75-77. (Sohbet)

Geometri derslerinin bilinmediği, aslında günlük hayatta kullanılan pek çok şeyin geometri sayesinde oluşturulduğu, dolayısıyla da öğrenilmesi gerektiği ifade edilen hanımlara sesleniş yazısıdır.

Beyhan: Letâif, S.2, s.32 (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.3, s.48. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.4, s.63-64. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.7, s.112. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.9, s.144. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.10, s.160. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Tekâmül Karikatürü, S.12, s.192. (Sohbet)

Kadınların kıyafetleri ve zaman içinde olan değişimleri anlatılmıştır.

Beyhan: Letâif, S.13, s.208. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Beyhan: Letâif, S.16, s.271. (Lâtîfeler)

Bu kısım, iki kişi arasında geçen kısa diyaloglardan oluşur.

Bilgi Yurdu: Teşekkürât-ı Aleniye, S.1, s.13-14

Bilgi Yurdu hakkında yazdığı makalesinden ötürü İsmail Hakkı Bey'e teşekkür yazısıdır.

Bilgi Yurdu: İnâs Dâr-ül-Fünûnu, S.6, s.94-95

Gerekli imtihânlardan geçenlerin Bilgi Yurdu'na kabulünün anlatıldığı haber yazısı.

Doktor Nureddin: Kadınlarımızda Terakki ve Tekâmül, S.2, s.20-22. (Sohbet)

Toplumsal hayatta yükselmenin, kadınların ilerlemesi ve olgunlaşması yoluyla mümkün olabileceği, bunun için de kadınların yeni yeni teşkil olunan cemiyetlere dâhil olması gerektiği anlatılır.

Doktor Nureddin: Beşeriyetin Gayeleri, S.9, s.131-137 (Sohbet)

Bilgi Yurdu hanımlarına verilen bir konferanstan alınan bu kısımda, ahlâk konusunun önemi vurgulanmıştır. Gaye, maddi olarak da manevi olarak da aynıdır. İnsân-ı Kâmilin gayesi ise, cem'iyet-i beşeriyeyi bir olarak görmektir.

Doktor Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.10, s.154-156.

(Sohbet)

Kadınların kullandığı saç boyalarının sıhhate olan etkisi ve gerekli olup olmadığı üzerine bir yazı.

Doktor Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.11, s.173-174.

(Sohbet)

Kadınların kullandığı saç boyalarının sıhhate olan etkisi ve gerekli olup olmadığı üzerine bir önceki sayıdaki yazının devamıdır.

Fuâd Hulûsî Bey: Mustafâ Nedîm Bey, S.14, s.220-224. (Şiir)

Mustafa Nedim Bey hakkında, Antalya meb'usu Fuâd Hulûsî Bey tarafından yazılan Millî Ta'lîm ve Terbiye mecmuasında neşrolunan bir mersiye.

Güzîde: Oyuncak Ticareti, S.3, s.42-45. (Makale)

Yakın zamana kadar kadınlar için muallimlikten başka meslek hemen hiç yoktu. Daha sonraları ticarethanelerde kasadarlık, yazıcılık, satıcılık, hatta doğrudan doğruya ticarethanelerde iş sahibi olmaya varacak kadar işgal ettikleri saha genişlemiştir. İşte,hanımlara meslek konusunu kapsayan bu makalede,bazı iş yerlerinde olanakların onlara göre düzenlenmesi gerektiği anlatılırken, Avrupa'da kadınların evlerde oyuncak yaptıkları ve onları örnek alarak oyuncak fabrikaları açılması halinde ticaret yapmanın maddi getirilerinden söz edilir.

Güzîde: Tramvay Biletçileri, S.5, s.79-80. (Sohbet)

Tramvay biletçilerinin yaptıkları hırsızlıkları görmezden gelmemek gerektiği anlatılır.

Güzîde: Serbest Terbiye, S.10, s.147-150. (Makale)

Ahlâkın daima birtakım tertiplere tabi' tutulmak istendiği ve böylece ahlâk kurallarının ortaya çıktığı, ancak bu kuralların her yerde ve herkes için bir olmadığından bahsedilen bu yazıda iyilik ve vicdan konularından da bahsedilmiştir.

Güzide: Eşkâl-i Telaffuz, S.11, s.175-176. (Makale)

Telaffuzun yalnız seslerle ve kulak vasıtasıyla değil, ağzın aldığı şekillerle de anlaşılacağı, o sebeple konuşanın ağzına bakmaya ihtiyaç duyulduğunu anlatan bu yazıda Fransızca telaffuz tarzına bir tabloyla örnek verilmiştir.

Hâlîde Edîb: Büyük Kadınlar, S.6, s.81-83. (Sohbet)

Kadınlara seslenen Halide Edip, bir askerin kahramanlığıyla, bir ressamın harikulade eseriyle nasıl iftihar ediliyorsa, hangi millete mensup olursa olsun büyük bir nam kazanmış olan kadınlarla da iftihar edildiğini söyler. Bazı büyük kadınların fikrî, siyâsî ve sosyal hayatlarından bahseder.

Hayri Umur: Uyuz, S.3, s.46-47. (Sohbet)

Ali Abbas ve İbn-i Sina zamanında uyuzun sirâyeti hakkında bazı tarihi bilgiler olduğu, daha sonraları buna sebep olan küçük bir böceğin varlığının mikroskopla görüldüğü ifade edilerek, uyuz hastalığına sebep olan hayvanın anlatılmıştır.

Hayri Umur: Ekzema, S.6, s.89-90. (Sohbet)

Ekzemanın ne olduğu ve nasıl ortaya çıktığı anlatılır.

Hayri Umur: Deri Veremi, S.9, s.141-143. (Sohbet)

Verem mikrobi hakkında bilgi içerir.

Hayri Umur: Kaşınma ve Kurdeşen, S.13, s.200-201. (Sohbet)

Kurdeşenin nasıl olduğu, etkileri ve kaşınma sebepleri anlatılır.

Hikmet Muallimesi: Hikmet-i Tabîyye Konferansları, S.17, s.283-288.
(Sohbet)

“Hikmet-i Tabîyyenin en mühim mübahisi, en son nazariyat üzerine cem’ edilerek hiç tahsili olmayanların bile anlayıp istifade edeceği bir lisanla yazılmış on iki konferansdır. Bu konferanslar hikmet okuyan mekteb talebatına da okudukları dersleri felsefî olarak icmal edeceği ve derhal fikirlerini açacağı için çok nafi’dir.” Şeklinde giriş yapılan bu kısımda, Hikmet-i Tabîyye hakkında bilgi verilmiştir.

Hür Kadın: Masunenin Mektupları, S.2, s.25-28. (Hikâye)

Bir annenin mektepteki kızına yazdığı bu mektupta, insanın sadece kendine hayırlı değil, etrafına hayırlı olacak şekilde diğergam olması öğüdü vardır.

Hür Kadın: Masunenin Mektupları / ikinci Mektub, S.3, s.38-39.
(Hikâye)

Bir annenin, kızına yazdığı nasihat içeren mektubudur. İnsanın en önemli vazifelerinden biri, hayatını muhafaza ederek iyi bir yaşam sürmeye çalışmaktır görüşünü belirttikten sonra kızına terbiye derslerinin ilki olarak temizlik konusunda öğütler vermiştir.

Hür Kadın: Tel Dolab, S.4, s.61-63

Yemeklerin muhafaza edildiği tel dolapların nasıl korunacağı anlatılır.

Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.6, s.93-94

Ev işleri hakkında pratik bilgiler içerir.

Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.7, s.105-107

Ev işleri hakkında pratik bilgiler içerir.

Hür Kadın: Ailede Kadının Mevki’i, S.9, s.137-140. (Makale)

İyi yetiştirilmiş bir hanımın, bir aile müdüresi olduğu kadar ailenin sıhhat ve saadetine, çocuklarının terbiyesine dikkat etmesi şeklinde verilen örneklerle kadının yeri ve önemi konusu anlatılmıştır.

İdâre-i Beytiyye Muallimesi, Misafir Sofrası, S.17, s.278-281. (Sohbet)

Misafir sofrası tertibinde, bir ev hanımının nasıl hareket edeceği ve nelere dikkat edeceği hususunda yazılan yazıdır.

İffet Şevkî: Bir Yetimenin Feryadı, S.13,s.201-203. (Hatıra)

Annesini hatırladıkça ona özlem duyan bir kızın acı dolu yazısı.

İffet: Kızımın Mektupları, S.16, s.267-271. (Hikâye)

Bir annenin, çocuk yetiştirme ve çocuk terbiyesi üzerine ifadelerini içerir.

İhsân: Başlıksız, S.12, s.189-192. (Sohbet)

Çamlıca İnas Sultaniyyesinde verilmiş bir konferasta hanımlara sesleniş.

İskender Fahrî: Aileler Arasında Firengi, S.11, s.168-171. (Makale)

Frengi hastalığının anlatıldığı yazıdır.

Kemal: Fotoğrafçılık, S.12, s.185-189. (Makale)

Fotoğraflar hakkında bilgiler içerir.

Mâcid Şevket: Bilgi Yurdu, S.1, s. 3-6. (Sohbet)

Bilgi kavramını merkeze alarak, aile ocağının ruhu olan kadının, özellikle de okumuş bir kadının bir milletin ilerlemesinde ne kadar önemli olduğu anlatılan bir yazıdır.

Mâcid Şevket: Kadınlarımızın Çalıştırılması, S.2, s.22-25. (Sohbet)

Çalışmanın bir vazife değil de mecburiyet olduğu bir dönemde, kadının çalıştırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Mâcid Şevket: Kadınlar Beşeriyetin En Büyük Mürebbiyeleridir, S.3, s.35-37 (Sohbet)

Kadınlar hakkındaki fikirlerin, onlara mürebbiye-i beşeriyye, hatta mürebbiye-i millet denilerek büyük bir inkılâba uğradığı anlatılır. Medeniyetin ışığı olan kadının ahlakı, çocuk yetiştirme hususunda önemlidir. Yaşamak isteyen ve yaşamaya layık olan her millet, ilerlemek zorundadır. Milletlerin ilerlemesi için de cehalete ve ahlaksızlığa karşı mücadele etmektir. Bu sebeple kadınlara büyük iş düşmektedir.

Mâcid Şevket: Ahlâk ve Kadın, S.4, s.53-57 (Sohbet)

Kadınının, erkekten madden zayıf olmasına rağmen, ma'nevi olarak daha güçlü olması, en kıymetli ziyneti olan ahlâkı sayesinde.

Mâcid Şevket: Ev Kadını, S.5, s.69-72 (Sohbet)

Yuva yapan kişi kadındır. Erkeğin işi dışarıda çalışmak, kadının işi de evin içerisinde çalışmaktır. Burada kadının evle ilgili işlerde rolü anlatılmıştır.

Mâcid Şevket: Misafirlik, S.6, s.83-88 (Sohbet)

Misafirlik ve misafirperverlikden hareketle, Bedevi, Arap, Acem ve Müslümanların her birinin misafirlik anlayışına örnekler verilerek, gelişen şehir hayatıyla birlikte misafirperverlik anlayışının da yavaş yavaş değişikliğe uğradığı anlatılmıştır.

Mâcid Şevket: Taâm, S.7, s.100-104. (Sohbet)

Günde kaç öğün yemek yenilmesi gerektiği ve bu öğünlerde yenilebilecek şeylere yer verilmiştir.

Mâcid Şevket: Genç Kızlar ve Roman, S.8, s.114-117. (Sohbet)

Çocuk terbiyesinin anlatıldığı bu kısımda, terbiyenin esasının aile içinde kurulduğu söylenir. Hayırlı babalar ve anneler, çocuklarının akli başına gelene kadar

onlara karşı sorumludurlar ve hangi kitapları okutacaklarını bilmelidirler şeklinde cümleler kurularak, ailenin terbiye yeri olduğu, çocukların mektepteki kitapları zorunlu olarak okurken, mektep dışında roman, hikâye, masal okumayı sevdikleri anlatılır.

Mâcid Şevket: Kıyafet, S.11, s.164-168 (Sohbet)

Süslenmeyi sevmenin ve kendini beğendirmeyi istemenin kadın için doğal bir his olduğunun, bundan dolayı da kadınların kıyafetlerinin güzelliğini doğrulamanın önemi üzerinde durulur.

Mâcid Şevket: Güzellik Duygusu, S.12, s.179-183. (Sohbet)

İstanbul'un her bir tepesinde ayrı bir ziynet olan Süleymaniye, Sultan Ahmet Câmî' gibi yerlerin güzelliğine hayran kalınacağı şeklinde başlayan bu yazıda, müzelerdeki tablolardan, dinlediğimiz mûsikîye kadar sanatsal değerlerin güzelliğinden bahsedilir. San'at, güzellik duygusunu uyandırır. Meşhur bir piyano öğretmeni, bir şair, bir ressam, bir mimar, bir heykeltıraş, bunların her biri iyi birer san'at-kârdır. Herkesin san'at-kâr olması beklenilmez, ancak herkeste güzeli beğenmek hissi az veya çok vardır.

Mâcid Şevket: Hakikî Temizlik, S.13, s.194-199 (Sohbet)

Vücut temizliği, elbise temizliği ve ev temizliğinin ayrı başlıklar şeklinde açıklandığı bu yazıda yazar, öncelikle vücut temizliği konusundan bahsederek, her gün vücut temizliği yapmanın gerekliliği ve önemi üzerinde durmuştur. Bunun üzerine, haftada en az bir kere hamama giderek, çamaşırların da temizlenmesinin lüzûmu anlatmıştır. Vücudu, elbisesi, hanesi temiz olmayan adam, toplumsal hayata dâhil olamaz, şeklindeki cümleleriyle de konuyu toparlar nitelikte bir paragrafla son vermiştir.

Mâcid Şevket: Terbiyeli İnsan Nasıl Olur?, S.14, s.209-212. (Sohbet)

Terbiye, edep ve ahlâk üzerine yazılan bir yazı.

Mâcid Şevket: Ma'nâ-yi Hayat, S.17, s.273-277. (Sohbet)

Hayata dair yazılmış olan bu yazı, insanların çeşitli gayeleri olabileceğine dair ifadeleri içerir.

Müslihiddin Adil: Alman Hayat-ı İrfânı, S.10, s.151-154. (Makale)

Almanya'da, kendine hürmet ettiren bir cemiyet insanı olarak kadının toplumdaki yeri hakkında bilgiler verilmiştir.

Nejâd Tahsîn: Hayât-ı Hakikiyyeden, S.5, s.73-75 (Hikâye)

Torunlarına bakan ve geçimini sağlamak zorunda olan bir ihtiyarın hazin hikâyesidir.

Nejâd Tahsîn: İlk ve Son Emel, S.8, s.117-122. (Mektup)

Çocukluğunda mutlu bir aile hayatı geçiren, ancak babasının başka bir kadına âşık olması sonucunda annesi ve kardeşleriyle birlikte evden atıldıktan sonra hastalanan genç bir kızın babasına ilk ve son isteğini yazdığı mektubudur.

Tahsin Nejad: Kadın, S.16, s.265-266. (Şiir)

Tahsin Nejad Bey tarafından, bir kadın cemiyet-i hayriyyesine hitaben yazılmış şiirdir.

Ressam Âlî Rıza Bey: Resim Konferansı, S.13, s.206-208. (Sohbet)

Resimin önemi üzerine Âlî Rıza Beyin öğrencilerine hitâben söylediği konferansıdır.

Seniha Cemâl: Siperden Mektuplar, S.14, s.216-220. (Hikâye)

Siperden gönderilen hasret dolu bir mektup.

Seraceddin: Çınarın Tarihi, S.14, s.213-216. (Makale)

Görkemli görüntüsünün altında, çınar ağacının insana neler anlatabileceği düşüncelerine yer veren bir yazı.

Seraceddin: Cenûbî Amerika İstepleri, S.16, s.261-264. (Makale)

Amerika steplerindeki manzara ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Şükûfe Nihâl: Saksılar, S.4, s.57-61. (Hikâye)

Yeni taşındıkları evde, hastalık nedeniyle ölen bir genç bir kız ile onun açısından ölen eşinin anlatıldığı hikâyedir.

İmzasız Yazılar

_____ **“Bir İfâde”, S.1, s.1-3. (Takdim, Mukaddime)**

İlk sayıda yer alan bu bölümde, kadınların toplumda nasıl bir yerde olduğundan kısaca bahsedildikten sonra onlar için açılan Bilgi Yurdu hakkında genel bir bilgiler verilir. Dârümuallimat ve Înas Sanayi-i Nefise Mektebi’ne değinilir.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.1, s.6-10**

Ev ısısının ayarlanması, teneke kutuları açmak,nabız ölçmek,tentürdiyot lekesinini çıkarmak gibi günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **Başlıksız, S.1, s.14-15**

Çocuk terbiyesinde kadını rolü ve önemi konusu üzerinden, milletin yükselişine Bilgi Yurdu’nun katkısından söz edilir.

_____ **Başlıksız, S.1, s.15**

Yusuf Akçura’ya Bilgi Yurdu’nu ziyaretleri sebebiyle edilen teşekkür yazısı.

_____ **Başlıksız, S.1, s.15**

İkdam ve Sabah gazetelerine, Bilgi Yurdu hakkında verdikleri makaleler için teşekkür yazısı.

_____ **Başlıksız, S.1, s.15**

Teşekkür yazısıdır.

_____ **Başlıksız, S.1, s.16**

Teşekkür yazısıdır.

_____ **Himâye-i Etfâl Cem'iyeti, S.1, s.16**

Cem'îyyete tebrik yazısı.

_____ **“Karikatür”, S.1, s.16**

Tembelleri zorla çalıştırmak amacıyla yapılan, deniz üstüne bırakılan bir balon ve bu balonun içinde bir adamdan oluşan karikatürdür.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.2, s.28-30**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“Kalb Kuvveti”, S.2, s.30-31. (Sohbet)**

Bir insanın ömründe ortalama kaç kez kalbinin attığı hesaplanır.

_____ **“Teşekkür”, S.2, s.31**

Bir teşekkür yazısı.

_____ **“Numûne-i Hamiyet”, S.2, s.31**

Himâye-i Etfâl Cem'iyeti'ne teşekkür yazısıdır.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.3, s.40-42**

Uykusuzluğa karşı çare, sıcak zamanlarda etlerin muhafazası, tahta kurusuna karşı şab gibi konularda önerilerde bulunulan, ünlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazıdır.

_____ **“Hüsn-i Hatt Dersleri”, S.4, s.64 (İlan)**

Bilgi Yurdu’nda açılan yeni ders hakkında ilandır.

_____ **“Mühimm Bir Müsâbaka”, S.5, s.77-78**

Bu kısımda ,’kadınların tercih ettikleri meslekler’ konusunda ödüllü bir yarış düzenleneceği haberi verilmiştir.

_____ **“Kadınlık Şuûnu”, S.6, s.90-93. (Makale)**

Hüseyin Râgıp Bey’in Tanin’de çıkan ‘Kızlarımızın Tahsili’ adlı makalesinde; cihan harbinin her şeyden ziyade kadın hak ve hürriyeti davasına hadim olduğunu ve her tarafta bütün gazetelerde şimdiye kadar kadının ihmal edildiğini, memuriyetlere, mesleklere, sanatlara, mülki, askeri, siyasi mevkilere, top ve tüfek fabrikalarına Rusya’da yükseldiklerini söylüyor.

_____ **“Mühimm Bir Müsâbaka, S.6, s.95-96**

Bir önceki sayıda verilen, ‘kadınların tercih ettikleri meslekler’ konusunda ödüllü bir yarış düzenleneceği haberi aynen tekrarlanmıştır.

_____ **“Kadınlık Şuûnu”, S.7, s.107-109. (Makale)**

Hüseyin Râgıp Bey’in Tanin’de çıkan ‘Kızlarımızın Tahsili’ adlı makalesinde; kızların tahsil durumunun Avrupa’da bile pek yeni başladığını ve birçok zamanlar dünyanın her tarafında bu tahsilin ihmal edildiğini, Avrupa’da 17. ve 18. asırlarda az sayıdaki kadınların manastırlarda din tahsilleriyle başladıklarını ifade eder. Kadın tahsiline lüzum görüldüğü zamanlar, kadının ancak iyi çocuklar yetiştirip evlerini muvaffakiyetle idare edebilecek bir ehliyet almaları lüzum görüldüğü ve bilgili bir kadın sınıfına ihtiyaç görüldüğünü beyan ile kadın tahsilinin dünyanın her tarafında ne kadar uzun zamanlar ihmale uğradığını anlatır.

_____ **“Rusya'daki İslam Kadınların İctimaîyye”, S.7, s.100**

Rusya’daki Müslümanların bir kongre düzenleyerek, kadınlar hakkında birtakım kararlar aldıkları belirtilir.

_____ **Başlıksız, S.7, s.110**

Bilgi Yurdu’nda açılan ders hakkında haber yazısı.

_____ **Başlıksız, S.7, s.110**

Kısa bir tavsiye haberi.

_____ **Başlıksız, S.7, s.110-111**

Bilgi Yurdu’nda açılan ders hakkında haber yazısı.

_____ **Başlıksız, S.7, s.112**

Başka bir yerde açılmış olan Bilgi Yurdu’na muvaffakiyet dilenen bir yazı.

_____ **“Kadınlık Şuûnu”, S.8, s.123-127. (Makale)**

Hüseyin Râgıp Bey’in Tanin’de çıkan ‘Kızlarımızın Tahsili’ni teşkil eden Bedii Terbiye makalesine yer verilmiştir. Bu kısımda, âdâb-ı muâşeret kurallarının, sanat zevkinin, güzellik ve iyiliğin, hakikat ve faziletin, bütün terbiyenin kadınlar tarafından ortaya konulduğu ifade edilir.

_____ **“Muallim İhsan Abidin Bey”, S.8, s.128**

İhsan Abidin Bey’in, Osmanlı Atları isimli kitabının tavsiye edildiği kısa bir yazı.

_____ **“Risalemizin Fiyatı”, S.8, s.128**

_____ **“Nüsha-i Fevk-al-âde / Sami Bey”, S.8, s.128**

Sami Bey’in bir eserinin abonelere gönderileceğini içeren bir haber yazısıdır.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.9, s.140-141**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“Fotoğrafçılık”, S.9, s.143**

Sararmış fotoğraflara çözüm hakkındadır.

_____ **“Krebdöşin Nasıl Yıkanır?”, S.9, s.144**

Kıyafet yıkama hakkındadır.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.10, s.150-151**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“El İşleri”, S.10, s.159-160**

Mukavva kullanılarak yapılabilecek bir el işinden söz edilir.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.11, s.171-172**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“Kadın Haberleri” S.11, s. 174-175**

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.12, s.183-185**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“İfâde”, S.13, s.193. (Duyuru)**

Bilgi Yurdu’nun hakkında okuyucuya bilgilendirme yazısı.

_____ **“Bir Köylünün Zekâsı”, S.13, s.203-205. (Fıkra)**

Hikâyeyi andıran uzunca bir fıkradır.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.14, s.212-213**

Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **“Üçüncü Sene-i Devriye”, S.15, s.225**

Bilgi Yurdu’nun üçüncü senesine girildiği hakkında yazıdır.

_____ **“Bilgi Yurdu’nun Maksad-ı Te’sîsi”, S.15, s.225-227**

Bilgi Yurdu’nun amacı hakkında bilgi verilir.

_____ **“Bilgi Yurdu Nedir?”, S.15, s.227-228**

Bilgi Yurdu hakkında bilgi verilmiştir.

_____ **“Bilgi Yurdu Hakkında Bir İstatistik”, S.15, s.228-230**

Bilgi Yurdu’nun açıldığı ilk zamandan beri elde edilen bir takım istatistikler yer alır.

_____ **“Bilgi Yurdu Derslerinin Usûl ve Tarz-ı Tedrîsi”, S.15, s.230-231**

Dersler hakkında bilgiler içeren bir yazı.

_____ **“Bilgi Yurdu’nda Kadro, Program, Şahâdet-nâme Yoktur”, S.15, s.231-232**

Diploma verilmediğini anlatan bir yazıdır.

_____ **“Bilgi Yurdu Ücretleri ve Şerâit-i Tesviyesi”, S.15, s.232-234**

Ders ücretleri ve şartları hakkındadır.

_____ **“Lisân Dersleri”, S.15, s.234-235**

Yabancı dil derslerinin verildiğini ifade eden yazı.

_____ **“Mûsikî Dersleri”, S.15, s.235**

Bilgi Yurdu’nda verilen mûsikî dersleriyle ilgili bilgilendirir.

_____ **“Türkçe Dersleri”, S.15, s.235-236**

Bilgi Yurdu’nda verilen Türkçe dersleriyle ilgili bilgilendirir.

_____ **“Resim Dersleri”, S.15, s.236**

Bilgi Yurdu’nda verilen resim dersleriyle ilgili bilgilendirir.

_____ **“Yazı Dersleri”, S.15, s.236-237**

Bilgi Yurdu’nda verilen yazı dersleriyle ilgili bilgilendirir.

_____ **“Terbiye-i Bedeniyye Dersleri”, S.15, s.237-238**

Bilgi Yurdu’nda verilen beden terbiyesi dersleriyle ilgili bilgilendirir.

_____ **“Elifbâ Dersleri”, S.15, s.238**

Dersler hususunda bilgilendirme yapılmıştır.

_____ **“Birinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.238-241**

Birinci hazırlık sınıflarının anlatıldığı bir yazıdır.

_____ **“İkinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.241-242**

İkinci hazırlık sınıflarının anlatıldığı bir yazıdır.

_____ **“Sınıf-ı Mahsûs”, S.15, s.242-244**

Hususileştirilmiş sınıfların anlatıldığı bir yazı.

_____ **“Birinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.244-246**

Yükseltme dersleri sınıfında açılan derslerin açıklandığı bir yazı.

_____ **“İkinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.246-249**

Yükseltme dersleri sınıfında açılan derslerin açıklandığı bir yazı.

_____ **“Dürûs-i Âliye”, S.15, s.249-250**

Yüksek dereceli derslerden bahsedilir.

_____ **“Arapça Dersleri”, S.15, s.250**

Bilgi Yurdu’nda verilen Arapça dersleriyle ilgili bilgilendirmedir.

_____ **“Muallimelik Ehliyet-nâme Dersleri”, S.15, s.250-251**
Muallimlik dersleri hakkında bir yazıdır.

_____ **“Çocuk Hıfz-üs Sıhhası”, S.15, s.251-252**
Çocuk büyütürken sağlığını koruma yolları anlatılmıştır.

_____ **“Pedegoji ve Usûl-i Tedrîs Dersleri”, S.15, s.252**
Çocuk eğitimi hakkında verilen dersler anlatılmıştır.

_____ **“Ticaret Dersleri”, S.15, s.252**
Ticaret konusunda verilen dersler hakkındaki kısa bir yazıdır.

_____ **“Meccânî Kısımlar”, S.15, s.253-255**
Bu kısım parasız verilen dersler hakkındadır.

_____ **“Şühedâ Evlatları Meccânendir”, S.15, s.255**
Şehit çocuklarından ücret alınmadığı ifade edilir.

_____ **“Erbâb-ı Hamiyetten İstirhâm”, S.15, s.255**
Parasız derslerden haberi olmayanlara haber verilmesinin istenildiği bir yazıdır.

_____ **“Bilgi Yurdu Derslerinde Bulunmak İçin”, S.15, s.256**
Ders almak isteyenleri bilgilendirici bir yazıdır.

_____ **“Küçük Bilgiler”, S.16, s.259-260**
Günlük hayatta kullanılabilecek pratik bilgiler veren yazı.

_____ **Başlıksız, S.16, s.264.**

Bilgi Yurdu’nda Almanca, Fransızca ve İngilizce derslerinin verildiğine dair kısa bir haber yazısıdır.

_____ **Başlıksız, S.16, s.264.**

Yabancı lisan derslerine girenlerin kısa sürede öğreneceği ifade edilen kısa bir bilgilendirme yazısıdır.

_____ **Başlıksız, S.16, s.264.**

Bilgi Yurdu’nda piyano, keman, mandolin gibi müzik aletleriyle ders verildiği söylenen bilgilendirme haberidir.

_____ **“Hesab Meselelerinin Hali”, S.16, s.272.**

Bilgi Yurdu’nda verilen hesap dersleri hakkında bazı neticeler bildirilmiş ve bilgilendirme yapılmıştır.

_____ **Başlıksız, S.17, s.281.**

Bilgi Yurdu’nda verilen derslerin Dâr-ül-fünûn derecesinde olduğu söylenen kısa bir yazıdır.

_____ **“Şuûn-ı Âlem”, S.17, s.282-283.**

Fenerli kalem, sanayi sünger, iğnelik gibi eşyalar ve bu eşyaların işlevi hakkında bilgi veren yazıdır.

_____ **“Lapa Nasıl Konur”, S.17, s.288.**

“Aile reisesi bilmelidir” ifadesi yer alan bu kısım, ev hanımlarına yöneliktir.

5.2.Edebî Türlerle Göre Fihrist

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiirler)

Fuâd Hulûsî Bey: Mustafâ Nedîm Bey, S.14, s.220-224. (Şiir)

Tahsin Nejad: Kadın, S.16, s.265-266. (Şiir)

Hikâye

Hür Kadın: Masunenin Mektupları, S.2, s.25-28. (Hikâye)

Hür Kadın: Masunenin Mektupları / ikinci Mektub, S.3, s.38-39. (Hikâye)

Seniha Cemâl: Siperden Mektuplar, S.14, s.216-220. (Hikâye)

Ahmed Edîb: Büyük İkrâmiyye, S.4, s.49-53. (Hikâye)

Şükûfe Nihâl: Saksılar, S.4, s.57-61. (Hikâye)

Nejâd Tahsîn: Hayât-ı Hakikiyyeden, S.5, s.73-75 (Hikâye)

İffet: Kızımın Mektupları, S.16, s.267-271. (Hikâye)

Makale

Ahmed Emîn: Amerika Âile Hayâtı, S.1, s.10-13. (Makale)

Güzîde: Oyuncak Ticareti, S.3, s.42-45. (Makale)

Güzîde: Serbest Terbiye, S.10, s.147-150. (Makale)

Güzîde: Eşkâl-i Telaffuz, S.11, s.175-176. (Makale)

Hür Kadın: Ailede Kadının Mevki'i, S.9, s.137-140. (Makale)

İskender Fahrî: Aileler Arasında Firengi, S.11, s.168-171. (Makale)

Kemal: Fotoğrafçılık, S.12, s.185-189. (Makale)

Seraceddin: Çınarın Tarihi, S.14, s.213-216. (Makale)

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.6, s.90-93. (Makale)

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.7, s.107-109. (Makale)

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.8, s.123-127. (Makale)

Müslihiddin Adil: Alman Hayat-ı İrfânı, S.10, s.151-154. (Makale)

Seraceddin: Cenûbî Amerika İstepleri, S.16, s.261-264. (Makale)

Sohbet

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.2, s.17-19. (Sohbet)

_____ “Kalb Kuvveti”, S.2, s.30-31. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.3, s.33-34. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.5, s.65-69. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.7, s.97-99. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.8, s.113-114. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.9, s.129-131. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Et mi Yemeli Ot mu?, S.10, s.145-146. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.11, s.161-164. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.12, s.177-179. (Sohbet)

Beyhan: Tekâmül Karikatürü, S.12, s.192. (Sohbet)

Doktor Nureddin: Kadınlarımızda Terakki ve Tekâmül, S.2, s.20-22. (Sohbet)

Doktor Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.10, s.154-156.
(Sohbet)

Doktor Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.11, s.173-174.
(Sohbet)

Güzîde: Tramvay Biletçileri, S.5, s.79-80. (Sohbet)

Hayri Umur: Uyuz, S.3, s.46-47. (Sohbet)

Hayri Umur: Ekzema, S.6, s.89-90. (Sohbet)

Hayri Umur: Deri Veremi, S.9, s.141-143. (Sohbet)

Hayri Umur: Kaşınma ve Kurdeşen, S.13, s.200-201. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Bilgi Yurdu, S.1, s. 3-6. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Kadınlarımızın Çalıştırılması, S.2, s.22-25. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Kadınlar Beşeriyetin En Büyük Mürebbiyeleridir, S.3, s.35-37
(Sohbet)

Mâcid Şevket: Ahlâk ve Kadın, S.4, s.53-57 (Sohbet)

Mâcid Şevket: Ev Kadını, S.5, s.69-72 (Sohbet)

Âsım Nihâd: Monolog, S.5, s.75-77. (Sohbet)

Hâlîde Edîb: Büyük Kadınlar, S.6, s.81-83. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Misafirlik, S.6, s.83-88 (Sohbet)

Mâcid Şevket: Taâm, S.7, s.100-104. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Genç Kızlar ve Roman, S.8, s.114-117. (Sohbet)

Doktor Nureddin: Beşerîyyetin Gayeleri, S.9, s.131-137 (Sohbet)

Mâcid Şevket: Kıyafet, S.11, s.164-168 (Sohbet)

Mâcid Şevket: Güzellik Duygusu, S.12, s.179-183. (Sohbet)

İhsân: Başlıksız, S.12, s.189-192. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Hakikî Temizlik, S.13, s.194-199 (Sohbet)

Ressam Âlî Rıza Bey: Resim Konferansı, S.13, s.206-208. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Terbiyeli İnsan Nasıl Olur?, S.14, s.209-212. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Arzın Seniyy, S.16, s.257-258. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Ma'nâ-yi Hayat, S.17, s.273-277. (Sohbet)

İdâre-i Beytiyye Muallimesi, Misafir Sofrası, S.17, s.278-281. (Sohbet)

Hikmet Muallimesi: Hikmet-i Tabîyye Konferansları, S.17, s.283-288.

(Sohbet)

Hatıra

İffet Şevkî: Bir Yetimenin Feryadı, S.13,s.201-203. (Hatıra)

Fıkra

_____ “Bir Köylünün Zekâsı”, S.13, s.203-205. (Fıkra)

Lâtîfeler

- Beyhan: Letâif, S.2, s.32 (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.3, s.48. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.4, s.63-64. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.7, s.112. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.9, s.144. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.10, s.160. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.13, s.208. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.16, s.271. (Lâtîfeler)

İlan

- _____ “Hüsn-i Hatt Dersleri”, S.4, s.64 (İlan)
 _____ “ İfâde”, S.13, s.193. (İlan)

Diğer Yazılar

- Bilgi Yurdu: İnâs Dâr-ül-Fünûnu, S.6, s.94-95
 Hür Kadın: Tel Dolab, S.4, s.61-63
 Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.6, s.93-94
 Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.7, s.105-107
 _____ “Bir İfâde”, S.1, s.1-3. (Takdim, Mukaddime)
 _____ “Küçük Bilgiler”, nu.1, s.6-10
 _____ Başlıksız, S.1, s.14-15
 _____ Başlıksız, S.1, s.15
 _____ Başlıksız, S.1, s.15
 _____ Başlıksız, S.1, s.15
 _____ Başlıksız, S.1, s.16
 _____ Himâye-i Etfâl Cem’iyyeti, S.1, s.16
 _____ “Karikatür”, S.1, s.16
 _____ “Küçük Bilgiler”, S.2, s.28-30

- _____ “Teşekkür”, S.2, s.31
- _____ “Numûne-i Hamiyet”, S.2, s.31
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.3, s.40-42
- _____ “Hüsn-i Hatt Dersleri”, S.4, s.64 (İlan)
- _____ “Mühimm Bir Müsâbaka”, S5, s.77-78
- _____ “Mühimm Bir Müsâbaka, S.6, s.95-96
- _____ “Rusya'daki İslam Kadınların İctimaîyye”, S.7, s.100
- _____ Başlıksız, S.7, s.110
- _____ Başlıksız, S.7, s.110
- _____ Başlıksız, S.7, s.110-111
- _____ Başlıksız, S.7, s.112
- _____ “Muallim İhsan Abidin Bey”, S.8, s.128
- _____ “Risalemizin Fiyatı”, S.8, s.128
- _____ “Nüsha-i Fevk-al-âde / Sami Bey”, S.8, s.128
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.9, s.140-141
- _____ “Fotoğrafçılık”, S.9, s.143
- _____ “Krebdöşin Nasıl Yıkanır?”, S.9, s.144
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.10, s.150-151
- _____ “El İşleri”, S.10, s.159-160
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.11, s.171-172
- _____ “Kadın Haberleri” S.11, s. 174-175.
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.12, s.183-185
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.14, s.212-213
- _____ “Üçüncü Sene-i Devriye”, S.15, s.225
- _____ “Bilgi Yurdu’nun Maksad-ı Te’sîsi”, S.15, s.225-227
- _____ “Bilgi Yurdu Nedir?”, S.15, s.227-228
- _____ “Bilgi Yurdu Hakkında Bir İstatistik”, S.15, s.228-230
- _____ “Bilgi Yurdu Derslerinin Usûl ve Tarz-ı Tedrîsi”, S.15, s.230-231
- _____ “Bilgi Yurdu’nda Kadro, Program, Şahâdet-nâme Yoktur”, S.15,
s.231-232
- _____ “Bilgi Yurdu Ücretleri ve Şerâit-i Tesviyesi”, S.15, s.232-234

- _____ “Lisân Dersleri”, S.15, s.234-235
- _____ “Mûsikî Dersleri”, S.15, s.235
- _____ “Türkçe Dersleri”, S.15, s.235-236
- _____ “Resim Dersleri”, S.15, s.236
- _____ “Yazı Dersleri”, S.15, s.236-237
- _____ “Terbiye-i Bedeniyye Dersleri”, S.15, s.237-238
- _____ “Elifbâ Dersleri”, S.15, s.238
- _____ “Birinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.238-241
- _____ “İkinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.241-242
- _____ “Sınıf-ı Mahsûs”, S.15, s.242-244
- _____ “Birinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.244-246
- _____ “İkinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.246-249
- _____ “Dürûs-i Âliye”, S.15, s.249-250
- _____ “Arapça Dersleri”, S.15, s.250
- _____ “Muallimelik Ehliyet-nâme Dersleri”, S.15, s.250-251
- _____ “Çocuk Hıfz-üs Sıhhası”, S.15, s.251-252
- _____ “Pedagoji ve Usûl-i Tedrîs Dersleri”, S.15, s.252
- _____ “Ticaret Dersleri”, S.15, s.252
- _____ “Meccânî Kısımlar”, S.15, s.253-255
- _____ “Şühedâ Evlatları Meccânendir”, S.15, s.255
- _____ “Erbâb-ı Hamiyetten İstirhâm”, S.15, s.255
- _____ “Bilgi Yurdu Derslerinde Bulunmak İçin”, S.15, s.256
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.16, s.259-260
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ “Hesab Meselelerinin Hali”, S.16, s.272.
- _____ Başlıksız, S.17, s.281.
- _____ “Şuûn-ı Âlem”, S.17, s.282-283.
- _____ “Lapa Nasıl Konur”, S.17, s.288.

5.3.Konuya Göre Fihrist

5.3.1.Edebi Metinler

5.3.1.1.Aile ve Çocuk Terbiyesi

Hür Kadın: Masunenin Mektupları, S.2, s.25-28. (Hikâye)

Hür Kadın: Masunenin Mektupları / ikinci Mektub, S.3, s.38-39. (Hikâye)

Şükûfe Nihâl: Saksılar, S.4, s.57-61. (Hikâye)

Nejâd Tahsîn: İlk ve Son Emel, S.8, s.117-122. (Mektup)

İffet: Kızımın Mektupları, S.16, s.267-271. (Hikâye)

5.3.1.2.Toplumsal Yaşam

Nejâd Tahsîn: Hayât-ı Hakikiyyeden, S.5, s.73-75 (Hikâye)

Tahsin Nejad: Kadın, S.16, s.265-266. (Şiir)

5.3.1.3.Ölüm

Fuâd Hulûsî Bey: Mustafâ Nedîm Bey, S.14, s.220-224. (Şiir)

5.3.1.4.Sanat

Mâcid Şevket: Güzellik Duygusu, S.12, s.179-183. (Sohbet)

Ressam Âlî Rıza Bey: Resim Konferansı, S.13, s.206-208. (Sohbet)

5.3.1.5.Eğitim

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.6, s.90-93. (Makale)

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.7, s.107-109. (Makale)

_____ “Kadınlık Şuûnu”, S.8, s.123-127. (Makale)

Hikmet Muallimesi: Hikmet-i Tabîiyye Konferasları, S.17, s.283-288.
(Sohbet)

5.3.1.6.Tabiat

Seraceddin: Çınarın Tarihi, S.14, s.213-216. (Makale)

5.3.2.Öğretici Metinler

5.3.2.1.Aile ve Çocuk Terbiyesi

Mâcid Şevket: Bilgi Yurdu, S.1, s. 3-6. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Kadınlar Beşeriyetin En Büyük Mürebbiyeleridir, S.3, s.35-37
(Sohbet)

_____ Başlıksız, S.1, s.14-15

Mâcid Şevket: Ev Kadını, S.5, s.69-72 (Sohbet)

Güzîde: Tramvay Biletçileri, S.5, s.79-80. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Bilgi Yurdu, S.1, s. 3-6. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Büyük İkrâmiyye, S.4, s.49-53. (Hikâye)

Mâcid Şevket: Genç Kızlar ve Roman, S.8, s.114-117. (Sohbet)

Hür Kadın: Ailede Kadının Mevki'i, S.9, s.137-140. (Makale)

İffet Şevkî: Bir Yetimenin Feryadı, S.13,s.201-203. (Hatıra)

5.3.2.2.Güzel Ahlak ve Çalışmayı Öğütleyen Yazılar

Mâcid Şevket: Ahlâk ve Kadın, S.4, s.53-57 (Sohbet)

(Doktor) Nureddin: Beşeriyetin Gayeleri, S.9, s.131-137 (Sohbet)

Güzîde: Serbest Terbiye, S.10, s.147-150. (Makale)

Mâcid Şevket: Terbiyeli İnsan Nasıl Olur?, S.14, s.209-212. (Sohbet)

Müslihiddin Adil: Alman Hayat-ı İrfânı, S.10, s.151-154. (Makale)

5.3.2.3.Eğitim

_____ “Bir İfâde”, S.1, s.1-3. (Takdim, Mukaddime)

Güzîde: Eşkâl-i Telaffuz, S.11, s.175-176. (Makale)

5.3.2.4.Sağlık

_____ “Kalb Kuvveti”, S.2, s.30-31. (Sohbet)

Hayri Umur: Uyuz, S.3, s.46-47. (Sohbet)

Hayri Umur: Ekzema, S.6, s.89-90. (Sohbet)

Hayri Umur: Deri Veremi, S.9, s.141-143. (Sohbet)

Hayri Umur: Kaşınma ve Kurdeşen, S.13, s.200-201. (Sohbet)

Mâcid Şevket: Taâm, S.7, s.100-104. (Sohbet)

Ahmed Edîb: Et mi Yemeli Ot mu?, S.10, s.145-146. (Sohbet)

(Doktor) Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.10, s.154-156.
(Sohbet)

(Doktor) Nureddin: Sıhhat-ı Cemâlden/ Kadın Saçları, S.11, s.173-174.
(Sohbet)

İskender Fahrî: Aileler Arasında Firengi, S.11, s.168-171. (Makale)

Mâcid Şevket: Hakikî Temizlik, S.13, s.194-199 (Sohbet)

5.3.2.5.Musâhebe-i Fenniye

Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.2, s.17-19. (Sohbet)

- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.3, s.33-34. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.5, s.65-69. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.7, s.97-99. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.8, s.113-114. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.9, s.129-131. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.11, s.161-164. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Musâhebe-i Fenniye, S.12, s.177-179. (Sohbet)
- Ahmed Edîb: Arzın Seniyy, S.16, s.257-258. (Sohbet)

5.3.2.6. Toplumsal Hayat

- Ahmed Emîn: Amerika Âile Hayâtı, S.1, s.10-13. (Makale)
- (Doktor) Nureddin: Kadınlarımızda Terakki ve Tekâmül, S.2, s.20-22. (Sohbet)
- Mâcid Şevket: Kadınlarımızın Çalıştırılması, S.2, s.22-25. (Sohbet)
- Güzîde: Oyuncak Ticareti, S.3, s.42-45. (Makale)
- Hâlîde Edîb: Büyük Kadınlar, S.6, s.81-83. (Sohbet)
- Mâcid Şevket: Misafirlik, S.6, s.83-88 (Sohbet)
- Beyhan: Tekâmül Karikatürü, S.12, s.192. (Sohbet)
- İhsân: Başlıksız, S.12, s.189-192. (Konferans)
- Mâcid Şevket: Kıyafet, S.11, s.164-168 (Sohbet)
- Seniha Cemâl: Siperden Mektuplar, S.14, s.216-220. (Hikâye)
- Mâcid Şevket: Ma'nâ-yi Hayat, S.17, s.273-277. (Sohbet)

5.3.2.7. Ev İşleri / Pratik Bilgiler

- _____ “Küçük Bilgiler”, S.1, s.6-10
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.2, s.28-30
- _____ “Küçük Bilgiler”, S.3, s.40-42

Hür Kadın: Tel Dolab, S.4, s.61-63

Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.6, s.93-94

Hür Kadın: Küçük Bilgiler, S.7, s.105-107

_____ “Küçük Bilgiler”, S.9, s.140-141

_____ “Krebdöşin Nasıl Yıkanır?”, S.9, s.144

_____ “Küçük Bilgiler”, S.10, s.150-151

_____ “El İşleri”, S.10, s.159-160

_____ “Küçük Bilgiler”, S.11, s.171-172

_____ “Küçük Bilgiler”, S.12, s.183-185

_____ “Küçük Bilgiler”, S.14, s.212-213

_____ “Küçük Bilgiler”, S.16, s.259-260

İdâre-i Beytiyye Muallimesi, Misafir Sofrası, S.17, s.278-281. (Sohbet)

_____ “Şuûn-ı Âlem”, S.17, s.282-283.

_____ “Lapa Nasıl Konur”, S.17, s.288.

5.3.2.8. Tabiat

Seraceddin: Cenûbî Amerika İstepleri, S.16, s.261-264. (Makale)

5.3.2.9. Teşekkür Yazıları

Bilgi Yurdu: Teşekkürât-ı Aleniye, S.1, s.13-14

_____ Başlıksız, S.1, s.15

_____ Başlıksız, S.1, s.15

_____ Başlıksız, S.1, s.15

_____ Başlıksız, S.1, s.16

_____ Himâye-i Etfâl Cem’iyyeti, S.1, s.16

Ahmed Edîb: Teşekkür, S.4, s.64

5.3.2.10.Lâtîfeler

- Beyhan: Letâif, S.2, s.32 (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.3, s.48. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.4, s.63-64. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.7, s.112. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.9, s.144. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.10, s.160. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.13, s.208. (Lâtîfeler)
 Beyhan: Letâif, S.16, s.271. (Lâtîfeler)

5.3.2.11.Müşabakalar

- _____ “Mühimm Bir Müsâbaka”, S.5, s.77-78
 _____ “Mühimm Bir Müsâbaka, S.6, s.95-96

5.3.2.12.Fotoğrafçılık

- _____ “Fotoğrafçılık”, S.9, s.143
 Kemal: Fotoğrafçılık, S.12, s.185-189. (Makale)

5.3.2.13.İlanlar

- _____ “Hüsn-i Hatt Dersleri”, S.4, s.64 (İlan)

5.3.2.14.Diğer Yazılar

- Âsım Nihâd: Monolog, S.5, s.75-77. (Sohbet)
 Bilgi Yurdu: İnâs Dâr-ül-Fünûnu, S.6, s.94-95
 _____ “Karikatür”, S.1, s.16

- _____ “Teşekkür”, S.2, s.31
- _____ “Numûne-i Hamiyet”, S.2, s.31
- _____ “Rusya'daki İslam Kadınların İctimaîyye”, S.7, s.100
- _____ Başlıksız, S.7, s.110
- _____ Başlıksız, S.7, s.110-111
- _____ Başlıksız, S.7, s.110
- _____ Başlıksız, S.7, s.112
- _____ “Muallim İhsan Abidin Bey”, S.8, s.128
- _____ “Risalemizin Fiyatı”, S.8, s.128
- _____ “Nüsha-i Fevk-al-âde / Sami Bey”, S.8, s.128
- _____ “Kadın Haberleri” S.11, s. 174-175
- _____ “İfâde”, S.13, s.193. (Duyuru)
- _____ “Bir Köylünün Zekâsı”, S.13, s.203-205. (Fıkra)
- _____ “Üçüncü Sene-i Devriye”, S.15, s.225
- _____ “Bilgi Yurdu’nun Maksad-ı Te’sîsi”, S.15, s.225-227
- _____ “Bilgi Yurdu Nedir?”, S.15, s.227-228
- _____ “Bilgi Yurdu Hakkında Bir İstatistik”, S.15, s.228-230
- _____ “Bilgi Yurdu Derslerinin Usûl ve Tarz-ı Tedrîsi”, S.15, s.230-231
- _____ “Bilgi Yurdu’nda Kadro, Program, Şahâdet-nâme Yoktur”, S.15, s.231-232
- _____ “Bilgi Yurdu Ücretleri ve Şerâit-i Tesviyesi”, S.15, s.232-234
- _____ “Lisân Dersleri”, S.15, s.234-235
- _____ “Mûsikî Dersleri”, S.15, s.235
- _____ “Türkçe Dersleri”, S.15, s.235-236
- _____ “Resim Dersleri”, S.15, s.236
- _____ “Yazı Dersleri”, S.15, s.236-237
- _____ “Terbiye-i Bedeniyye Dersleri”, S.15, s.237-238
- _____ “Elifbâ Dersleri”, S.15, s.238
- _____ “Birinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.238-241
- _____ “İkinci İhzârı Sınıfları”, S.15, s.241-242
- _____ “Sınıf-ı Mahsûs”, S.15, s.242-244

- _____ “Birinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.244-246
- _____ “İkinci Dürûs-i Ta’liye Sınıfı”, S.15, s.246-249
- _____ “Dürûs-i Âliye”, S.15, s.249-250
- _____ “Arapça Dersleri”, S.15, s.250
- _____ “Muallimelik Ehliyet-nâme Dersleri”, S.15, s.250-251
- _____ “Çocuk Hıfz-üs Sıhhası”, S.15, s.251-252
- _____ “Pedagoji ve Usûl-i Tedrîs Dersleri”, S.15, s.252
- _____ “Ticaret Dersleri”, S.15, s.252
- _____ “Meccânî Kısımlar”, S.15, s.253-255
- _____ “Şühedâ Evlatları Meccânendir”, S.15, s.255
- _____ “Erbâb-ı Hamiyetten İstirhâm”, S.15, s.255
- _____ “Bilgi Yurdu Derslerinde Bulunmak İçin”, S.15, s.256
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ Başlıksız, S.16, s.264.
- _____ “Hesab Meselelerinin Hali”, S.16, s.272.
- _____ Başlıksız, S.17, s.281.

III. BÖLÜM

METİNLER

Bilgi Yurdu Işığı, s.97-99

Musâhebe-i Fenniye

Bugünün mühim sözü “ Aç kalma ve hasta olma”dır. Çünkü çaresi en güç olan şey bunlardır. Yiyecek ve ilaç tedarîği.

Bunlardan birincisinin yani ağız tadının ahval-i sıhhiye üzerine de fena bir te’siri olduğu gibi yenilen şeylerin temiz ve mikrobdan arı bulunması kezalik birçok emrâzın davetine sebep olur. Esasen insana arz olan hastalıkların herhalde yüzde doksanı fena intihâb edilen, vaktinde yenilmeyen, temiz olmayan, hazmı güç, gıdası az olan yiyeceklerin neticesidir.

Gıda bol ve insan müsterîh iken yemeğin envaına ve taâm vakitlerinin intizamına i’tinâ kabil ise de bazı ahval-i fevk-al-âde de bunlara karışır.

İnsan mümkün olduğu kadar yediği ve içdiği şeylerin temiz olmasına ezcümle mikrobdan arı bulunacak bir sûretde tedarik edilmesine i’tinâ eylemelidir.

Bugün mikroblardan sakınmak fi-l-hakika pek güçdür. Fakat güç olmakla gayrı kabil değildir. Bazı i’tinâlarla bunlardan mümkün mertebe tahfiz mümkündür. Şimdi biz şu musâhebemizde bu babdaki lakaydlıklardan bir ikisini göstermek istiyoruz.

Evvela insanın en ziyade mikrob taşıdığı kirli yeri ağızdır. Ağızda, dişlerde, salyada pek fena pek muzırr mikroblar bulunabilir. Hele ağızını temizlemeyen, dişlerine i’tinâ eylemeyen insanlarda bu tehlike daha ziyadedir.

Bundan dolaydır ki etbâ öpüşmeyi men' ve âdâb-ı muâşeretde öksürürken medenilik ağza kapanmasını tavsiye ediyor.

Elinde bir tepsi olarak çay, kahve vesaire yiyecek getirenlerin gülmesi, söz söylemesi kat'iiyen caiz değildir. Çünkü ağızdan birçok tükürük zerrecilerinin sıçrayıp dökülmesi ihtimali vardır.

Dişleri sağlam, söz söylemeye fevk-al-âde i'tinalı olanların bile konuştukları zaman etrafa ekseriya hiç görünmeyen, fark edilemeyen küçüklüğünde tükürük zerreciler saçdıkları gayet dakik tecârib-i fenniye ile bulunmuştur.

Şöyle ki bu yolda tecrübe edilen şahsın önüne, üzeri yapışkan bir madde ile tela olunmuş gayet temiz ve ta'kîm edilmiş bir cam levha konulmuş, beş dakika konuştuktan sonra bu levha alınmış hurde-bîn altında tedkik edilmiş, levhanın üzerinde dehşetli miktarda mikroplar görünerek konuşurken fark olunamayan tükürük zerrecilerinin döküldüğü anlaşılmıştır.

Bu böyle olunca kıraathanelerde, umumi mahallelerde okunan ve okurken üzerine aksırılıp öksürülen gazetelerin ne hale geleceği tasvir edilsin. Çünkü bir gazeteyi müteaddid eşhâsın okumasında cidden mahâzîr-i sıhhiyye mevcuttur. Hele o gazetelerin sonradan öteberi sarmakda kullanılması hiç caiz değildir. İşte “Bilgi Yurdu Işığı” risalesi hacmini büyülttüğü ve yirmi dört sahife olduğu halde fiyatını arttırmayarak kırk parada bırakmış ve bu sûretle hakikaten her hanımın hatta bir aile içerisinde bulunanlardan her birinin birer nüsha almasını teshîl eylemiştir. Lakırdının ve ağızdan serpilerek tükürüklerin mazereti anlaşıldıktan sonra yalnız gazetelerde değil, yenilen mevâdd hususundaki te'sirine geçelim. Ma'lûmdur ki pastacı dükkânlarında hem de en kibar, en yüksek pastacılar da pasta yenmeye girildiği zaman derhal bir tabak içerisine mütenevvia sekiz on pasta konarak gelir, onun içerisinden arzu edilen yenir, diğerleri kalır. Pastacı dükkânları yalnız pasta yemeye mahsus bir mahal değildir. Oraya ekseriya iki arkadaş oturmak ve konuşmak

için de girer. Adeta bir nevi' gazinodur. Bunun için oralarda yalnız pasta değil, meşrubat da bulunur.

Bir pastacıya giren iki arkadaş yuvarlak mermer masanın etrafına karşı karşıya otururlar. Derhal önlerine birer küçük çatal bıçak ile birer tabak konulur. Ortaya da bi-l-intihâb yemek için mütenevvia pastalar doldurulmuş bir tabak bırakılır. İki arkadaş bir yandan konuşarak gülüşerek pastalardan birer dane intihâb edip tabaklarına alır ve yemeye başlarlar. Söz sohbet devam eder. Konuşurlar, gülüşürler. Belki o aralık bir üçüncü arkadaş daha gelir o da masanın kenarında bir yer işgal eder ve önüne getirilen tabak ve çatal bıçak ile bir pasta yemeye başlar. Arkadaşlar çoğaldıkça musâhabe de tatlılaşır. Nihayet hesab görülüb pastacıdan çıkılır.

Şimdi biz işi fen gözüyle daha doğrusu bir mikroskobla tedkik edelim.

Tatlı tatlı konuşulduğu ve görüşüldüğü zaman ne olur? Şübhesiz ağızdan çıkan birçok tükürük zerreleri orta yerde bulunan pastaların üzerine sıçradı ve ekseriyesinin üzerindeki yumuşak tabakalara yapıştı. Bu müşteriler gitdikten sonra kalan pastalar kalktı, üzerine birkaç dane daha ilave olunarak diğer bir müşteriye ikram olundu. Kim bilir böyle getirilen bir tabakda yekdiğerini müteakib kaç müşteri gören ve her birinden alınmış salya eczasını muhafaza eden ne kadar pasta vardır.

İşte dükkânını yüzlerce liralık tezyînâta boğan en mu'tenâ yerlerde de şu ortaya konulan pasta tabağının üzerine bir camlı kapak vaz'î hatıra gelmiyor. Ve bu sûretle o süslü kibar pasta hanelere kemal-i azametle girib çıkarken kim bilir ne kadar emrâz tohumları alınıb veriliyor.

Ben eminim ki, hanımlar pastacılığa başlar başlamaz ilk evvel bu mes'eleye ehemmiyet verecekler ve artık pastahanelerde üzeri açık pasta tabakları görünmeyecektir. Bir de bu pastalardan başka sokaklarda, tabelalarda ve dükkânların önlerinde satılan kuruyemişler. Mesela kuru üzüm, kavrulmuş fındık, badem vesaire

daima ellerle karışdırılır, toza toprağa ma'rûz bulundurulur. Ondan sonra yıkanır şeyler olmadığından öylece alınıb her nevi mikroblarıyla beraber yenir. İşte yakında tatbîk olunacağına vâkıf bulunduğumuz bir teşebbüs ile buna gayet mühim bir çare bulunmuşdur.

Hanımlarımızın keskin zekâlarıyla düşünülen bu çareden gelecek nüshada arîz ve amîk bahsetmek üzere risalenin hacmi müsaid olmadığından mübâhaseyi şimdilik burada kesiyorum.

Ahmed Edîb

Bilgi Yurdu Işığ, s.10-13

Amerika Âile Hayâtı

Amerika'da bulunan bir zatın seyahatinden olmak üzere İkdâm'dan alınmıştır.

...Bu programı biltabi' seve seve kabul ettim. İki gün sonra yoldaydım. Gazetecilerin husûsî treninde bir gün geçirir geçirmez anladım ki bu seyahat yalnız gazetecilik nokta-i nazarından değil, Amerika aile hayatını ve kadınlık âlemini tedkik nokta-i nazarından pek istifâdeli olacaktı. Kongreye iştirâk eden gazetecilerin bir kısmı kadındı. Erkeklerin de hepsi zevcelerini ve çocuklarını beraber alarak gelmişlerdi.

Senelerden beri her sene haziran zarfında Amerika'nın daima değişen bir noktasında bir araya gelmek i'tiyâdında bulunan yüzlerce kadın ve erkek büyük ve samîmî bir aile halini almışlardı. Üç dört gün kadar resmi bir kongre halinde bulunduktan ve bir senelik tecrübelerini birbirine anlatarak mesleklerine ait

meseleleri müzakere ettikten sonra, birlikte birkaç haftalık bir tenze seyahati yapıyorlardı.

Amerikalıların teklifsizliği bana birkaç gün içinde yabancılığı unutturdu. Herkesle tanıştım ve az zamanda çoğu hakkında iyice ma'lûmât topladım. Müşâhedâtım neticesinde şu fikrim kuvvet buldu ki, Amerikalılar cidden aile saadetinin sırrını bulmuş adamlardı. Hazır bulunan gazeteci zevc ve zevcelerle hepsi mevcudiyetlerini birbirine o kadar karıştırmışlar ki erkek ve kadının ferdiyetini kati bir ciddiyetle ayırmak imkân haricinde idi. Zevc ve zevce aralarında taksim-i vazâif etmiş bir gül teşkil ediyorlardı. Teşebbüslerde bulunmak ve bunları ileri getirmek vazifesi, yani daha ziyade âmili cihet erkeğe, düşünmek ve her türlü fikrî işlerle uğraşmak kadına düşüyordu. Amerika reis-i cumhuriyetinin birkaç gün evvelki gazetelerde münderic, nutkunda “müsaviler arasındaki istibdâdan arı tarz münasebetten” bahis olunuyordu. İşte gazeteciler kongresinde gördüğüm aileler arasındaki münasebet bu tarzda idi ve her iki taraf için istibdâdan arı idi. Kadının şube-i tahsili ekseriyetle erkekten yüksekti. Fakat bu cihet bir müsâvâtsizlik hâsıl etmiyordu, çünkü buna mukabil erkekte de ortaya atılmak, hayatın malî cihetiyle uğraşmak vazifesi vardır. Erkek kadının birbirine karşı her cihetle müsavî bir mevkide bulunması aile hayatı ufak tefek asabiyetlerin, geçimsizliklerin fevkinde kalıyor. Daima vifâk ve samimiyetini muhafaza edebiliyordu.

Bu neticelere yalnız birkaç hafta Colorado'da gazeteci aileleri arasında vakit geçirdikten sonra vasıl oldum. Amerika'daki sair müşâhedâtımda bunları teyit ettikten başka yarısına sonra gazetecilerin Teksas'ta ant ettikleri ikinci bir kongrede bulunmak ve her iki kongrede tanıdığım bazı ailelerin daveti üzerine kendilerini şehir ve kasabalarında ziyaret etmek suretiyle de daire-i tedkikimi tavsi' edebildim.

Amerikalılar arasındaki aile âhının ve imtizâcının ve kadınların fikren yüksek bir mevkide bulunmalarının sırrı nedir? Bunu biraz anlatayım. Asırlarca Amerika'da kadınların mukadderi erkeklerden çok aşağı idi. Eski zamanlarda küçük yelken gemileriyle bahr muhiti geçmiş pek zahmetli bir şey olduğundan buna ekseriyetle

ancak erkekler katlanırlardı. Ark-ı ebyaza mensup kadınların mahdûdiyyeti hayatında kendine bir mevki mahsus verdirdiği gibi kadınlar da o zamanki şiddetli mübareze ve zahmetlere iştirâk etmek suretiyle erkeklere tam bir arkadaş ve muavin oluyorlardı. Zaten Amerika'da yaşayan adamlar ekseriyetle müsavatsızlık yüzünden Avrupa'yı bırakıp gelmiş olduklarından en büyük gayeleri yeni hayatta mutlak surette müsâvât temin etmekte. Müsâvât fikrini kadınlara da teşmil etmek kendilerine ağır ve yabancı gelmiyordu. Bununla beraber iş kadınların umumî icraata fiilen iştirak etmesine gelince Amerika'da buna iyice vakit mukavemet edildi. Bugün artık bu mukavemet tamamıyla kırılmış ad edilebilir Amerika artık öyle bir hale gelmiştir ki kadın erkek bütün ahali kendilerini heyet-i ictimaiyelerinin müsâvî hukukî müsavi vazâifi haiz birer uzvu diye telakkiye başlamışlar ve erkeklerle kadınlar birbiri arasında cinsiyet ihtilafından evvel, insanlık rabitasını görmeye alışmışlardır.

Amerika'da iptidai mektepten darülfünuna kadar bilcümle mektepler, umumiyet itibariyle kız ve erkekler için müşterektir. Hele Arap hükümetlerinde bunun hiç istisnası yoktur. Şark hükümetlerinde adedi derecesinde mekteplerin büyük bir kısmı hala kızlar için ayrı, erkekler için ayrıdır. Mekteplerde muallimlik yavaş yavaş kadınlara mahsus bir meslek halini almaktadır. 1914 istatistiklerine göre darülfünunda dâhil olmadığı halde Amerika'nın umûmî ve husûsî bilcümle mekteplerinde tedrisâd ile meşgul olan 683,415 kişinin 518,670'i kadın, yalnız 164,845'i erkektir.

Ekseriyetle kadınlar tarafından bir arada terbiye ve talim edilen kız ve erkekler daha küçük yaştan birbirine müsâvî mertebede bir arkadaş nazarıyla bakmaya alışmakta ve cinsiyet farkını olduğu tarzda hissetmeksizin büyüüp yetişmektedir. Dünyada kızlarla erkeklerin Amerika'da olduğu kadar çok bir arada arkadaşlık ettikleri bir yer olmadığı halde Amerika'da ahlak her yerden saf ve yüksektir. Bekâret hususunda her memlekette erkekler kadınlarda ne bekliyorsa, Amerika'da erkekler bunu kendi kendilerine de teşmil etmeyi pek tabi görmüşlerdir. Bu hususta ekser Amerikalılarda derin bir taassub vardır. Kadın arkasından koşmak

ve kirli münasebetler tesis etmek hususundaki hafif Avrupa itiyatlarına Amerikalılar umumiyetle yabancıdırlar.

1911 senesindeki Pensilvanya’da kâin Pokono’da bir talebe ictimainde bulundum. Burada erkeklere ahlak hakkında bir tabip bir Protestan vaazı tarafından tabi ahlakı konferanslar verildi. Vaazın ahlak-ı cinsiyeyi muhafaza hususunda verdiği nasihat şu idi: “Hiçbir zaman dost ve arkadaşlığınızı yalnız erkeklerden intihap etmeyiniz. Erkeklerde bir arada bulununca birbirlerini doğru yoldan ayrılmaya sevk ederler. Aralarında çirkin ve mütecaviz birer cevvaliyet gururu ve bir hafiflik peyda olur. Bilakis arkadaşlarınızı tahsil görmüş temiz ahlaklı kızlardan intihap ederseniz. Kadınlara elde edilmeye çalışılması mübah bir eğlence vasıtası değil, hürmete layık iyi bir arkadaşın nazarıyla bakmaya alışsınız.”

Amerika filhakika her erkeğin iptidai mektebinden beri peyda edilmiş kız arkadaşları vardır ki bunları erkek arkadaşlarından ayırmaz. Bir erkek arkadaşıyla birlikte yemeğe, tiyatroya gittiği gibi kız arkadaşıyla da böylece gezer. Kızın da yine böyle mektepten peyda edilmiş birçok erkek arkadaşları vardır. Bu arkadaşları arasında kıskançlık meçhul bir şeydir. Evlenmek seni gelince birçoklarının ahlak ve i’tiyadadı hakkında peyda edilen etraflı ma’lûmâtına istinaden, herkes kendine en münasip gördüğü kız veya erkeği hayat arkadaşı olarak intihab eder. Eğer fikrinde aldandığını anlarsa mahkeme tarikiyle talak yolu açıktır. Amerika’da gönül hoşluğu ile pek çok talaklar vuku bulur. Lakin bir defa talak tehlikesini atlatmış izdivaçlar mutlaka gayet sağlam ve samimi olur.

Burada bil-tabii ekseriyetten bahsediyorum. Avrupa ahlakı dairesinde yaşayan bir kısım zenginleri ve bir de Amerika’ya geldikleri halde henüz Amerikalaşmayan ecnebileri istisna ediyorum. Orta halli Amerikalılar arasında da kaide haricine çıkan bulunamaz diye iddia etmek gülünç olur. Fakat bir memleketi tavsif ederken istisnalardan değil, ekseriyetten ve ekseriyetin tabii olduğu kaidelerden bahsedilmesi pek tabidir.

Amerika’da kadınların iyi tahsil görmesi ve iktisaden erkeklerin nüfuzu altında bulunmaması da aile hayatına hüsnu tesir etmektedir. Bir kadın daima kendi se’i ile geçinebilir. Bunun için hiçbir zaman sırf geçinmek arzusuyla rızasının hilafında bir izdivaç ve rabıtasını akdetmez. Erkek de bunu bildiği için zevcesine, eline bakan, istibdadına tahammüle mecbur olan bir kadın değil, kendisiyle iki tarafın müşterek arzu ve meramı mucibinde müsavata bir rabıta akdetmiş bir insan nazarıyla bakar.

Müsaadesizliğine rağmen Amerika’da kadının hayat-ı umumiyedeki mevkesine dairede birkaç söz söylemek isterim: Biraz evvel de söylediğim gibi Amerika’da kadının seviye-i tahsili erkekten yüksektir. Erkekler a’dâdı veyahut kavaj tahsilini ikmal ettikten sonra amili faaliyetlere girişmeye meylederler. Darülfünun tahsili görenler arasında kadınların nispeti pek yüksek olduktan başka günden güne bir kat daha terfi etmektedir. Erkekler pek çok para kazanmayı bir esper haline koymak istedikleri ve mahdud bir maaşla geçinmekten hiç hoşlanmadıkları halde kadınlar bilakis âlemi ve içtimai zevkler veren meslekleri tercih etmektedir. Memleketin vazâif-i talimiye ve terbiyesi kadınların elinde olduğu gibi, Arap hükümetlerinde maarif meclislerinin müntahib azası bile ekseriyetle kadınlardan ibarettir. Bundan başka bilcümle ictimai faaliyetlerle kadınlar meşgul olurlar. Kadınlar cemiyet içinde seviye-i medeniyetin yükselmesini, fenalıkların kalkmasını, cemiyet azasının her cihetle daha merfu, mesut, daha temiz bir hayat geçirmesini temine çalışmayı vazife edinmişleridir. Kumara, içkiye umur idarededeki suistimale, fabrikalarda çocukların istihdamı gibi fenalıklara karşı mücadele açanlar ve daima surette hükümetlerini, şehirlerini ictimai nokta-i nazardan ileri sevk edenler daha ziyade kadınlardır. Kadınlara hayat-ı umumiyede bir yer verilmemesine ve onların yeri ev olduğuna kani olan sabık reis-i cumhur mester-i rezvelet. Amerika’nın Arap hükümetlerini dolaşıp kadınların neler yaptıklarını gördükten sonra tebdil-i meslek etmiş ve dört sene evvel terakkiperveran diye yeni bir fırka tesis edince kadınların her hususta erkeklere müsâvî olmasına fırka programına ilk madde olarak geçirmişti.

Bütün Amerika'nın birçok hükümetlerinde kadınlar siyasi hak rey sahibidir. Her türlü intihabat karıştıkları gibi en yüksek mevkilere bile intihap olunabilirler. Hükümet-i müttehidenin a'yan azalığına kadar çıkmış kadınlar vardır. Muhtelif hükümetlerin a'yan ve mebusan meclisleri azalıklarına, muhtelif-i münasibe ve bilhassa maarif umuriyetinin başına kadınların intihap ve tayin olunması artık Amerika için kimsenin nazar- ı dikkatini celb etmeyecek adi ve tabi bir şey şeklini almıştır.

Ahmed Emîn

Bilgi Yurdu Işığı, s.206-208

Resim Konferansı

Hanımlar! Medeniyetin terakkisine ve insanların teâlî ve tekâmülüne irfânına hadim olan fûnûnun en kıymetlilerinden biri de fen dersimdir ki bu hususta birkaç söz söylemek sırası bize gelmiş olduğundan uzun uzun söylemekten ise muhtasaran yazmış olduğum şu makaleciğimi size okuyor, makale iktifa edeceğim işte makalemi okuyorum:

Her sınıf halka bî nihaye menâfi' olması hasebiyle bilcümle akvâm mütemeddine andında pek büyük bir ehemmiyeti haiz olan san'at bedia- i resim bütün akvâm-ı beşerin okuyup anlayabileceği bir yazı verilsin, umumidir resim; yazının lazım gayrı mefârikidir, çünkü yazmakla ifadesi mümkün olmayan mahalde resimin delaletine ihtiyaç hasıl olur ki işte evvel vakit resim yazının tamamı ve belki mütemmemi ve lazım gayrı mefâriki olduğu tezâhür eyler. Bugünkü müdevvenât-ı mevcûdenin sahifelerinde ve ders için duvarlarımızı tezyîn eden levhalarda görülen şekiller ve resimler delâlet ve ifadesine ihtiyaç kat'i hâsıl eylediğimizi irâe ve ispat eylemez mi. İşte terakkiyat-ı medeniyeden akıllara hayret veren teyyareler taht-el bahireler, diritnotlar, şimendiferler, otomobiller, toplar, tüfenkler ve daha bu gibi

nice âsârın vücuda gelmesinde ve bunları meydana getirmek için isti'mal edilen âlât ve edevatın dahi vücut bulması için sırf zihin eden insanların mefkûresinin mahsulesini kağıt üzerine yazmak ve onun mütemmemi olan çizmekle kaveden fiile çıktığını tasdik ve teslimde ashab-ı akıl ve iz'ân asla tereddüd etmezler, anıncün yazmak bilenlerin bir parçada çizmek bilmeleri bir vecibe-i medeniye bir lâzıme-i irfan değil midir?

Resim; görmek hassasının tekâmülüne ve tabi' selîmin ve zevk-i bedi'in izdiyâdına ve her dürlü sanayi'in çabuk öğrenilebilmesi isti'dâdının husûlüne sebep olucu bir feyz-i sübhânıdır. Medeniyet terakkî ettikçe resme o nisbetde ihtiyaç artar. Anıncün resim medeniyetin tarîk-i terakkî ve tekâmülde bir rehber-i mutlakıdır.

Resim; insanın kuvve-i müfekkiresini temenni eder ve bu müfekkireyi kâğıtlar üzerine çizmek ve resmetmekle meydana koyduğu gibi şairlerin ve edîblerin tasvir ve ta'rîfde izhâr-ı aciz eyledikleri hali ressam fırçasıyla pek vâzıh ve pek selîs olarak ifade ve eş'âr eyler.

Resim; tasrif ve iktisâd cihetiyle de bilcümle mesalîk ashabına bir rehber-i müşfiktir ve mesleklerinde tekâmül ve ihtisas tam peyda etmek isteyenler mutlak resmin delaletine ihtiyaç kat'î hâsıl eyler. Hâsılı resim fikir ve nazarın takamülüne hadim olduğundan resim bilenlerin bilmeyenlerden daha ziyade güzel görebileceğinde ve daha güzel tefekkür edebileceğinde ve tarz-ı telbis ve tefrişde daha intizamperver olacağında iştibah yoktur.

Resim; mûsikî gibi insana te'sir bahşolur ve ruh resimle mütelezziz ferah-nâk olur. Anıncün resim, şiir, mûsikî bunlar birbirinden ayrılmaz ve insanların doğrudan doğruya ruhları üzerinde ulu te'sirler vücuda getiren birer mevhibe-i sübhânıdır.

Resim; hayatından da bîhak müstefid olur zira eline aldığı ufak bir çiçekde göreceği elvan ve eşkâlin ve beyinlerinde olan ahının aheng ve imtizacın temaşa tefekkürâtıyla hilkatde olan kudret fâtıra-i sübhâniyeyi idrak eyler ve bu vesile ile

maddi ve manevi hâsıl olacak ezvâk ve inşirah ile tabi'dir ki hayatından müstefid olmuş olacaktır.

Resmin ahlak üzerine de te'sir-i külliyesi vardır. Resimle iştigal edenler izâa-i vakit edici faidesiz şeylerle imrâr-ı hayat etmeyip daimi suretde elinde kalemi veya fırçası dahi olmasa hilkatın güzelliklerinden tatlı latif tettebbuât ile fikir ve nazarların tenvir ve tekâmülüne hizmet ederek tarihi vücuda getireceği birçok âsâr ile geçen umûriyyenin yadigârlarını iktitâf ettiği gibi müstakbelde dahi hayır ve rahmetle yâd ve takdir edilmeye bir vesile bulmuş ve bir âbide meydana getirmiş olur. Hâsılı ressamların edîbler, şairler derecesinde kaderleri bülend ve belki daha a'lâ ve bâlâdır.

Mâhasal resim bir fi'l ya bir san'âtın anlaşılması içün birçok sayfeler mütâlaasıyla vakit gaib etmekden az çok yorgunluğa ma'rûz kalmaktan kurtarıcı ve her teferruâtını yorgunluksuzca bir anda nazarlara arz ve eş'ar edici bir vasıta-i irfan ve bir muhibbe-i rahmandır. Bununçün resim dersine gayet mühim ve nâfi' bir ders nazarıyla bakarak tahsilinde sarf-ı mesaiden geri durmamanızı saâdet-i mülk ve millet namına sizlerden rica eder ve hazret-i Feyyâz-ı Kerim'den cümlelizin tevfiakat-ı ilahiyeye her dürlü ni'met ma'rifetden müstefid olmanızı niyaz eylerim.

Ali Rıza

Bilgi Yurdu Işığı, s.75-77

Monolog

Yüksekçe bir mahale çıkmış olan bir hanım:

Bakınız muhterem hemşirelerim bugün size neden bahsetmek istiyorum. Aramızda ehemmiyet verilmediğini gördükçe pek müteessir olduğum bir şeyden. O da hendese fennidir. Biz az çok yazı yazmayı, hesap yapmayı musiki, lisân

öğrenmeyi istiyoruz da hendese hatırımıza bile gelmiyor. Zannediyoruz ki bu yalnız mühendislere lazım bir fendir. Bizim de mühendis olmaya niyetimiz yok yahut bu fen mekteplerde numara almak için zorla öğrenilen bir fendir. Biz de mektepte değiliz öyle ise bize de hendesenin lüzumu yok.

Hâlbuki işte bu katiyen böyle değil. Bence az çok hendese bilmekten hiç birimiz âzâde olamayız.

Hayır, orası tuhaf değil hepiniz her gün hendese ile iştigal ettiğiniz halde bunun farkında olmuyor ve onun için de usulü dairesinde fennen öğrenmeye lüzum görmüyorsunuz.

Öyle ya ayinenin karşısına geçiyorsunuz, süsleniyorsunuz, başınızı düzeltiyorsunuz, sonra üstünüzü başınızı değiştiriyorsunuz. Bunları ne için ayinenin karşısında yapmaya lüzum görüyorsunuz? Çünkü yaptığımız şeylerin size yakışıp yakışmadığını anlamak istiyorsunuz. Bir kusur görürseniz derhal tahsîhe çalışıyorsunuz. İşte bu süslenmeler, bu hazırlanmalar hep biçimlere dikkatten ibarettir ki biçim “hendese” demektir.

Biraz daha söyleyim, yine hazırlanır iken çarşafın, peçenin vaziyeti size yaraşıp yaraşmadığı tedkikâtına giriyorsunuz. Bazen bu pek uzun sürecek kadar yoruluyorsunuz fakat bunların, şu biçimlerin nasıl hâsıl olduğunun ve ne suretle yapıldığının farkında mısınız?

Hayır, çünkü hendese nedir bilmiyorsunuz.

Süslendiniz, çarşaflandınız, sokağa çıktınız, yine hendese fenni sizinle beraberdir. Sokakta etrafınıza baktığınız zaman bir ev görürsünüz. Cumbası eğri, divarı mail, kapısı çarpılmış... Onu beğenmezsiniz, fakat diğer taraftan başka bir ev görürsünüz aksamı mütenazır her tarafı sağlam, düzgün bulunur, nazarınızı okşar,

onu beğenirsiniz. Demek ki hendeseye riâyet ediyorsunuz da farkında değilsiniz, çünkü hendese bilmiyorsunuz.

Gideceğiniz evin içerisine girdiğiniz zaman odaları çarpık çurpuk oldumu beğenmezsiniz. Mefruşatı gayri muntazam konulmuş istihfâf eyler birbirinize bakışırsınız. Bizim halkımız îcâbâtı yani kadınlık her şeyden bir kusur ararız ve derhal de görürüz. Bütün bunları görmekle bu şekilsizlikleri anlamakla hendeseye riâyet edilmemiş olduğunu fark edersiniz, lakin hendese nedir bunu bilmiyorsunuz. Matbaha girdiğiniz zaman tencere niçin yuvarlak? Ocak niçin dört köşe şu ve bu her ne ise neden bu biçimde yapılmış bilmezsiniz. Çünkü hendeseye aşına değilsiniz. Bütün bunları bırakalım, kendi evimize en hususî odamızda yatağı yaparken yatağın eğri konulduğunu görüp anlıyorsunuz. Yanlarının divara amûd bulunmadığını fark ediyorsunuz da bunun ne demek olduğunu farkında olmuyorsunuz. Çünkü hendese bilmiyorsunuz.

İşte hanımlar dünyada gözünüzle gördüğünüz ne varsa hep hendese ile yapılmıştır. Demek ki hendese; arzu olunan bir şeyi düzgün, hoş ve arzuya muvaffak bir suretle yapmak için bilinmesi lazım gelen fenne denilir. Diye bir tarif yaparsak yanılmamış oluruz.

Bir de hendese bize bir şey daha öğretir. O da arzu ettiğimiz şeyin resmini yapmak, her şeyi istediğimiz biçime sokmaktır. Bunun için biçkinin esası hendesedir. Hendesesiz biçki öğrenmek mümkün değildir. Hendese güzel öğrenilirse söylenilen sözler bile daha güzel, daha muntazam olarak ağızdan çıkar. Dersem mübalağaya mahal etmezsiniz ya? !

Öyle ise şurasını kemâl-i cesaretle söyleyeyim ki, kadınlığın medar-ı ziyneti hüsn-i kelimadır.

Bu halde söze, telbise, ziynete, meskene, sıhhate, elhasıl hayatın kâfe-i lüzumuna tealluk ettiğine göre hendeseyi öğrenmemek hanımlık için bir kusurdur.

Bazı ulema hendeseyi her şeyi idareli ölçmek biçmek için icat edilmiş bir hesti fenni diye telakki ediyorlarmış. Biz ev idaresiyle de mükellef bulunduğumuz için, iktisat beyti nokta-i nazarından da hendeseye muhtaç bulunduğumuzu anlıyoruz. Hendese bilen herhalde daha az kumaşla giyinir, daha az şeyle evini tefriş eder.

Öyle ise haydi ittifak edelim de Bilgi Yurdu'nun hendese derslerine muntazamen girelim. Böyle müessese böyle bir ders bizim için hazırlanmış iken istifade etmemek gibi bir hatada bulunmayalım hanımlar.

Âsım Nihâd

Bilgi Yurdu Işığı, s.112

Letâif

Bir Hanım ile Tahsîl-dâr Arasında

Tahsîl-dâr: (Hesab pusulasını vererek) Hanım efendi bugün hesabı lütfederler mi?

Hanım: Hayır efendim bugün vaktim yok başka bir zaman geliriz.

-Efendim kabil değil. Çünkü bizim efendi parayı almadan kat'iiyen mağazaya gelmeyeceksin dedi.

-Öyle ise efendin seni nazikâne bir sûrette hizmetden çıkarmış da haberin yok.

-..... ! ?

İki Hanım Arasında

-Nasıl Şahver hanımı görüyor musun? Yine suratı asık, çehresi eğik bir halde mi geziyor?

-Hayır şimdi ön dişleri arasına iki altın diş koyduralı daima gülmeye uğraşıyor.

Beyhan

Bilgi Yurdu Işığ, s.220-224

Zulmetlerin birisi sena-yı ahter-i şimâl,
Gurbetlerin anısı, güzel duhter-i leyâl,

Çıkıldım, başımda toprağı bir taze matem,
Etmek için seninle yetîm-âne hasbîhal.

Yüz, göz ölüm gubârı içinde boyun bükük
Durdum bu âstânede müstagrık-ı melâl.

Bir sadıma yıkdı ta temelinden kava'mızı,
Eyvah sevgili babamız etdi irtihâl.

Hasretde kaldık ah o nedimin lika'sına;
Dünya gözüyle görmeye yok artık ihtimâl.

Bir derd bîaman ile uğraşdı birkaç ay;
Günden güne bürüdü güzel vechini kelâl.

Sağlık ile ölüm o muazzez vücuduna,

Son hırs ile temellük için ettiler cidal.

His ettiği elemeleri faş etmedi bize,
 Birgün şikâyet ettiğini duymadı ıyal.
 Hiç belli etmek istemeyib ızdırabını,
 İnkâr ve ketum ederdi edildikce hep sual.

Lakin ayandı hastalığın kahr-ı sultı,
 Kâr etmedi ne tıb ve tedavi, ne ibtihâl.

Feryâd, gitdi elden o hamîmiz el aman
 İmdâd çıkdı elden o gencine-i kemâl;

Toprakda şimdi hayf, o vücud-u muazzezi.
 Ondan kalan nedir bu gece? Sade bir hayal!

Boğsun kerîler beni, boğsun bu nâleler,
 Nazar eyledim hayata müebbed bir infîâl!

Mahz-ı elem imiş bu hayatın hakikati,
 Âmâlimiz serâb huzûzâtımız hayal.

Kahr ü bâaman ölümün pençesindeyiz;
 Yokluk demek, netice, şu varlıktaki maîl.

Eyvah mün'adım mi bugün Mustafa Nedim!
 Bir sâhib-i kemale de şâmil midir zevâl?

-Asla onun bu kâbenin altında ruhu var,
 Ma'nen yaşar hasaline eylersek imtisâl.

Dünya yüzünde bir mülkiyet nişanesi
Kaldıkça Mustafa da o müddetçe lâyezal.

Hissimce ruh için ebediyet, bekâ budur;
İnsâl bînihayeyi bağlar bu ittisâl.

Hüznüm bu felsefeyle tesellimi ısıtıyor;
Heyhat! Kalb zarı nesli bugün mahâl.

Gözyaşlarımla silmeliyim şimdi bunları,
Kâbus, gam fakat buna da vermiyor mecal.

Ah ağlasam biraz bulurum belki sükûn,
Ah ağlarsam biraz bulurum belki i'tidâl.

Bir muhtazır iniltisine benziyor sözüm,
Nevhim bile benim gibi artık şikeste-i bal.

İsyana da tahammülü yokdur mizacımın;
Sinemde bir ateş yalnız eyler iştigal.

Feryadımı, fîganımı hatta boğan, ezen
Bir yas içindeyim ki ederek en fasîhi lâl

Âlâm-ı fırkatin bu kadar cân-güdâzını
Tasvire var mıdır yetecek kudret-i mukâbil?

Kâbus ağırlığıyla çökünce gam ve elem
Sardı bütün hüviyetimi beht ve enid hâl

Hala o baht ve hayretim etmektedir devam

Hala dilim tutuk mütezalim lisân-ı hal.

Hala hoş ve ebkem, arar yaslı gözlerim
Yıldızların içinde onun nuruna hemâl.

Her aşınaya meclis ve mahâfilde, muttasıl
Zihnen “Nedim nerede?” diye eylerim sual

Heyhat! Ey Nedim, seni zayi’ eyledik,
Ey hâdî-i muazzezimiz, ey melek-hisâl!

Andıkça her zaman yanarım son nigâhını,
Hem hızzeti, hem tecellüdü eylerdi iştilal.

Hala o öldüğün gecenin tayf-ı haili,
Afâkı gösterir gözüme bir yığın zülâl.

Nisandaki hazânı görüb ağladı bahar,
Nev-i mâhı muhterem recebin oldu pîr- i milâl.

Yok... Yok, hazân önünde değil hep gözündedir,
Bîçare gönlüm, işte çiçeklendi her nihâl.

Gitti Nedim, kendine gel ey Fuad zar
Hep sendedir milâl, te’sir-i elem, hazân.

Ekdâr ki Tabiât-ı lâ-kayda atf edib,
Malım yekenle eyleme beyhûde işgâl.

İnsan tefe’ül etmeye meyl eyliyor fakat
İmdada geldi defni günü bir güzîde kal.

Ahzar olunmamışdı henüz kabri, bekledik,
Rahmet ayrışdı hangi şâd etdi bol zülâl.

Hazar hep sevindi bu hüsn-ü tesâdüfe
Ettikse de o yağmur ile biz de igtisâl,

İhvânla yekzeban tefe'ül edib dedik:
Hüsn-ü hitâm ve akıbeti oldu dâll.

Ey muhterem Nedim kemâlat, elveda!
Allah'a evvel emanet ya mefhar- ricâl!

Reyyân ebr mağfîret ve rahmet eylesin
Her lahza ruhi payını dahi lâyezal

İznin olursa levh-i mezarında Hak için
Atideki kitabeti yazdım bil-irticâl:

“Bir nebr-i fâzilet idi Mustafa Nedim,
Âfâkımızdan eyledi cenane intikâl.

Cism-i afifi şimdi emanet bu toprağa;
Vehinde müncelî idi Pakize bir cemâl.

Mevkûf idi hayatı bütün halka hizmete,
Şâyan imtisâl idi gösterdiği misâl.

Tâbian halim be adil idi hakşinas idi,
Her bir işte mail-i tertib ve i'tidâl.

Meyl etmedi tehekküme ikbâle servete;
Bilmezdi hiç ne türlü olur hırs cah ve mal

Hâkimdi kendi nefesine, gayet nezih idi.
Hadimdi millete vatana ondaki kemâl.

Ey zâirin namını rahmetle yâd eden,
Bir fâtihayla şâd eden ey ehl-i fazıl ve hâl.

Ruh-u lâtif ve pakını şâd edib
Didâr ile benâm eder heman zaval cilâl.

Tarihi de Fuad beşaretle bir kahr.
Kurb-u ganîde buldu Nedim kible-i visâl.”

Fuâd Hulûsî Bey

Bilgi Yurdu Işığ, s.147-150

Serbest Terbiye

Tabiata ve kavânîn-i tabiata muvaffak ve mütâbık olmayan hiçbir kanun, hiçbir nizam-ı bekâ bulunmayacağı gibi, yine tabiata muvaffak olmayan hiçbir ahlâka da güvenilmez. Bir insan denilince evvel emirde o insanın sanî’ bir şey olmayıp bu tabiatın, bu kâinatın bir cez’i, bir parçası olduğunu düşünmeli. Onun da kavânîn-i mevcude-i tabîyye ile yaşamakta olduğunu ve onun haricine çıkamayacağını bilmeli ve ona göre kendisine verilecek terbiyenin yahut riâyeti

matlûb olan ahlâkın, o kavânîn haricinde kalmasına dikkat etmeli. Yoksa tabiate muhalif olan sanî' ahlâk kaideleri bir müddet ziverle yaşasa bile nihayet mahvolur ve daima o insan fırsat buldukça onun haricine çıkmaya can atar. Çünkü o kavaid-i ahlâkiye dâhilinde kalmak gayrı tabi, harice kaçmak ise tabîyyedir.

Ahlâkın daima böyle sanî' bir takım tertiplere tabi tutulmak istenilmesidir ki, dünyada ahlâksızları çoğaltmış ve her yerde muhtelif kavânin ve kavaid-i ahlakiye meydana getirmiştir. Şimdi bir kere sûret-i umûmiyede nazar-ı itibara alalım!

Her şeyin bir kere tarifini yapmak icap eder. Öyle ise ahlâk nedir bunu anlayalım.

Ahlâk; beni nev'ana iyilik etmek ve fenalıktan ictinâb eylemek yolunu gösteren kavaidin heyet-i mecmuası olup, bu kavaidden teşkil eden ulemada ilim-i ahlâk tesmiye olunur.

Bu kavaid-i ahlâkiye tarafından muhtelif suretlerde telakki edilerek ortaya konmuş ve herkes kendisine telkin edilen kavaid-i ahlâkiyeye riayet ettiği zaman kendisinin ahlâklı hareket ettiğine kanaat ile müsterih olunmuştur.

Hâlbuki herkesin ahlâk diye yalnız bir nevi şey tanımları icap ettiğine rağmen, bu husustaki kavaid-i mevzua o kadar çok muhtelifdir ki içinden çıkmak kabil değildir.

Yani kavaid-i ahlakiye her vakit her yerde herkes için bir değildir.

İlm-i ahlâk kadar kavaidi:

Zamana, mekâna, eşhasa göre değişmiş başka hiçbir ilim ve fen yoktur. Hatta zamanımızda görüyoruz ki aynı yerde bile zengine, fakire, erkeğe, kadına, efendiye,

hizmetçiye, kaviye, zayıfa göre ayrı ayrı kavaid-i ahlâkiye vardır. Eski ahlâk kanunlarına bakalım onlarda da ihtilaflar görürüz.

Milad-ı İsa'dan beş yüz sene evvel gelmiş olan Çinli Konfüçyüs ahlâka bir kaide-i esasiye olmak üzere: “ Size diğerlerinin yaptığını istemediğiniz şeyi siz de başkasına yapmayınız.” demiş ve yine bu zât insanlar arasında muamelata esas olmak üzere: “ Size ne yapıldığını isterseniz diğerlerine ancak onu yapınız.” Kaidesini vazi etmiştir.

Yine Konfüçyüs: “İyilik ve fenalık hususunda hem mecazat ve hem mükâfat gözeterek ve fenalığa fena, iyiliğe iyi muamele ediniz ve iyiliği katiyen unutmayınız.” demiş. Hâlbuki muasırı bulunan Lauçu Laetsen bu hususta biraz daha ileri giderek, kendi eserinde fenalığa da iyilik yapınız diyerek insanların pek ziyade halim ve mûlaet sahibi bulunmalarını arzu etmiştir.

Bu kavaid-i esasiye ortaya konduktan sonra herkes buna riayet etmiş. Ondan sonra gelen bilcümle vazi' kanunlar, edyan hep iyilik ve fenalık tabirleri üzerinde yürüyerek iyiliği emir, fenalığı nehi etmiş ise de iyilik ve fenalığın tarz-ı telakkileri gittikçe değişmeye başlamış. Bazı yerde iyilik ad edilen şey diğer mahalde fenalık hatta cinayet sayılmaya başlamış, bu suretle kavânîn ve kavaid-i ahlâkiye dahi tevi' ve teksire etmiştir.

İyilik nedir?

İnsanlara iyiliği öğretmeden yalnız iyilik yapınız demek fena gelir mi? Fenalık nedir? İnsanlara yalnız fenalıktan sakınınız demek kâfi görülür mü?

Evvel emirde iyilik fenalığın ne olduğunu açıkça söylemek ve öğretmek lazımdır. İşte bunun tabiatında tabiatı nazar-ı itibara almaz isek bu babdaki kavânîn ve kavaid-i esasiye ve sabiteyi hiçbir yerde bulamaz. Çünkü birinin iyilik dediği şeyi diğerinin fenalık telakki eylediğini bir yerde yapılması caiz olan şeyin diğer mahalde

gayrı caiz bulunduğunu görürüz. Acaba insan her şeyin iyi veya fena olduğuna bir hüküm çıkarabilmek için bir vasıtaya malik midir? Doğru bir netice çıkarabilir mi? İnsanın kendinde mevcut olan ziya-yı hakikat bu meseleyi tenvire kâfi midir?

Ma el-teessüf hayır.

Vicdan emin bir rehber değil midir?

Ona tabiat kâfi gelmez mi?

Hayır, katiyen emin değildir. Ona tabiat kâfi olamaz. Çünkü vicdan diye herkeste mevcut bir şey yoktur.

Vicdan denilen şey:

Zaman ve mekânla, vazife ve iştigalle eşhasın vaziyet-i ictimaiyesiyle tebdil ve tahvil eder.

Aynı şahısta bile vicdanın daima bir suretle kalması mümkün değildir. Çünkü onun müktesebât-ı fikriyesi, tecaribi, müşahedâtı daima tebdil ediyor ve vicdan namına olan netice-i muhakemâtı da ona göre tebdil ve tahvil eyler. Evvelce iyi gördüğü şeyler şimdi fena ve evvelce fena gördüğü şeyler şimdi iyi görebilir. Daha garibi vicdan senle dahi tebdil eder.

Bir çocuğun vicdanı bir gencin vicdanından farklıdır. Bir gencin vicdanı da yaşlı bir adamın vicdanından ve onunki de keza bir ihtiyardan vicdanından başkadır.

Daha ileri gidersek aynısında bile ahvâl-i sahiyeye nazaran vicdan farklıdır.

Ne kadar şahıslara tesadüf ederseniz ki iki nevi vicdan maliktir. Yani yorulduğu veya acıktığı vakit serttir yani tahammülsüz, mizac bir vicdana; tok ve rahat olduğu vakit âlicenap, geniş, iyi diğer bir vicdana malik görülür.

İyilik ve fenalığın herkese göre değiştiiğini pek de çabuk kabul edemezsiniz. Buna gayet açık misaller gösterebilmek için biraz kabail ve haşiyeden bahsedeyeğim:

Bazı kabail vardır ki evlatlar bilhassa oğullar ihtiyarlamış ve artık adalatının faaliyetine Halil gelmiş babalarını öldürmek vazifesiyle mükelleftirler ve başka yerlerde bir cinayet sayılan bu hal onlar için babalarına pek büyük bir iyiliktir. Çünkü onların itikadınca bir insan öldüğü vakit cennete gitmezden evvel öyle bir yerden geçer ki orada birçok hayvanat ve şeytanlar vardır. Eğer evlat babasını öldürmezse o babanın gittikçe vücudu düşer, kuvveti azalır ve neticede pek ihtiyar ve halsiz kuvvetsiz iken öldüğü vakit oradan geçemez. O şeytanlarla, o havyalarla mücadelede mağlup olur. Nihayet geri dönerek cehenneme gider. İşte o vakit buna sebep olduğu için oğlunun vicdanı mu'zib olur. Hâlbuki babasını daha evvel öldürse kuvveti biraz yerinde ve daha yaşamak iktidarına malik iken öldürdüğünden dolayı onun hayvanat ve şeytanlara mukavemet edeceğine emin olarak vicdanen müsterih olur.

Yani babasını öldürmemek bir evlat için yapılacak en mukaddes bir vazifeyi terk etmek demektir.

İşte okyanusya kıtasındaki Melanezyalılar andında bu adet ve bu hal alan caridir.

Güzîde

Bilgi Yurdu Işığ, s.81-83

Büyük Kadınlar

Hanımlar,

Tabîatta tagyîr etmez bir temâyül vardır; evde aynı cinste şeylerin bir araya toplanmaları en aşağı tabakadaki hayvandan başlayarak en yüksek tabakadaki insanlara kadar bu temâyülü görürüz. Hayatın herhangi bir şu'besinde olursa olsun, cahil, âlim, san'at-kâr, mütefennin bir meslekte, bir fikirde, bir ahlâkta olanlar bir araya toplanmak için vesileler bulurlar îcâd ederler.

Memleketimizde aşçılar, hamallar kahvelerinden, ressam, mühendisler cem'iyetine kadar aynı kanûn-ı tabîatin te'sîrini görüyoruz. Yalnız burada mı böyledir, hayır dünyanın her tarafında! Yalnız memleketin terakki ettikçe, hem meslek, hem san'at, hem ırk insanları bir araya rabt edecek vasıtalar, vesileler, müesseseler daha muntazam ve sebât-kâr bir surette teşkil eder, tevsî eder. Bu fikir bu temâyül bugün Panslavizm, Panjermanizm, yaptığı gibi yarın da Panislamizm, pan daha bilmem ne izm yapacaktır. Eğer bugün yalnız insanların öbek öbek birer kitle halinde bulunmalarının millî, ırkî, felsefî esbâbını araştırarak olsak kendi başına bir konferans hatta sıra ile birkaç uzun konferans husûle getirebilirdik. Hâlbuki maksadım o değil, yalnız mevzu'mun sûret- i intihâbında benim de bu temâyül-i tabîiye tutulmuş olduğumu mukaddimce size söylemektir.

İşte bütün bu mehtelif millî, ırkî ittihâdları küçük büyük şu'beleri gibi bir de bütün dünyayı ikiye inkisâm ettiren birer ittihâd vardır, kadın ve erkek ittihâdı. Sakın bugün size feminizmden bahsedeceğim ve kadınlık âlemiyle erkek âlemi arasına nifâk sokacağım zannetmeyiniz. Bu iki oğlu olan bir kadın için gayr-ı kabil olduğu gibi hiçbir kadın bu kadar ki, babası, oğlu, kardeşi, zevci hülâsa akraba ve sevdikleri arasında erkek ensârı bulunmaktan kurtulabilsin! Onlar için bütün dünyayı ikiye ayıran bu bazı ve bir de resmî şu'belere bazı yerde de yalnız kalplerde kalan bu kadın ittihâdında diğer büyük erkek ittihâdına karşı bir husûmet beslemek kabil değildir.

Yalnız nasıl hayatın her şu'besinde mesela umûm askerin büyük bir kahramanlık gösteren bir askerle, umûm ressamların harikulade bir eser san'at vücuda getiren bir ressamla nasıl iftihâr ederlerse umûm kadınlar da herhangi cins ve millete mensup olursa olsun büyük bir nâm ve şân kazanan kadınla iftihâr ederler. Eğer bu büyük kadın kendi dâire-i ictimâiyyeleri, milletleri arasında ve kendi zamanlarında bulunursa bu iftihârları nazâif eder. Fakat iki bin sene evvel gelmiş bütün bütün başka bir millettten doğmuş bir büyük kadın çehresi de en cahil ve aciz bir kadının ruhunda bir mahzûziyyet dalgası kabartır. Ve bunun için bir kadın cem'iyyeti için intihâb edilen mevzu'lar arasında büyük kadınların ruhumuza yakın bir mevzu' olacağını tahmin ettim. Ve tahminde aldanmıyorum zannederim. Bugün size siyasî, fikrî, ictimâî birtakım büyük kadınlardan bahsedeceğim, bunların ekseriyeti Türk olmaması bizce hiçbir esefi mûcib olmaz. Yalnız bu büyük tarihî aile arasında bizlerden de eş ve yoldaş göndermek için arzular uyanır değilmi? Yalnız büyük kadınlardan bahsettikten sonra size muhtelif tercüme-i hal sahîfeleri getirmiş olmamak için biraz da bütün büyük kadınları birine rabt eden husûsiyyetlerden bahsederek sözümü bitireceğim.

İnsanların bence siyasî büyüklükleri fikri ve rûhânî büyüklüklerinden aşağı olduğundan evvelce siyasî büyük kadınlardan sonra fikrî büyük kadınlardan ve en sonra da rûhânî büyük kadınlardan bahsedeceğim.

Siyasî kadınlar ekseriyesi hüküm-dâr ve hüküm-dâr ailesine mensûb olan kadınlar ve siyasetin pek ulvî bir tecellisi olan vatanperver kadınlardır.

Fikren büyükler âlim ve edip kadınlardan müteşekkildir.

Ruhen büyük kadınlar milletlerin dinî, ahlâkî ve insanî tekâmüllerinde büyük mevki' tutanlardır.

Hâlîde Edîb

Bilgi Yurdu Işığ, s.46-47.

Uyuz

Uyuz on sene evvel nadir tesadüf edilirken maa-t-teessüf bugün o kadar çokdur ki ta'rîz edilemez. Binâen-aleyh uyuzun ne olduğu ve ne sûretle sirâyet ettiğini muhtasaran arz edeceğim.

Ulemâ-yi Arab'dan Ali Abbas ve İbn-i Sina zamanında uyuzun sirâyeti hakkında bazı ma'lûmât-ı tarihiye varsa da 1834 tarihinde ilm-i nebâtât mütehassıs profosör Leyne tarafından bunu meydana getiren gayet küçük böcekler olduğu mikroskob ile görülmüştür.

Bu hayvancık derinin beşeresi altında saklı olarak bulunur. Buna sarkopt derler. Altı günde yumurtaları inficâr eder, yani açılır yavru çıkar husule gelir. Bunların evvela üç çift, sonra dört çift ayakları ve birçok tüyleri olur. Buna arus derler. Küçüklerinden erkek, büyüklerinden dişi husule gelir. Daima dişler daha çok bulunur. İşte bu hayvancıklar derinin en üstündeki tabakasının altına girer. Oradaki muhâfîyi ezerek husule gelen mâyi'den beslenir ve beşerenin altında bir milimetreden beş santimetreye kadar kendisine bir yol açar ve tünelin nihayetinde telef olur. Fakat telef olmazdan evvel tünele yumurtalarını bırakır. Tünel müstakim, münhanî ve sair şekillerde derinin üzerinde kabarık olarak esmer sincabî bir renkde görülür.

Sirâyeti: İnsandan insana geçtiği gibi, hayvanatdan insana da geçebilir. Hamamlarda peştamal ile hariçde uyuz köpeklerin yatdıkları yerlerde çamaşır sermek ve uyuzlu bir kimsenin elbisesini giymek, eşyalarını kullanmak, yatağında yatmak veyahud uzun bir temasda bulunmak şarttır. Yoksa havadan sirâyet etmediği gibi kendi kendine de husule gelmez, geceleri daha kolay sirâyet eder. Çünkü yukarıda zikredilen hayvancıklar gündüzleri uyur, geceleri ise sath-ı cilde çıkarlar ve

kendilerine bir mahal arar ve bulduğu mevki'in beşeresini delerek faaliyete başlar. Bunun içindir ki uyuza dûçâr olan kimseler geceleri o kadar kaşınırlar ki tahta fırçalarıyla kaşınan hastalara tesadûf etdim. O sebebdan deride birtakım tırnak ve sair çizikler husule gelir ve oradan da diğer mikroblar girer ve birtakım ihtilât husule gelir. Sağlam bir adama hastalığın sirâyeti ancak ikinci ile sekizinci gününe kadar kendisini gösterir. Hangi taraftan vuku'a gelmiş ise o noktada bi-l-tabî' biraz kaşıntı hâsıl olur. Sonra yavaş yavaş bütün vücuda sirâyet eder. En ziyade oynak yerlerini sever. Koltukaltı, parmak arası vesair gibi. Birtakım ihtilâtat yaptığı gibi nihayet kaşıntı husule getirerek insanı öldürebilir.

Tedavisi eskiden uzun sürerdi. Hâlbuki şimdi tedavi ihtilâtat olmadığı takdirde dört beş gün içinde tamamiyle şifâ-yâb olabilir. Evde hayvancıkları ve yumurtaları devâ-yı husûsîleri ile itlâf ve hastanın melbûsâtı ta'kîm ve ihtilâtatı tedavi ekmekden ibaretdir. Binâen-aleyh bir ailede birisi uyuza dûçâr olunca hemen bütün çamaşırlarını ayırıp güzelce kaynatmalı ve hastanın tedavisi için derhal bir hekime müracaat etmelidir.

Hayri Umur

Bilgi Yurdu Işığ, s.61-63

Tel Dolap

Evlerde yemek muhafaza ettiğimiz tel dolablar evin oldukça mühim eşyasından ma'duddur.

Zira yemekler doğrudan doğruya adi dolablara konulamayacağı gibi açıkda da bırakılamaz. Tel dolab hakkında biraz ma'lumat vermeyi, tel dolabın ne gibi mahallerde saklanması lazım geleceğini söylemeyi risalemizin bir aile risalesi olması

hasebiyle münasib gördük. Tel dolab herhalde serin biraz havadar ve şimale müteveccih bir mahalde olmalıdır.

Yemeklerin ekşimesi, bozulması fennen ihtimar denilen mikrobî bir hadisedir. İhtimar lâ-akall on tokuz yirmi derece sıcaklık ister. Bunun için tel dolab serin bir mahalde olursa ihtimarı mani' edeceğinden yemekler bozulmaz. Tabîdir ki durgun havalı bir yerde serinliği te'min etmek güç olacağından acızık da havanın mutarririn olması ve hafif rüzgârlı bulunması lazımdır. Fakat çok rüzgârlı hale tel dolab koymak muvaffak değildir. O vakit hem birçok toz toprak yemeklerin içerisine dolar hem de rüzgârlar yemekleri kurutarak satırlarını fena bir hale getirir.

Yemeklerin üzerine doğrudan doğrudan güneş vurmaması için tel dolabın bulunacağı yerde şimale müteveccih bulunması da dikkat olunacak şerait cümlesindendir.

Bir de tel dolab konulan yerin divarlarını senede üç def'a olsun badana etmelidir. Bu güç gibi görünürse de evde azıcık kireci su ile karışdırub tel dolab bulunan mahalın divarına sürüvermek evce yapılabilecek pek kolay bir mes'eledir ve masrafı da kirecin ucuz bulunduğu adi zamanlarda iki üç gurusu geçmez. Badana fırçası ise bir kere tedarik olunub daima evde bulundurabilecek lüzumundandır.

Badana zamanları yaz mevsimidir. Kışın icab etmez. Mayıs, temmuz, eylül aylarında herhalde badanayı yapmalıdır.

Eğer bu badanayı daima tekrar etmek ve yapmak istemezsek o vakit divarları bir kereye mahsus olmak üzere âtideki usulde badana etmelidir şöyle ki:

Adi sönmemiş kireci gayet az mikdar su ile muamele ederek toz haline kalb eylemeli (kireç pek az su hatta rutubet görürse kendi kendine toz haline gelir). Bu tozu bırakub kurutmalı, ondan sonra elekden geçirüb elemeli. Sonra bu kireç tozunu yağı alınmış ve hiçbir şeye yaramayacak hale gelmiş kesik süt içerisine

karışdırmalıdır. Fakat karışdırırken gayet devamlı tahrik ederek iyice hal olmasına dikkat etmelidir.

Bu suretle bir yağlı boya kıvamına kadar geldikten sonra diğer küçük bir kabın içerisindeki az mikdar süt dört yumurta akı koyub bunu bir çatal ile şiddetli bir surette çalkayub iyice hal etmeli. Ondan sonra bu yumurtaları hazırlanan sütlü kireç gayet ağır bir surette akıtıb karışdırmalıdır. Bu ameliyata dikkat etmeli. Yumurtayı ağır ağır akıtıb ziyadece karışdırmalıdır ki yumurtalar ayrıca pıhtılaşarak görünmesin.

Bu arada bir nisbet yapılmak icab ederse her litre badana mahlülüne bir yumurta akı koymalıdır. İşte bu badana suretle hazırlandıktan sonra divarlara sürülür.

Bu badananın sürülmesi gayet seri' olmalıdır. Çünkü kurur ve dalgalı olur.

İlk sürülen tabaka kuruduktan sonra ertesi gün ikinci bir tabaka daha geçilir.

Ondan sonra bir fanile parçasıyla yahud eski bir kumaşla divar delik olunarak çalınır. O halde divarlar yağlı boya ile boyanmış gibi parlak bir manzara alır. Senede bir iki kere yaş sünger ile silmek şartıyla bu divarların parlaklığı senelerce muhafaza olunur.

Tel dolablar kat'iyyen divara temas edecek bir tarzda asılmamalıdır. Hiç olmazsa yirmi santimetre kadar divardan açık bulunmalıdır. Böyle olursa hava her taraftan serbestce cereyan eder. Tel dolabların telleri daima sağlam bulunmalıdır ki husule gelecek delik deşikden içerisinde sinek girmesin.

Bir de tel dolabın bulunduğu mahal süpürüldüğü vakit dolabın üzerine ince bir örtü bir bez örtmelidir.

Kezalik her ay tel dolabı da iyice temizlemelidir. Tel dolabın temizlenmesi güç değildir. Ancak biraz dikkat ister ya'ni dolabı indirüb içerisini boşaltmalı ve evvel emirde yaş bir bez ile kurulamayarak öylece bırakmalıdır. Kendi kendine kurur ve işte bu suretle gayet sahi bir yemek dolabı halini almış olur.

Yemek dolablarının şekline gelince, yuvarlak olması herhalde dört köşe olmasına müreccahdır. Çünkü kir ve toz tutacak köşeleri bulunmaz. Bir de eğer etrafı mümkün mertebe ince demir çenberlerden veya tenekeden yapılmış bulunursa bu da tahta dolablara tercih idiler. Çünkü o vakit temizlenmesi gayet kolay olacaktır. Hâlbuki tahta dolablarda tahtanın ziyade kirlenmesinden mâ-adâ koku siner ve bu koku sonra konulan şeylerin çabuk bozulub tahlil etmesini mucib olur.

Hür Kadın

Bilgi Yurdu Işığ, s.137-140

Ailede Kadının Mevki'i

Aileler cem'iyet-i beşeriyeyi teşkil eden ve bir peder bir valide ve çocuklardan ibâret bulunan küçük heyetlerdir. Aile insanların, beşeriyetin unsur-ı esâsiyyesidir. Bir memlekette aile hayatı muntazam olur, ailelerde refah ve saâdet te'mîn edilmiş bulunursa orada her şey muntazam, her şey mükemmel olur ve o mahal-i suret daima terakki eder.

Bir aileyi teşkil edenler arasında fevkalade samimiyet ve muhabbet mevcuttur. İnsanlar arasındaki vifâk ve muhabbeti samimi surette irae için kullanılan ta'bîrler ve sıfatlar aileden alınmıştır. Bir baba gibi bakıyor, bir valide gibi müşfikdir. Bir birader gibi sever, bir hemşire gibi ad eder ta'bîrleri her vakit kullandığımız en iyi sıfatlardır.

Aile fertlerinden her birinin o ailenin bekâ ve idâmesinde ve te'mîn-i sıhhât ve istirahatında mümkün olduğu kadar gayreti görüldüğü gibi bunlar arasında pek mühim bir vazife kısmını dürr-i ahde etmiş olan o ailenin reîsesi, yani kadındır.

Ailede kadının vazifesi pek büyük mühimdir.

Ailede kadına düşen vazîfeyi kadından başka hiç kimse yapamaz.

Adeta denilebilir ki kadın, aile hayatı için yaratılmıştır.

Kadın bir ailenin hem ziyneti ve hem de o aile ocağının ruhu ve hayatıdır. Kadınsız kalan bir aile söner. Oradaki çoluk çocuk sefâlet içerisinde kalır. İşte bir kadın bu sûretle aile reîsesi ve aile müdiresi olma ve bütün orada bulunanların sıhhâtini, hayatını refah ve saâdetini te'mîn eylemek vazîfesiyle mükellef olduğundan dolayı bi-hak iftihar etmelidir.

İyi terbiye görmüş, iyi yetiştirilmiş bir hanım bir aile müdiresi olduğu vakit o ailenin sıhhâti ve saâdetine ve çocuklarının hüsn-i terbiyesine çalışmakla dünyada en büyük zevki his eder ve o aile içerisindeki neşe ve şetâret daima kendisine bahtiyâr olduğunu ihtâr eder.

Dünyada en bahtiyâr aile, böyle vazîfesini tanıyan bir valide ile hukukunu riâyet eyleyen ve kendisine düşen vazîfede kusur etmeyen bir pederden teşkil eden ailedir. Oradaki çocuklar mükemmelen yetişir istikbâle pek fâideli birer nesil olmuş olur. Hâlbuki bunun aksi olarak aile içerisindeki vazîfesini anlamayan, lâ-kayd bulunan ve bir aile müdireliğinin hakikî zevk ve neşesini his etmemiş olan bir valide elindeki aile efrâdı daima rahatsız ve bedbaht yaşayacağı gibi oradaki çocukların da terbiye-i bedeniye ve fikriyelerinden hiçbir şey ümit edilemez. İşte bütün bu tafsilattan anlaşılır ki bir ailenin ruhu ve en büyük unsuru kadındır. Ailede kadın o

hanenin sükûnet ve selâmetini çocuklarının terbiye-i bedeniye ve fikriyesini tekml o hanenin saâdet bahtiyâriyesini te'mîn ile mükellef bir unsurdur.

Hâne efrâdından her birinin düçâr olacağı emrazda tedavi edecek ve uğrayacağı her nevi felakette teselli edecek hep kadındır.

Kadın hânede ciddi ve samimî bir refîkadır. Kadın müşfik bir validedir. Kadın bir evin sıhhât ve selâmetini ve her hususunu idare eyleyen müdebbir bir müdiredir.

İşte kadın bu fikre nazaran hazırlanmalı, bir genç hanım kız ona göre ta'lim ve terbiye alarak yetiştirilmelidir.

Erkek yani aile babası, yalnız meşâgil-i hariciye ile iştigâl ederek ailenin te'mîn-i mâîşeti için lazım gelecek parayı kazanacağı gibi asıl bu parayı hüsn-i idare ederek hem hali hazırda güzel yaşamalarını hem de istikbâlde hayatlarının refahını te'mîn eyleyecek kadındır.

İşte kadının aile arasındaki vazîfesi mühim olduğu gibi idare-i beytiyedeki mevki'i de fevkalade mühimdir.

Bir aile halkının muhtaç olduğu nezâket ve bu sûretle muhafazası icâb eden sıhhât, idâmesine mecburiyet görülen neşe ve şetâret pek mühim ad olunan tabâhat, kazanılan paranın idaresindeki usul-i iktisâd hep kadının eline mevdu'dur.

İşte cem'iyet-i beşeriye içerisinde bu kadar vazîfe ve mes'ûliyet alındığına ve bu derecede mühim bir mevki' işgâl olunduğuna göre kadının tahsîl ve terbiyesi de fevkalade cehd ve gayret eylemesi, ona göre hazırlanması lazım geleceği şüphesizdir.

Bir genç hanım kıza verilecek terbiye ve tahsîl onun cem'iyet-i beşeriye içerisinde bulunacağı mevki'e vahz edeceği hale göre olmalıdır.

Mademki kızlarımızın ileride mükellef olacakları vazîfeyi bilir ve anlıyoruz, terbiye ve tahsîlini de ona göre yapar.

Bir kadın evvel emirde beşeriyette civarında yaşayanların arkadaşı bulunduğu için kendisi de onlarla beraber her şeye vakıf olabilecek, iyi düşünecek kabil-i hitâp olacak, muhâkemat-ı fikriyede bulunacak ulum ve fûnun mevcudadan az çok haberdâr olacak sûrette tahsîl etmeli ve terbiye görmelidir.

Kadın bir valide olacak çocuk büyüteceği için bu hususta lazım gelen ma'lûmâtı almalı usul ve fevâidi öğrenmelidir.

Bununla beraber kadın bir aile reisesi bir hâne müdiresi olacağı için ona lazım gelen iktisâdiyeti fenni de bilmelidir.

İşte bunların hepsini yapmak ve tam bir aile reisesi evsâfını iktisâb için Bilgi Yurdu'na devam etmelidir.

Hür Kadın

Bilgi Yurdu Işığ, s.25-28. (Mektup)

Masune'nin Mektupları

Risalemize derc edilmek üzere bir paket mektub gönderildi. Bu mektuplar “bie dul kadının küçük kızı Masune'ye” hitabıyla yazılmış terbiye mektupları olduğundan bunu neşrederek umum küçük hanım kızlarımızı istifade ettirmeyi

mesleğimize pek muvaffak bulduğumuz cihetle gönderen hanım efendiye bilhassa teşekkür ile birinci mektuptan yazmaya başlıyoruz:

Aziz Kızım

Mektebe pek severek devam ettiğini yazıyor ve benden de bu babda terbiyevi mektepler istiyorsun. Hiç şüphe yok ki seni yalnız mektep tahsilinle bırakmayarak hayatta muvaffakiyetini te'min eyleyecek terbiyevi bilgilerle de irşâd etmek benim en mukaddes vazifemdir.

İşte bunun için beklediğin mekâib silsilesine bugün başlıyorum.

Kızım! Mektebe devam etmek okuyup yazmak öğrenmek her halde pek mühim ve pek nâfi'dir.

İlm tahsil edilmesi, bir çok şeyler öğrenilmesi insanı hayatta yükseltir lakin o öğrenilen şeyler yalnız fikirde, dimağda bir süs gibi kalırsa ve bundan kendine ve etrafında bulunan aile halkına mensup olduğun millete ve tabi' bulunduğu devlete bir faide te'min eylemezse çekilen o emeklere yazık olur.

Çalıştığın için sana, seninle uğraştıkları için muallimelerine hep yazık olur.

İnsan tahsil edinceye kadar karanlıkta yaşıyor demektir. Mektepler, oradaki hocalar, onların öğrettiği dersler fenler etrafı göstermeye hizmet eden nur-ı ziyalardır. Bunun için insan okudukça adeta gözleri açılır etrafını görmeye başlar. Çünkü öğrendiği ilim ve fenden etrafını bîhak görebilecek nur-ı ziya almış olur.

Fakat yalnız kendisi için aldığı ziya ile etrafını görmüş olmakla kanaat ederse bundan hiçbir netice çıkamaz. Böyle olan bir hanım kız hiçbir vakit ailesine ve kendisine faideli olamaz. Şayet kendisine faideli olsa bile bunun da bir tabiri vardır. (Hôd-gâm) yani yalnız kendisini düşünen denilir ki hiç makbul değildir.

İnsanlar daima diğerlerinden faide görüyor, behme hal diğerlerinin muavenetiyle yaşıyor. Onun için kendisinin de diğerlerine muavenet etmesi diğerlerine faideli olması esastır. İnsanların hey'et-i umumiyesine beşeriyet denilir, beşeriyete faideli olanlar ancak böyle bir tahsil ve terbiye alanlardır. Bu suretle nâfi' yetişenlerde (dîger-kâm) yani diğerlerini düşünen denir.

Usul makbul olan derini daima dîger-kâm olmak, muhitine, arasında yaşadığı insanlara faideli bulunmaktır.

Bir hanım kız yalnız mektep tahsiliyle kalırsa daha ziyade hûd-gâm fakat beşeriyete muavenat-ı Hayriye ile uğraşan heyetlerin eserine gider ve büyük üstadların terbiyevi nasayihiyle bu muavematını tezyin ederse her halde faideli dîger-kâm olur.

Öyle ise seni uyandıran, sana terbiye veren nur-ı ziya meş'alesini; derhal eline alıp sen de etrafına nur saçmaya sen de civarındakileri tenvire çalışacak yani dîger-kâm olacaksın.

Bir hanım kız için dîger-kâm olmak kendi ailesine faideli olmaya çalışmakla başlar.

İşte ben senin mektuplarını bu suretle evvel emirde iyi bir aile reisesi olmak üzere almaklığın lazım gelecek ma'lûmattan yani idare-i beytiye ma'lûmatından başlayacağım.

Zaten idare-i beytiye fenni diğer fenler gibi değildir.

Fünûnun kafesini öğrenenler bütün doğrudan doğruya kendileri istifade etmeyi düşünürler. Hâlbuki idare-i beytiye fenni öğrenilirken herhalde ileride aile idaresinin der ahde olunacağı ve orada bulunan aile halkının kafesinin sıhhat ve saadetlerinin te'minine uğraşılacağı düşünülmek, nazar-ı itibara alınarak ona göre çalışılır. Demek ki bir genç kız ilk evvel dîger-kâm olmak, civarındakilere muavenet

etmek, onların hayat ve saadetleriyle uğraşmak hissini veren idare-i beytiye fennidir. Öyle ise her küçük hanım kıza behme hal bir ev idaresi esasından başlayarak bütün verilecek fikirleri ona göre vermek lazım gelir.

Kızım! Şuraya kadar olan sözlerimden çıkarabileceğin netice: Bir hanım kıza yalnız nazari ulûm ve fûnûn tahsili kifayet etmeyip her halde ayrıca bir terbiye-i beytiye ve ictimaiyenin adeta tatbikat-ı fenniye kabilinden lazım geldiğidir.

Bu terbiye yalnız söz söylemekle, öğretmekle verilemez. Bunun mühim bir kısmı muhitte temastan alınır.

İnsanın görmesi, işitmesi, muhitiyle temas etmesi terbiyesi üzerinde hiç anlaşılmayan te'sirler yapar.

Bunun için bir hanım kız ancak terbiyeliler ile düşüp kalkmalı, terbiyeliler ile görüşmeli, terbiyeliler muhitinde bulunmalı.

Mesela; aşağı tabakadan fakir bir kız ile oldukça yüksek ve zengince bir kız arasında bir fark ararsak ne buluruz? Bunlardan zengin kızın diğerine merci' olması; acaba daha iyi giyinmiş bulunması ve daha çok çare sarf edebilmesi ve etrafında daima bir hizmetçi kızı dolaşmakta bulunması mıdır? Hayır! Kat'iyen bunlar beşeriyet ve ictimâiyat namına bir fark değildir. Eğer fakir aileden bulunan kızda fikren nezih bir terbiye almış ve diğer-kâm olmayı kendisine meslek ittihâz edecek muhâkemât-ı fikriyeye sahip olabilmiş ise o da ma'nen zengindir. Diğeriyile arasında hiçbir fark yoktur belki daha yüksektir.

Eğer tahsil ve terbiye aynı ise haricdeki o zahiri âlâyîş ehemmiyetsiz kalır ve bu iki kız müsavî ad olunabilir.

Öyle ise bulunduğu dereceye bakmayarak her hanım kız millete nâfi' bir uzv olmak üzere en iyi terbiyeyi almaya gayret etmeli ve her hanım kıza büyüdüğü vakit civarındaki yetişenlere bu terbiyeyi, aldığı nur-ı ziyayı vermeye uğraşmalıdır.

Fakat kızım bu herkesin alması lazım gelen iyi terbiye nedir? Ne gibi şeylerdir? Asıl bunun bilinmesi icâb ediyor.

Mamafih terbiyeli olan hanım kızları fark etmek güç bir şey değildir. Bunu kimse izah etmeden, teferruatını anlamadan herkes iyi hanım kızın etvarından ve bunların tarz-ı hareketlerinden terbiyeli olanını derhal fark eder terbiyeli bir hanım kızın diğerlerinden münzire-i umûmiyyesiyle bile büyük bir fark his olunur.

Terbiyeli hanım kız adeta muhakemeli yetişmiş büyük bir ev hanımına benzer.

İşte kızım sana göndereceğim mektuplar diğerlerinden farklı ve iyi terbiyeli olmak ve beşeriyete nâfi' bir diğer-kâm halini almak için lazım gelen ma'lûmâtı muhtevî olacaktır. Bu mektubumu burada keserek gözlerinden öperim Masuneciğim.

Hür Kadın

Bilgi Yurdu Işığ, s.38-39

Masunenin Mektupları / ikinci Mektub

Masuneciğim

Bugünkü mektubum artık doğrudan doğruya sana ne yapmağın lazım geldiğini göstermekle başlayacaktır. Evvel emirde şurasını bil ki insanın birçok vazifeleri vardır. Bunlardan en mühimi kendi nefsine karşı olan vazifedir. Çünkü insan kendisini düşünmez, kendisine karşı şefkatli, merhametli olmazsa diğerlerine, milletine, devletine fâideli olamaz. Kendisine iyi bakmaz, kuvvetli bulunmaz, daima hasta, cılız kalırsa bi-t-tab' diğerleri hesabına da bir işe yaramaz.

Geçenki mektubumda insan yalnız kendisine hayırlı yani hûd-gâm değil bir de etrafına hayırlı olarak diğer-kâm olmalıdır demiştin şimdi burada evvel emirde kendisine yar emeli demeklikten bunun aksini hûd-gâmlığı tavsiye ediyorum zannetme. Böyle kısmen hûd-gâm olmayanlardan, kendisini hiç düşünmeyenlerden kimseye hayır gelmez.

İşte bunun için insanın mühim olan vazifelerinden bahsederken evvela kendisine karşı ifâ' olunması icâb eden birinci vazifesini söyleyeceğim ki o da vücuduna, sıhhatine bakmak daima kuvvetli, neşeli tam el-sıhha yaşamaktır.

Çünkü hayata ve hayatta yapılacak bütün şeylere ancak sıhhat sayesinde muvaffak olunur.

Öyle ise artık birinci vazifemizin her şeyden evvel sana vereceğim terbiye derslerinden temizlik bahsini koyacağım çünkü sıhhatini muhafaza eden hayatını idâme eyleyen en birinci şey temizliktir.

Senin gibi genç hanım kızlar artık bunu anlamalı, kendisini diğerinin temizlemesine bakmayarak kendi kendini temizlemeyi öğrenmeli ve temizlik için ne yapmak ve nasıl yapmak lazım geldiğini bilmelidir.

Elleri, yüzü gözü kirli görünen bir hanım kızda iyi huylar bulunacağına, ahlâkının temiz ve saf olacağına kimse kanâat edemez. Demek ki terbiyenin bu nokta-i nazarından birinci kısmını temizlik teşkîl ediyor.

Temizlenmek usûlünü öğrenmeyen küçük hanım kızlar daima validesinin kendisine bakmasını beklerse validesinin çok kere meşgul bulunduğu ev gailisi atasında bi-t-tab' ihmâl olunur, kirli kalır lâyıkiyle temizlenemez bundan da sıhhati, hayatı mutazarrır olur.

Bugün etrafına bak yüzü, kulakları, elleri çatlamış, gözleri çipil olmuş ne kadar çocuk varsa hepsini yakında tedkik edecek olursak esas kirlilik olduğunu görürsek temiz bir çocuk bu hastalıklardan, daha bunun gibi birçoklarından biridir. Bir yerinde yarası olanlar eğer temiz insanlardan ise o yara pek çabuk iyi olur. Eğer kirli bir insan ise o yara uzun müddet işler cerâhatlenir ağrır sızlar iyi olmaz kangren olur yani o yer yara olur onu keserek çıkarırlar. Hele saçlar temiz tutulmazsa bozulur dökülür.

Bir hanım kızın güzelliği, çehresindeki cazibesi behme hal temizliği ile kâimdir. En güzel bir kız kirli bir halde iken kimsenin muhabbetine mazhar olamaz.

Temizlik vücudu yalnız güzelleştirmek değil, büyütmek için de mühimdir.

Şimdi senin yaşında olan hanım kızlar her gün büyümek, serpmek neşvenümâ bulmak ihtiyacındadır. Hâlbuki kendisine bakmayan kirli bir halde yaşayan hanım kızlar olduğu gibi kalır büyümmez. Bütün a'zası gelişli gösterişli bir hal alamaz. Kuvveti de olamayacağı için bütün manzarasında bir düşkünlük bir aciz görülür.

Mektubum uzamamak için bugün bu kadarla iktifâ ediyorum. Gelecek mektubumda temizliğin fenni, sıhhati ve amelî usullerini yazacağım. Kumral saçlarından öperim Masuneciğim.

Hür Kadın

Bilgi Yurdu Işığ, s.107-109

Kadınlık Şuûnu

Bu nüshamızda kadınlık şuûnuna muhterem Hüseyin Ragıp Bey'in Tanin gazetesinde teselsül ettirdikleri "Kızlarımızın Tahsili" serlevhalı makalesinden dört numaralı olan (Tahsil-i Tâlî) makalesi mukaddime olacaktır.

Hüseyin Ragıp Bey Efendi, kızların tahsil tâlîsinin Avrupa'da bile pek yeni başladığını ve birçok zamanlar dünyanın her tarafında bu tahsilin ihmal olunduğunu ve Avrupa'da on yedinci ve on sekizinci asırlarda görülen tek tük münevver kadınların manastırlarda din tahsilleriyle başlayıp tettebbuât-ı husûsiyye ile meydana geldiklerini ve ilk kadın tahsiline lüzum görüldüğü zamanlar kadının ancak iyi çocuklar yetiştirip evlerini muvaffakiyetle idare edebilecek bir kabiliyet ve ehliyet almaları lazım geldiğinin söylendiğini ve ma'lûmâtlı, alim bir kadın sınıfına ihtiyaç görülmediğini beyan ile kadın tahsilinin dünyanın her tarafında ne kadar uzun zamanlar ihmale uğradığını gösteriyorlar.

Sonra Almanya mekteplerini göstermek üzere onlarda da Avrupa'nın diğer mahalleri, Fransası vesairesi gibi kadın tahsil-i tâlîsine geç başladığını ve evvelce bazen parlayıp sönen devirlerden sonra ancak on sekizinci asırda müretteb mektepler açıldığını söyleyerek bugün Almanya'da bulunan mekteplerini bir vech âtî gösteriyorlar:

- 1- Halk Mektebi
- 2- Mutavassıt Mektebi
- 3- Tâlî Kızlar Mektebi
- 4- Kız Jimnazları

Bu son mektep tahsilini ikmal eden kızlar ya âlî mekteplere girerler veyahüt kendi evlerine dönerek idare-i beytiyeleriyle iştigal ederler. Bu mekteplerin iyi kısmı ona göre hazırlanmıştır.

Hüseyin Ragıp Bey Efendi bundan sonra kız tahsil-i tâlîsinin bizdeki başlayışına girerek Balkan Harbi ibtidâlarına kadar birkaç nehârî kız i'dâdiyyesi bulunduğunu söylüyorlar. Burada biraz fazlalık buluyoruz. Çünkü Balkan Harbi'nden bir sene evvel ancak bir nehârî kız i'dâdiyyesi açılmış idi. Bu mektep Kabasakalda Nemlizadenin konağında teşkil olunmuş ve orada zuhur eden büyük bir

yangında muhterik olduktan sonra Bayezid’de şimdiki Türk Ocağı’nın ittisâlindeki şamilinin konağına nakletmiş, üçüncü senesinde şimdiki Selçuk Hatun Mektebi yerinde Leyli ve Sultaniye kalb edilmişti. O zamana kadar kat’iyyen başka bir kız i’dâdiyyesi yoktur. Ve diğer i’dâdiyyeleri lağv edildiği gibi o andan itibaren artık kız i’dâdiyyesi de kalmayarak ondan sonra açılan mektepler doğrudan doğruya sultânî namıyla açılmıştır.

İşte şimdili bizim Âlem-i Valide Sultânîyesi ilk ve yegâne keşad olunan inâs i’dâdîyesinden tekâmül etmiştir. Bir de yine makalede gösterildiği gibi İstanbul’daki beş sultânîyenin yalnız üçü değil Selçuk Hatun’dan mâ-adâ diğer dördü kâmilten leylidir.

Hüseyin Ragıp Beyefendi makalelerine nihayet verir iken pek mükemmel bir fikir yürüterek bugün ortada sûret-i umûmiyyede devran eden bir zihniyete yani kadınlara yalnız kadınlığa lazım olacak tahsilin kâfi geleceği mütalaasına karşı kadınlığın kısmen erkekleştiği şu zamanda kız tahsilini büsbütün kadınlaştırmak muvaffak bir şey olmayacağını beyan ederek kız sultânîyelerinde kadınlığa ait terbiye-i etfâl, iktisad beyti, dikiş, biçki nakış, tebâhat derslerini kadınlık namına kafi buluyorlar.

...

Hüseyin Ragıp Bey’in “ Yine Tahsil-i Tâlî ” ünvanıyla Tanin’de yazdıkları beş numaralı makalede kız tahsil-i tâlisinin yani kız sultânîyelerinin ya te’min ma’yişet için bir mesleğe hazırlanmasını yahut idare-i beytiye ile meşgul olmak için kendi hanesine dönmesini te’min eyleyecek bir surette olmasını arzu ederek el-yevm Kız Sultânîyesinin beş senesinin iki devreye ayrıldığını ve bunlardan ilk üç senenin hitamında isteyenlerin bununla iktifa ederek bir âli ibtidâi tahsili yapmış olacaklarını ve arzu edenlerin diğer iki seneyi yani devre-i saniyeyi de ikmal eyleyerek dâr-ül-fünûna veya bir mesleğe girebileceklerini söylüyorlar. Yalnız bugün İnâs Sultânîyelerinin programı bu suretle iki devreye ayrılmış bir halde değildir.

Bu bahsettikleri tertib yalnız diğer sultânîyelerinde mevcuttur. Orada yedi sene iki devreye ayrılmıştır. Ve dersler de ona göre mürettebdir. Onun için İnâs Sultânîyesi'nin ilk üç senesini ikmal ile terk eden bir hanım kız pek noksan kalmış, birçok mühim dersleri bahusus ulûm-i tabîyyeyi muhtasaran olsun görmemiş olur. Şimdiki halde her hanım kız sultânîyenin sunûf tâlîyesini ikmale mecburdur. Aksi takdirde ilim ve fence pek noksan kalmış olur.

Muharrir makalesinin bundan sonraki kısmında İnâs Sultânîyelerinin içerisine girerek biraz da oradan bahsediyor ve bu hususta kız mekteplerinin erkek mekteplerine nazaran daima daha güzel tezyin olduğunu söyleyerek talebâtın da daha hassas, daha zeki, daha dikkatli olmaları hasebiyle derslerde pek ziyade muvaffak olduklarını ve kendilerinin haysiyet-i zatiye ve gurur-ı şahsiyeleri hasebiyle en ufak cezalardan hasta olacak derecede mütessir bulunduklarını ve kendilerine söz söyletecek bir muamelede bulunmaya gayret ettiklerini ve ona hiçbir vecihle meydan vermemeye uğraştıklarını ve bu cihanların emr-i terbiyeleri hususunda pek büyük kolaylıklar teşkil edildiğini söylüyorlar.

Bu bahiste bir de tahsil görmüş kızların hafif ve ma'lûmât-fûruş olduklarına dair serd edilegelen mütâlaaların nazar-ı dikkate bile alınmaya şayeste olmadığını göstererek bu babdaki avâmlık en ziyade fena ve gayrı kafî bir tahsilden münbais olduğunu ve tam bir tahsil verilecek olursa bu i'tirâzı îcâb ettirecek hiçbir halin görülmeyeceğini söylüyorlar.

Makalenin bundan sonraki kısmı pek mühim bir bahtı ihtiva ediyor. O da erkek ve kız çocuklarının hatta gençlerinin bir arada tahsil edip etmemesi mes'alesidir.

Avrupa'da bu cihetin yani muhteliten tedris ettirilmesi keyfiyetinin pek mühim faideleri te'min eylediği ve iki cinsin arasında tasvir edilen fenalıklara mukabil bilakis pek büyük hiss-i hürmetler görüldüğünü söylüyor ve 1913 senesinde

in'ikad eden feministler kongresinde kız ve erkek tahsilinin müştereken yapılmasına karar verildiğini ve esasen İngiltere ve Amerika'da bu mes'elenin pek ziyade taammüm edildiğini gösteriyorlar.

(Burada kailerimizi Bilgi Yurdu Işığı'nın birinci numarasındaki Ahmed Emin Bey'in Amerika'daki kadın hayatına aid makalelerini her halde okumaya sevk ediyor.)

Hüseyin Ragıp Beyefendi'nin makalelerinde muhtelit İtalyan lisesinin türünde açılıp bu lise hakkında Tan Gazetesi'nde neşredilen bir raporun bir parçası münderic bulunur. Biz de buraya o rapor parçasını aynen alıyoruz:

“Kız ve erkek çocukları aynı mektebde müştereken çalıştırmak için ilk nazarda karşımıza çıkan “ahlak” mes'elesini kat'iyyen ihmal etmemek lazım gelir. Fakat bu endişenin varid olmadığı ve bu ahlak mes'elesinin büyük bir hürmet-i mütekabile muhiti içerisinde mahfuz kaldığı görülen müesseselere devamdan kızları men' etmek ne hakla caiz görülebilir? Muhtelit liseler te'sisi kadınları hürriyet ve istiklallerine daha çok mazhar eden şimali İtalya'da bir yolsuzluğu davet etmedi. Sıra İtalya'ya gelince: Nezaret burası için teşebbüste mütereddid bulunuyordu. Mamafih Napoli'deki Humberet lisesinde yaptığımız ilk tecrübe muvaffakiyetle neticelendi. Bu lisenin talebesi genç hemşireleri sunûfları ahz mevki' ettiği zaman gösterdikleri mülayim ve çalışkan hali, hiçbir zaman bu derece göstermemişlerdi. Hemşirelerinin kendi aralarında bulunuşu, onların yalnız daha halûk ve nazik olmalarına değil tahsil hususundaki şevk ve gayretlerinin de pek ziyade canlanmasına sebep olmuşdu. Tecrübenin diğer vilayetlerde de ta'did hiçbir yolsuzluğu mûcib olmadıktan başka bilakis mütekabil menfaatler husulünü te'min etdi. “Bu rapordan sonra Hüseyin Ragıp Beyefendi bizde bu yolda muhtelit sultânîler şesad edilib edilmemesi hususunda hiçbir şey söylemeyerek yalnız “ Biz bugün bunları düşünecek vaziyete gelmedik” diyerek inâs mekteblerinin teksirini temenni ediyorlar. Herhalde bizde dâr-ül-fünûnun muhtelit olmasında bugünkü inâs dâr-ül-fünûnunun lağvıyla kadın ve

erkeğe mahsus yalnızbir dâr-ül-fünûn olmasında ve tıp fakültesinde bela istisna talebatın kabul edilmesinde zarar değil pek büyük faideler olacağını zannederiz.

Makalenin son parçası ehsâ' ma'lûmâtı muhtevî bulunurdu: Maarif bütçemizin Bulgaristan ve Sırbistan gibi küçük devletler bütçesinden de az bulunduğu ve mebuslarımızın bu hususdaki gayretlerine bir nisbet esas olmak üzere kazansa Fransa kız tahsil tâlî müesseselerini gösteriyorlar.

1881 senesinde kız tahsil tâlisi için mekteb var iken beş sene sonra otuz, on iki sene sonra yüz on ve talebatı on iki senede üç yüz kırk ikiden yirmi sekiz bin iki yüz adede kadar yükseldiğini ve bizim de buna göre davranmaklığımız lazım geleceğini gösteriyorlar ve makalenin en nihayetinde meşhur Montesquie'nin: "Milletler layık olduğu hükümetlere mazhar olurlar." Dediği gibi buna kıyasen "Erkekler müstehak oldukları kadınlara mazhar olurlar." Diyerek okutub terakki ettirmedikce kadınlardan şikâyet hakkımız bulunmayacağını ima ediyorlar.

Hüseyin Ragıp Bey

Bilgi Yurdu Işığı, s.6-10

Küçük Bilgiler

Münasib derece-i hararetler: Bir ev hanımı kendi idaresinde bulunan ve daima lüzumu olan mahallerin ne sıcaklıkta bulunması lazım geleceğini bilmeli ve daima bir termometre ya'ni mekayîs-i hararet ile bunu tedkik etmelidir.

Münasib dereceler bir vech-i âtîdir:

Banyo odası: 20-22 derece

Çocuk odası: 18 derece

Oturulan ve mütalaa edilen oda: 17-19 derece
 Hasta odası (Hastalığın nev'ine göre): 12-16 derece
 Yatak odası: 10-12 derece
 İş mahali (Görülen işin nev'ine göre): 10-17 derece
 Jimnastik ve spor yapılan mahal: 13-15 derece
 Mekteb, tiyatro gibi müctemi' mahaller: 10-20 derece
 Banyo edilecek bir suyun harareti: 15-25 derece
 En sıcak bir banyo hiçbir vakit 45 dereceyi geçmemelidir.

Teneke kutuları açmak: Geçme kapaklı olup da sıkışmış oldukları cihetle açılmayan teneke kutuları çakı vesaire ile ağızlarını bozmadan ve çok da uğraşmadan açmak için pek kolay bir usul vardır. Evde teneke kutuyu avucunuzun altında ve bir masa üzerinde bir mikdar yuvarlamakdan ibaretdir.

Nabız tedkiki: Nabız atması damarlarımızdaki kanın cereyanı darbesidir. Ya'ni kan kalbimizin sol batını denilen denilen kısımdan kalbin sıkılması ile damarlara fırlayınca damarlarda da bir hareket his olunur. Onun için resimde görüldüğü gibi üç parmağımızı diğer elimizin bileğine hafifce temas ettirmek suretiyle onu anlamak mümkündür. Nabzın adedi, sürati, ağırlığı bize sıhhatimizin yerinde olup olmadığını ve kalbimizin iyi işleyip işlemediğini gösterir. Nabız vurmasının adedi genç ve tam bir kadında dakikada seksendir. Erkeklerde biraz daha az ya'ni 82-85 kadardır. Müstesna olarak ba'zı eşhasda darabât-ı nabziye adedi pek ziyade farklı olabilir.

Vidalı çivi: Vidalı çivi bir yere takacağınız vakit evvela bir balmumu üzerine sürünüz. O vakit pek kolay ve sağlam bir surette geçmeye başlar. Balmumu bulunmazsa sabun da aynı vazifeyi ifa edebilir.

Tentürdiyod lekelerini çıkarmak: Kış mevsiminde soğuk algınlıklarına karşı ekseriyetle kullanılan tertürdiyod çamaşırları lekeleyeceğinden bu lekeleri çıkarmak

için amonyaklı su ile silmelidir. Hiçbir şey kalmaz hatta amonyaklı su en ince ve nazik kumaşlar üzerindeki şarab lekelerini bile pek kolay çıkarır.

Beyaz güderi eldivenleri temizlemek: Beyaz eldivenleri temizlemek için bir mikdar sabun mahlülünü sıcak suda karışdırıp içerisine bir de yumurta kırub çalkadıktan sonra bir iki damla da nişadır ruhu (amonyak) damlatılır ve eldivenler bu suyun içerisine batırılan yünlü bir bez ileiye silinir. Ondan sonra gölge bir mahale asarak orada kurutulur. Bu suretle eldivenler hem temizlenir hem de yumuşaklığını gaib etmez.

Küçük evler

Büyük ve kalabalık şehirlerde ev kiralari yükseldikçe küçük evlerde ikamet mecburiyetinde olan dar bütceli aileler aynı odayı hem yatak hem misafir hem de tuvalet odası olarak kullanabilmek için kendilerine göre mobilya döşemeye ve bu suretle yeni yeni icadlarda bulunmaya mecbur olmuşlar.

İşte bu suretle dolab şeklinde yapılmış bir yatak ile tuvalet kısmını havi gayet güzel bir icadın resmini vermiyoruz. Resim tamamiyle esasız izah etmekde olduğu için fazla bir şey yazmaya lüzum görmüyorum. Yatak sabahleyin altdan kaldırılıb itilince kapanıyor ve tamamiyle dolab şeklini alıyor. Yan taraftaki tuvalet takımı ve aynalı kapısı da keزالik kapanınca hiç belli olmayacak bir suretde dolabın yan tarafında teşkil ediyor. Yalnız şurasını söyleyelim ki dolabın arkası tahta olmayıb bir perde ile kapanmış olduğundan gündüzleri perde açılarak yatağa arka taraftan hava aldırabilmek mümkündür.

İmzasız

Bilgi Yurdu Işığı, s.203-206

Köylünün Zekâsı

Bu def'a bir seyahatden avdet eden hey'et-i tahrîriyyemizden bir zat vapurda beraber bulunduğu bir köylünün sergüzeşti olmak üzere bir vech âtî fıkrayı naklediyor:

İzmit civarındaki köylerden birinde sakin olan Nuri Ağa bir seneden beri çalışma çabalaya iki yüz kadar bir para cem' eder fakat parayı ne yapacağını nerede saklayacağını bir dürlü kesdiremez. Nihayet en emin yer olmak üzere civar ormandaki bir ağacın kavuğunu bulur. Paraları kimse görmeden oraya yerleşdirir.

Daha eline bir iki ne kadar para geçerse yine oraya götürüb ilave eder.

Nuri Ağanın para kazandığını gören komşusu sık sık ormana gitmesinden şübhe eder. Bir gün arkasını ta'kib ile Nuri Ağanın önünde meşgul olduğu ağacı öğrenir ve kendisini göstermemek için derhal geri dönerek kaçır. Nuri Ağa avdet edub evine girdikten sonra komşusu derhal ormana gidüb mezkûr ağacı tedkik eyler ve saklı olan iki yüz kûsür lirayı bulub alır. Hiçbir şeyden haberi olmayan zavallı Nuri Ağa ertesi gün yine elindeki iki lirayı koymak üzere tabîî kasasına gitdiği zaman paranın çalındığını görür ve fevk-al-âde müteessir olur. Fakat zeki köylü bir mikdar şakaklarını oğuşdurarak göz kapaklarını açub kapayarak düşününce komşusundan şübhe etmeye başlar. Bir gün evvel arkasından mütecessis-âne geldiğini zanneylediği fakat hiç me'mûl etmediğini hatırlar. Fakat yapacak hiçbir çare olmadığından me'yûsen hanesine gelüb düşünmeye başlar.

Nuri Ağa yiyemez içemez içindeki bu sıkıntıyı bir dürlü def' eyleyemez. O akşam kalkar komşusuna gider ve kemal-i samimiyetler:

- Benim Aziz komşucuğum pek müşkil bir haldeyim. Köyümüzün akıllısı ve her işimize tedbir, her derdimize derman bulan sensin. Bunun için şimdi sana gayet gizli olarak bir derdimi açacağım bana bir çare bul, bir akıl öğret, der.

Komşusunun her fedakârlığa hazır olduğunu anlayınca sözüne devam ederek:

- Dün bir zahire muamelesinden üç yüz lira aldım biliyorsun ya şimdi para kazanmak pek de güç değil fakat bu zamanlar geçecek. Sonra yine iş güçlenecek elimize geçen parayı kaçırır, zayi' edersek bir daha göremeyeceğiz. Zengin olmanın, artık iyi yaşamanın zamanı bu zamandır. Şimdi düşünüyorum ben bu üç yüz lirayı ne yapayım, nerede saklayayım. Evde bir kasam eşkıya gelir diye korkuyorum. Yere gömsem çürür, bir tüccara verirsem belki yer, bir daha vermez. Hâsılı ne yapacağımı şaşırdım. Şimdi senden bir akıl istiyorum sen ne dersen öyle yapacağım.

Ma'mafih şurasını da söyleyim ki, benim iki yüz lira kadar bir param daha var. Onu pek güzel saklıyorum yeri gayet emindir. Fakar şimdi işe üç yüz lira daha girince re'yini almadan bunları da oraya koymaya cesaret edemedim. Eğer o muvaffak ise bunları da oraya koyacağım.

Benim kasam yanımızdaki ormanda bir ağacın içindeki kovuktur. Ağacı tabîî söylemem onu evde karım bile bilmez. Çünkü olur ki birisine söyleyiverir diye korkarım kimseye söylemem. Acaba bu paraları da oraya koysam muvaffak mıdır? Diye fevk-al-âde bir safvetle re'y ister. Komşusu biraz düşündükten ve öteberi biraz tehlikelerden bahsetdikten sonra bu paraları da ele geçirmek için herhalde ağacın kovuğunun hepsinden emin olduğunu ve üç yüz liranın da oraya konması muvaffak olacağını söyler ve Nuri Ağa da teşekkürler ederek gider. Komşusu Nuri Ağanın henüz ağaçdaki parasının zayi' olduğuna vakıf olmadığını zannederek kemal-i emniyetle elindeki üç yüz lirayı koyması için evvelce aldığı paraları derhal götürüb yerine koymayı münasib görür ve hemen tasvirini icra ile paraları yerine kor. Zeki Nuri Ağa zaten bunun böyle olacağını bildiğinden hemen gider paralarını alır. Fakat zekâsının şu mükâfatını gören Nuri Ağayı yine paraları nasıl saklayacağı endişesi istila eder. Köyün kahvehanesinde bu düşünce ile oturmakta iken posta İstanbul gazetelerini getirir. Mektebin birinci hocası Tevfik Efendi okumaya başlar, kahvedekiler dinlerler. Bu miyanda istikrâz-ı dâhilî makaleleri, i'lanları okunur. Dâr-

ül-muallimîn me'zunu olan hoca efendi köylüye bu istikrâzın ehemmiyetini ve faiz olarak alacağı mikdarın altun verileceğinden faizin yüzde beş değil lâ-akall yirmi olduğunu ve şayed kur'a ile itfa edilir ve numarasına isabet edecek olursa kâmilten parasını altun alacağını anlatır ve bu istikrâzın hem hiss-i hamiyet hem de hiss-i menfaat ile derhal yapılacak pek mükemmel bir iş olduğunu anlattığından Nuri Ağa ertesi gün paralarını alarak İstanbul'a istikrâza yazılmaya gelir. Vapurda İstanbul'a gelinceye kadar bildiklerini herkese anlatır. Diğerlerinin bildiklerini de dinler. Fevk-al-âde bir sevinçle vapurdan çıkar.

İmzasız

Bilgi Yurdu Işığı, s.151-154

Alman Hayat-ı İrfânı

Derin ve nüfuzlu nazarları, ceyyid ve parlak zekaları ile her gördükleri şeyi etraflıyla tedkik etmek ve bir kere tatbi' ve tedkik eyledikleri şeyi kendilerine has bir talâkat-ı lisân ile anlatmak ve aynı sûretle gayet selîs olarak yazmak iktidarına malik bulunan maarif nezareti tedrisât-ı taliye müdür-i umumisi Adil Beyefendi'nin ahiren Almanya'da icra eyledikleri bir tatbi' seyahati neticesinde "Alman Hayat-ı İrfânı" namıyla neşr eyledikleri eserin mütalaasını umûm için pek faideli ve kıymetli görüyoruz.

Bu eser yalnız Almanya'ya gitmeyen ve Almanya'yı görmeyenler değil, belki Almanya'da uzun müddet bulunmuş olanlar dahi mütalaadan müsteğni olamazlar. Çünkü Almanya'daki hayat irfânı muharrir-i eserin bu babdaki vukuf ve tecrübesiyle tedkik edebilmek ve öğrenilen şeylerden o sûretle müsbet ve hakiki neticeler çıkarmaya muvaffak olmak biltabi' herkes için mümkün olamaz. İşte bunun için bu

eserin Almanya’da kadın terbiyesine aid olan bir parçasını buraya aynen derc etmekle risalemizi tezyin ediyoruz:

Kadının Mevki’i ve Terbiye-i İnas

Almanya feyz-i kemâlini, ana kucağından almıştır. İctimai hayatın her safhasında kadın, erkeğin yerine kaim oluyor. Nüfus-i umumiyedeki boşluk nasıl dolacak? Alman nazarında evlad: Her sevginin üstünde uçan bir gelecek!

“Kadınlarını okutmayan millet, oğullarını ma’nevi öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir. Hüsrânına ağlasın!”

Tevfik Fikret

Almanya, feyz-i kemâlini ana kucağından almıştır. Validenin, çocuk üzerinde bütün hayat müddetince devam eden te’sîrini nazar-ı dikkate alarak, Almanlar kadın terbiyesine büyük ehemmiyet atf etmişlerdir. Alman hayat irfânında görülen kemâlin, mühim amellerinden biri de kadınlardır. Alman aile hayatı, kadın sayesinde yükselmiştir. Fi’l-hakika, çocuk valide kucağına fikrî, ahlakî, bedenî kabiliyetlerinden hiçbirini tavzih etmeksizin gelir. Bu kabiliyetler mâderde inkişaf ve tekrar eder. Çocuklardaki hissiyat-I necîbenin ilk tohumları, validenin himmetiyle nemâ bulur. Vazifesini bilen bir valide mensub olduğu vatana faziletlerle mücehhez vatandaşlar yetiştirir.

Almanya’daki tedkik seyahatlerim, Alman kadınının -, hayat-ı ictimâîyenin mühim bir nazımı olduğu hakkındaki kanaatlerimi kuvvetleştirdi. Almanya’da bugün, kadının nüfuz etmediği bir saha kalmamıştır. Alman kadını, bilhassa bu harb esnasında, erkeğin çekilmeye mecbur olduğu her safhada, onun yerine kaim olmuş ve bu sayede ictimâî makinenin rüşdine hemen hiç hâlel gelmemiştir. Mekteb kürsîlerinden mühimmât i’malhaneleri işçiliğine kadar, her tarafda, kadın, erkeğin yerini işgal etmiş, ve azim ve faaliyetiyle hayret-âver muvaffakiyetler göstermiştir.

Dâr-ül-fünûn sıralarında erkeklerin boşluğunu dolduran, mekâteb-i taliye kürsîlerinde muallimlere vekalet eden, hastahanelerde yaralılara bakan, mevkuf askere ekmek ve çay dağıtan, köyde tarlaları süren, yolda köprüleri ta'mir ve inşa eden, şehirde tramvay ve arabaları sevk ve idare eyleyen, telefonunuzu işleyen, mektublarınızı getiren, gazetenizi tevzî' eden, otelde odanızı, lokantada yemeğinizi ihzâr eyleyen hep odur.

Alman kadını, sadece iyi bir zevce, müşfik bir valide değil; belki hayat-ı umûmiyenin her safhasında erkeğe şerîke-i mesai olan bir uzv-i mükemmeldir. O erkeğin omuzlarına atılmış bir yük değil; hissiyatını bilen ve kendine hürmet ettiren bir cem'iyet adamıdır. Ve böyle olduğu için hukukuna da tamamen sahibdir.

Alman kadını, şimdiden her bin cem'iyetde tevlîd ettiği derin boşlukları doldurmaya çalışıyor. Fi-l-hakika, işte dört senedir, memleketde kuvvet-i vezndeki namına ne varsa, hep sondu. Her muhârib memleketde olduğu gibi, vatanın en güzide gençleri kırıldı, uful etdi. Vatan, ihtiyât ve istikbâl kuvvetinden pek çok gaib etti. Nüfus-i umûmiyedeki bu boşluğu doldurmaya te'mîn edecek tedbirler ne olursa olsun, yakın bir âtîde bunun telafisi mümkün olamayacaktır. Bu boşluk, belki ciddi ve umûmî bir sa'y ile yirmi sene sonra doldurulabilecek hal buna, sâlih akd olunur olunmaz, bütün milletler için müdhiş bir cidâl-i iktisâdî başlayacak. Bu yeni harbe şimdiden hazırlanmak lazımdır. Bunun için, kadınları da ferdâya a'dâd etmek, hayat-ı maîşetde onların da faaliyetinden istifade eylemek zarûreti vardır. İşte, Almanya kadınlarını, şimdiden yarınki hayatda muzafferiyeti te'mîn edebilecek bir terbiye ile perverde etmeye çalışıyor. Bir tarafda hayata hazırlanan Alman kadını, diğer tarafda en mühim vazifesi de bir lahza unutmuş değildir. Alman kadını, çocuk yetiştirmeyi ve onu terbiye etmeyi en muazzez bir vazife olarak tanımışdır. Onun nazarında, iyi ve muhterem bir valide olmak, en yüksek bir emeldir. Alman kadını âşiyânesinde çocuk sesini, saâdet müjdecisi olarak telakkî eder. Onun fikrinde, beşiklerdeki sevdaları bilmeyen, pencerelerinden çocuk sesleri duyulmayan bir âşiyân, nakîs bir

âşiyândır. Ve her nakîs olan şey gibi az söyler. Alman kadını nazarında evlad, her sevginin üstünde uçan nermin bir kelebektir.

...

Alman kadını yarına hazırlayan muvâcehe-i medeniyetde yükselten, bela şübhe, mekteblerdir. Ekseriyetle, ibtidâî sınıflarıyla dâr-ül-fünûn sıralarında muhtelit bir tahsil ta'kîb eden kadınlar, bilhassa tâlî mekteblerde erkeklerden ayrılmaktadır. Bu cihetle inâsa mahsus tedrisat tâlî müesseselerini ayrıca tedkik etmek icab edecek.

Almanya'da inâs mekâteb-i tâlîsini tedkik edebilmek için, her hükümetin bu kısım müesseselerini ayrı ayrı gözden geçirmelidir, teşkilât i'tibariyle, imparatorluğa dâhil bulunan muhtelif hükümetlerin kız mektepleri arasında fark olduğu gibi; aynı hükümetin muhtelif kız mektepleri de, başka başka teşkilâta tabi' olmuştur. Mesela Prusya'da resmî inâs i'dâdîlerinin bir kısmı on, bir kısmı dokuz sene üzerine tensîk edilmiştir.

Mamafih, bugün on senelik tahsil-i tâlîde kafi görülmüyor. Bunun için inâs i'dâdîlerine daha bazı kısımlar ilave edilerek, kızların dâr-ül-fünûna hazırlanabilmeleri, yahud muallime ve ev hanımı yetiştirilmesi esbabı istikmâl edilmiştir. Bu sûretle, bu kısımlardan birini ta'kib edecek kızlar i'dâdî tahsiliyle beraber, on iki ili, on dört senelik bir tahsil tâlî görülmüyor.

Müslihiddin Adil

Bilgi Yurdu Işığı, s.57-61

Saksılar

Hayatın bütün saâdet ve felâketlerini o sene bana onlar hissettirmişlerdi:

Karşımızdaki çamlığın sâye- i hifasında küçük fakat bir yuva kadar sade ve şâir-âne bir köşk vardı, uzun bir zamandan beri kimsesiz, boş duruyordu. Ben zannediyorum ki oraya gelecekler, bu güzel köşkün şi'riyet inzivâsını bozacak; çamların bir sahib-i şefkat gibi gölgelendirdiği o ince, san'at-kârâne balkonda yaşayacak kalpler, kabil değil, oranın inceliğini tamamen hissedemeyecekler; bu müstesnâ lâneciğın ruh-i şi'ri böylece kırılacak, kırılacak...

Birgün, baygın zemzeme-dâr bir nisyân sabahı pencereleri henüz açarken çamların arasında bir kalabalık gördüm; anladım ki bizim yuvanın nasib-i tenhâyîsini tamamlamış, artık başkalarının oluyor. Pek temiz iki araba eşyayı bu narın yuvaya yüklettiler. Biraz sonra küçük bir araba da, bütün mevcûdiyyetlerinde hakiki bir reng-i asâlet görülen zarif, güzel iki genç: köşkün yeni sâhib ve sâhibesi...

Artık bende derin bir tecessüs başlamıştı... Acaba nasıl şeyler? Diyordum.

Birgün arkadaşlarımdan biri geldi; yeni komşularımızı tanıyormuş; bana hayatlarına ait biraz tafsîlât verdi : “Bilsen nasıl, diyordu, bizim bu müşevves muhîtimiz içinde yetişebilmiş ne müstesnâ, kıymettar bir ailedir. Bunlar bir arada büyümüş iki akraba çocuklarıydı. İkisi de asîl, zengin. İkisi de güzel, ince, ma'lûmâtlı...

Zerrin, dalgın, yüksek nazarlarıyla vakur, belki biraz da mağrur, aynı zamanda pek rakîk, pek hassas, biraz da asabi bir kız... Tamam senin düşündüğün gibi bir ma'neviyatı var...

Sonra, müfred denecek derecede şiir ve mûsikî meraklısı... Yirmi senelik hayatının telaşını piyanonun başında geçirmiştir.

Süha; Zerrin'den üç yaş büyük... Ruhunun ilk ve müebbed heyecanını tabiatın bedâyi' sânihâtı karşısında hissetmiş ulvî bir san'at-kâr, bir ressam.

Aileleri izdivâc hususunda ikisini de serbest bırakmışlardı. Zaten terbiye-i hissiye ve efkâr-ı ictimâiyyeleri en mükemmel ailelerden biri olan Zerrin'in ebeveyni, biliyorlardı ki: kızlarına ne kadar iyi bir zevc bulduklarına emin olsalar yine kabil değil onu mes'ûd göremeyecekler; bir genç kızın a'mâk-ı ma'neviyetindeki o temsil edilemez, bedi', rakîk emeller nasıl anlaşılabilir ki , onun mukadderâtını tevdi' edecekleri kalbinde kızlarının emellerine tekabül edecek kadar ulvî, mümtaz olabilmesi için uğraşsınlar? Kendi yavrularının ruhuna tamamen nüfuz edebilseler bile kendilerine pek uzak olan diğer bir kalbi nasıl keşfedebilirler; oh.. Zerrin'e kendi ma'neviyat-ı ulvîyesi kadar esiri, per ihtirâz bedâyi' bir ruh, bir kalb, bütün inceliklerle işlenmiş bir zekâ; ebediyet semalarına kadar yükselmiş bir his olmamalı ki... Nâ-merî hülyakar kanadlar üzerinde onu hiç sönmeyecek olan bir ufuk şiir ve hülyaya doğru yükseltsin... O, gurûbların havanın sükûnu karşısında müphem hüznlerle dalgın düşünürken, nazarlarındaki demevî tesiri bir şiiralitem ve teselli ile eritsin... Oh,nihayet, işte ona hayatın haşin çehresini hissettirmeyecek bir kalp.. Öyle bir kalp ki: daima çarpsın; mesâhin karşısında, saâdet, felâket, ulvîyyet karşısında daima çarpsın... Öyle bir ruh ki, daima müterennim; öyle bir his ki daima meyyâl i'tilâ...

İşte bütün bu ma'nevî endişeler, aldanmak ihtimalleri karşısında her iki aile rakîk hayat-ı intihâbı hakkını çocuklarına bahşetmişlerdi. Nihayet, aynı asûman i'tilâda birleşen iki mukaddes hemşire-i ruh, mûsikî ve resim, iki gencin mukadderat-ı hayatiyeleri de birleştirdi ve bu mes'ûd izdivâc husule geldi..."

Artık bu Mübeccel aileye karşı kalbimde pek yüksek bir hürmet duyudum. Hemen gidip ellerini sıkmak, kendilerini tes'îda etmek için kalbim çarptı.

...

Beş altı aydan beri hep onların saâdetini takayyüdkâr nazarlarımla ta’kîb ediyor, onları herkesten, her nazardan kıskanıyordum. Ne kadar saf bir yaşayışları vardı... Ben zannediyorum ki onlar üzerinde yaşadıkları bu toprağın bile farkında değildiler. Bütün yazı çamların kuytu gölgelerinde; sahlin ruha sükûn veren mavi fûshati karşısında; semaların hisleri ulvîyete doğru cezbeden saf nurları altında imrâr ederek tabîatle, yalnız tabîatle serbest yaşadılar.

...

Sonbahar mağmûm simasıyla ufukları ziyarete başlamıştı. Zerrin’in pek sevdiği iki saksı çiçeği vardı... Her gün büyük bir ihtimâmla suları kendisi verir, yapraklarını siler, toprağını temizlerdi. Şimdi yağmurlar başlayınca Zerrin saksılarını içeri götürüyordu. Biraz güneş görünce tekrar balkona çıkarıyor, onlara mini mini bir bebek kadar ihtimâm ediyordu.

Hazânın şiddetli yağmurları Süha ile Zerrin’i birkaç gün evde kapamıştı. Birgün iyi bir havada balkona çıktılar. Saksılarda beraber getirildi. Zerrin birkaç gün güneşten mahrum kalan çiçekleriyle meşgul olurken, Süha ona endişe-nak nazarlarla dalgın dalgın bakıyordu. Zerrin zaten zayıfça idi; lakin onu göremediğim birkaç gün zarfında biraz daha sararmış, kuvvetsiz görünüyordu. Birden hasta olması ihtimaliyle titredim. Sonra hayır dedim, bu kadar nazik bir mevcudiyet şüphesiz hazânın mağmûmiyetinden müteessir olmuştur. Başka bir şey değildir.

Süha bir aralık içeriye girdi, kalınca bir pelerinle avdet ederek Zerrin’in omuzlarını örttü.

...

Artık nadiren dışarı çıkıyordu. Birgün onları bana tanıtan arkadaşım geldi; “Zerrin çok hasta, hem de fena!” dedi. Kışı hep onun elemeleriyle geçirdim.

Biraz güneş görünce onu balkona getiriyorlardı. Zavallı, ne kadar bîtab ne kadar solgundu. Fakat en ziyade nazar-ı dikkatimi cezbeden şey, saksılardı.. Zerrin, bütün o kuvvetsizliği, rahatsızlığı ile yine her balkona çıkışta, onları getiriyor; zayıf elleriyle çiçeklerine hayat vermeye uğraşıyordu.

Sonra, nasıl oldu bilmem, genç kadın pek mi hasta idi, saksılar balkonda unutulmuştu. Birgün yapraklarını dökülmüş, ince saplarını bir hazin yetimi ile eğilmiş olarak gördüm.

Artık onları görmüyordum. Yalnız, her gün uzun uzun böyle zayıf başlı bir doktor geliyordu. Sonra Zerrin'in annesi, babası geldiler. Zavallı yuva, bir hicre-i matem halini almıştı. Artık ne mûsikî, ne bir ses! Giren çıkan her çehrede endişenak bir gölge... Muzdarip çehresiyle, Süha, bazen balkonun çamlarına dayanıyor; niyazkar nazarlarla semalardan bir şeyi bekliyordu. Zavallı çocuk, zavallı saâdet-i âfile...

Bahar geldi... Of, keşke gelmeseydi... Bütün hayat-ı müebbeden, kışın soğukları, zulmetleri arasında tebâh olsaydı. Evet, bahar geldi... Bütün solan şeyler hayat buldu. Fakat birgün, birgün oh, hala bütün fecâyî' ile gözlerimin önünde. Evde tüylerimi ürperten bir vaveyla bir kıyamet koptu. Her şeyi anlamıştım. Vah zavallı Süha, zavallı kadın!...

Zerrin gümüşî tüllerle, pembe çiçeklerle donatılmış bir mevkib içinde, ra'şenak omuzlar üzerinde köşkün kapısından çıkarılırken; birdenbire durdu yere indirildi. Bütün cemaat içeriye daldılar...

İki saat sonra, birbirini takip eden iki tabut, şüphesiz birbirinden ayrılmamaya ahdetmiş iki ruh-i maşuk, akşamın bu hâileye sükûnetle ağlayan renksiz semaları altında bir istimbota bindirilerek, beyaz köpükler arasında ebediyete doğru uzaklaştılar...

Her şey bitti, her saâdet gibi bu da söndü.

Bir hafta sonra, ihtiyar dadı, köştekteki eşyayı toplarken, balkondaki saksılar gözüne ilişti... Onlar kışın soğuklarından hiç müteessir olmayarak, yeniden hayat bulmuş, çiçeklenmişlerdi.

İhtiyar dadı, kuru çenesini oynatarak bir şeyler söyledi; ruhundaki acıların verdiği büyük bir isyan ile yumruklarını sıkarak saksıyı bahçeye yuvarladı ve kapıları çekerek gitti...

Şükûfe Nihâl

Bilgi Yurdu Işığ, s.189-192

Çamlıca İnas Sultaniyesinde verilmiş bir konferanstan:

Hanımlar:

Size şimdiye kadar memleketimizde ma'lel-teessüf layık olduğu ehemmiyet ve itina ile telakki edilemeyen ve ancak bu son zamanlarda bir fenn-i mahsus halini almış olan biçki ve dikişin, ictimai, iktisadi, terbiyevi fevaidinden muhtasaran bahsedeceğim.

Bugün cümleiniz takdir edersiniz ki bir kadının en mühim vazifesi; iyi bir aile reisesi olmak ve onu mesut, dil-nişin bir hale koyabilmektir.

İşte bu hususta biçki ve dikişin ehemmiyetli bir mevki' işgal eder. Bir evin mefruşatındaki hüsn-i tertib ve nizâfet bir ev kadınının o saf güzidesine, fazailine bir numune teşkil ettiği gibi bir hanımın da zevk-i seliminin, hüsn-i ahlâkının canlı bir mi'yâridir.

Tabiat, nisvana güzel görünmek his ve zevkini vermiştir. Fakat bu hissin ifratından hâsıl olan moda ibtilası ailelerimizin saadetini ihlal ettiği gibi iktisadi, ictimai mevcudiyetimizde de pek derin rahneler açmaktadır. Yalnız yüksek tabakada bulunan hanımlarımız değil mutavassıt derecede yaşayanlarımızın bile ekseriyesi giydiği elbiseyi Beyoğlu'nda filan terziye diktirdim diye tefahhurda bulunmayı bir

şeref ve fazilet ad ediyorlar. Bu zihniyette bulunan hanımların iktisad beyti nokta-i nazarından ne derece şayan-ı merhamet oldukları aşikârdır.

Son zamanlarda hanımlarımızın, hanım kızlarımızın ekseriyetle modaya ve süse ziyadece ibtila göstermeleri ecanibin bile nazar-ı dikkatini celb ediyor. Ve bu hale vakıf olan ciddi ve hissiyat ve vakarını bilen hanımlar daima bu meseleden kemâl-i teessüfler bahsederek beyan-ı te'sîr ediyorlar. Erkeklerle gelince onların da bu hal-i istihza ve tezyiflerini mucib olduğundan bütün bunlar kadınlık namına bir leke teşkil ediyor demektir.

Dikkat edecek olursak, modaya ibtila gösteren hanımlarımızın, kızlarımızın ekseriyesi refikalarından daha iyi daha modaperest görünmek için müsabaka edercesine takib ettikleri tarz-ı tuvaletle çehre ve elbiselerini acayib şekillere koyuyorlar.

Hâlbuki hakiki güzellik ve zerafet modaya fert riayetle değil, sade giyinmek ve kendine yakıştırmak ve ciddiyet-i ahlâka malik olmaklardır.

Memleketimizde kadınlık şimdi mühim ve derin bir inkılab geçirmekte ve kadının da çalışmasını, hayat-ı ictimaiye ve iktisadiyeye atılmasını, muztar kılmaktadır. Hayat bahalılaştırmıştır. Ailelerimizin bütçesi artık bu sarfiyata müsaide değildir. Binaenaleyh kadın hayat-ı iktisadiyede müstahsil olamadığı takdirde olmazsa müdhiş ve bî-aman bir müstehlik olmamalıdır.

Bugünkü Türk kadını bu kanun-ı iktisadite boyun eğecek, aksi takdirde kendini ve ailesini sefaletle sürüklemekle hem nev' cinsini hem de memleketine ihanet etmiş olacaktır.

Kesalet, tenbellik müdhiş bir kurddur. Evinde bir vazife ile mükellef olmayan hanımlar vakitlerini havailikle imrar ediyorlar. Bu suretle ailede muhabbet ve merbutiyet kalmıyor. Nihayet saadet-i aile büsbütün mahvoluyor. Binaenaleyh

hanımlarımız vakit ve nakidlerini lüzumsuz yere ibzar etmeyib ailenin ihtiyac ve istirahatı uğrunda sarf etseler hem kendileri hem de ifrad-ı ailesi sakin ve mesud bir hayat te'mîn etmiş olurlar.

Bu sözlerimle tamamiyle modanın aleyhine bulunduğum hükmedilmesin. Modanın, bilhassa efratının ifratının fenalığını bilmekle beraber bunun te'sîrinden uzaklaşmak mahaldir. Moda hiç ta'kîb olunmazsa enzâr-ı ameye karşı bir garabet husule gelir. Bunun için modayı uzakdan daima sadelikle ta'kîb etmeli ve bir model intihâb edileceği zaman en ziyade uzakdan nazar-ı dikkate almalıdır. Çünkü sade bir libas her zaman için kabil-i isti'maldir.

Hakiki bir aile reisesinin efrad-ı ailesinin her zaman giyeceği sade elbiseyi kendi başına i'mâl edebilmesi bunun için harice para vermemesi şarttır.

Binaenaleyh hanım kızlarımızın bu gayeye vasıl olabilmek için şimdiden giydikleri elbiseyi biçib dikmeli ve dersi ehemmiyetle ta'kîb eylemelidirler ki istikbalde başkalarının bu babdaki muavenetine ihtiyac hissetmesinler. Bir hanım kızın kendi sa'yıyla vücuda getirdiği elbise ile giyinmesi ne kadar mucib iftihadır. İyi kesilmiş, iyi yapılmış bir libas artık giyilmek istenilmediği zaman bozularak fakir çocuklarını giydirebilir ve böylelikle bir emir hayra da hidmet etmiş olur.

En küçük ipekli, kadife, çuha parçalarına kadar lüzumsuz gibi görünen şeyler bile bir ev hanımının mahur parmakları arasında hiç olmazsa zarif bir yastık veya diğer süslü bir şeye tahvil eder.

Biçki ve dikişin iktisadî mevki'i ile bunun aile bütçesi üzerine olan te'sîrini bir iki sözle bitirmek kabil değildir. Bunun ehemmiyetini idrakınıza, muhakemenize bırakarak diğer bir iki sözle de değişik terbiyevî kavaidinden bahsetmek isterim.

Mekteblerimizde nazari derslerin bar sıkleti altında yorulan hanım kızlarımıza biçki ve dikiş adeta yorgunluk alma hizmetini ifa ediyor. Bir kumaşı biçer iken

iktisadi bir düşünceyi dikiş diker iken zerafet ve intizama riyeti te'mîn eyliyor. Onun için bu dersin terbiyevî ve zihni ehemmiyeti nâ-kabil inkârdır.

Biçki ve dikişin ve diğer bilcümle el işlerinin tecdîd-i kuvâyı bütün vücutta muvazenet-i tamenin te'sîsine nef'i vardır.

Aynı zamanda biçki dikişin talebat arasında sağlam ve tehlikesiz bir his rekabet ikaz eder. Her hanım kız kendi dikişini alnının teriyle kıyas ederek sa'i ve gayretinin kıymetini anlar. Ve şevk ve hararetle meşgul olur. Bundan maada biçki ve dikiş maharet, çalaki, dikkat, sebat, intizam i'tiyadlarını iktisab ettirdiğinden terbiyevî te'siri bu noktalarda da azimdir. İşte bugün artık her hanım kız için ilk öğrenilecek bir ders halini alan bu sanatta fazla söz söylemekle zaid bulurum. Nazar-ı dikkatinizi davet ettiğim şu sözlerim üzerinde şimdi sizi biraz düşündürebilir ve ati hayatınızda da ufak bir te'sîr yapmış olursam kendimi bahtiya ad ederim.

İhsân

Bilgi Yurdu Işığı, s.265-266

Kadın

Kadındır: Muztarib mülkünde nurun inhisâfından

Kadındır: Müftehir yurdundan fikrin inkişâfından,

Kadındır: En muazzam bir delili sa'y ve ikdâmın

Kadındır: En muazzez bir zahîri cümle akvâmın

Kadındır: Eyleyen bir kavmi is'âd üç balaya,

Kadındır: Eyleyen bir ırkı mazhar-ı fevz ve a'lâya,

Kadındır: Ninnilerle nakleden tarih-i ecdâdı,

Kadındır: Süsleyen hiss-i vatanla tıfl-ı nev-zâdı,

Kadındır: Ehline, evladına şefkatli bir sâye

Kadın için yurdunun ihyâsı ancak maksad ve gaye

Kadındır: Bahşeden dünyaya ancak zevk ve teselliyet

Kadındır: Nazm-ı manzûme-i esbâb-ı cem'iyet

Kadınlar, fer verirken bir zamanlar ilim ve irfana.

Kadınlar, nasaf-ı alemken reva mı şimdi hüsrana?

Kadınlar yükselirse feyz alır akvâm ve cem'iyet,

Kadınlar alçalırsa mahvolur elbette her millet,

Kadında müncelîdir en güzîde ve saf kıymet-dâr,

Kadında ben eminim en nezîh bir ruh-i rikkat var,

Kadında mündemicdir ırkının evsâf ve ef'âli,

Kadında muntabı'dır mülkünde idbâr ve ikbâli

Kadından müntakil evlada hubb-ı din ve millet

Kadından münteşir etrafa rikkat, merhamet, safvet

Kadın bir jale-i müşginterdir âşiyânında,

Kadın bir hâle-i zerrin perdîr âsumânında

Kadındır sevk ve teşcî' eyleyen efrâdı tehzîbe

Kadınlar mülkü kadar her zaman i'mâr ve tahrîbe

Kadında söylenir milletlerin hep dâstânında.
Kadında müşterek bir kahramanın sît ve şânında.

Yaşa ey âlem-i nisvânı i'lâ eyleyen hey'et...
Himâyet eyledin bî-kes benâtı işte bir şefkat

Ki ta'lîm eyledin biçki, hiyatat, ince iş, san'at
Çalışmak devridir artık oturmak şübhesiz zillet,

Ederse sa'y ve gayret böyle birçok kitle-i himmet...
Varır ta zirve-i ikbâle elbet devlet ve millet

Yazılsun hizmetin tâk revâk mihr-i rahşâna,
Şeref-bahş eylesun namın semâ-yı saf nisvâna.

Tahsin Nejad

CERİDE MECMUASINA AİT METİNLER

Ceride, s.221

Münacaat

Hayret bakılınca zîr ü bâlâ.

Esfel duruyor karîn-i a'lâ.

Hayret, olunursa fikr ü tahmin.

Bu subh ile ibtidâ-yı tekvîn.

Hayret, kılınırsa yâd, Yârab,

Geçmiş a'sâr ile geçen şeb.

Hayret, cereyan edib gelen nehr,

Ger olsa makis-i âtî-i dehr.

Hayret, heyecan-ı nehr ü ebre,

Hayret, şu sükût içinde kabre!

Hayret, nazar eylesem hayata,

Bir nefsim bir mükevvanâta!

Bir yanda o mahşer-i avâlim.

Bir yanda benim garib hâlim

Hayret, hayret bu sırra hayret!

Hayretle görünmede bu kudret!

Yârabbi, şu âsmâna karşı,

Âlem diyoruz buna, nedir bu?

Ya anda vuku' bulan vakayi,
Kim vâki' olur hilâf-ı vâki' ?

Bir kıt'aya münhasır acâib.
Bir mülke hücum eden mesâib

Bir belde münteşir havâdis.
Bir hânede devreden mebâhis.

Bir ferde rû-nümûn olan hâlât.
Bir zihne gelüb giden hayâlât.

Ya bir kirm-i zaîf ü kem-ter.
Kim ömr sürer, teneffüs eyler.

Ya bir mûzî, o cism-i mevhûm.
Mevhûm deriz, vücudu ma'lum

Ta'zîm edelim şu kâinâta,
Ya neyleyelim o mûziyyâta?

Abdülhak Hamid

Ceride, s.252

Nûr-i aynım Yahya Bey

Mektubuna bir cevab-ı muvaffak veremediğim için teessüf ediyorum. Ben eski Hâmid değilim. Kalemim herkesin elinde lertzân ben kaleminden gürîzân bir halde yaşıyorum. Şairlik filan benimle hep vedâ' ettiler. O harîk-i rûhânîyeden şimdi bir

şerâre bile görmüyorum. Vîrânî-i cismânî havâlî-i ma'neviyyede dahi icray-ı ahkâm ediyor. Bir derecedeki hayatın merâretleri de beni telh-kâm ediyor. Müntehaya çok acıdım vücudunu göremediğim için bi-l-tabî' hayalini de göremediğim için bu bîçârenin ruhuna Fatihalar yollamaktan başka bir şeyi yapamıyorum. Hasta gözlerinden öper ve çoluk çocuk daire-i afiyette daim olmanızı Allah'tan temenni ettiğimin beyanıyla iktifâ ederim.

2 Kânûn-i Sânî 1905

Amcan Abdülhak Hamid

Abdülhak Hamid

Ceride, s.294-295

Siz, ey melekûtîler olub nâil-i pâye
Bulmuşsunuz eflâkda bir amiri müebbed
Âdem neye kem-nâm ola hâk içre mücerred
Andan daha layık mısınız siz o, bekâya!

Zalimlere layıkça âdem, neyleye mazlum
Alık görünür hâlbuki gaddara mecâzat
Ma'sûma görmemek olsun mu mükâfât
Yetmez bunu îfâya hayatın günü ma'lûm

Abdülhak Hamid

Ceride, s.443-444

Hürriyet Neşîdesi

Kimdir şu esâfil, bir âlây süngüsü düşkün,

Hûn-ı vatanı nûş ile mahmûr idiler dün
 Afâk-ı hamâsetde tecelli ile sönük (süngün),
 Osmanlıların namına verdik yine bir ün

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zindan, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Hürriyet! Eya mâlike-i ceş-i gazanfer,
 Esfârına her yerde kızıl kanla veren fer,
 Teb-lerze-i havfın ne siper koydu, ne miğfer,
 Bahş edildi sayhan bize bir sulh-ı muzaffer!

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zindan, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Osmanlı gibi durmada dîdâr-ı vakurun
 Çık fevkine evvel şekil ile edvâr u duhûrun,
 Bir hayli zaman yolcususun Rabb-i sabûrun
 Peygamberin emriyle tulû' eyledi nurun.

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zindan, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Her şeb mütehassirdi vatan hab u huzura,
 Evladını vakfetmiş idi ye's ü fütura,
 Volkan gibi bir şu'ledir geldi zuhura,
 Kalb oldu o hâlât bugün şevk ü sürura.

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zindan, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Bir meş'ale, yakmışdı anı ateş-i gayret
 Bir meş'ale, vermişdi bütün âleme hayret
 Bir meş'ale bir hande-i sûzende nusret,
 Matemleri yakmakda o pür nûr-ı meserret.

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zından, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Yangın yerine döndü o tescin-i mazlum
 Mazlum olana şimdi rahîm olmada zalim
 Her sınıf ahali-i vatan, cahil ü âlim
 Görmekte şu'ânla senin nefsinî sâlim.

Binler yaşa, ey mihr ü muhabbetle doğan gün,
 Sâyende ne zından, ne ezâ kaldı, ne sürgün!

Abdülhak Hamid

Ceride, s.199-201

Bu nasıl cilvedir, nasıl âyîn
 Edemez kimse aslını ta'yîn
 Peder etmekde zevk-i hald berîn
 Mâder etmekde bunda ah u enîn
 Anı etmezdim visâl-i ihyâ'
 Bunu eyler gamm-ı firâk ifnâ'
 Anı eyler eger duâ-yı arzâ
 Bunu etmez meğher likâ'-yi teskîn

Sözde tatyîbdir murad u merâm
 Kahr u ta'zîbe yok mahal mâ-dâm
 Beni tagrîbe lîk eder ikdâm
 Seni takrîbe eyleyen temkîn
 Sanki elvermemiş nazardan öte
 Andığı bunca beldelelerden öte
 Seni tâ müntehâyı birden öte
 Eylemek bunca dem-i cezîrenişîn
 Bakmayub hasta halime imdi
 Havah adildi, havah zalimdi
 Beni de salmak istemek şimdi
 Ne revâ mâverâ-yı nehre yakın
 Nice kılsun buna sükût-i âdem
 Kalmasun kendüye meger matem
 Âlim istesun ama emânında emîn
 Ziyad ve amir eylesun vatanda safa
 Arzuyu ve meramını icrâ
 Ben niçün böyle müstahikk-i cezâ
 Sen niçün öyle kal'a-bend hemîn
 Ne sana var deyyan birader-i edib
 Ne bana var deyyan asıl ve nesîb
 Ne bana var bu yerde celî nasib
 Ne bana hâsılı ale-l-tahmin
 Sana sadık lisân imiş noksan
 Bana noksansa hazm u hıfz lisân
 Bana dindar bulunduğum bühtân
 Sana bühtânda olduğun bî-din
 Gel ki bu dehrî imtihan edelim
 Ta ki yanar veya ziyan edelim
 Bari tebdil-i hal ve şan edelim
 Aldanabilene esmân ve zemîn

Yok, yok ey sevgili birader yok
 Böyle tedbire cür'ete yer yok
 Ortadan olsa şah ve asker yok
 Yok mudur üstümüzde ferd-i muayyen
 Çok fütûhât olur karîb karîb
 An karîb-ül zaman acayib acayib
 İkimizde gerek garib garib
 Arzuhal edelim hazin hazin
 Öyle kim eyleye kerem bize de
 Lûtf u ihsân dem-be-dem bize de
 Hem cemi' abâda hem bize de
 Kılub esbâb-ı hayrımız tekvin
 Hazret-i zü-l-celâl ve el-ikram
 Bîcemâl ve kemâl fahr-i enâm
 Ba'mum peyâm-berân-ı azâm
 Behme evliya-yı hak âmin.

20 Teşrîn-i sânî sene 308
(Abdülhalik)Nasuhi Bey

Ceride, s.804

Âyid-i Milli-i Osmanî

Bütün şân ve şükûhiyle, bütün tâb-ı şehriyle
 Bütün evlad-ı milletle, zafer-peymâ cünûdiyle
 Bütün onur, Niyâzîler gibi necl-i dilîriyle
 Bütün ezhâr-ı nûru bütün şevk-i sürûduyla
 Havl etdikçe on temmuz semâ-yı fikr-i millet
 Çıkar bâng-ı safâ inhâ-yı feyzâ feyz cennetden
 Onun Yemen kudûmüyle tecelli edildi zirâ

Otuz yıldır kesûb etmiş şemmus baht-ı Osmanî
 Onun tazyîk-i kahrıyla cihân-tâb ve zaman-ârâ
 Şeref-yâb oldu ahaliyle be-hakkı taht-ı Osmanî
 A'yun fahr-i milletin sen ey yevm celîl-i el-şân
 Vatan sayende olmuş neşve-i zâr nur-i sermestî
 Sen ey alî, mukaddes Osmanî, müebbed ân
 Sezâdır iftihar etse seninle rûh-i serbesti

Fî 10 Temmuz sene 324 Rodos

Ahmed Kemâl

Ceride, s.124-125

Sûret-i İltifât-nâme

Ceride Mecmuası Sahibi Mahmud Celaleddin Bey'e;

Ceridenizi okudum. Yine hazine-i evrâk gibi bir güzel eser vücuda getireceğinizi kanaat etdim. Babamın eserleri hazine-i evrâkı tezyîn ederdi. Ceride'nin nasibi benim eserlerime mi olacak? Galiba bunu demek istiyorsunuz. Doğrusunu isterseniz ben de mahsûlât-ı kalemiyemi sizin mecmuanızda neşretmeyi tercih ederdim ki merhumun yar-ı vefakârı ediniz. Bedri Paşa amcamın Ceridenizin umûr-i tahrîriyyesini dürr-ahde etmesi de bana göre başkaca bir müşvik oldu. İşte size bir şiir gönderdim. Biraz uzuncadır. Ceridenizin birkaç sahifesini işgal eder. Bu kusurunu da taksîrât-ı sâiresi gibi afv etmeli. Şiirin terbib-i sehvinde azâde olarak tabî' edilmesine bilhassa i'tina buyurulmasını rica ederim. Hem öyle rica ederim ki kelimelerinde harflerinde değil, hatta tenkitinde yanlışlar olursa size bir daha eser göndermem. Ma'nâ-şikenlikle mahkûmiyet en korkduğum şeylerdendir. Baki beka-yı muhabbetiniz efendim. Teşrîn-i Evvel Sene 324

Ali Ekrem

Ceride, s.125-127.

Değirmen

Sakin değirmen, sen yine
 Durdun, sükûtun zî-mâil:
 Bakdıkça baygın belki,
 Bir kalb-i zucret iştîmâl
 Güya enîs can olur.
 Vaz’-ı garibin sadedir,
 Âmir-i gurur âzâdedir,
 Güya mezar âmâdedir,
 Lakin hayat ifsâd olur
 Derken mezher bir sabâ,
 Oldukça perrân-ı safâ.

...

Yelkenlerin döndükçe sen
 Bir saye-i rikkat-name
 Bir bal-nur hande-zen
 Bir gül ki bir parlak ziyâ
 Dökmekdesin ezyâlîğa.
 Güya ki kanun-ı vücud
 Devrinle olmuş rû-nümûde,
 Bir hande, bir mahrek served
 Güya yapışmış belki...
 İnler görürsen dem-be-dem
 Ey şair-i âlem-şîme!

...

Hırçın değirmen, bak hele!
 Fır fır dönersin muttasıl

Per velevle bir zûr ile,
 Örmekdesin bâl-ı hayat;
 Sad çan olur senden hevâ,
 Güya ki yerden i'tilâ
 Meyliyle pîrânsın; semâ
 Hatta burûc-i kâinat
 Kâfî değil pervazına,
 Azdır cihan avazına!

...

Giryân değirmen, şimdi sen
 Kâhı inledirsın hazin;
 Kâhı mühic bir enîn
 Tarzında ağlarsın neden?
 Yok mu havadan bir eser?
 Dolmaz mı kalb ve canına?
 Durmak yakışmaz şanına,
 Dönmek de güç, efganına,
 Bâl açmış arz-ı kîne-ver
 İvz ivz dem-â-dem belki
 Yahûd... görürsün halini!

...

Yorgun değirmen inledin
 Durdun, bağırdın, ağladın,
 Birçok yürekler dağladın,
 Çırpındın; artık cisminin
 Güya dökünmüş takati.
 Yok bar amire kudreti
 Beklersin artık rihleti
 An gurûbundur senin...

Bakdıkça şems-i âfile
Cebhen mezar olmuş bile!

12 Teşrîn-i Evvel sene 324

Ali Ekrem

Ceride, s. 766-768

Göreneği Su-i İstimâlden Sakınalım

Tâbi’-i beşerin birtakım temâyülât-ı garibesi vardır ki onlaen haricinde cevelân mümkün olmuyor nitekim “görenek” de bu cümledendir.

Su-i istimâl edilmemek şartıyla görenek hatta tabîî bir şeydir. Fakat hüsn-i isti’mâl edilmediği takdirde mazereti lâ-yuhtî ve lâ-yuhsâdır. Çünkü fenaya taklidin her yüzden tevellüd edeceği ahvâl-i ilmiye şöyle tursun görenek olarak devam edilen muâlemât dahi mani’-i terakkidir. Gerçi zahir ahir şey görenek sayesinde hayyiz- ârâ olur. Fünûn-i sanayi, terbiye-i muâmelât ve hususiye bütün görenek eseridir denilebilir.

Hoca efendi dersini, usta ağa san’atını, mümeyyiz efendi muâmele-i kalemiyeyi, Nazır Paşa kargacık işaretini göstermese nasıl öğrenilecek, hayvânât ve nebâtâtta bile göreneğe tabi’-i tecemmülât var.

Mesela bir fol yumurta görmeyince tavuk yumurtlamıyor. İncir ağaçlarının ba’zıları dallarına baba incir ta’lîkine hacet-i mis etdiriyorlar.

Lakin bu fikirle mümtezic iken sınıf-ı ehl-i san’at var ki birisi Eyüb oyuncakçıları, diğeri dahi Bolulu aşçı başılar. “Ben üstümden böyle gördüm” diyerek yaptıkları şeyin haricine çıkamazlar. Hele Eyüb oyuncakçıları bon marşe alimana

götürüldükde biz bundan daha iyisini yaparız ama bizden kimse almaz gibi birtakım vâhi sözler geçişdirirler.

Nafia nazırımız şu aralık Avrupa'da bulunduğundan ve kendi ayıbımızı araştırib imârâtı burada bari “görenek” olarak hüsn-i taklid ve icra buyuracaklarına acaba ümid-var olalım mı? Sade biz değil, Avrupa muâmelât-ı siyasiyesinde dahi görenek usulüne tebaan birtakım yolsuzluklar oluyor.

Meşhur Gambetta siyasetde muayyen bir meslek ta'kibinden feragatle îcâbât-ı zamaniyeye göre hareket edilmek üzere ayrıca bir fırka teşkil etmiş ve bir tarz-ı idarede hakikaten muvaffak olmuşdu.

Bazı i'tiyâdât vardır ki devam ü teselsülünde bir güne mahzur hatta “dâib din” gibi parlak sözlerle yazılan birtakım âdât-ı kadime riayet cereyân-ı ahvâle mani' olamaz. Onlar tarihçelenmiş şeylerdir.

Mesela ramazan tavulunun yerine boru çalmak taraftarı olanlara kulak asılmaz. Devr-i istibdadda bir kıza görücü gitdiği vakit damad beyin maaşı ne mikdar ettiği sual edildikde iki yüz yirmi bir gurusu ama kazancı var cevabı verilir idi:

O kazanc denilen tabîî irtikabdır. Evvel vakit kazanc ile irtikâb-ı elfâz müterâdifeden idi. Bu da bir görenek olarak tekrar etmiş idi. Memalik-i mütemeddinede tuhaf değil midir ki mesela kadınların son moda şabkaları nefis-i el-emirde başa konulacak şey değildir. Hâlbuki evvelki görenek birkaç papatya ve hanımeliyle tezyîn edilen bir şabka moda yüzünden toğrusu en merdud eşkâle bürünmekdedir. Kadınların bu kadar zekâlarıyla beraber hislerine nakîse edecek derecede berbad bir modaya tâbiyetleri mahzâ görenekden ilerü gelür. Herkese sözlerini geçirdikleri halde modacılar bir şey diyemiyorlar, birer görenek fırladıcısı kesiliyorlar.

Le-elhamd bizim maliye ve evkaf nazırlarımız birtakım yolsuz göreneklerden fenn-i irtibat buyurduklarından nazar-ı saireye hüsn emsal olmasını temenni ederiz.

Bir de taşralarda vali ve mutasarrıf paşa bey ve efendilerin eğer iş görmeye teşebbüs hatırlarına gelir ve bazıları dahi müsaade eder ise islaflarının görenek usulüne tevfiğ-i hareketden kifayed etsünler.

Ali Nihâd

Ceride, s. 486-489

Kürsî-i Hitâbet

Meclis-i meb'ûsânda Kürsî-i Hitâbet derler, bir mevki' vardır. Bu mevki' hâkimiyet-i milliye denilen şahs-ı ma'nevi-i mukaddesin tahtı, işte o hükümdar-ı zî-şânın serir-i saltanatıdır.

Bu makam-ı ulviye ancak o hükümdar-ı muzaffere tercüman olmak, ancak o vücûd-i ma'neviyye şahsiyet vermek için çıkılır.

Hükümdarın halk üzerindeki emir ve nehyinin kıyâmı yalnız o halkın menfaatidir. Başka hiçbir şey değil.

Sırr-ı ma'nevileri kalb-i selim tacıyla müteveccî' olmayanların ve tacı cevâhir-i hissiyat-ı hâlis-âne ve hamiyet-perverane ile tezyîn ve tersî' etmeyenlerin o kürsîye çıkması hakimiyet-i milliyeye tecavüzdür.

O makam-ı âlî agrâz-ı şahsiye ve âmâl-i nefsanîye ashabının çekeceği minber değildir. Orada şahsiyât ve nefsanîyat ile uğraşmak milletin i'timadını suistimaldir.

Nefsinden emin olmayanlar terbiye-i nefis etmedikçe agrâzdan salim olduğuna kendince kanaat tamme hâsıl olmadıkça o kürsînin dâmenine ayak basmamalıdır.

Bu dakayıkı gözetmeyerek matmah intizâr evveli âlâ i'tibâr olan o minbere bir adam çıkar da nefsanîyatıyla halkı işgal ederse derhal enzârdan düşer. O sükûtu his edemeyecek kadar bî-te'sîr olmak hakikaten acınacak bir haldir. Neûzü-b-illâh min şürûral-nefis ve min sey'at-el amal.

...

Meclisde garib bir hadise oldu. Sadr-ı sâbık Ferid Paşa â'yânlığa ve Aydın Vali Vekâletine ta'yini hususunun meşar aleyhin sevâbık-ı a'mâliyle muvâfık düşmediğinden bahisle keyfiyetin sadâretten istizâhını taleb-i riyâsete verilen bir takrîr okundu.

Takrîr öyle garib bir üslub ile yazılmışdı ki her kelimesi avazı çıkdığı kadar garaz garaz diye bağıyor ve sâmiîn (kakufuni) hasıl eden bu gürültü önünde bi-l-mecburiye kulaklarını tıkıyordu. Takrîrin içinde seyyiât sûretinde Ferid Paşa isnâd olunan ahval senedsiz sepetsiz mübhemât mâ-lâ-ya'niyyât idi. Üslûb-i ifade tatsız, hele zannıyla ihtirâ' olunan (Hatm el-sadver el-istibdad) gibi ta'birât cihetiyleve menfûr, latif cihetiyle pür-kusur idi. Ma'nanın noksanını lafz-ı ikmâl edemiyordu, lafzın teşvîşini ma'ni tezyîd ediyordu.

İşte bu takrîr böyle bir takrîr idi. Sahib-i takrîr îzâhât vermek üzere kürsîye çıkdı. Söylediği sözler fehvâ-yı takrîri izah değil ibhâm ve fakat sahib-i takrîrin meramını teşrih ve ifhâm ediyordu. Med'î hızını aldı. Sıra müdafaalara geldi. Hak ki müdafaalar sâmi'lere şifâ bahş sudûr olacak çok sözler söylediler, hakkı a'lâ eylediler. Sa'yları meşkûr olsun.

...

Bence bir milletin en büyük adamları fenalık devrinde mevki’-i ikbâle gelib de halkın kendi hakkındaki zunûn-ı batılasında kat’â iltifat etmeyerek devletine milletine sâdıkane hizmet edenlerdir.

Nice adamlar vardır ki mücerred menâfî’-i umûmiyyeye hizmet etmek için o menâfî’in hiç tanınmadığı, tamamıyla ayaklar altına alındığı zaman hizmet der-ahde ederler. Halkın gözüne daima önü alınamayan yüzde yirmisi iliştiğinden herkes o hizmeti takrîr edemez. O fenalıkların ref’ u izalesine sarf-ı mesai eden zat-ı hamiyet kendisinin takrîr olunmadığını bilir. O cihetle hiç ehemmiyet vermez. Çünkü o zatın maksadı halkdan takrîr dilenciliği etmek değil halka, memlekete hizmet etmektir. Takrîrcisi kendisidir. İşte Ferid Paşa devr-i sabıkın bu şehâmetli kahramanlarından.

Sadâreti işgal ettiği günden en fena güne kadar bu devlete vatanını sevenleri kendisine civan ve minnetdar edecek hidemât –ı mebrûre ifâ etmiş ve sui akıbetinden kurtulan devlet-i Osmaniyyeyi selâmetle hüsn-i hatme îsâl eylemiştir.

Devleti dâhilî hâricî düşmanların elinde oyuncak olduğu bir zamanda yalnız başına muhafaza eden bu dahi kavî el-kalb-i zeyd u umurun takrîrine iftikar , Alinin Velinin mehdiyle iftihar etmek derecelerinde alî olduğu gibi devr-i ikbâlinde nail-i emel olamamakla vücuda gelen hasmasının kadehiyle müteessir olacak kadar mütenezzil olamaz.

Selanik Valisi olmadığına izhâr-ı te’sir eden meb’ûs-u muhteremden öyle alî himmet bir valiye yine memleketin eczâ-yı mühimmesinden olan İzmir’İN şu sırada Selanik’den ziyade muhtac olduğunu teemmül ile te’sîrlerini teskîn buyurmalarını rica eder ve meb’ûsu bulunduğu Aydın vilayeti ahalisini böyle bir vali-i âlî-şâna nailiyetlerinden dolayı tehniyete sezâ bulurum.

Kabineyi de şu hüsn-i intihâb cihetiyle alenen tebrik ederim.

Aydın Mebusu Abdullah

Ceride, s.522-525

Bazı gazeteler hakkında bî-arafâne mütâlaât

Yeni Gazete

Zühd ü takvadan koyub fâhir-i libâs

Çıkdı matbûâta âlî pâyede

Mazhar-ı nûr şihâb-ı din olub

Parladı bir kat daha evvel sayede

Sîmâ “ra’d-ı kazâ” eşrefin

Seyf-i Hakdır dest-i kararane

Serbesti

Koca bir seyf-i hamâset elde

İri bir cüsse, kalın bir de sadâ

Saldırır şîr-i jiyan veş bazen

Yağdırır her tarafa tîr-i kazâ

Haml eder remz-gehe bazı zaman

Bir muhabbetle eder cenin u vega

Ben de sevmem o kadar doğru sözü

Ser-kâr olsa makamım zira!...

Osmanlı

Ne mübarek âlem, ne tatlı meal

Ne muhabbetli bir hitab-ı mübîn

Bülbül bâr-gâh nasr u zafer

Senabii Gülşen yesâr u yemin

Şu'le-ver sinesinde sadık u vefa
Cilve-ger dîdesinde feyz-i mekîn

Rehber-i şâh-râh gazetedir
Emr-i şer' Hüda'da ruh-ı emin

Hâmil-i rayına muhabbetdir
Pîş-gâh-ı gazada şah-ı güzîn

Yani haydar-ı emâm hurd u sera
Hasr u mülket zaman u zemin

Bunca yıllar yegâne hâmisi
Vatanın, milletin o seyf-i rasîn

Ona medyun hevn-i şükrandır
Kadr-i ni'met bilen zevat-ı güzîn

Eylesin şan u şevketin âlâ
Zat bârî bi hürmete Yasin

Sabah
O bir rûh-i el-cerâiddir ki etdi sahibin bâlâ
Fakat bir şair-i âlîden oldu akıbet-i mahrum
İki necm-i münevverdir ona revnak veren yoksa
Sabahı şâme çokdan kalb ederdi tâli' meş'ûm

İkdam

Duâ-gû defterinden farkı yokdu gerçi evvelce
 Bine bin âlâ hali iktisâb etdi güzel bir nam
 “Kemâlin” sâye-i feyz-i bülend ihtimâmında
 Söz eder hezr cân etmekle el-hakk bugün İkdâm

Şura-yı Ümmet

“Ve şavirhum” buyurmuşken Cenab-ı Şâri’-i a’zam
 Bugün şuraya karşı i’tirâz etmek isâetdir
 Hemen bi-l-cümle akvâm ve hükûmât eyliyor teslim

Tanin

Müştekî, hırçın, cidalcu, râst-gû
 Haklı haksız kimseden olmaz emin
 Câmi’el-ezdaddır ahım gibi
 Düşmana tarrâka ahababa Tanin

Çelebizade H.Şemsi

Ceride, s. 137-142

Orduda Terbiye-i Fikriye

Ordu vatan-ı mukaddesin müdâfaa-i hakikiyyesi, milletin muhâfaza-i şan u şerefi. Devletin kuvve-i mühime-i icrâiyyesidir.

Bir devletin siyaset âleminde kader ve i’tibârı ordusunun kuvvet ve intizamıyla mütesâviyen mütenâsibdir.

Ordunun kuvveti eczâ-yı mürekkebesinde askerlikce terakkiyât-ı maddiye ve ma’neviyesinin tekâmülü ile takdir olunur.

Askerliğin ihkâm-ı kanûniyye dairesinde amirleri taraftan verileceği bî-ıştibâh olan o emre inkıyâd ve itaat vezâif-i mevdûayı hakkıyla îfâyâ sa'y u gayret mâ-fevkine hürmet ve riayet. Silah arkadaşları hakkında belâ tefrîk hiss-i uhuvvet beslemektir. Vatan milletin saâdet ve selâmeti yolunda lede-l-iktizâ feda-yı hayat eylemektir.

Bu hasâilden kısmen mahrum bulunan bir ordudan ciddi hizmet beklemek adeta hülya kabilindedir.

Geçen Rus-Japon muharebesinde iki hasım ordusunun ahvali mukayese olunur ise esbab-ı maddiyece Rus ordusu Japonlardan aşağı olmadığı halde Japon ordusundaki terbiye-i fikriye ve kuvve-i ma'neviyyenin kendisinde mevcut olmaması, Japon muvaffakiyetini te'mîn eden en büyük sebeblerden biri olduğu görülür.

Rus-Japon muharebesinin edvâr-ı muhtelifesi sevk-ül-ceyş ve ta'biye nokta-i nazarından tedkik olunursa Rus ordusu erkân-ı harbiye ve kumandanlarının kavâid-i fenn-i harbe mugayyer bazı harekât ve planların icrasınca birtakım hatalarda bulundukları ve bil-akis Japon erkân-ı harbiyyesi ve generallerinin kavâid-i terbiyeye riâyetle beraber usûl-i muharebece numune-i ittihâzına layık manevralar icrasıyla ibrâz-ı liyâkat eylemiş oldukları bedaheten teslim olunur. Fakat Japonların muvaffakiyet ve muzaffëriyetlerini te'mîn ile kesb-i kat'iyet etdiren en büyük sebebin ordudaki terbiye-i fikriye ve kuvve-i ma'neviyye olduğu kabil-i inkar değildir.

Eğer Japon askerinde herhalde muzaffer olmak yahud ölmek fikri kökleşmiş olmasaydı, eğer hasımla vuku' bulan müsâdemelere, istihkâmlara, toplara karşı icrasına me'mur oldukları hücumlarda yüz çevirmek caiz olacağı bir lâhte hatırlara gelse idi yalnız Japonların kaideli esaslı manevraları ve Rusların hatalı hareketleri neticesinde bu derecelerde esaslı ve parlak muvaffakiyet ihrâz olunamaz idi. Mesela

Por Artur muhasırasında etrafı mevânî’-i ciddiye ile muhât dehşetli ateş püsküren istihkâmlara karşı Japon askerinin icra eyledikleri hicv harekâtını onlar kadar metanetli ve fedâkâr-âne sûretde yapacak bir askerin Avrupa ordularında dahi pek nadir bulunabileceğini iddia ederiz.

Bu müstahkem mâ-vaka’ hücum emrini alan Japon askeri hedef-i maksûde varmazdan evvel düşman mermisinin isabetine ma’ruz bulunduğunu ve nail-i zafer olmak ihtimalinin ancak yüzde bir nisbetinde olabileceğini düşündüğü halde vazife yolunda terk-i hayat etmek bir asker için en büyük bir şeref ve meziyet olduğuna tamamiyle kani’ olan o şecî askerin âmâl-i cesaret ve savletle hücumu devam ederek yüz çevirmemesi her şeyden ziyade terbiye-i fikriyenin te’sîrât-ı aliyesinden münbais bulunmuştur.

Maa-zâlik Japonların savlet-i kahramane ile zabt ve teshirine muvaffak oldukları istihkâmâtı müdafa eden Rusların şecâatlerini inkar eylemek de insafsızlık olur.

Por Artur muhasırası vakayı’-i tarihiyesini tetbî’ edenler teslim ederler ki Rus askerleri istihkâmların müdafaası için fevkalade ibrâz-ı şecaât etmişlerdir.

Japonların endaht eyledikleri büyük muhasıra toplarının mermiyât-ı müdhişeleriyle derûnî ve etrafı bir volkan haline gelen bazı istihkâmların müdafaaları bir toprak yığıntısını bir siper harabesini bile vücuduna siper edemeyerek kısm-ı azamı telif veya mecruh olduğu halde bakıyyet-üs-süyûfun müdafaada sebat eyledikleri görülmüştür.

Ancak hücum emrini alan Japon kolları zabtına me’mur oldukları İstihkâmların muhâtaralı mıntıkalarını geçinceye kadar düşman ateşinin en şedîd te’sîrâtı altında bulunarak yüzlerce yerlere serilir. Onu ta’kib eden diğer kol aynı muhâtara altında arkadaşlarının cesedlerini çiğneyerek ilerliyor, en müdhiş ateşin altında istihkâmların etrafındaki mevâki’ tahrib eyler. Daha sonra gelen kollar

nihayet bir azm-i merdane ile istihkâma girerek Japon bayrağını en yüksek noktaya muvaffak olur. Şöyle bir cesaret ve metanet şöyle bir hârik-ül-âde savlet şan u şeref-i millînin a'lâsı için hayatlarında feda etmeye en mukaddes vazife bilmek sûretinde ulviyet-i fikre sahip olan bir askerde görülebilir.

Esaret zilletini kabul etmek alçaklık olduğu i'tikâd kat'iyyesinde bulunan Japonlar esarete düşmezden evvel ellerini silahlarını isti'mâle muktedir bulunuyorlar ise derhal intihar eylemişlerdir.

Bir alay Japon askerini Kore sahiline dökmek üzere yola çıkmış olan bir Japon nakliye vapuru Rus harb-ı seffineleri tarafından tevkif edilerek seffine ve içindeki askerin teslim olması teklif edilmişti. Vapurda Japon askeri muharebe ve müdafaaya tarîk-i imkân bulamadılar. Emir o zabitan ve askerin bir kısmı esaret zilletine dūcâr olmamak için kılıncılarıyla karınlarını yararak intihar eylediler. Mütebâkî asker de kendilerini denize ilka eyledi. İşte şu hareket Japonlardaki terbiye-i fikriyenin derece-i ulviyetini takdire güzel bir mukayesedir.

Hülasa bir ordunun lede-l-iktizâ hasma karşı muvaffakiyet-i kat'iyyesini te'mîn için maddeten intizam ve kemâli kâfi olmayıp kuvve-i ma'neviyye ve terbiye-i fikriyenin dahi vazife-i mukaddeseyi îfâ için müftehir-âne fedaya mecbur olmak sûretinde derece-i kemâle gelmiş bulunması lâ-büddür.

Ecza'-i mürekkebesinde şu yolda terbiye-i fikriye ve kuvve-i ma'neviyye bulunan bir ordunun adedce kendisine fâik ve intizâm-ı maddice müsâvî fakat bu sûretde terbiye-i fikriyeden mahrum bulunan bir hasım ordusuna herhalde galebe ile parlak muzafferiyetler ihrâz edeceğine şübhe edilemez. Geçen devr-i menhûs istibdadda her güne terakkiyât-ı maddiye ve ma'neviyyeden mahrum bırakılmış olan Osmanlı ordusunun le-elhamd şu devr-i saîd meşrutiyetde layık olduğu derece-i kemâl ve intizâma vasil olması için reis umurunda bulunan hamiyetlu iktidarları ve kumandarlar bulunub teâlîye bezl-i mechûd olmaktadır. Karîben ordumuz ikmâl-i nevâkıs ederek tehdidini ika'a müfiddir. Bir hal-i intizâma geleceğine eminiz.

Hiç şübhe edilmez ki harbiye nezareti ve erkân-ı harbiye-i umumiye dairesi zaten ordû-yi Osmaniye’de mevcut ve fakat duralım istibdadda dûçâr-ı sükûnet ve atâlet olan terbiye-i fikriye ve kuvve-i ma’neviyyenin tekrar ihya ve teâlîsinin esbabının istikmâline de himmet edecektir.

Hasan Bedri

Ceride, s.652-655

Bir Dem Tefelsüf

-Yenişehirli Ahmed Kemal Efendiye-

Ya Rab!.. bu ne ulviyyât, bu ne süfliyyât... Her nereye atf-ı nigâr edilse kudretin zâhir, azamet ve celâdetin bâhir!..

Âdeme kuvve-i idrâkı ihsân eden sensin

Ey Kadir! Kimini ulvî, kimini süflî kılan sensin

Bunca mahâsin, san’âtın zübde-i cila’-ı ikmalî, bunca kava, izzetinin cilvegâhı!..

“Ey varlığı varı var eden var”

“Yok, yok demek sana ne düşer”

Her dîde-i kemâl, o tecelliyât-ı ulvîyye de seni, hep seni görür. Bir zerrede bile hikmet-i samadâniyyen ra’şe-i bahş kılubdur... Mükevvenât-ı bürhan san’âtın; fezâ içinde devreden ecrâm bi-intiha satvetin; o eşya içinde mevcut intizâm-ı cilve-i ulûhiyet!..

“İlahi büyüksün, büyüksün, büyük”

“Büyüklük yanında kalır, pek küçük.”

Ya Rab nedir bu süfliyyatdaki, kanûn-ı acayibin?

Herkes bir tarîk ihtiyâr eder.

“Ekser kişinin sûretine sîreti uymaz.”

Ya Rab bu ne hikmettir İlâhi bu ne hâlet

Kimi bir derd, derd üstüne hülya-ı garâm es’ad eder.

Kimi bir şükûfe ihtizâzından bin ma’na-i efham eder, kimi zevk-i saadetle bir aşîyan te’sis eder.

Kimi sefil ve arayan. Keşkûl-i bedest ef’âl gezer! Kah bir şahs-ı hâris ikbâl, kıt’ayı viran eder kah bir his insana bütün cihanı zindan eder.

Olur ki tebessüm tâli’, bir fikri handan eder bu ne hikmet bu ne cilve-i esrar bu ne kanûn lâ-yetegayyer ki ebediyen devam eder...

İlâhi bu hayat beşer. Olur ki hâle-i kamer gibi bir daire-i intizam çizer.

Bazen velvele-i hırs sine-i arzı yırtar. Nedir bu muhabbet-i dünya ki bir zevkine bin canı kurban eder. O muhabbet değil mi ki insanı her şeye sevk eder.

İnsan nedir? Bir cellad! An ve şana mağlub, cem’ mala meclûb... bir menfaat değil mi ateş harbi îkad eder? O sevk değil mi top, tûfeng icad eder?

“Her dîde perişan, her cana zindan!...”

“Bulmuş mu rahat, biçare insan?..”

“Şahid türâbdır; her zerre al kan!”

“İster mi artık beyhûde bir han.”

Sabit denilen sakat olur, her arzuya bir şey hâiz olur.

Her şey ulviyyâtta arı; bir rahat olsa bari!..

“Gel mâ-fi-lgûn ve hem o hayal”

“O akves fî-l merâyâ o zülâl”

İnsan için ibkâ-ı nîk-nâm kafi. Her nefis bedi’ eşyadan ibaret olmak vâfi ancak Allah bâkî...

İlahi! Hal olunmaz bir sır mıdır bu hayat?... Ah niçün niçün bir hiçle mi sermest huzûz olsun insan!... O da bir daha avdet etmemek üzere kırılın. Mahvolsun!...

Umardım ki şu’le-i hayatı idame eden ümidler, iştiyaklardır.

Andan nasibim yok. O sandım, bu mağmûm makası hayatın adı neş’elerinden, tantana bıktırıcı hülyalarından bilhassa evet bilhassa insanlardan! Uzaklaşayım şu muhit-i sefilden... Bir hava isterim ki insan nefsiyle zehirlenmesun! Bir bir semay-ı saf inzivada bütün insanlardan arı bir ben! Evet, bir ben kalayım.

İbrahim Cehdi

Ceride, s.384

Bulgaristan

Bulgaristan taç meselesi esasen hal-i sabıkındadır. Rusya çarının keyf-i imparatoruna müteallik Petersburg saraylarındaki aile teşrifatı düvel-i muazzama nezdinde resmiyet kesb etmemiş olması noktasına Rusya hükümetince de riayet edilmektedir. Mamafih şu muallâk mesâilin her ne olacak ise bir an evvel neticesi alınması muvaffak hal ve maslahat olsa gerekdir.

Avusturya

Avusturya ile de çok zaman devam ede gelen pazarlıkda yine tazeden taze bir garâbete daha ma'rûz kalınmazdan evvel başımızın çaresine bakılsa pek de fena olmaz. Belâ-yı lüzum kat'î çok zaman gaib etmiş ve daha da etmek istemiş olan Kamil Paşa politikasındaki alt gaye yeni kabine tarafından hemen arîz-i tahlil ve netâyic-i mecbura te'cil buyrulmuş olması sabr olub sırrına mazhar olmakdan evveli görünüyorsa da yine evliya-yı umûr hazerâtı gazetecilerden ziyade devr-endîş bulunduklarından vakit kazanmak mı!! Vakit gaib etmek mi! Hayırlıdır onu bize zaman isbat edecektir.

İmzasız

Ceride, s.577

Tarih

Milletle ordu oldu
 Encâm-ı kâr irşâd
 Tebdil-i istikametle
 Mahvoldu zalim ve bidâd
 Hakkın inâyetiyle
 Hakkıyla oldu kaim
 Meşrût bir hükümet
 Sultanı sahib-i dâd
 Âlemde başka bir hâl
 Herkesde başka bir şevk
 Yerli yabancı cümle
 Olmakda şöyle dil-şâd
 Hiç şübhe yokdur artık
 Devlet eder teâlî
 Zîrâ ki i'tilâ'nın

En âlâsıdır dâd
 Tebrik için kadd ve men
 Tarih-i tamın arz et
 Etdi cülûs-i müjde
 Sultan Mehmed Reşad

1327

İmzasız

Ceride, s.621-624.

Büyükada

İstanbul'un her tarafı nazar-rübâdır. Boğaziçi medh ü senâdan müberrâdır. İnsan bir görmekle hayran olur.

Fakat Adalara da doyum olmaz. Rutûbetden âzâde, o cîd, çam.

Havasına alışan ve gece meh-tâb âlemlerine dalan ve yüzlerce misafiri ile dolub boşalan her gün yeni yeni ve pek sevimli lehçelerle karşılaşılan Büyükada adeta İstanbul'un cenneti dense sezâdır. Devr-i âleme müellif ecnebilerden buraya gelib de küre-i arzda mahzâ yed-i kudretten başka fazilet görülmemiş, insan eli değmemiş, belediye nam u hesabına iyi hötü hiiç bir cibilliyet gösterilmemiş olan bu cezîreye hayran olmayan kalmıyor.

Bu cezîreye acaba neler olmaz! Düşünmeyen ve niçin olmamış! Ve neden olmuyor! Bir türlü akıl ve sır erdiremeyen İngiliz, Alman ve hele Fransızların otellerde sofra başında her an ve zaman cereyan eden mükâlemâtına yabancı kalmayan bazılarımız için cidden içini çekib bir iki ah ile de geçirtilemiyor.

Fransızlar gayet serbest ve terakkî-perver olmalarıyla sözü bizlere de atf ile bazı nazikâne sualler dost-ânede bulunuyorlar.

Ve böyle cevap ah ve vah ile olub bitemiyor. Hani ya istibdâd zır zır edildi mi? İş görmeyen belediye yok mu?

Bunları ahali intihâb etmiyor mu? İş görmeyen belediyeye hey'eti nasıl mevki'-i iktidarda kalırmış?

Adaların belediye vâridât-i seneviyyesi ne oluyormuş? Niçin hava gazı olsun, yok suallerin hali nedir? Belediye bahçesi nerde? Rıhtım niçin yapılmamış? Akşamları her ne taraftan olursa olsun böyle bir adada bir müzika takımı da bulunmamalı mı? Adayı devredecek her ne nev' olursa olsun dar tramvay o minibüs ve sâir ne vakit işleyecek? Elektrik, telefon güç bir şey mi? Birbirini ta'kîb eden bu ahret suallerine karşı insan içini çekdikçe çekiyor, dili tutuluyor, nefesine darlık geliyor. Türlü türlü girîz-gâhlarla bahsi değiştirmek, çıkıp gitmekden başka çare ve selâmet bulamıyor.

Doğrusu belediye hey'et-i cedîdesi tarafından intizâr olunan işlerden garibdir ki şu veya bu oldu denecek bir madde yoktur. İntihâbâtta kâmilten yerli kimselerden mürekkeb ahalinin ekseriyetine tabiatle bir belediye meclisi îfâ-yi vazifeye mübâşeret etmiş idi. İçlerinde cemâât-i müslimeden yalnız bir Mahir Efendi o da birkaçının isti'fâsından sonra meclise girebildi.

Sekiz aydan beri bu meclis ne yapabildi? Bunun bi-gayr zanna cevabını isterseniz! Cevabı hiç ender hiçdir !! Bu ise hem ayıb hem günahkâr hatta mûcib-i itâb olsa gerekdir.

Zira eski hayratı da ebtâl-i tarifi ihtiyar olunmaya kalkışılmış vaktiyle kimbilir ne gibi komisyonlarda verilerek ve fedakarlık ihtiyâr olunarak bir hayli lüks lambası mübâyaa ve münâsib noktalara konulduğu ve geçen sene onun tezyîdi ve

hüsn-i muhafazası te'mîn olub ada geceleri mütemeddin bir kasaba halini aldığı halde mayısın nasafına takrîb edilen şu mevsimde henüz bunlardan hiçbirinin isti'mâline yanaşılmamış ve en memerr ve yar ağyara mu'teber sokak ve caddelerse hiçbir güne imârât ve tezyînâta bakılmayıb meclis belde reisi vekilinin göz önünde olmayan hanesi pişegâhı kaldırmalarının ihyasına hemen muvaffakiyet elvermiştir.

Adalar belediyesinde evvel ve ahir vâridât belediyesinin hamisi nisbetinde efrâzı meşrût olan maâşât ciheti ve masârif kısmı için bir güne hesab-ı sahih ne aranmış ve ne de ciddi kati' i'tinâ olunmuştur.

Kanûn-i esâsiye muhâlif türlü türlü “güç” vergisi vesaire istihsâl edilmekte ve senevî belediye namına üç bin lira vâridât tekrar etmekde iken bütün işgüzarlık binlerce maâşât ve yüzlerce me'mûr istihdâmından ibaret kalmıştır. Şehir emanet haliyle senece ve meclis-i umûmî-i belediyece eski yeni belediye hesabının rivayeti mahallidir. Canını ta'yîn ve takdir için bir hey'et-i teftişiyenin ta'yîn ve a'zamı ehm-i umurdandır.

İmzasız

Ceride, s. 638-640

Mahmûd Şevket Paşa Hazretleriyle Bir Mülâkat Daha

Dün yine muharrirlerimizden biri, birinci ikinci ve üçüncü ordular müfettişi Mahmûd Şevket Paşa Hazretleriyle mülâkî olmuştur. Müşârün-ileyh Paşa hazretleri muharririmizi bir mu'tâd kemâl-i nezâketle kabul etmişler ve îrâd ettiği suâllere mecûbe-i âtiyeyi vermişlerdir.

-Açıkda birtakım zâbitân vardır. Bunlar hakkında ne yapacaksınız?

-Evvel emirde cümlesinin hukukunun gözetileceğine emin olun. Hele hiçbirisi zarûretde bırakmayacaktır.

Harbiye nezâretince ittihâz edilen karar budur. Tekaüde vâsıl olanlar ahiren şûra-yı devletçe kabul ve an-karîb meclis-i meb'ûsânca tezekkür edilen yeni tekaüd nizâm-nâmesi mûcibince tekaüd edileceklerdir. El-yevm zâbitân arasında birtakım ma'lûlîn var. Bi-t-tab' bunlarda muâyene-i tıbbiyye tabi' tutulacak.

Ba'de-l-muayyene ma'lûliyyeti tebyîn etdiği takdirde onlara ayn-ı vechle ayn-ı nizâm-nâme mûcibince tekaüd olunacaktır.

-Alaylı zâbitân hakkında mukarrerât-ı cedîde var mı?

Vardır. Bunlar hakkındaki mukarrerât-ı cedîde yalnız buraya münhasır değil, sâir mahallere de şâmindir. Bu zâbitâna bir müddet tedrîsât-ı icrâ edilecek ibrâz edecekleri ehliyeteye göre yedlerine mektebli zâbit diploması verilecek.

-Demek ki ba'de-mâ ordularda mektebli alaylı zâbitân kalmayacak?

-Elbette ordularda ba'de-mâ mektebli alaylı namlarıyla iki sınıf zâbit bulunmayacak.

-Paşa hazretleri talebe-i ulûmun cümlesini de imtihan ediyormuşsunuz.

-Evet, evvelce böyle karar verildi idi. Fakat şeyhülislam efendi hazretlerinin tavsiyesi üzerine yalnız 98 senesine kadar olan tevellüdlüler hakkında imtihan icrâ edilecek bakiyesi imtihan edilmeyecek. Bununla beraber medrese-nişîn talebeden bir kısmının mekteb-i mülkiye ve mekteb-i hukuk ile sâir mekteb-i âliyye müdavim oldukları anlaşıldı.

Hâlbuki medrese-nişîn olanlar mekteb-i sâireye devam etmeleri caiz olamaz. Bunlar ya medresede oturub ulûm-i mukarrereyi tahsil etmeleri veyahud müdâreseden fenn-i irtibat ile mekteblerine devam etmeleri lazım geldiği bildirilecekdir.

Halk arasında daha doğrusu kendisini bilmeyenler içinde güya geceleri bazı eşhâs-ı mahkume kurşuna dizildikleri şâyiaları var. Muharririmizin bu suali üzerine fevk-al-âde âsar teessüf göstermiş ve kendisine:

Ordunun namusu, kanunu mukaddesdir. Bu türlü muâmelât devr-i sâbıkda icrâ eyledikleri intizâm harekâtıyla şöhret-i muhakka kazanmış. Evvela ordu hiçbir zaman nizâm ve kanun haricinde muamele yapmaz. Kemâl-i şiddetle tekzîb edin demiştir.

İmzasız

Ceride, s.121-124

Askerî Kulûbleri

Memalik-i mütemeddinede sunûf-i seyfiye beyninde emr-i teâlî ve ihraz-ı kemâlât için menba'-ı füyûzât olan müessesât-ı cedîdeden biri de askerî kulûbleridir. Sâye-i hürriyette merkez Hükümet-i Osmaniyede bu emir hayra teşebbüs olunmuştur. İctimâ'-ı ahirde Keçecizade İzzet Fuad Paşa Hazretleri tarafından îrâd olunan nutkun bir sûreti verilmekle derc-i sûtûn iftihar kılınır:

Sûret-i Nutk

Muhterem Arkadaşlar...

Ma'lûm olduğu üzere bugünkü ictimâ'mızın sebeb-i asliyesi askerî kulûblerinin başlıca hizmetlerinden biri, heyet-i zâbitân beyninde elzem olan ittihâdî takviyedir.

İttihâd, dünyada en kuvvetli âlât ve makinelerden büyük bir kuvvettir... ittihâd cehaleti de, istibdâdı da lüzumsuz inad ve taassubları da deler geçer... İttihâd, en müthiş zalimlerin heykellerini devirir, milletleri dalmış oldukları korkulu rüyalardan uyandırır... İttihâd, her türlü imraza, en büyük ıztırâbâta en nâfi' ilaştır... İttihâd, milli muhâtaralara karşı en müesser çaredir!

Dünyada mes'udiyet-i aile toplu olmaktadır. Dünyada en muazzamaile olan askerlikte de müctemi' müttehid bulunmak saâdet-i vatanı ve kuvâ-yi asliyemizi teşkil edecek bir vasıtaadır. Bu ailenin babası ve askerlik, anası vazifedir: Lakin büyük Napolyon'un dediğı gibi öyle bir lisanda konuşmaya herkes birbirini anlasın! Bundan maksad: bir emel, bir fikir, bir terbiye-i askeriyye dairesinde vazife şayan olmaktır. Şanlı ordumuzun heyet-i askeriyye-i hazırası, el-yevm gerek harici gerek dâhili her türlü düşman muhâtarattan mukaddes vatanımızı muhafaza edebilecek bir vaziyet aldı.

İstihsâl Eyleyeceğı Neticeler

Pek yakında askerliğimizin ümitleri fevkinde olarak en şanlı fütûhât-ı Osmaniye miyânında tarihimizin çelikten ma'mûl sahâifi zeminine kılınlarımızın ucuyla hak olunacaktır.

İşte, aziz arkadaşlar, bu fütûhâte sarılmak, bu mes'ûdiyete ilelebet layık ve ona müyesser olmak, yürek yüreğe, fikir fikire bir ittifak ve ittihâd-ı askerî ve vicdanı içinde el ele ve bir hedefe doğru yürümemizle mümkün olabilecektir.

Bu aziz ailemizi teşkil eden a'zânın merkez-i ahveti (Askerî Kulûbu) olacaktır... Birbirimizi bulmak, beyhude geçen o katı telafî ve eski yaralarımızı tedavi etmek, teâtî-i efkâr eylemek, harb oyunları konferanslar icrasıyla tenvir-i ulûm

eylemek, hep bu mecmûn te'sisine muhtaç bulunduğundan bunun bugün buradaki muazzam ve muhterem hey'etimizin kararıyla vücuda gelmesini temenni eyler ve arasına hiçbir sebeple nifak ve tefrika girmesi ve girebilmesi asla caiz ve esasen mümkün olmayan aile-i mukaddes-i askeriye bütûn âmal-i istikbaliyemizin menba' olan şu mekteb-i aliyyede müctemi' görebilmek kadar lâtif ve ümid bahşâ bir münazara olmadığı cihetle kendimi pek bahtiyar addederek Cenab-ı Hakk'a teşekkürler ve cümlenize de arz-ı ta'zîmât ederim.

Keçecizade İzzet Fuad Paşa

Ceride, 350-351.

İngiliz Şûrâsından Shakspeare

Shakespeare İngiltere'nin meşâhir şuarâsından olup 1562 sene-i mîlâdiyesi şehr-nisanında İngiltere'de Stratford kasabasında tevellüd etmiştir. Pederi eldiven ticaretiyle iştigâl ederek bir mukadder servete mâlik olduktan sonra mahallî belediye meclis a'zâlığına intihâb olunmuştur. Shekespeare yedi yaşında olduğu halde memleketi mektebine dâhil olarak sekiz sene kadar mekteb-i mezkûrede tahsil ettikten sonra pederinin umûr-i ticariyesine halal gelmesi üzerine mektepten çekilerek vesâit-i taayyüşünü tedarik edebilmek üzere bir kasabın yanında hizmet etmeye mecbur olmuştur. Bir müddet sonra kasabın hizmetinden çıkarak ötede beride gezmiş ve nihayet Şöredlin Kasabasına gidip oradaki tiyatroya devam edenlerin atlarına bakmak hizmetini der-ahde ile vesâit-i taayyüşünü biraz daha vasi' derecede te'mîn edebilmiştir. Zekâvet-i fevkaladesi mezkûr tiyatro müdürünün nazar-ı dikkatini celb etmekle Shakespeare 1585 sene-i mîlâdiyesinde müdür tarafından tiyatronun bazı küçük hizmetlerinde istihdâm olmuş ve o sırada ihrâz etmiş olduğu melekeye istinâden oradan müfârekatle bir müddet diğer tiyatrolarda ve de Londra tiyatrolarında îfâ-yi hizmet eylemiştir. 1592 sene-i mîladiyesine kadar umûrunu bu vechle imrâr etmiş bulunduğu halde sene-i merhumda altıncı Hanry namıyla te'lif etmiş olduğu ilk eseri meydana koymuş ve bu eser tiyatroda oynatılarak umûmun

takdirine mazhar olmuştur. Shakespeare tercüme-i halini tedkik edenlerin netice-i tedkikâtına nazaran kendisi fevkalade zeki ve tabîaten şair olduğu cihetle bir taraftan esbâb-ı maîşetini te'mîn için sâlif el-zikr hizmetlerde bulunmuş ve diğer taraftan dahi ulûm vee fûnûn tahsilinden geri durmayarak içinde yaşadığı zamanın kâffe-i ahvâlini ve husûsât-ı fenniye ve hukukîyye ve siyasîye ve mezhebiyye taalluk eden her türlü mesâil ve milel-i muhtelifenin ahvâl-i tarihiyesini ve gerek İngiltere'nin ve gerek memâlik-i sairenin usul ve adâtını tatbi' ve Latin lisânını dahi tahsil ile iktisâb-ı ma'lûmât edebilmiş ve bu suretle zekâvet-i tabîiyyesini tevsî' ile müellif ve şair itibarıyla derece-i kemâle varmıştır. Eser-i mezkûrun mazhar olduğu takdîrât-ı umûmiyye gayretini artırmış ve şu halde yekdiğerine fâik olmak üzere tiyatroya mahsus... (Mâ-ba'dı var.)

Kopas Efendi

Ceride, s.362-366

Shakspeare'nin Tercüme Hali

...Netice âsâr vücuda getirmiştir. Nihayet Shakespeare oldukça şöhret ve itibar kazanmıştır ki Kraliçe Elizabeth'in dahi ihtirâmâtına nail olduğu gibi zaman-ı ulemâ ve şuarâsı ve evvel vakit şöhret-i fevkalade ile mümtâz Ben Jonson namı değer İngiliz şairi dahi Shakespeare'a kemâl-i hürmet ve riâyet etmekte idi. 1612 sene-i mîlâdiyesinde Shakespeare servet-i külliyye mâlik ve umûmun takdîrât ve riâyetine mazhar olduğu halde mahal-i tevellüdü olan mezkûr Ester Etfuret kasabasına ailesiyle beraber avdetle dört sene sonra yani 1616 senesinde elli dört yaşında olduğu halde irtihâl dâr-ı bekâ yetmiştir.

Shakespeare'nin tarih-i vefâtından şimdiye kadar mürûr olan iki yüz seksen bu kadar sene zarfında her memleket ekâbir şuarâ ve ulemâsı ve gerek nekadt-ı sâireden ulu kemâlâtını tasdik ve takdir etmiş ve âsâr-ı mezkûre çoktan beri klasik haline girmiştir. Almanya'nın meşâhir şuarâsından Goethe, Shakespeare'in en büyük şair olduğunu tasdik ile âlâ-yı şânına delâlet ettiği gibi Fransa'nın şuarâ ve müellifin

meşhuresinden Fransız Victor Hugo dahi Shakespeare'in fevkinde şair bulunmadığını söylemişlerdir.

Mamafih Shakespeare'in ibtidâî emirde pek adi adam olduğunu ve mekâtib-i aliyyede ulûm ve fûnûn tahsil etmediğini ser-rişte ittihâzıyla meşhur olan âsârının kendi âsârı olmadığını iddia edenler dahi bulunmuştur. Bu fikir bundan elli sene evvel Amerika nisvânından Velya Bacon namlı kadın tarafından meydana atılmıştır. Mezbûre Amerika'da neşrolunmuş olan bir risâle-i mevkutede evvel bâbda yazmış olduğu bir bend-i mahsûsda Shakespeare'in zamanında İngiltere başvekâlet makamında bulunmuş olan müellif-i meşhur Francis Bacon âsâr-ı mezkûreyi kaleme almış olduğu ve fakat tiyatronun evvel vakit pek de makbul ve mu'teber olmadığı ve kendisinin ihrâz etmiş olduğu mevki-i âlî âsârın kendi namına olarak meydana çıkmasıyla tiyatro oynatılmasına mâni' bulunduğu cihetle âsâr-ı mezkûre Shakespeare'in namıyla çıkarıldığını iddiaya kıyâm eylemişti.

Bu yolda der-miyân olunan fikir gerek Amerika'da ve gerek İngiltere'de ve Almanya'da bir çok müntesibîn ulûm tarafından kabul olunarak evvel bâbda hayli tedkikat icrâ edilmiş ve bir çok mübâhinat vâkıa neticesinde evvel fikrin butlânı tayin ederek şair-i meşhur Shakespeare'nin şân ve şöhretine hiçbir hal götürülmemiş ve âsâr-ı mezkûre Shakespeare'in mahsul fikri olduğunda men el-evvel hâsıl olmuş olan i'tikad kat'i bir türlü tereddüden masûn kalmıştır. Fi-l-vâki' âsâr-ı mezkûrenin Shakespeare'in âsârı olmadığı hakkında der-miyân edilmiş pşan mülâhazât ve mütâlaât pek vâhi olarak batıl olduğu ve hileten vehleten görünmektedir. Bu mülâhazât ve mütâlaâtın olmak üzere denilmiş idi ki İngiltere'nin baş vekîli Bacon âsâr yazmaktan ferâgatla Shakespeare'e âsâr verilmemeye karar verdiği zaman Shakespeare memleketine çekilmiş ve evvel vakitten beri Shakespeare tarafından yeni bir eser meydana konulmaması bu iddianın sıhhatini müeyyid bulunmuş imiş. Hâlbuki bu mesellu-i farziyyata mukabil Shakespeare'in sıhhatine hâlel gelerek âsâr yazmaktan feragat eylediğine ve muhtac-ı istirahat olduğu için memleketine çekilmeye karar verdiğine i'tikad etmek daha doğru değil midir? Memleketine çekildikten dört sene sonra vefat etmesi dahi bu i'tikadın sıhhatini müeyyid değil

midir? Shakespeare pek adi ve aşirete meyyal bir adam olduğu cihetle böyle âsâr-ı mühimmenin kendisi tarafından vücuda getirilmiş olduğuna hükmetmek müşkil olduğu dahi mu'terizler tarafından iddia olunmuştu. Vakıa Shakespeare arı bir familyaya mensup olarak bir müddet ani hizmetlerde bulunmuş olduğu gayri münkir ise de müehhiren tahsil-i ulûm ve fûnûna sülûk ile tahsili derece-i kemâle varmış ve mesâî masrûfesinin şu neticesi zekâve-i tabîiyyesine muazzam olarak peyderpey âsâr-ı mezkûreyi vücuda getirmiş olduğu ve âsârının kendisine kazandırmış olduğu şöhret sayesinde bir minvâl-i meşrûh Kraliçe Elizabeth'in tevcîhâtına dahi nail olarak hatta müşâr-ı aleyhin te'lîf-i âsâr hususunda kendisine vermiş olduğu bazı nasâyih ondan sonra te'lîf edildiği âsâra icrâ-yı te'sîr eylediği ve bir de ânifen beyân olunduğu üzere şair-i meşhur Ben Bacon Shakespeare'e şair-i müellif olmak üzere hürmet ve riâyet ve iktidar-ı şairi ve ulemasını takdir ile kendisine huhuh peyda ettiği cümle-i tedkika-ıt târihiyedendir. Bir takım mu'terizlerin bir güne ma'lûmât-ı târihiyyeye müstened olmayarak mahzâ farziyât-ı kabilinden olarak dermeyen eyledikleri ifâdât tarihin müttefik aleyhi olan husûsât-ı mezkûrenin red ü cercine ad olunabilir mi? Usul ve esasa müstenid olmayarak dermeyen olunan farziyât ve ifâdât âsâr-ı mühime-i mezkûrenin Shakespeare'in olmadığı hakkındaki fikri bir vechle te'yîd edemediği cihetle mezbûre-i taraffiyetten meydana atılmış olan fikir peyderpey gerek Amerika ve Almanya ve gerek İngiltere'de terk edilerek şair-i meşhur Shakespeare'in şan ve şöhreti şimdiye kadar müntesibîn ulûm tarafından muhafaza edilmiştir.

Shakespeare aleyhinde dermeyen edilmiş olan mülâhazât vech-i meşrûh üzere reddolunarak bî-asıl ve esâse olduğuna hüküm edilmiş iken bundan evvel dahi bir Almanyalı bir risâle-i mahsûse neşrederek bunda âsâr-ı mezkûrenin İngiltere başvekili Bacon tarafından yazıldığına dair olan fikri reddetmekte ise de âsâr-ı mezkûrenin kâfesi Shakespeare tarafından yazılmayıp dram kabilinden olanlarının müellifi başka ve komedi olanlarının müellifi dahi başka olduğu Bürd (Savsa Mebton) Shakespeare'in dostu ve hamisi olduğundan bir kısmının bunun tarafından yazıldığı beyân ve iddia etmiştir. Ancak bu yoldaki iddia dahi mezbure Delia Bacon tarafından meydana atılmış olan fikir gibi bî-esas olduğu hemen derece-i sübûta varamayandır. Şu kadar ki ahiren Almanya'da Bella Yesberay namında diğer bir

müellif risâle-i mezkûrede mûnderic bazı mülâhazâtı serrişte ittihâz birle âsâr-ı mezkûrenin Kont Rotland tarafından te'lîf edilmiş olduğuna dair iki fikir meydana koymuştur.

Shakespeara'ın âsârı İngiliz lisânı ve edebiyatıyla müştâgil olduğum cihetle yeni meydana konulan şu fikir nazar-ı dikkati celb ederek fikr-i mezkûru meydana koymuş olan müellifin tercüme-i hali ile şu fikrin müstened aleyhi olan delâilin derece-i kuvvet ve itibarı bu fikir üzerine mûntesibîn ulûm beyninde cereyan eden mübâhasâtın neticesi hakkında tettebbuâte teşebbüs ile tettebbuât-ı vakıadan hasıl olan netâyici bir vech-i zîr beyân eylerim.

Almanyalı Mösyö Playetberay zamanımızın en meşhur Murahinden addolunur. Bir müellif olup tarihe ve edebiyata ve ulûm-i sâireye müteallik olmak üzere şimdiye kadar te'lîf eylemil ve kendisine bir şöhret-i hakikiye kazandırmıştır. Müellif mumu ile İngiliz edebiyatı tarihi unvanıyla bundan evvel neşrettiği bir eserde Shakespeare'ın âsârı İngiltere'nin başvekili Bacon tarafından olduğuna dair evvelce dermeyan... (Mâ-ba'dı var.)

Kopas Efendi

Ceride, s.400

Shakspeare'nin Tercüme Hali

...Fakat bu kere Rusyalı Tolstoy dahi diğer bir mes'ele meydana koymuştur. Bu müellif asâr-ı mezkûrenin müellifi Shakspeare olmadığını iddia edib asıl asârına i'tirâz ile bunları elli seneden beri mütâlâa ve tedkik etmekde olduğu halde mazhar oldukları takdîrât-ı umûmiyyeye layık asâr olduğunu beyan etmektedir. Meşhur David Hume dahi vaktiyle te'lîf etmiş olduğu İngiltere Tarihi'nde Shakspeare'den bahsettiği sırada işbu şairin meziyyâtını tasdik...(Mâ-ba'dı var.)

Kopas Efendi

Ceride, s.20-21.

Mülâhazât-ı Husûsiyye

Vefada cefa olmasa herkes vefakâr olurdu.

Yalan, yılan gibidir. Soktuğunu temsil ederse de bunun “panzehiri” doğrudur.

Hürriyet bahara benzer. Tazyîk gördükçe havalanır, rahmete munkalib ve her tarafa feyz resân olur.

Cemî’ zaman hıfz-ül lisân dilsizliğe müncerr olur.

Çok dinleyen az, az dinleyen çok söyler.

San’at maddeye servet-i nakdiyyenin zıdd ekberidir. San’atın girdiği memleketlerde sandıklarda ethâr olunan nukud bütün bütün meydan tedarla çıkar.

San’at ve ziraat bin el-beşir biri cism biri ruhdur. Bunları nisyân eden insan kerpüşten yapılan kalb demektir.

Gece bol rüya, gündüz bol hülya ashâbının ne mülkleri ma’mûr ve ne de kendileri muammer olur.

Nasihat ham elmaspâreye benzer. Cevheri ne kadar kıymetdâr olsa erbâbı tarafından işlenmedikçe kulağa küpe olmaz.

Kazancı sa’y ve amel yüzünden olduğu için fazilet payıdardır.

Hürriyet bir şikâr işvekardır ki en tehlikeli kanlı yerlere kaçır. Eti pek tatlı olduğundan yedi başlı ejderhalar bunun kokusuyla azını arar ve etrafını sarar, onu canavarların elinden koparmak, gözleri önünde saklandığı delikten rehâ-yâb etmek her avcının kârı değildir.

Dikene katlanmadıkça gül koklanmaz.

Bülbülün zevki diken üstündedir.

Kuşdili bir âheng-i dil-figârdır. Farkına varan bahtiyardır.

Güft ve guy-ı şuarâ korkulu rüyalarda sayıklamalara benzerse de uykusu ağır olanları kâbustan halâs edebilir.

Edeba ile şuarâ biri hâkim diğeri maraz oldukları için yekdiğerine muhtaçtır.

İfrat-ı zekâ beyni çürütür. Ezkiyâ-ı ümmet bîminnetdar ukbâya şitâb eder.

Ashâb emrâz-ı hakimaya taraf halktan bahşedilmiş birer dâr-ül-tecrübedir.

Tecrübesi nâ-kâmil etbânın kurbanı çok olur.

Her hastalığın encâmı ölüm olmazsa da acemi etbâ eline düşenler ekseriya ecel-i kazaya uğrar.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.65-66

Tiyatro

Müzelerde mazhar-ı i'tibâr olan meşâhir san'at-kârının tabloları tekrar kıymetdâr ve onu nazar-ı im'ân ile tedkik edenler ne rütbe-i âlî ihtisasât nikât keşfiyle mütehassis olurlarsa erbâb-ı iktidâr kalemiyle yazılmış piyeslere karşı tabakat-ı beşeriyeden her fert kendi nasibi derecelerde tehyîcât ile hissemend gam ve sürûr olurlar. Tiyatrolar leylî ve umumî birer dâr-ül-edebdir. Bu müessesât-ı edebiyeye belâ-yı imtihân her ferde hakkı-ı duhûl vermişlerdir. Efrâd-ı millet vatana muhabbeti evlâd ve ayaline şevkati, dostuna riâyeti düşmesine mekân et ve

mukavemeti gülerek veya ağlayarak bu mekteb-i feyz meksûbda kemâl-i sühûlet ve zevk-i hamiyetle öğrenmektedir fakat bizim zuhûrî veya hayal-i lub'ıyyâtı ve mevcûd mazhakhâneler bil tabi tarif ettiğimiz tiyatrolardan gayrı bambaşka birer dâr-ülseyaattır. Maksat balâdaki tarif ettiğimiz müessesesâât-ı nâfi'den mülkümüzde bir numune gösterilmek emniyesine ma'tûf olduğundan şu emr-i fazilete ön ayak olacıklara arz-ı teşekkür olunur. Salı akşamı sahne-yi temâşayı tezyin eden Tarık nam-ı piyesinden müntahib parçanın parlak bir istikbâl mukaddimesi olmak üzere telakkiye şâyan görüldüğü cihetle bu mes'ele hakkında ayrıca beyân-ı mütalaat edilecektir.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.83-84

Osmanlı Tiyatrosu

Her işte besmele keş olmak için bidâyet muvzu ve gâyesi hâcet bu kadar ki bidâyet emirde bu mesellu binaların çok kişi istîfâb etmesi hıfz-el sahası ve kazâ vukuunda muhâfaza-i hayat çaresi ve memerr ve işlek noktalarda bulunması ve bi-l-tahsîs sahnesinin ve set ve dekorun ihtişam ve ziynetidir. Mevzû'u ise her memleketin ahlâk ve efkârı ve tabakat iz'ânı nazar-ı mütalaaya alınarak tedrici ileri gidilebilmek üzere isti'dâd zamanla mütenâsib gayretâmîz ve ahlâk-ı umûmiyyeyi mesâlih ve herkesin anlayabileceği lisânla gayet tabii vakayi'in gerek feci' gerek mizahın olsun sevimli bir suretle sahne-i temaşaya hüsn vaz'inde te'min-i muvaffakiyet tâtmedir... Gâyeti dahi ana babaya muhabbet ve hürmet, kin ve garezen tevakki hal-i seyirden ictinâb hubb-ı vatan sevdâyı müsavat muhafaza-i kanûn müdâfa-i hürriyet velhasıl insana gerçekten eşref-i mahlûk dedirecek kemâlât-ı beşeriyyeyi tiyatroların küçükten büyüğe kadar cümleye hüsn-i tefhim ve tahkime vasita-i müstakile ve menba' kül olduğunu ma'nen maddeten bil-fiil te'mîn ve isbât eylemektir.

Şu üç mevâdd mu'tenâ-ı bahâyı birer birer elde etmek için memleketimizde “anka” gibi ismi var cismi yok bir cevher olan eşedd-i ihtiyac tiyatro mürevviclerinin öteden beri efkârını bir noktaya cem' edemeyerek teşebbüsât-i mütenevvianın sakamet ve sakaletini intac ve sahib-i kalem edebayı me'yûs ve kendilerine bâd-ı hevâ müracaat bunları iz'ac eyliyor. Bu cennetlik şeref-zuhur etmedikçe Osmanlı Tiyatrosu sandığına para girmedikçe kesb-i ciddiyet kabil olamaz. Zaten muvazene-i maliyesi muhtell olan hiçbir idareden hayır beklenemeyeceği her zaman meşhud olduğundan şimdi bu işin can alacak noktasını muhakeme ve tedkik lâzıme-i maslahattandır.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.346

Mülâhazât-ı Husûsiyye

Siyaset: İ'mâya renk telkîni kabilinden olursa ta'rîften mîr olur.

Siyaset: Belâ-yı dehândır. Bundan kurtulmak için daha dehhâş dehâna ihtiyaç vardır.

Siyaset: Sükûta i'tilâftan ibaret olsa idi her dilsiz erbâb-ı siyasetden sayılırdı.

Çenesi uzun bazı budalalar, siyaset musahhirleridir. Bazı siyasîler de vardır ki İstanbul'un (rüküş hanım)ı gibi çocuklara karşı bostan korkuluğu kabilindedir.

Siyasetde kâmil olmak ma'rifet degildir. Nice yaramaz vardır ki, kâmillerden bin kat hayırlıdır.

Siyasetde aranılan kâmillik olamaz, kemâl olabilir. Lisân-ı hal, lisân-ı siyasetdir. Bu kelime mütekellim olmayanların diplomatlığı pek gülünçdür, anlaşılmaz.

Siyaset: Erbâb-ı müfsidte telkîn-i selâmet eder. Ashâb-ı vicdan ile arası açıktır.

Siyaset: Alâim-i semâdır. Herkes altından geçmiş gibi olur da geçemez.

Siyaset: Kar fırtınası kadar dehşetli hücumlar gösterir. Vaktinde barınabilemez olan bî-günâhı boğmuş olur.

İnsanları i'dâm etdikleri mahale bile (siyaset) meydanı derler.

Ancak Allah'dan korkanlardır ki siyasîlerden korkmazlar.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.592.

Hâkan-ı Hâzıramız

Şevketlü Mehmed hamîs hazretleri min taraf-el sübhan hayrıyla yâde-i cestân yaradılmış bir sultan-ı merâhim olduğu efendilikleri zamanlarıyla veliahd bulundukları o andan beri tevâtüren ma'lum ve efkâr-ı umûmiyeye böylece nüberhendir. Devr-i saltanatlarında memâlik-i Osmaniye'nin yüzü güleceğine i'timâd her yüzden kesb-i kuvvet etmekdedir.

Silsile-i vukuât i'tibariyle hâkan-ı sabık mesâib-i Osmaniyece harikalar ibraz ettiği gibi Sultan Mehmed hamîs hazretleri de saadatlere had ve payan vermemek üzere ciddi ve gayretde kusur etmeyerek az zamanda cebr-i mâfat için eltâf-ı

ilâhiyyeden cümlemiz münacat edelim. Bu devirde devr-i mes'udiyetimiz teşkil eyler inşaallah.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.747-749

Yerli Feslerimiz

Sanâyi' ve ma'mûlât-ı dâhiliyemizin revâc bulabilmesi ve bu sûretle te'mîn-i nefâseti ahalimiz ve heyn hâcetde hükümetimiz tarafından gösterilecek râğbet sayesinde mümkün olabilecektir.

Maa-t-teessüf bu râğbet her zaman istenildiği derecede icra edilemiyor. Mesela yerli ma'mûlâtımızdan Hereke feslerini nazar-ı dikkate alalım.

Bu fesler bugün şübhesiz Avusturya fabrikalarının i'mâlâtından olan fesler derecesinde ve belki de daha nefis sûretde i'mâl edilmiştir. Maa-t-teessüf ahalimiz eski i'tiyâdından olarak yine Avrupa ma'mûlâtına râğbet göstermekden geri kalmamakda ve daire-i resmîyede ara sıra bu tacirlerin teşvîkatına kapılmaktadır. Bir menba'-ı mevsûktan vâki' olan istihbârâtımıza nazaran daire-i askeriyece ahîren tedariği lazım olanyirmi bin fesin Hereke fabrikası ma'mûlâtından iştirâsı karâr-gîr olmuşdu. Bil'âhire daha beş bin fese lüzum gösterildiği ma'lûm olunca fes ticaretinden Elkatibzade Ali Bey Avusturya fes fabrikalarının vekili ile beraber daire-i askeriyece mürâaatla Hereke fabrikalarının adiliği ve pek çabuk bozulduğu cümlece ma'lûm bulunduğu ve Avusturya feslerinin ise son derece nefis olduğunu ileri sürerek istenilen mukadder fesi ucuzca tedarik edeceğini beyân eylemiştir.

İstihbârâtımıza nazaran Avusturya fabrikası her türlü rekabete mani' olmak için fesleri istediği fiyatla satması için buradaki vekiline me'zûniyyet vermiş ve o zat dahi sekiz guruşluk fesleri dörder guruş verebileceğini beyan eylemişti.

İlk nazarda menfaat-ı hükümete muvaffak görünen bu hareketin sanâyi'-i dahiliyemizin harabesini mûcib olacağını ve bir defa bunlar mahvedildikten sonra bugün dört guruş satılan feslerin o zaman on ikiye mevki'-i iştirâya vaz' olunacağını da unutmamalıdır. Avusturya fabrikalarının bundan birkaç sene evvel teşkil ettikleri fes sendikası buna delildir.

Herhalde şu noktaların hükümetçe nazar-ı dikkate alınacağına ma'mûlât-ı dahiliyemizin tercih edileceğine şübhe etmezsek de Osmanlı namına taşıyan bir tacirin bu gibi pek de muvaffak-ı hamiyet olmayan hareketda teessüfden geri durmayız.

Ceride

Dâhilde sanâyi'nin te'min-i beka ve teâlisi her türlü fedakârlığa hükümet ma'rûzdur.

Devâir kendi ihtiyâcât-ı hazırasınca ma'mûlât-ı dâhiliye ve sanâyi'-i mahalliyeye yabancı bir nazarla bakamaz. Bugün Nemçe malı fes göz önünde i'mâl edilse bile feshanemizin isti'mâl ettiği yün ve mevcut makine ve malzemesi i'tibariyle bir fes şimdilik idare-i resmîyemize kaç mal olduğunu bi-l-hesab anlamalı ve cezai bir temettu' ile ona dört el ile sarılmalıyız. Velev daha bahalı düşse de Viyana emtiasına bedel kendi elimizle yaptığımız fesleri askerlerimiz ve hepimiz başımızda taşımakla iftihar ederiz.

Yoksa hüsrân Osmanlılığa külah ederek her sene binlerce dayansa azdır. Paralarımızı çeken Viyana'daki fes fabrikalarının entrikaları yüzünden ara sıra dûçâr-ı sekte olan feshanemizi şu zaman hayr-ı iktirâmızda başından savmak layık değildir.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.789.

Mütâlaa ve Tenkid

Fikr-i hürriyet besleyen bazı muharrirler Macaristan'a dair yazmış oldukları makalelerde Macaristan'ın müstakbelde Avusturya ile olan irtibatı kat' edeceğini yazdıkları gibi el-yevm bazı siyasî muharrirler dahi bu inkılâbın ileride vuku' bulacağına i'tikâd etmekde bulunmuşlardır.

Bu muharrirler te'yîd-i medâ için 1848-1849 ihtilâli üzerine bozulub dağılmış olan Macarlık kuvvetiyle Macarların demokrat denilen serbestî tarafları evvel zamandan beri tekrar meydana çıkmış bulunduğu ve ikinci bir ihtilal ateşini yakacak olan kırgılcım alan göl altında bakî olduğunu beyan ediyorlar.

Bunlardan Macaristan'da icrâ-yı seyahat etmiş olan birkaç muharrir dahi “eski Macar fedakârlarının Avusturya hükümetinden hoşnûd olmalarının mahal olduğu devlet-i müşârün-ileyhânın Macarlara bahşettiği imtiyâzat ve muhtâriyyet-i idare gibi şeylerle bunların iktifâ etmeyeceğini” da'vasında bulunmaktadırlar.

Mahmûd Celâleddin

Ceride, s.305-311

Gazeteci Lisânı

Aded-i kelime

Fransız	Encümen-i	Danış'î	lûgatine	nazaran	
Fransız lisânının hâvî olduğu lûgat					32200
					Aded-i
İşbu 32200 kelimenin me'hazı-ı iştikakları				kelime	
Elsine-i ecnebiyeden ve hükemâ lisânından me'hûz olan					12000

Avâm lisânından me'hûz olan tahminen asıl Fransızca'nın yardımıyla basit kelimelerden teşkil olunan	8000
Latince'den müştak olan	38000
Alman kelimesi olup kurûn-ı vustâ ibtidâlarına doğru muhâceret-i umûmiye esnâsında Cermender vasıtasıyla Fransızca'ya idhâl olunan	400

İstanbul'un fethinden ale'l husûs iki asırdan beri ilcâ-yı ihtiyâcât ile birçok lügat teşîsine muztar idik. Ne lisân-ı asliyemiz bulunan Türkçe'de, ne lisân-ı hikemîmiz olan Arabî ve Fârisî'de mevcûd olmayan eşya ve mevâd esmâsını ise elsin-i ecnebiyeden isti'âneye mecbûr idik. Hâl öyle ikenşimdiye kadar Lisân-ı Osmânî'ye kabul olunan ta'bîrât bir adedinin milyona nisbeti gibi azdır. Ba'zılarını ta'dâd ve kabulleri hikmetini beyân etmezden evvel istitrâda müsâ'ade olunmalıdır. 1204 sene-i Hicriyesine doğru ki Avusturya ve Rusya devletleri ittihâd edip tamâmiyet-i mülkiyemize darbe-i müşkile çâre bulmak için sık sık encümenler tertîb ediyor ve sudûrdan Tatarcık Abdullah Efendi ile emsâli zevâtı meşveret meclislerinde hazır bulunduruyorlar idi. Tatarcık Abdullah Efendi o zâttır ki her ne vakit sefîrler ile bir meclis-i mükâleme akdi lâzım olsa hâriciye nâzırı makamında olan reis efendilere refakat ederdi. Zira kadîmen mer'î olan usûl-i devlet îcâbınca mükâlemât-ı düveliye meclislerinde murahhasların bir kısmı ulemâdan intihâb olunurdu. Bu kaide ahd-i Abdülmecid Hânî'de dahi cârî olmakla o ahdin evâ'linde sudûrdan bulunan ba'dehu şeyhü'l-islâm olan Arif Hikmet Beyefendi ki irfânına lakabını işhâd ve bunu "elem ta'lem bienne semâ'e fikri tüferrisu vâlîdî fi'l-mezâyâ telûhû bi ufukihâ şemsu'l-ma'ârifî le yevme vüldtu lekabbenî bi ârifî" kıt'asında bi'z-zât îrâd ile tefahhur eder. Müşârü'n-ileyh ve yine sudûrdan olduğu halde ahîren mesned-i meşîhata gelen Arif Efendi süferâ ile akd olunan ictimâlarda hâriciye nâzırı Reşîd Paşa'ya refakat etmişlerdir. Arif Efendi Kırım muhârebesinin mukaddemâtı olan müzâkerâtta dahi hazır bulunmuştur.

Ulemadan mükâlemât-ı düveliye murahhaslar bulundurulması ise bir ismi de ilm-i âdâba tevîki mübâhasât için idi. Ma'lûmdur ki bu ilmin tarifi (ilm-ul-âdâb mevzû'un li-temyîzi sahîhi'l-bahsi an sakîmihi, fehuve ilmu yubhasu fihi an ahvâli'l-ebhâsi'l-küllîyyeti min haysu ennehâ müveccehetün makbûletün makbûletün (ve gayr-u müveccehetin makbûletin)dir. Ebhâs-ı külliyyeden murâd ise men' ve nakz ve mu'âreze ile teferru'âtıdır. Men, nakz ve mu'ârezeye dahi şâmil olan ebhâs-ı külliyyenin mükâlemât-ı düveliyede lüzûm-ı mahsûsuna kani' olmak devletin evâ'ildeki derece-i intibâh ve i'tinâsına delîl olan ahvâlden bulunmakla müstehakk-ı dikkat ve ibrettir. Gelelim asıl bahse 1204 muhârebesinden münbais olan mükâlemât-ı sulhiyenin 1270 sene-i hicriyesinde tab'olunan mazbatalarından da anlaşılıyor ki o vakit Avusturya devleti bizi pek tazyîk ve iğfâl ediyor. Hatta Rusya ile de birleşip bazı nukat-ı mühimme-i mülkümüzü almak istiyordu. Asrımızda Almanya İmparatorluğu'na riyâset eden Prusya bizimle müttefik ve devleteyn-i müşârünileyhüma ile beynimizde mutavassıt idi. Ama zâhiren bize, hakikatte Avusturya'ya mu'âvenet ediyor idi. O hinde tezâyuk-ı belvâ ve ümîd-i fâide ile kazî'asker Abdullah Efendi ta'assubdan tecerrüd ederek ve istatüko kelimesini "ibkaualâ mâ kâne" diye nakletmek mümkün iken lisânımızda mukâbilini bulmağa vakit bulamayarak bu ta'bîri meclis-i vükelâda aynen sarfetmiş, reis efendiye olan tezkire-i mahsûsasına da derc eylemiştir. İşte lisân-ı âhardan lisân-ı siyâsiyemize en evvel giren lûgat budur. Yani muhlas olmak i'tibariyle istatüko kelimesidir. Ma'lûmdur ki o gibi kelimâtı mevâzi'ı hilâfında, yahûd zamanı geçtikten sonra irâd etmemeli, evvel-be-evvel cem'iyyetin ihtiyâcâtından olan elfâzdan her birini bütün kuvvet ve şümûlüyle tahkîk ve lisâna temlîk etmeli, badehu medlûlleri mesela istifâdeye hıdmet ediyorsa istifâde esbâbını, ihtiyât veya i'tirâza ta'alluk ediyor ise hazz ve ittika tedbîrlerini istihzâr ederek her ta'bîri hem zamanında, hem mevzi'inde isti'mâl eylemelidir. Yoksa "lâ'an ilmin yâhûd ba'de bürhetin mine'z-zam'n" sarf edilecek söz "liküllî makamın makalün" tenbîhinden hâric kalır. Olsa olsa te'vil, teselli yâhud kitâbet-i resmîyede mevcûd, fakat ahd-i hârîvileri ma'dûm-ı tavsîfât menzilesine iner.

Nitekim Tatarcık Abdullah Efendi'nin de bi't-tekellûf irâd ettiği "istatûko" şartı böyle oldu. Esbâbı âtîde mücmelen gösterilmiştir. Gerek beyne'l-efrâd gerek beyne'd-düvel "celb-i mağnem def-i muğrem" için söylenilecek ve işitilecek sözler pek çok dikkate muhtâcdır. Meslek-i dikkat mütenevvi' ise de bir dereceye kadar tevhîd edelim. Tahsîl-i maksad için evvelâ müdlûlün muayyen yahud gayr-ı muayyen olduğuna ve mahiyetine nazar olunmalıdır. Muayyen ve diğer sûret veya sûretler ile tefsîre gayr-ı mütehammil ve ihtiyârı "lâ be's" olduğu halde kabul edilir. Kezâlik muayyen ve ama âhir sûretle yahud sûver-i şettâ ile tefsîre mütehammil ise kabulü te 'vîl şâ'ibesinin izâlesiyle beraber zarara adem-i kabiliyetine ta'lik olunur. Ta'bîr gayr-ı muayyen bulunduğu takdîrde dahi evvel emirde ta'yîn ve tahsîs teklîf olunmalı ba'de't-te'yyün şâ'ibe-i te'vîl hiss olunur ise o şâ'ibe ref' edilmelidir. Ondan sonra da kezâlik zarar yâ âdem-i zarara kabiliyeti bi't-tahkîk şikk-ı sâni teyakkun olunur ise teklîf-i vâkî' tecvîz edilir. Ama teklîfi mutazammın olan ta'bîri kabûlde ittifâk-ı tarafeyn sebk etmiş ise teklif sahibi ta'bîrini âher tarafın maksadına Tevfîk edip etmemekte muhtar ve hakk-ı ihtiyârını diğer tarafın aleyhinde isti'mal ettiği takdîrde de vukû'-ı mu'âraza muhakkaktır. Def'-i ta'âruz mahkemesi var ise hâkime â'id olur. Mahkeme yok ise muslih gayr-ı mevcûd, yahud muslihin vücûdundan istifâde müte'azzir ise münâza'âtın netâyicini muhârebe ta'yin eder. Meğerki kable'l-harb teklîfinde musır olan taraf ta'dilî yahud teklife muhâlefet eyleyen taraf kabulü ihtiyâr ede. İşte fasl için lazım olan ta'bîrâtı, husûsen ta'bîrât-ı siyâsiyeyi irâd yahud kabul yahud redde â'id vezâif ile mu'ârazât-ı düveliyede zuhûr edecek şekiller şunlardır. Binaenaleyh münâza'âtta, ale'l-husûs mu'ârazât-ı siiyâsiyede ta'bîrleri bigayr-i ilm irâd veya kabul etmek muhâtarâta bâ'is ve ba'de vuku'u'l-muhatâra telâfi—i mâ fâte müte'azzir olur. Tatarcık Abdullah Efendi'ye istatûko kelimesini irâd ettiren idi ki ba'de bürhetin min'el-vakt irâd olunan kayd-ı tezmîn-i zarara delâlet edemedi. Bilakis celb-i zarar eyledi. Zîrâ kable'l-muhârebe Avusturyalıların bigayr-i hakkın vaz'-ı yed ettikleri mahaller istatûko ta'bîri i'ânesiyle ötte tarafa kaldı. Zamanımızda ise medlûlû fi'il ile menkûz bazı ta'bîrât-ı siyâsiyeye tesâdüf olunmaktadır yani bir akidde hem hakka tecâvüzün kabûl hem de hak için mahfûziyet şartı gösterilmiştir ki agreb ve huliyy as'ab ukûddandır. Vâkı'â bir taraftan bir hakkın muhtell olmasını kabul etmek diğer taraftan ol hak ihlâl olunmayacaktır demek pek garîb tenâkuzdur.

Zira meşrûnun fihi için muhteliyyet kabul olunmuş ise de hal ile mahfûziyeti dahi şart etmek cem'-i nakîzeyn kabîlinden bir iştirâktır ki şart eden ya gâfil ya mütegâfildir. Rumeli vilâyât-ı selâsesi idâre-i mâliyesi için düvel-i ma'lûme ile bi'l-müzâkere nizâm-nâme nâmıyla akd olunan mukavele işte bu mâhiyeti hâvîdir. Zira bunda bir taraftan idâre-i dâhiliyeye müdâhale kabul olunmuş diğer taraftan “esâsen=enprincipe” kayd ve şartıyla cevabı yazılmış ki esâsen kaydından maksad fûru'-ı müzâkere olunur iken hukuka muhil noktaları tarh etmek imiş halbuki bir şey esâsen kabul olunduktan sonra mâhiyet-i aslîyesi tağyîr olunamaz gayeti fer'ıyyât ki ikinci derecededir. İttifâk-ı tarâfeyn ile anlar ta'dîl edilebilirler. Binaenaleyh esâsen kabul ibâresi bunu irâd eden tarafın aleyhine çıkmış müteferri'âtı ta'dîlde ise ittifâk-ı tarâfeyn hâsıl olamadığından esâslar teferru'âtıyla ıstıkrâr etmiştir. Bu madde dahi mevâzi'i hâricinde kullanılan ta'bîrâtan ne netîceler çıkacağına delildir.

(Mehmed) Said Paşa

Ceride, s.263-266

Bir Mâder-i Mütchassir

Ya Rab bu ne ızdırab ahzan
His eylediğim dilimde her an!
Hasret denilemez azab nîrân
Âteş-gede-i can sîne sûzan
Elbette ederdi beni perişan...
Evlad fîrâkıdır bu hüsrân

Yezdân acısın bu hale yezdân
İ'câz-nümâ olan o sultan.

Çektim nice ızdırab mihnet

Nezdimde kalur diye o hey'et;
 Takdir-i hüdâyı sabır ve gayret
 Tagyîre nasıleder kifâyet !
 Vâki' yine ayrılık nihâyet
 Evlad firâkı gamlı hasret,

Yezdân acısun bu hale yezdân
 İ'câz-nümâ olan o sultan.

Nezdimde iken o nazlı etfâl
 Eylerdi beni hep onlar işgal
 Gelmez idi istirâhât bâl;
 Rahatların etmedikce ikmâl
 Âsâyışimi dirîg...Fi-l-hâl
 Evlad firâkı etdi ihlâl.

Yezdân acısun bu hale yezdân
 İ'câz-nümâ olan o sultan.

Yatdıkca o yavrular koyub ser
 Bâlîn idi sinegâh mâder!
 Bir levha idi o şevk-âver
 Sır ile olurdu dil mübeşşer
 Eyvah ki...! Şimdi kalb kem-ter
 Evlad gamıyla zâr u muğberr

Yezdân acısun bu hale yezdân
 İ'câz-nümâ olan o sultan.

Kimler size şimdi dikkat eyler?
 Kim yavrularım himâyet eyler?

Kim Şimdi aceb sahâbet eyler?
 Kim halinize mürüvvet eyler?
 Mâder- bekây-ı hasret eyler!
 Allah’a sizi emanet eyler.

Yezdân acısun bu hale yezdân
 İ’câz-nümâ olan o sultan.

Nigar Binti Osman

Ceride, s.220

Bir eşikci önü sıra iki har
 Biri tuz yüklü diğeri sünger

Savb-ı maksûde azm ederlerdi
 Düşerek kalkarak giderlerdi

Olmak isterse ikinci himar
 Kuru sünger gibi Őekk-i reftâr

Rûşende ibrenmek behrâm
 Gösterdi batâete ikdâm

Tuza da, süngere demekden çüş!

Recaizade Ekrem

Ceride, s.829-831

Milli Şarkı

1324'ten beda' ile ebede doğru tevâlî edecek senelerin 10 Temmuz için

Bî-dâd u kahr altında dün
Millet kan ağılarken bütün
Erbâb-ı zulmün rağmına
Yapdık ne parlak bir düğün
Hoş îd-i millîdir bugün
Asker! Senindir şân, öğün

Allah'a bin şükür ve senâ
Gözler gönüller rûşenâ
Mazlumların güldü yüzü
Beraber azaldı eşkıya
Hoş îd-i millidir bu gün
Asker! Senindir şân, öğün

Birden kırıldık da kuyûd
Unsurlar oldu yek vücud
Tutsun zemini gulgule
Çıksun semâvâta server
Hoş îd-i millidir bu gün
Asker! Senindir şân, öğün

Bir nûr-ı Hak, bir mu'cize
Gösterdi hürriyyet bize
Ey kahramanlar tâ-ebed
Medyûn-ı şükrânız size
Hoş îd-i millidir bugün
Asker! Senindir şân, öğün

Geçdi muâdât u şürûr
 Mahv oldu âsâr-ı fütûr
 Sîmay-ı mülk ve milleti
 Parlatdı envâr u sürûr
 Hoş îd-i millidir bu gün
 Asker! Senindir şan, öğün

Açdı zafer i'lâmını
 Gösterdi zâlim encâmını
 Osmanlılar tebcîl edik
 Hürriyetin bayramını
 Hoş îd-i millidir bu gün
 Asker! Senindir şan, öğün

Takdîs ederse var yeri
 Ümmet bu feth-i enveri
 Temmuz on, üç yüz yirmi dört
 Tarihinin yâd-âveri
 Hoş îd-i millidir bu gün
 Asker! Senindir şan, öğün

Rezaizade Ekrem

Ceride, s.679-681

Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi'ye

Selanik'de neşr buyrulan Şura-yı Ümmet nüshasında Vatana Hıyanet serlevhalı makale-i hakîm-ânelerini okuduk.

Meşrutiyete örülen darbe-i elime umûm-i kahraman Arnavutlarla beraber sâir bilcümle vilâyat-ı Osmaniye'nin mesâi-i müşterekleriyle izale olunduğu beyan buyruluyor.

İşkodra vilâyeti şimâl u cenûbu Arnavutluk'un tam kalb-gâhında bir cezû-i mühimme olduğu nezd-i alîlerinde aşîkar iken makale-i edîb-ânelerinde yalnız Manastır, Selanik, Üsküp, Yanya, Edirne vilâyetlerinin eser-i gayreti lisân-ı sitâyîşle zikrolunmuş min-el-kadîm şevket-i Osmanî'nin taalîsi emrinde hemîşe mesbûk hizmet cân-sipârânesi tâati, cesaretiyle mezâyâ-yı sâire-i merdâneğîsi tarihen müsbet olan vilâyetimiz ahalisi kale alınmamış.

Bu hale karşı müteâsir olmakla kabil değildir. Hadise-i ma'lumeye kesb-i vukuf eder etmez Draç, Akçahisar kazaları da dahil olduğu halde vatandaşlarımızdan Abdülhamid'e, başvekile, meb'ûsana gayet hararetli ve şedîd-ül-mihal protestolar yağdırdığı gibi dört bin neferlik bir gönüllü alayı da tertib olunub her birinin feda-yı mal ve cana âmade bulunduğu bildirildiği resmen sabit bir hakikattir.

“Vilâyet-ı mezbûreden bilzat İstanbul'a gitmekle biraz müteessir merdliği etdiler dersiniz ve halen hakkınız teslim olunabilir.

Ancak merkez-i umûmî usûlen İşkodra heyet-i merkeziyesi vasıtasıyla resmen men' etmeyeydi, biz de bugün İstanbul'da bulunarak muhabbet-i milliyeyi bütün asârıyla gösterirdik. Şu hale nazaran aradaki fark, olsa olsa pek cezû olarak kıymetdedir ki, bu da alef-ül-arz sebebden başka kurbiyyet-i mesafe ile beraber vilâyet-ı mezkûre vesait-i nakliyesinin mevcudiyetiyle kemâl-i intizamından münbaisdir.

İşte hakikat bu mezkûre iken bizlerin bi-l-tefrik sükûtle geçidirlmesi muvaffak insaf ve hakkaniyet bir hareket telakki olunamamaktadır.

Bizim gösterdiğimiz gayret bir mülahaza-i takdir-perest-âne veya bir fikr-i müsabaka kâraneye müsteneddir.

Ancak vatanımızın muhakkak bir tehlikeye dûçâr olduğunu his ile tahlîs emrinde galeyana gelen hamiyetden mütevelliddir. İttihad ve Terakkî cem'iyetinin o muhterem kütle-i hamiyetin ibraz-ı mevcudiyetle istirdâd-ı meşrutiyete ihraz-ı muvaffakiyet buyurduğu zamanlarda vâki' olan teşkilatda Tiran kazamız dördüncü daire-i merkeziye ittihâz edilmesi ma'rûzât-ı ânifenin sıhhatine delil kavî bürhan halidir.

Zât-ı âlilerinin bu babda bir sü-i kasdî olmadığına ve Müslim-i enam olan mezâyâ-yı âliye-i hamiyetkârı ve vatanperverlerine eminiz.

Mamafih hareket vakıa hiss-i hamiyetimize acı bir te'sir icra eylediğini ketm edemeyiz. Binaen-aleyh tashîhe himmet buyurulmasını temenni eyleriz.

Tiran Tüccar-ı mu'teberânından müteadid imzalar.

Sami Paşa

Ceride, s. 572-576

Şuray-ı Ümmet'ten

Vatana Hıyanet

Payitahtta mevcûdiyyet-i Osmaniyyeyi ta esasından sarsan bir isyan-ı bî-iz'ânın tahrîbât-ı akur-ânesine uğrayan Şûrâ-yı Ümmet bugün ümid-i necâtın, âmâl-i milletin, fikr-i hürriyetin payitahtı olan Selanik'te çıkıyor. Kahraman Arnavutluk,

Manastır, Üsküp, Yanya Selanik yalnız maâlî –i vatanın payitahtı değil ümid ve âmal milletin, hürriyetin, meşrûtiyyetin de vatanıdır.

Dokuz ay evvel hâl-i ihtizârda olan altı yüz senelik hayat-ı millimiz bu topraklardan Hazret-i Âdem gibi hallâk olundu. İstanbul’da Şûrâ-yı Ümmet’in matbaasını basdılar. Makineleri kırdılar. Hurûfâtını, ötesindeki kelimelerini çaldılar. Şûrâ-yı Ümmet bundan müteessir degildir.

Zira bu mübarek vatanın her tarafını tutuşdurmak için dünyaya geldiği gibi kalmış boş zihinlerini istikbalin ümidlerini kırub geçirirken şübhe yok ki Şûrâ-yı Ümmet’in, Tanin’in matbaaları da o savlet ve hûş-yârâne ve vatan-ı şeknana masûn kalamazdı, Şûrâ-yı Ümmet’in, Tanin’in matbaalarını harab edenler, hurûfâtını çalanlar ötelerini kırabilirler. Yalnız azm ü cezmlerini kıramazlar dokunurlarsa kendileri kırılırlar.

Evet, Şûrâ-yı Ümmet’in matbaasını tahrîb eyler, muharrirlerini telef edebilirsiniz fakat milletin kalbindeki sevdâ-yı vatânı, Şûrâ-yı Ümmet’i, fikrindeki nûr-i hürriyeti söndüremezsiniz. Milletin ruhundan şu’le – nisâr olan nûr-i hürriyet ziyâsını söndürmek için çıldırmış gibi görünen ummân –ı bî-pâyânın mâ-fevkinde durarak bütün o kıyametlerin üzerine sükûn ve sükûnetle nurlar serpen güneşin ziyâsı gibidir. Dalgalar kırılır, umman yorulur, fakat güneş yine bâlâ-yı sermediyyet âfâk-ı milliyeti ebedi tenvîr eyler. Hâlbuki İstanbul cinayeti bir umman değil, hissiyyât-ı süfliye ve menâfi’-i dünya ile mütemevvic bir çirk-âb mezellet idi. Yazın güneşin takrîbiyle canlanan zehirli haşerat gibi feyz-i hürriyetten istifâde eden denilir, otuz iki seneden beri Abdülhamid-i sâînînin en dehşetli sademât zulmiyle bî-tâb düşen cism-i nâzenîn vatânı paralamak için hücum etdiler. Vatânı tahrîb için dört beş aydan beri edilen tertibler, kurulan hileler, icra olunan cinayetler, hıyânetler dünyanın hiçbir tarafında tarih alemin hiçbir sahifesinde görülmemiştir.

Ebediyete intikal eden 10 Temmuz tarihi fenâyâb olmakda bulunan milleti de nâm-zed-i ebediyet etmişdi. Vatanın taksimi demek olan şark mes’elesinin halini

inkılâbımıza arz-ı hayret eden Avrupa terk eylemişti. 10 Temmuz tarihi cihana karşı bir mu'cize, hayât-ı milliyyemiz de bir harika idi. Kahraman Arnavutluk'un Yanya'nın Manastır'ın Üsküb'ün Selanik'in Edirne'nin velhasıl bütün Rumeli ile İstanbul müstesna Anadolu'nun sâye-i ictihâdında vücuda gelen bu inkılâb-ı harikanümâ. Abdülhamid-i sâînin devr-i meş'ûm saltanatında ser-â-ser bir maktel ü mahbes olan ve tamamıyla kainatdan tecrîd edilmiş bir halde zemîn-i zilletde yaşayan vatanımıza bir hak-ı mevcûdiyyet verdi. Bir me'mûriyyet almak, birkaç para kazanmak için bir takım eşkıya vatanın cenâb vatana karşı durdular.

Mevcûdiyyetine muâriz kesildiler. Bazı evlad bî-iz'ânını iğfâl ile valide-i mukaddese-i vatanı; düşmanlara karşı hazırlanan silahlarla âkıbet paraladılar.

Otuz iki senedir dünyada hiçbir memleketin uğramadığı felaketden musibetden yeni kurulan vatan o meleke-i hüsn-i ferrâş nekahetinde ancak nefis ile bulur bir halde yatarken esir aşkı olanlar başucunda cism-i nâzenîni çiçeklerden, bahar rüzgârlarından esirgerken İkdamlar, Serbestiler ve Volkanlar Mizanlar yeni gazeteler yirmi beş milyon Osmanlının bâis-i hayatı olan o vücud-i kudsiyi her sabah vatan batıyor! Şerîat elden gidiyor! Diye bağırıyor. Doğduğundan bu güne kadar Serbesti bilmediği için matbûa gördüğü her sözü ayn-ı hakikat addeden “ Doğru olmasa idi gazeteye basılmazdı” diyen cahil ve sâde-dil halkın bir kısım azimini zehirliyordu. Hâlbuki onlar da pekala biliyorlardı ki vatan kurtulur şerîat-ı islâmiyye her zamandan ziyade hürmet olunurdu.

Şûrâ-yı Ümmet'in Mısır'da Paris'de çıkan nüshaları mevcuddur. Tanin'in koleksiyonu meydanda duruyor. Bâis-i necâtımız olan şerîat garrâ-yı islâmiyyeye hizmetden başka bir şey yazılmışsa gösterilsin. Halbuki esası insaniyet, evâmiri hürriyet olan şerîat-ı islâmiyyenin , “İttihad-ı Muhammedî” kisve-i riyasına bürünmüş müfsidler kadar düşmanı âlem-i islaâmiyyetde görülmemiştir.

Bir kere düşünelim: “İnsan Cenâb-ı Hakk'ın koruduğu bir binadır. Onu yıkanlar mel'ûndur. “ diyen şerîat namına her biri vatanı için evlad ü ıyâlimizi

vatanımızı çiğneyecek düşmana karşı feda-yı can için hazırlanmış sineler sa'yiler, emekler sarf ederek yetişmiş genç zabıtlarımızı öldürmek doğrudan doğruya Allah'a karşı isyan etmektir. Şeriat namına sokaklarda evlad-ı Resulullahı şehid etdiler.

Bu hainlerin, iğfâl ve ifsâd ettikleri neferler beyt-ül-mâl müselleminin müdâfaa-i vatan için aldığı silahları şeriat namına düşmanlara satdılar. Şeriat namına meyhanelere serpildiler. Muhadderât-ı İslâmiyyeyi tâ'rîz etdiler. Bir takım eşkıyanın sâde-dilânı ifsâd ve tesmîm ile vücuda getirdikleri İstanbul cinayeti üç gün içinde mevcûdiyyet-i milliyemizi esasında sarsdı. Avrupa'ya karşı olan mevkiîmizi tamamiyle rahne-dâr etdi. O derecede ki üç gün evvel bize en büyük devletler hürmet ederken üç gün sonra Bulgaristan memleketimizde âsâyişi temin için Avrupa'dan hareket-i askerîyesine müsâade istemek küstahlığında bulundu. Bu halde kalsa idik dört beş ay içinde vatanımızın izmihlâli muhakkak idi. Fakat o âlî Osmanlı ordusu ordunun namusunu lekelenmiş İslâmiyetin Osmanlılığın vatanın en müthiş bir tehlikeye girmiş olduğunu görür görmez dünyayı hayran edecek bir intizâm ile bir cism-i vâhid gibi vatan hainlerinin meşrûtiyyet katillerinin toplandığı İstanbul'a doğru yürüdü. Başlarında Mahmud Şevket Paşa gibi şevket Osmaniyyenin şevket namus ve hamîyyetin timsali bir kumandan bulunduğu halde İstanbul'a giren bu hareket ordusu ve Yanya'yı muhâsara eden ordudan daha şanlı daha büyükdür. Zira bugün İstanbul'a giren Osmanlı kalıbının ordusudur.

Vatanı hainlerden kurtaracak, meşrûtiyyeti tecdîd ve tarsîn edecek bugün memâlik-i Osmaniyyede gözyaşı dökten, ah ve feryâd eden yirmi beş milyon Osmanlı ve evlad-ı ıyâlleri bu ordu sayesinde kurtulacak.

Ey şanlı ordu!

Arş ileri arş, bizimdir felâh.

Sami Paşazade Sezayi

Ceride, s.710-714.

İhtilâflarımız

Hudud haricinden gelecek her velvele-i tehdidden ziyade, semi' hamiyetimizi dâhilden işidilen enîn-i serzeniş rencide ediyor.

Aştıyüz seneden beri, birçok seyl-i havadise birlikde göğüs geren Osmanlı akvâm ve anâsır-ı muhtelifesi arasında şaibe-i ihtilâfın vücudu kadar bir sebep teşettüt olamaz. Vakıa bu ihtilâftan biz bir şey kazanmıyoruz; fakat îka' edenler birçok gaib ediyorlar. Halden nâ-hoşnud olmak, fikir ve mantıktan ziyade his ve hırs ile hareket edenlerin âdetidir. Osmanlı hey'et-i ictimaiyesinin müessesesi olan Türkler bazı edvâr vakayı'de hakikaten mağlub-nevâz ve âlî-cenâb göründüler. Sultan Mehmed sâninin İstanbul'u feht ettiği gün Rum cemaatine olan ihsânı bu mâ-asır lûtf-kârane biridir.

Fatih hazretlerinin Rum cemaatine karşı, Bizans imparatorlarının bile bahşedememiş olduğu eltâf ve in'âmı râygân etmesi elbette bir sebebe müstenid olmak lazım gelir. Bu sebep her halde za'f ve ihtiraz veya basiret ve ihtiyat değildir. Osmanlılar İstanbul'u fethederken dünyanın en kuvvetli bir milleti idiler. Terk-i din etmeyen Endülüs müselmanlarını İspanyolların fırınlarda yakdığı bir devirde, muamele-i mümâsileyi Bizans ülkesi halkına ecretmekden bir Osmanlı hükümdarını men' edecek ne sebebb olabilirdi?..

Üç asırdan beri Avrupa'dan mütevellîyen gelerek mütemadiyen târ-mâr olan ehl-i salîb ordularının hatıraları bizde yalnız bir his uyandırabilirdi ki o da gayz ve intikamdır.

Bununla beraber Osmanlılar müntakim değil, müşfik olmak istediler. Fatih Sultan Mehmed'in esbâb-ı lütuf ve ihsânı, tarihin zalim ibhâmından sıyrılacağı zamana kadar, biz, (imtiyaz) namı verilen müsâadâta bir sadıka-i âtîfet-kârâne nazarıyla bakacağız.

Rum patrikhanesi, daima ihtiyac ettiği Fatih Sultan Mehmed'in fermanını niçün neşretmiyor? Meşrutîyyetin yevm-i ilanında bu ferman muhtevîyyâtının Rum cemaat-i Osmaniyesine kanûn-i esâsî haricinde ve belki fevkinde birtakım imtiyâzât te'min etmiş olduğunu iddia ediyorlardı. Mekteblerin hükümetçe tensîki meclis-i meb'ûsânda müzakere olunurken, birçok sada-yı iddiave i'tirâz yükseldi. Her ağızda Fatih'in fermanı dolaşıyordu. Ma'mafih bu fermanı ne gören var ne gösteren!...

Evvel emirde şunu söyleyelim ki irade-i umûmiyyeden sadr olan kanûn-i esâsî, kendi esâs ve muhtevîyyâtına mugayyer ne kadar müsaâdat-i mütekaddime var ise hepsini fesh ve ilga' edebilir. Herhangi bir hükümdarın herhangi bir sebeble vazî' etmiş olduğu usûl ve kavâide asırlarca merbut bulunmak ne caizdir, ne nabil, zamanın tahvîlât-ı mütevellîyesi karşısında dûcâr-ı tebdil olan ahvâl ve ihtiyâcâta hükümdarların şahısları bile hakim olamazken hükümden sakat bir iradeleri nasıl tahkim eder?

Ma'mafih, tekrar ederiz ki, Fatih'in fermanı irâe ve i'lan olunmak lazımdır!

...

Rum patriği Yavakim Efendi ahiren Mahmud Şevket Paşa'yı ziyaret ettiğinde, bazı me'mûrîn hükümetin ru'sa-yı ruhaniyeye hüsn muamele ettiklerini ma'ruz-ı şikayetde dermeyeran etmiş. Şahıs ve mahal tasrîh edilmemiş olduğu cihetle mevzû'-i iddia olan muamelelerin hüsn ve kabahati ta'yin etmek mümkün olamaz; fakat bir veya birkaç me'mûrîn mugayyer nezaket ve terbiye bazı harekât dürrî şitânedeki bulunduğu farz ve kabul olunsa bile, bunu bi-l-umûm me'mûrîn-i Osmaniye'ye teşmîl etmek mahk değildir. Müstahdemin hükümet arasında terbiye ve nezaket namına müselsel bir kefalet ve mes'uliyet mevcut değildir ki patrik efendi, mesela Rum ilindeki bir nüfus me'mûrunun muamelesinden mütevellid hakk-ı muâhezeyi, Anadolu'daki bir vergi müdürüne tatbik etmeye salâhiyet-dâr olsun, bir me'mûr bir nezaketsizlik, hatta bir cürm irtikâb edebilir. Acaba bu babda bir şikâyet-i muhakka vâki' oldu da mı emniyet verilmedi?

Anâsır muhtelif-i Osmaniye arasında hakiki ittihad ve teveddüd husûlü – Hayır buna da lüzum yokdur- gıll ü gışşdan âzâde ve samimi bir meslek mütekâbil ittihaz etmekle olur. Hâlbuki biz en ziyade i'tilâfdan kaçıyoruz. Elsine-i muhtelif ile neşrolunan matbûât-ı mevkutenin bazen abide-i a'sâr olan agrâzı ikaz edecek bir mahiyet ve bir şeâmetdedir. Rum patriği Yevakim Efendi hazretleri tarafından te'min olunan muhâlesete inanmakla hakikaten ümîd-vâr ve müftehir olmak isteriz. Bu te'mînâtın bizce o kadar kıymet ve ehemmiyeti vardır ki ivalgın Ayvalığın ahalisi yadından yalnız bir günde toplanan üç bin beş yüz garatfeneğin sebep ve gaye-i vürudunu aramakdan bizi men' eder. O âlât-ı katle herhalde müfid ve hayır olmayan bir maksadla ma'sum ve müşterek vatanımıza idhâl olunmuş idi. Rum patrikdaşlarımız, Rum olmayan akvâm ve anâsırla hüsni muâşeret ederler ise, akla ve hükemâ-yı Yunaniyenin ihlâfından bulunmadıklarını iddia eden Avrupa ve bilhassa Almanya akla ve hükemâsının tedkikât-ı mahsûsâlarına istinâd ettirdikleri maddeyâtı fiilen red ve tekzîb, yani âkıl ve hâkim olduklarını enzâr-ı cihanda isbat edeceklerdir.

Bu münasebetle Rum hemşehrilerimize bir ihtarda bulunmak isteriz:

Ma'lumdur ki her memleketin timsâl-i şerefi sancağıdır. Bir memleket muharib veya mütehâbb bir devlet-i ecnebiyenin zıll-ı râyetinde kendi evladını görmek istemez. Böyle iken asla Osmanlı birçok Rumları Yunan bayrağını vakitli vakitsiz sokaklarımızda dolaştırıyorlar. Merasim-i mahsûsada bir Osmanlı sancağının yanına on Yunan bayrağı terfîk olunmaktadır. Vahdet-i milliye'nin en büyük nişane-i ser-bülendî iştirâk kabul etmez.

Mesela, bir ay sonra icra olunacak Sevr azîm-i millide Rum vatandaşlarımız hem-hasmımız olduklarını göstermek için, bizim gibi kendilerine de siyasete yabancı olmak lazım gelen bir bayrağı sancağımızın nigâh-ı istiskâline arz etmemelidir. (Magalu ede a)yı biz Türkler hayâl-hânemizden nasıl teb'îd etmiş isek, Rumlar da bu sâlib-i hasûr hülyaları öyle dert etmelidirler. Biz nasıl Asya, Afrika ve

Avustralya kıt'alarındaki temayülât-ı mahsûsâdan vatandaşlarımıza birer sebep ta'riz ve istihkâr çıkarmak istemiyorsak, onlar da hülyalarının sıklet mizacası altında bizi bî-hür etmesinler. Herkes bilir ki bu cihan sa'y ü amelde hayâl-perest olanlar değil, ma'kul hareket edenler kazanır.

Süleyman Nazif

Ceride, s.544

Tevhit ve Münâcât

İlahi yok nazîrin yok nazîrin yok nazîrin
Ne vardır müsteşârın ne müşîrin ne vezirin
Gidenler kalmasun ukbâda cezasuz
Yeter hainlere dünyada bu abd-i hakirin

Kıt'a

Birtakım ehl-i nifâk ve küfr ve şirki hicv için
Hasbeten Allah hisâna vekâlet eylerim
Olduğuçün emir ki infâz bundan maksadım
Ya Resul-ullah ümid şefâat eylerim.

Şair Eşref Efendi

Ceride, s.189-190.

İtfâiyye Taburu

Bazı ahvâl vardır ki mensub olduğu devâirin, sûret-i daimede gözü önünde, onun onun ıslahına teşebbüs değil, imâle-i nazar bile edilmez. Bu da (herkes kendi kanburunu kendisi görememek) gibi bir gaflet eseri olmakdan başka bir ifadeyi

tazmîn edemez: Bu hale itfâiyye taburları, bir misal-i mücessemidir. Takkeci mahallesinde veya Kazlıçeşme’de zuhur eden bir yangını müteâkıb Taksim’den hareket eden alat-ı itfâiyyeye mâşiyye-i refâkat eden o bî-çâre neferât sür’atle giden tulumba arabalarını koşarak ta’kîb ederler. Hiç ârâm vermeksizin koşarlar. Ta menzil-i maksûde kadar koşarlar. Taksim’den belâ fasıla Takkeci mahallesine bir hamlede giderler. Ve hele eyyâm-ı sayfda, o bî-çâreler öyle bir hale gelirler ki, kan terlere batmış oldukları halde bî-tâb olarak yol üzerinde rast geldikleri çeşmelere ağızlarını vererek içtikleri sularla teskîn-i hararete çalışırlar ve bazısı da bil’âhire hastalanır. Bu zavallılar öyle yorgun ki hemen bir tarafa seriliverecek bir halde bî-tâb oldukları bir zamandadır ki, Edirnekapısına da vasıl olmuş olurlar. Böyle yorgun olan neferât vücudları, pûlâd olsa yangının itfâsına hakkıyla çalışamazlar zannolunur. Bizim zavallı neferâtımıza yorgunluklarına rağmen vazife-i mevkûlelerinin ifâsına çalışırlar, ellerinden geldiği ve güçlerinin yetdiği kadar ve belki daha ziyade çalışırlar. Sonra yangın itfâ ederler. Yine öylece giderek Taksim’e avdet ederler. O tek itfâiyye taburuna teskîn alayı demek daha doğru olur. Çünkü her nefer bî-tâb ve tûvân olduğu halde olduğu yerde seriliverir. Hâlbuki yine bir top sadasıyla uyanıp ayn-ı seyahate ma’rûz olurlar. Bunlar değiştirilse de bir gece içinde iki üç defa yangın vukuatı nadir ala misal değildir. Yine her birine mükerrer seyahat nöbeti gelmekdedir. Hâlbuki neferâtın mevki’-i harb gibi yorgun bir halde ifâ-yı vazifeye da’veti başka hiç yorgunluk verilmeksizin itiş kakışına geçmeleri yine başkadır. Maksad-ı aslı neferâtı tulumba arkasından koşdurmak olmayıp harîk mahalinde, harîki itfâyâ me’mur etmek olduğuna ve yorgun bir askerin hakkıyla iş göremeyeceği ednâ teâmül ile takdir edileceği der-kâr bulunduğu nazaran hem bî-çâre askeri saatlerce beyhude koşdurub ta’zîb etmekden ve hem de yangın mahaline öyle yorgun askerden hakkıyla hizmet beklenilememek mütalaâsından mütehassıl münasebetsizliğe sû’ netice meydan vermekden gözümüzün nuru olan Mehmetciklerin kıymet ve selâmetini düşünmemekden ise neferât-ı askeriye’nin büyük arabalarla nakilleri halinde insâniyyet-kârâne ve ihtiyât-perverâne muamele-i iltizâm edilmiş olur ve bu da istiksâr edilecek derecelerde mesârif-i te’sisiye ve daimeyi mûcib değildir.

SONUÇ

İlk sayısı 15 Ekim 1908’de yayımlanan Ceride’de, Haftalık edebi siyasi gazetedir” ibaresi bulunur. Sahibi ve başyazarı, Abdülhak Şinasi Hisar’ın babası Mahmud Celaleddin Bey’dir. II. Abdülhamid devrinde Jön Türk olarak faaliyet göstermiş ve yazı yayımlaması yasaklanmıştır. Mecmuanın yazı işleri müdürlüğünü de İşkodra askerî valisi Hasan Bedri Paşa yapmıştır.

Meşrutiyetin ilan edilişiyle çağdaş bir hayat oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde hürriyet tam anlamıyla idrak edilememiş, siyaset yapmak Meşrutiyet’in bir neticesi olarak algılanmıştır. Oluşan özgürlük ortamında hemen herkes siyasetle uğraşma imkânı bulmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti de asayişî önlemeye yönelik nutuklar irad etmişlerdir. İşte böyle bir ortamda II. Meşrutiyetin ilanı ile ortaya çıkan hürriyet havası içinde art arda neşredilen ve daha çok siyasi kimliği ile öne çıkan Ceride’de hürriyet ve adalet konularını işleyen yazılara sıklıkla rastlanır.

Genel hatlarıyla yayın felsefesini habere dayandıran Ceride, ilk çıktığı andan itibaren iç ve dış kaynaklı haberlere yer vermiştir. Bu haberlerde Osmanlı vilayetlerinden çeşitli bilgiler aktarılmış ve aktarılan haberler yorumlanmıştır. Bu havadisler için, içerik olarak siyasi özellikler taşıyor demek mümkündür. Haberlerin dağılımında iç haberler, dış haberlere nazaran daha ağırlıktadır.

Devrin edebiyat dünyasında yer alan ve derginin edebi yönüne katkı sağlayan Samipaşazade Sezai ve Abdülhak Hamid gibi isimlerin gazetede yazılarının içeriği siyaset ve sosyal hayattır. Bunda, dönemin siyasi hareketliliğinin de payı vardır. Bazı yazılarda, İstibdad devrinin eleştirildiği de görülür.

Edebi ve siyasi özellik taşıyan bu mecmuada Mahmud Celaleddin Bey’e ait özlü sözler ve eleştiri yazıları dikkat çeker. Hem ekonomik hem politik karakter

taşıyan haber ve eleştiri yazılarında Mahmud Celaleddin imzasıyla birlikte, imzasız olanlar da yer alır.

Tercüme eserler bakımından incelendiğinde ise, Hasan Bedri'nin Frerdik Nulette nam-ı muharririn kitabından tercüme ettiği kısım önemli yer tutar. On dokuzuncu asırda Avrupa Vakayi' askeriyye ve siyasîyesi namıyla tertib edilen, Avrupa'nın Mebde'-i Vakayi'-i Tarihiyesi itibar olunan ve 1815 sene-i milâdiyesinde Rusya, Prusya, Avusturya hükümdarları beyninde Avrupa devletlerince vukua gelen Vakayi' askeriyye ve siyasîyeden bahsedilen bu eserin dili de ağırdır.

Önemli şahsiyetlerin tercüme-i halleri biyografi alanında dikkat çekicidir. “Shakspeare ve Prof.Comm Luigi Goretti” okuyucuya sunulan şahsiyetlerdir.

Makale türünün oldukça fazla olduğu Ceride'de, ilk Türk elektrik mühendisi Mehmet Refik Bey'in fen ile ilgili yazıları, dönemin iç ve dış meseleleriyle alakalı yazılarını “Sakınalım” başlığı altında toplayan Ali Nihad'ın ikaz makaleleri önemlidir.

Mektuplar oldukça azdır. Abdülhak Hamit'in yeğenine yazdığı mektup, Ali Ekrem Bolayır'ın Ceride'ye şiirlerini göndereceğine dair yazdığı mektup ve Sami Paşa'nın Şura-yı Ümmet Ser-muharririri Sezayi Beyefendi'ye yazmış olduğu mektup, bu türe örnek teşkil eder.

Okuyucu ile yayın organı arasında belki de sıkı bir bağ kurmaya yarayan sohbet yazılarına, Ceride'de fazla yer verilmemiştir. Bazılarında sosyal olayların anlatıldığı, bazılarında ise ictimâî hayatı düzenleyici mahiyette olan bu yazıları, Mahmûd Celâleddin, Keçeçizade İzzet gibi önde gelen isimlerin yazdığı görülür.

Mecmuanın ilk üç sayısında, Kanun-ı Esasinin asıl tasarısını hazırlayacak olan alt komisyonda görev alan ve Mahmûd Celaleddin Bey ile yakın arkadaş olan

Namık Kemal'in, Kemal Bey imzası ile "Sûret-i Cevâbnâme" adlı başlıklı yazıları, Kanûn-i Esâsî maddeleri hakkındaki yorumlarını içerir.

Sosyal konulu yazıların yanı sıra ansiklopedik bilgiler yer almaktadır. Özellikle Mahmûd Celâleddin tek bir alanla sınırlı kalmayıp, ekonomi, coğrafya, siyaset, güncel olaylar gibi çeşitli alanlara yönelik yazılar yazmıştır. Dolayısıyla da bu anlamda okuyucuya yarar sağlamıştır.

Ceride'nin yayın hayatına baktığımızda dil ve edebiyata dair olarak şiir, tercüme eser, dilbilgisi, değerlendirme ve tenkit yazıları göze çarpar. Dilbilgisi anlamında da, Mehmed Said Paşa'nın, kendi devrindeki resmî kitâbet dilini tenkit ettiği ve parçalar halinde mecmuanın otuz beş sayısına dağıtılan "Gazeteci Lisânı" önemli bir örnek teşkil eder.

İmzasız bazı ilanlar mevcuttur. Bunların içerisinde mecmuanın neşriyle ilgili ilanlara, ev ilanlarına ve teşekkür yazılarına rastlarız.

Ayrıca Ceride'de nutuk ve gezi yazısı gibi türler ve güncel olayların oluşturduğu yazılar da vardır.

Gazetede ki yazıların genel olarak siyasi ve sosyal içerikli olmasında, dönemin siyasi hareketliliğin payı oldukça fazladır. Gazetenin çıktığı dönemde, uyguladığı siyasetle birçok eleştirisinin hedefi olan II. Abdülhamit vardır.

Birinci sayısı 15 Nisan 1917'de okuyucuyla buluşan Bilgi Yurdu Işığı mecmuasının 'Bir İfade' başlığıyla giriş yapılan kısmında, bu mecmuanın bilgi yurdu müessesesine bağlı olduğu ve amacı ; " Bilgi Yurdu, memleketimizde ihlâl olunan ve bu suretle cehalete atılmış bulunan kadınlığın imdadına yetişmek ve mümkün olduğu kadar onların tahsil-i ilim ve marifet-i ilimlerine uğraşarak o zararın hiç olmazsa el-yevm yaşayanlar üzerinde telafisine çalışmak üzere açılmış müessesedir."

cümleleriyle açıklanır. On altı sayfalık bir hacme sahip olan mecmuada hanımlar için meslek, ev işleri, çocuk yetiştirmenin önemi ve ahlak gibi konulara değinilir.

Tanzimat döneminde Osmanlı’da kadınla ilgili yenileşmeler başlamış, II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle kadının eğitimi konusuna daha fazla önem verilmeye başlanmış ve Meşrutiyetin ilanı, özellikle kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı olarak algılanmıştır. Bununla birlikte devlet 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadının eğitimi konusuna daha fazla önem vermeye başlamıştır. Sosyal hayata daha fazla dâhil olan kadınlar, derneklerde faal görevlerde bulunmuşlardır. Yeni yeni öneminin anlaşıldığı bu meseleyle birlikte Bilgi Yurdu Işığı mecmuasında da cemiyet hayatına henüz atılmakta olan ve eğitime teşvik edilen kadınlara seslenme amacı olduğundan yazıların birçoğu oldukça sade bir dille yazılmıştır.

Bilgi Yurdu Işığı’nda kadınların eğitimi, toplumsal hayatın içinde olmaları, bu açıdan deneyim sahibi olmalarını sağlayacak örgütlü birliktelikler oluşturmayı, yani cemiyet yaşantısına atılmaları, mecmuanın ilgilendiği konuların başında gelir.

Feminizme karşı belirgin bir eğilim yoktur. Kadının eğitilmesini, ev idaresi ve çocuk terbiyesi bağlamında işlemiştir. Kadın, hem sağlam bir nesil yetiştirme noktasında hem de iyi bir ev reisesi olma hususunda önemli bir yerde tutulmuştur.

Mecmuaya edebi anlamda katkı sağlamış olan kişilerden Mâcid Şevket, hanımların özelliklerini öne çıkaran ifadeleri ve Ahmed Edib de fenni sohbet içeren yazıları ile mecmuanın genel yapısını şekillendirmişlerdir. Dergideki yazıların birçoğunun hedef kitle göz önüne alındığında oldukça anlaşılır olduğu görülür.

Bazı yazılarda, Batılı kadınların modern hayata ayak uydurabilmek için yaptıkları faaliyetlere yer vererek, bunların Osmanlı kadınlarına örnek teşkil edecek şekilde konular işlenmiştir. Kadının eğitimi ve cemiyet hayatına atılmasının gerekliliği gibi meseleler sıkça anlatılmıştır. Ahmed Emîn’in yazdığı “Amerika Âile Hayâtı” makalesi buna örnektir.

Bilgi Yurdu IşığI genel hatlarıyla yayın felsefesini sohbet yazılarına dayandırır. Elde olan nüshalarda yoğunlukta olduğu görülen bu tür yazılarda dikkat çeken en önemli isimler Ahmet Edip ve Macit Şevket'tir.

Mektup hikâye olma özelliğı taşıyan “Büyük İkrâmiye” ve “Masune'nin Mektupları” öne çıkar. Her iki hikâyede de çocuk eğitimi hususuna büyük önem verilmiştir. “Büyük İkrâmiye”, dönemin pek çok romanına dahi henüz girmemiş olan, kadının çalışma hayatına başlamasıyla, okul öncesi çocukların eğitimi meselesini içerir. Hikâyede himaye-i etfal cemiyetinin, çalışan kadın için ihtiyaç olduğu vurgulanarak feminizm yüceltilmiştir.

Edebiyatımızın önemli kadın yazarlarından olan Şükûfe Nihâl'in de bir hikâyesine yer verilmiştir.

Hâlîde Edîb'in konferansından alınan ve Büyük Kadınlar başlığı altında yayımlanan nutku önemlidir.

Mecmuada yer alan tek şiir, Fuâd Hulûsî Bey'in Mustafâ Nedîm Bey için yazdığı mersiye'dir.

Bilgi Yurdu IşığI'nın ilk sayısında başlayan yazılar ve konular hemen hemen son sayısına kadar sürer. Yazıların konuları kadınlar içindir. Ancak, konuların işleyişinde gösterilen titizliğı bulmak zordur.

Hanımlara mahsus olan Bilgi Yurdu'nda yer alan yazı türleri makale, sohbet ve şiirden mektup ve fıkra'ya kadar çeşitlilik arz eder.

Her iki mecmua, eğitimcilik ve öğreticilik açısından bakıldığında farklılıklar içerir. Özellikle Bilgi Yurdu'nda yer alan hikâyeler öğüt vermeye yöneliktir. Eğitim işlevinin yanında, bilgi verme amacı vardır.

Sunduğumuz örnek metinler ve tahlilî incelemelerimizde görüldüğü gibi Bilgi Yurdu Işığında kadınların annelik görevleri ve sosyal hayata atılarak başarılı olabilmeleri için yazı seçiminde dikkatli davranılmıştır. Neredeyse her sayıda verilen “Küçük Bilgiler” bölümünde ev işleri konusunda yardımcı olma amacı olduğu görülür.

Her iki mecmuada da hedef kitle aynı olmasa da öğreticiliğin ön planda olduğu söylenebilir.

II. Meşrutiyet’in ilan edilişle basın organları genel olarak II. Abdülhamit’in şahsını ve yönetim biçimini eleştirmişler, Meşrutiyet için çalışanlardan da büyük bir övgü ile bahsetmişlerdir. Hürriyet ortamı içinde ülkenin ilerleyeceği vurgulanan bir zamanda yayımlanan Ceride’nin dili hakkında, bu anlayışla hareket ettiği ve devrin siyasi kimliğinden de doğal olarak etkilendiği için oldukça ağırdır diyebiliriz. Dilde sadeleşme akımının başladığı tarihten sonra yayın hayatına geçen Bilgi Yurdu Işığında da genel olarak sade bir dil tercih edilmiştir. Dil yönünden bu tür farklılıkların olması, yaşanan zamanın sosyal ve siyasi özellikleriyle de doğrudan orantılıdır.

Bilgi Yurdu Işığında yer alan hikâyelerden sonra öğüt verme geleneği mevcuttur. Verilen örneklerde ahlaklı ve dürüst insan olmaya teşvik söz konusudur. Ceride mecmuasında ise daha çok dönemin siyasi kimliği ön planda tutulur.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, Meltem, *Elektrik Mühendisi Mehmet Refik Fenmen: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yenilikçi ve Yorulmaz Bir Aydın*, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, c.9

AKSOY, Ziya Cemal B, Cemalnur.org.

AKŞİN, Sina, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, Remzi Kitabevi, İstanbul,1987

AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995

ASLAN, Taner, *İkinci Meşrutiyet Düşüncesinin Cumhuriyet'e Tesirleri*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2008

BARDAKÇI, Murat, *31 Mart'ın Paşasına İsyan Haberini Karısı Vermişti*, Hürriyet Gazetesi, 17 Haziran 2001

BEDİR, İsmail, *Şurâ-yı Ümmet Gazetesinin (170-220) ve (140-1/140-122) Sayılarının Sistematik İndeksi-İncelemesi- Seçilmiş Yazılarının Çevirisi*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2005

BEKİROĞLU, Nazan, *Şair Nigar Hanım*, Timaş Yay., İstanbul, 2008

BURSALI, Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Meral yay., İstanbul,1972, c.2

ÇAĞIN, Şerife, *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref*, Dergâh Yayınları, İstanbul- 2007

ÇAKMAKCI, Ayşegül, *Namık Kemal'e Göre Devlet ve Devlet Adamları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eylül-2009

ÇETİŞLİ,İ. – N.ÇETİN –A. DOĞAN–A. GÜR –Ş. DEMİR –C.KARATAŞ,
II.Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı, Akçağ Yay.,Ankara,2007

Diyanet İslam Ansiklopedisi

DUMAN, Hasan, *Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)*, İstanbul
 1406 / 1986

DURDU, Mehmet Burak, *Osmanlı Devletinde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 2003, S.14

ENGİNÜN, İnci, *Abdülhak Hamit Tarhan Bütün Eserleri III: Hep Yahut Hiç (Kitap Haline Gelmemiş Şiirleri)*, Dergâh Yay, İstanbul-1982

Gazel, A.A.- Ş.Ortak, *İkinci Meşrutiyet'ten 1927 Yılına Gelene Kadar Yayın İmtiyazı Alan Gazete ve Mecmualar(1908-1927)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.7, S.1, 2006

GÖVSA, Alâettin, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyat

İNAL, İbn. M. Kemal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969

İNAL, İbn. M. Kemal, *Son Asır Türk Şairleri, Orhaniye Matbaası*, İstanbul-1930, c.1

KUNERALP, Sinan, *Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali(1839-1922): prosopografik rehber*, İstanbul, 1999

KURNAZ, Şefika, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1996

NECATİGİL, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay. , İstanbul, 2007

ÖZ, İdil Su, *Tûl-i Ömr-i Tabîi-yi İnsân*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2013

ÖZKİRAZ A.– M.N. ARSLANER., *İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi ,Cilt 3, No 1

SAİD, Mehmed, *Gazeteci Lisanı*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkınıcı Yıl Kitaplığı, Temmuz, 2008

YÜCEBAŞ, Hilmi, *Şair Eşref: Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları*, Gül Matbaası, İstanbul, 1978

TANPINAR, A.Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Y.K.Y., İstanbul-2009

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.1, YKY, 2003

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, c.2, YKY, 2003

TARCAN, Özlem, *Abdülhak Hâmid Tarhan*, ege-edebiyat.org

UYSAL, Sermet Sami, *Abdülhak Şinasi Hisar*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1961

VARSAK, Osman, *Namık Kemal ve Eğitim Görüşleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2013, s.29